

MIRELA-IOANA DORCESCU

COORDONATOR

EUGEN DORCESCU ÎN „TIMIȘOARA“

80
VOLUM OMAGIAL

MIRELA-IOANA DORCESCU
(coordonator)

EUGEN DORCESCU
ÎN „TIMIȘOARA”

Volum omagial – 80

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Eugen Dorcescu în „Timișoara” : volum omagial - 80 /
coord.: Mirela-Ioana Dorcescu. - Timișoara : Mirton, 2021

ISBN 978-973-52-1994-9

I. Dorcescu, Mirela-Ioana (coord.)

821.135.1.09

MIRELA-IOANA DORCESCU
(coordonator)

EUGEN DORCESCU
ÎN „TIMIȘOARA”

Volum omagial – 80

EDITURA MIRTON
Timișoara
2021

Redactor de carte: Mirela-Ioana Dorcescu.

Tehnoredactor: Ladislau Szalai.

Coperta: Diana Szebenyi, după: Eugen Dorcescu, 13 septembrie 2019.
Fotografie de Anișoara-Violeta Cîra.

© Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu.

CUVÂNT-ÎNAINTE

Eugen Dorcescu urmează să împlinească 80 de ani, cu voia lui Dumnezeu (cum îi place să spună), în 18 martie 2022. După cinci decenii de activitate literară, opera sa îl situează între poeții „de linie înaltă” (așa cum a subliniat, în repetate rânduri, Zenovie Cârlușea, citându-l pe Blaga). Nimeni nu i-a contestat, în acest răstimp, talentul, noblețea, credința, vocația transcendenței, cultul valorilor sau apartenența la marea literatură română și chiar la cea europeană. Dimpotrivă, s-au înmulțit și s-au făcut auzite în vremea din urmă vocile care îi supraconfirmă locul în elita scriitorilor români, prin enunțuri memorabile, rostite din convingere și cu profundă admirație. Stau mărturie, în acest sens, toate articolele din componența volumului omagial 80, publicate deja, în cvasiexclusivitate, în campania de presă desfășurată de ziarul „Timișoara”, în paginile de cultură de vineri (martie 2020-prezent și... în continuare), care, direct sau indirect (prin referire la opera sa) elogiază distinsa și pregnantă personalitate, onorată, în 2014, cu titlul de cetățean de onoare al metropolei de pe Bega. Titlul actualului volum omagial (al treilea volum de acest fel în decursul unui lustru!), *Eugen Dorcescu în „Timișoara”*, este o expresie a gratitudinii față de admirabilul gest jurnalistic, de profesionalismul și devotamentul cu care întreaga redacție a cotidianului, sub veghea redactorului-șef Petru Vasile Tomoiagă, a contribuit la reliefaarea valorii scrierilor dorcesciene și a bogatei sale exegeze. Importanța interesului acestei publicații față de creația și de receptarea critică a lui Eugen Dorcescu a fost remarcată de un redevabil slujitor al presei culturale, bine-cunoscutul scriitor Zenovie Cârlușea din Târgu-Jiu, mentorul revistei „Portal Măiastra”, într-un mesaj de felicitare, ce conține generoase aprecieri la adresa unui

„strălucit organ de cultură și informațiuni, cum foarte puține există la noi” și se încheie axiomatic: „Făclia Culturii arde la Timișoara luminând toată țara”.

Citez, aleatoriu, câteva fraze, din articole publicate în „Timișoara” și incluse în volum, pentru a ilustra prețuirea, respectul și elocința cu care i se aduc omagii lui Eugen Dorcescu, în apropierea anunțatei aniversări:

„Poetul Eugen Dorcescu se înfățișează, acum, în fața agoriei cultural-spirituale, cu un profil statuar, străjuind un tărâm poetic fabulos, ritmat pitagoreic, în cadențe inconfundabile, trimițând spre arhetipuri tulburătoare... totul transfigurat fiind prin orizontul transcendenței” (Mircea Lăzărescu); „Eugen Dorcescu este, de fapt, un stejar uriaș, la umbra căruia aerul este mai tare, soarele pătrunde mai viu, zilele se regăsesc mai colorate, nopțile împrumută parfum de poiene florale” (Gheorghe A. Stroia); „Prin educația sa filologică riguroasă, dublată de o experiență de cercetător la Academia Română, Filiala Timișoara, precum și de cea de scriitor profesionist, de editor, Eugen Dorcescu a ajuns la cota de unde, literar și cultural vorbind, a urcat pe Everestul propriei sale creații literare” (Ticu Leontescu); „Așa este creația dorcesciană: trezește multiple întrebări, frământări, te răscolește până în cele mai ascunse unghere ale sufletului, uneori intrigă, alteori își etalează frumusețea, precum o floare cu stropi de rouă! [...] ... vom duce mai departe mesajul său poetic, care este *un trésor inestimable*” (Silvia-Gabriela Almăjan) etc. etc.

De asemenea, cu prilejul omagierii Poetului, sunt evidențiate, în portrete edificatoare sau în comentarii profunde ale operei, prin accente percutante, pe care ne îngăduim să le marcăm în structura citatelor, merite care îl individualizează în lumea atât de complicată, de fascinantă, de exclusivistă, a marilor scriitori: „**Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai fervenți poeți ai transcendenței**, nu ai unei goale transcendențe, ci al uneia pline de misterul luminii dumnezeiești, al idealității încununate de o filosofie a mântuirii creștine. Nu o poezie egolatră, ci una «adevărată», care «îndeamnă la trezire»” (Zenovie Cârlușea); „... aserțiunea-titlu din anul 2000, ultimul an al mileniului

al II-lea, rămâne valabilă și astăzi, dar cu adaosul privitor la «unghiul de fugă al anotimpurilor dintre 2001-2021»: **Eugen Dorcescu – ultimul psalmist al mileniului al doilea și primul mare psalmist din «deschiderea» mileniului al III-lea**” (Ion Pachia-Tatomirescu); „Rareori își va fi găsit experiența *insulei* o expresie mai «extremă» și mai captivantă decât cea a poemului acestuia și a profunde sale scrutări spirituale. Și nu fiindcă ar lipsi mărturiile asupra acestei experiențe. În rezumat, rareori vom putea întâlni, precum în «insularitatea/ insondabilă» a *Drumului spre Tenerife*, o mărturie mai convingătoare că insula este în realitate un spațiu magic, dar, de asemenea, și înainte de orice, «marele drum»: un drum spre anularea oricărei dualități, un drum către spirit. Dorcescu a străbătut acest drum. Poemul său este, indubitabil, adevărat, așa cum s-a zis cândva, nu poate să existe nimic mai numinos decât o insulă” (Andrés Sánchez Robayna) etc. etc.

În pofida inspiratelor și variatelor abordări ale operei în ultimele cinci decenii, dar și a numeroaselor schițe de *Portret al artistului...*, mai cu seamă, *la 75 și la 80 de ani*, a apărut în mediul literar și ideea că Eugen Dorcescu nu a avut încă parte de o receptare critică adecvată, rămânând, până în prezent, „un masiv puțin explorat al literaturii române” (Zenovie Cârlușea), „cel mai bun poet pe care țara asta nu știe să-l prețuiască la adevărata-i valoare” (Lucian Bureriu), „un «performer» concentrat pe lucrurile chintesențiale, profunde, care, asemenea profesorului din textele sacre, nu e bine primit (a se citi: receptat la adevărata-i anvergură de către confrății de breaslă) în țara sa” (Florin-Corneliu Popovici).

Într-un interviu pe care l-am publicat în „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” (2016), referindu-se la receptarea sa, Eugen Dorcescu afirma, cunoscând sau intuind adevărul, că publicul său „este numeros și în oarecare creștere”. Acest volum omagial oglindește modul cum s-a reconfigurat și augmentat (îndrăznesc să afirm: inclusiv calitativ) publicul său. O componentă foarte receptivă la mesajele operei recente a lui Eugen Dorcescu este cea a tinerilor filologi: masteranzi, absolvenți ai masteratelor Facultății de Litere din Timișoara, profesori de limba și literatura română, care mi s-au alăturat, cu entuziasm și disciplină, în

proiectul de celebrare a Poetului la apropiata aniversare. Astfel, s-a constituit, în mod natural, o Școală de literatură: „Eugen Dorcescu 80”, în cadrul căreia am conceput (și realizat parțial) acest volum, conlucrând la nivelul cel mai de sus la care cei zece membri: Silvia-Gabriela Almăjan, Mariana Anghel, Marian-Cătălin Ciobanu, Anișoara-Violeta Cîra, Maria Costa-Bălan, Cristina-Liliana Diaconița, Dragoș Micaciu, Mariana Pășlea, Ana-Maria Radu și subsemnata ne-am putut ridica, sub patronajul discret și cu sprijinul generos al Maestrului, în cele câteva luni de la înființare (15 iunie 2021). Majoritatea a avut câte două contribuții la volumul omagial: un portret și o cronică. Unii au debutat editorial de curând, în *Despre opera lui Eugen Dorcescu* (2021) – Silvia-Gabriela Almăjan, Marian-Cătălin Ciobanu, Ana-Maria Radu –, alții își fac acum debutul în spațiul exigent al comentariului dorcescian – Mariana Anghel, Maria Costa-Bălan, Cristina-Liliana Diaconița, Dragoș Micaciu –, iar Violeta-Anișoara Cîra și Mariana Pășlea au cărți de autor, sunt membre ale Ligii Scriitorilor din România. Noi profiluri exegetice, noi perspective asupra operei, un suflu proaspăt în critica lui Eugen Dorcescu se datorează școlii noastre „fără note”, dar cu standarde înalte de calitate. Am insistat asupra acestui fenomen, cel al creării unei Școli de literatură în jurul unei personalități, pentru a releva contribuția rarisimă a acestui scriitor timișorean la formarea și educarea axiologică a unor tineri viitori (sau deja actuali) esești și critici literari, a căror expertiză e acut necesară într-o epocă destul de săracă în cititori și comentatori de beletristică.

Apoi, rândurile celor ce îl citesc și, mai ales, scriu despre Eugen Dorcescu astăzi s-au întărit și îmbogățit considerabil grație aderării preoților la opera recentă a lui Eugen Dorcescu. De pildă, Preot dr. IOAN BUDE, Preot dr. IONEL POPESCU, Preotul poet TICU LEONTESCU, luminate fețe bisericești, au abordat, preponderent din perspective teologice, *Jurnalul Poetului în Despre opera lui Eugen Dorcescu* și au revenit cu extrem de pătrunzătoare comentarii la *Biblice*, contribuind astfel și la alcătuirea volumului *Eugen Dorcescu în „Timișoara”*. Preot dr. Ioan BUDE lansează un tir de întrebări delicate, aparent retorice, care îl călăuzesc în susținerea legitimității Stihuito-

rului-Cercetător de a transmite mesajele biblice în propria cheie de lectură și de reprezentare: „... ar fi momentul să dau curs unor întrebări extrem de incomode (care, din păcate, de mai multă vreme, stăruie, rostite, sau nerostite, însă prezente în unele minți «ultra-ortodoxe»): Ce caută «civilul» Eugen Dorcescu pe terenul sacru al *Bibliei*? Cum de s-a apropiat el atât de mult de divinele și negrăitele ei frumuseți, încât pretinde că i s-au contopit mintea, inima și sufletul cu ele, pentru totdeauna? Cum de «și-a permis» el, «un simplu scriitor, poet și scrib», să cerceteze, temerar, asiduu și chirurgical, textele a nu mai puțin de 8 (opt) ediții ale *Bibliei* (românești, franțuzești, englezești și germane)? Cine «i-a dat voie» să «comită» asemenea lucruri și lucrări?” De la o interogație, de data aceasta indirectă, însă cu aceeași funcție directivă, își pornește și Preot dr. Ionel Popescu demersul interpretativ: „De ce s-a aplecat Eugen Dorcescu asupra stihuirii *Psalmilor*, *Pildelor lui Solomon*, *Ecclesiastului* și *Rugăciunii regelui Manase*, care, împreună cu *Cartea Iov* și cu *Plângerile lui Ieremia*, fac parte din rândul cărților didactico-poetice ale *Vechiului Testament*, mai ales că nu mulți poeți creștini s-au încumetat să facă acest lucru, m-am întrebat și mă întreb adesea”. Precucernicul Părinte caută răspunsul în sfera adevărilor profunde și perene, în *Biblie*, sugerând, într-un fragment răscolitor, că Poetul a reacționat la chemarea divină, resimțită puternic de sensibilitatea sa:

„Răspunsul se află în cartea lui Amos, păstorul din Tecoa, chemat de Dumnezeu la misiunea profetică: «Dacă leul mugește» – spunea el – «cine nu se va înfricoșa și dacă Domnul grăiește, cine nu va prooroci?» (3, 8). Sigur, Amos vorbește despre momentul sublim al chemării și al trimiterii sale la profeție, dar cred că și maestrul Dorcescu a trăit un asemenea moment, atunci când, în stare de meditație și de rugăciune fiind, va fi simțit un fior sacru și va fi auzit înlăuntrul său, ca și Sfântul Pavel, Apostolul Neamurilor, «cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască» (II Corinteni 12, 4).

Întrebarea pe care îmi permit să o formulez eu însămi, în urma distinșilor prelați, întrebare cu care mă întorc îndeosebi către filologi și literați, nu mi se pare deloc hazardată: „Într-o lume în care și pentru care Dumnezeu există”, iar menirea marilor poeți este aceea de a vorbi

despre relația lor cu Creatorul, nu cumva aceste stihuri sunt tot o creație originală, de factură religioasă, desigur, dar originală, a Poetului Eugen Dorcescu? Dacă Preot dr. Ioan Bude a considerat că Eugen Dorcescu nu este doar stihuitorul, ci și cercetătorul cărților biblice, nu aș fi, la rândul-mi, îndreptățită să demonstrez că scriitorul timișorean, care ne-a dăruit o sublimă versificare a acestor cărți sfinte, nu este doar stihuitorul, ci și Poetul inspirat de ele? Înclin să cred că da și că așa a perceput *Biblicele* și excepționalul critic literar, Dr. în filologie Florin Corneliu Popovici, a cărui expertiză nu poate fi pusă sub semnul întrebării. Domnia Sa prezintă cartea într-o frază amplă, sintetică, magistrală, vibrantă, intens perlocuționară, țesută din foarte sugestive și plauzibile variante descriptive, mizând pe nenumăratele căi deschise de eclatanta, abisala forță de transfigurare a lirismului dorcescian. Finalmente, același critic se încumetă să definească, apoteotic, această carte a firii duhovnicești a Poetului, portretizându-i autorul prin metafora „drumețului, aflat pe Calea Regală” și încadrând-o, elegant și persuasiv, într-o elevată paradigmă culturală, rezultată din transpunerea în vers a crezului artistic dorcescian:

„Carte-izvor, a bucuriei declanșate de întâlnirea fericită cu Dumnezeu, carte de dragoste (Dumnezeu = Iubire), carte de re-lectură, despre întoarcerea «Acasă» și despre locuire (în Credință și în Iubire), carte de identitate, manual de construire (a propriei identități spirituale din «cărămizile» puse la dispoziție de Constructorul-Dumnezeu), manual de Arhitectură și de mobilare sufletească interioară, pledoarie pentru «a fi» (în Dumnezeu), carte despre Viață, punct de sprijin, primenire interioară, mărturisiri fără anateme, carte de tip năvod (care prinde și ne prinde), a.b.c. soteriologic, carte a purtării de grijă, carte de ascultare, de dezîntemnițare și de deștelenire, carte de Călătorie, compendiu de pedagogie spirituală, cuvinte de mângâiere, pledoarie pentru schimbare simbolică la față (la vorbă și la port), pedagogie a îndumnezeirii, carte anti – «gârbovire» întru credință, logocentrism, dezlegare de lumea păcatului, părtășie cu Dumnezeu, cuvânt rost(u)it, revenire la «Matcă», despresurare a hotarelor inimii, manual de lingvistică sacră aplicată, *Biblice e o formă de adecvare a discursului drumețului, aflat pe*

Calea Regală, și, în același timp, *metanoia, modalitate de a face accesibil umanului Cuvântul Împărătesc*”.

Dincolo de impactul estetic și emoțional, *Biblicele* au, în opinia vicarului administrativ Preot dr. Ionel Popescu, relevanța unei piese de tezaur pentru Biserica Ortodoxă Română: „*Psalzii*, izvediți în acordurile harpei davidice, *Proverbele* sau *Pildele lui Solomon*, maxime și zicători sublime ale înțelepciunii iudaice, care își au izvorul în Dumnezeu, *Ecclesiastul*, «străfulgerare transcendentă» a autorului inspirat și operă admirabilă prin profunzimea-i duhovnicească, ce stă la inima monahilor, precum și *Rugăciunea de pocăință a regelui Manase*, prin versificația maestrului Eugen Dorcescu îmbogățesc, îndrăznesc să afirm, tezaurul spiritual și cultural al Bisericii noastre”.

Nu în ultimul rând, campania de presă din cotidianul „*Timișoara*”, consemnată în *Biobibliografie*, campanie la care m-am mai referit (v. *supra*), este o vastă acțiune jurnalistică de recunoaștere și promovare a scrierilor lui și despre Eugen Dorcescu – poeme, fragmente de jurnal și abordări critice ale volumelor *Elegias Rumanas* (2020); *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*; *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*; *Despre opera lui Eugen Dorcescu* (2021); *Biblice* (2021) – unele dintre acestea, fiind distribuite prin rețeaua de librării a orașului, sunt accesibile publicului larg.

În rezumat, la senectute, Eugen Dorcescu nu trăiește amărăciunea de a fi uitat, ignorat sau controversat, ci bucuria de a fi din ce în ce mai prezent în spațiul literaturii, din ce în ce mai cunoscut, mai citit și mai apreciat. Precum în anii când era redactor-șef sau director de editură, și acum este foarte util confrăților săi, mai ales celor aflați la începutul carierelor literare. Cele 18 cărți la care am trudit împreună în ultimii șase ani (începând cu *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, 2015, și până la actualul volum) demonstrează debordanta sa pasiune pentru carte și o creativitate la fel de vie precum în toți cei cincizeci de ani ce au trecut de la debutul său în poezie cu *Pax Magna* (Editura Cartea Românească, București, 1972).

Foarte importantă este, în momentul actual al receptării, implicarea experților în critica operei dorcesciene. Nume de rezonanță din

critica literară europeană și românească dedică studii consistente cărților ce poartă semnătura lui Eugen Dorcescu. De exemplu, în prezentul volum sunt puse în discuție: condiția elegiei (Claude Le Bigot) sau a poetului insularității (Andrés Sánchez Robayna) la începutul secolului XXI; generarea unei (po)etici biblice (Livius Petru Bercea) sau a unei „trilogii optimiste” (Monica M. Condan); libertatea poetului mistico-religios (Elisabeta Bogățan) sau racordarea sa veterotestamentară (Florin-Corneliu Popovici); necesitatea de livrare *post vita* a imaginii scriitorului (Zenovie Cârlogea) sau receptarea secvențială a operei sale (Iulian Chivu) etc. etc.

Aproape toate analizele, indiferent de orientarea tematică, precum și cronicile la ediția din 2021 a *Biblicelor* recurg la paginile de *Jurnal*, într-o exegeză ce are, de curând, acces la sinceritate – la gândirea artistului, la opiniile și atitudinile față de propria creație, la propriile taxonomii ale cărților reprezentative și chiar la o artă poetică bine cristalizată și limpede formulată. Impactul *Jurnalului* – mediator între operă și interpret – explică ocurența aceluiași *highlights* (evidențieri) în mai multe articole (a se urmări: „*Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică* și *Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistice la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? [...] Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, acceptabil adesea, frumos uneori, insuportabil mai totdeauna” – *Îngerul Adâncului*, p. 511; și „... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; ... un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre relația (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură), despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” – *Adam*, p. 14). În plus, utilizarea fragmentelor din *Jurnal*, cu diverse motivații și finalități, în noile demersuri hermeneutice, probând persistența discursurilor autoreferențiale/autoreflexive ale lui Eugen Dorcescu în memoria afectivă sau,

oricum, în aria de interes a interpreților, este un element de noutate, care ține cont de evoluția operei sale.

O schimbare de optică determinată de explorarea operei recente are drept consecință deschiderea unei noi paradigme ideologice. Dacă de la debutul cu *Pax Magna* până la *Cronică*, Eugen Dorcescu era raportat ideologic la Al. Philippide (v. Cornel Ungureanu, G.I. Tohăneanu), iar în *Piața Centrală* la Ioan Alexandru (v. Virgil Nemoianu), acum apar argumente pentru apropierea sa de Lucian Blaga:

„Citind acest crez poetic, mi-am amintit de disocierile similare făcute de Lucian Blaga în romanul postum, *Luntrea lui Caron*, editat în 1990. De fapt, între cei doi poeți eu văd o afinitate structurală de cuget și simțire, de gând și sentiment, în planul vocației transcendente și în regimul imaginar al metafizicului. Nu de Arghezi se apropie poezia lui Eugen Dorcescu, dezavuând epidermicul, chtonicul, imunditatea, ci de un Blaga, în poezia căruia transcendentul «coboară» ca în *Hagia Triada*, cu mențiunea că autorului *Psalmilor*, *Ecclesiastului* și *Pildelor* versificate îi lipsește acea îndoială/reținere «tomistă» a gânditorului din albastrul Lancrăm transilvan. Pentru spiritul poetic al lui Eugen Dorcescu și filosofia soteriologiei sale, nu există «cenzură transcendentă», căci viziunea poetului tinde la comuniunea cu Divinitatea, cu «*pleroma*» zalmoxiană (ca să ne exprimăm în termenii *zalmoxismului* nostru antic, între doctrina solară dacică și «Împărăția luminii» din eclezia creștină fiind o translare lentă, o fuziune imperceptibilă, firească, organică, vizibilă în moștenirea și spiritualitatea etno-folclorică)...” (Zenovie Cârlușea)

Scriitor original, a cărui operă, aproape încheiată, a absorbit lecturi fundamentale, talent uriaș, probitate morală, căutare de sens și de sine, dar și revelația Sensului suprem în relația cu sinele, căi nenumărate de existență în universuri spirituale, nelimitate, prin transcendență, trăire mistică și religiozitate, „Poetul Eugen Dorcescu se integrează... în tipologia *persoanei umane*, a cărei definiție a conturat-o și a enunțat-o chiar Domnia Sa: «Persoana umană este acel individ uman, purtător de excelență, care trăiește pentru un ideal, care este

animat nu doar de sentimentul, ci și de cultul valorilor și care are necesități spirituale conștientizate»” (Marian-Cătălin Ciobanu).

Chiar dacă adaugă vârstei sale de acum un an ce încheie opt decenii de viață (a se vedea în *Miscellanea o laudatio* cu titlul *Eugen Dorcescu după al 79-lea ocol al Soarelui și la primii pași în cel de-al 80-lea*, semnată de Ion Pachia-Tatomirescu), chiar dacă și-a valorificat strălucit talantul, deceniu după deceniu, desăvârșindu-și toate proiectele existențiale – în creație, în dragoste și în credință – ilustrul Poet român este, în continuare, „un drumeț pe Calea regală” (Florin Corneliu Popovici), pe „drumul său (fără întoarcere) spre Tenerife”. El se îndreaptă, zi și noapte, spre Dumnezeu. Nu este orice fel de drumeț, ci unul cu vocația valorii, a metafizicului, a infinitului, a eternității, solidar acelor venerați THE HAPPY FEW..., în rândul cărora și-a găsit de mult locul.

„Clipă (de fericire), rămâi!”

Ani mulți, senini, cu rod bogat, cu sănătate, cu „credință, nădejde și dragoste”, IUBITE MAESTRE EUGEN DORCESCU!

Mirela-Ioana Dorcescu

I.

EUGEN DORCESCU LA MATURITATE*

*Virgil Nemoianu, *Eugen Dorcescu la maturitate*, prefață la volumul de poezie Eugen Dorcescu, *În Piața Centrală*, Editura Marineasa, Timișoara, 2007.

I.1. EUGEN DORCESCU: BIOBIBLIOGRAFIE

Poet, prozator, eseist, traducător din limbile franceză și spaniolă.
Membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Repere biografice:

Nume: BERCA

Prenume: EUGENIU

Pseudonim: EUGEN DORCESCU

Data nașterii: 18 martie 1942.

Locul nașterii: Târgu-Jiu, Județul Gorj, Str. Victoriei, Nr. 93.

Părinții: tatăl – Eugenie Berca, învățător; mama – Alexandra Berca (născută Dorcescu), învățătoare.

Soție: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Conf. univ. dr. la Facultatea de Litere, Istorie și Teologie a Universității de Vest din Timișoara, membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Studii: Liceul „Frații Buzești” din Craiova (absolvit în 1961); Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (absolvită în 1966).

Funcții: cercetător, cercetător științific și cercetător științific principal, la Filiala din Timișoara a Academiei Române (1966-1984); redactor (1985), redactor-șef (1985-1989), director (1990) la Editura Facla din Timișoara.

Doctorat: Doctor în filologie, cu teza *Structura lingvistică a metaforei în poezia română modernă* (Universitatea din Timișoara, 1975). Coordonator: Prof. univ. dr. G.I. Tohăneanu.

Data primirii în Uniunea Scriitorilor: 1976.

Repere bibliografice:

Debutul absolut: „Luceafărul”, 1970 (poezie). Debutul în revistă („Luceafărul”) a fost vegheat de Al. Philippide, Ștefan Bănulescu și Cezar Baltag.

Debutul editorial: *Pax magna*, poezie, Editura Cartea Românească, București, 1972, susținut de Marin Preda, Mircea Ciobanu și Mihai Gafița.

C o l a b o r ă r i la reviste:

„ABC cultural” (Spania), „Adevărul literar și artistic”, „Agero” (Germania), „Albina românească”, „Alga” (Spania), „Almăj”, „Alternanțe” (Germania), „Amfiteatru”, „Analecta literaria” (Argentina), „Anotimpuri literare”, „Ardealul literar și artistic”, „Arhipelag”, „Armonii culturale”, „Banat”, „Banchetul”, „Cafeneaua literară”, „Caligraf”, „Casa de l’ Est” (Spania), „Cetatea lui Bucur”, „Citadela”, „Coloana infinitului”, „Columna”, „Confluente literare”, „Convorbiri literare”, „CRÍTICA” (Revista cultural de la Benemérita Universidad Autónoma, Puebla, Mexic), „Cronica”, „Cronica veche”, „Cuadernos del Matemático” (Spania), „Discobolul”, „Dorul” (Norresundby, Danemarca), „Familia”, „Farul creștin”, „Floare de latinitate” (Serbia), „Focus Vest”, „Gândacul de Colorado” (SUA), „Harul”, „Il punto” (Italia), „Impegno” (Mazara del Vallo, Italia), „Învierea”, „Kulturen Jivot” (Macedonia), „Letras rumanas” (Spania), „Libertatea” (Novi Sad, Serbia), „Limba română”, „Limbă și literatură”, „Luceafărul”, „Lumina”, „Melidonium”, „Meridianul Timișoara”, „Națiunea”, „Nautilus” (Israel), „Noul Literator”, „Nou orizont” (Spania), „Observatorul” (Toronto, Canada), „Oltart”, „Opinión de Tenerife” (Spania), „Orient latin”, „Orizont”, „Orte” (Elveția), „Paralela 45” (Timișoara), „El Perseguidor” (Tenerife, Spania), „Poesis”, „Poezia”, „Portal Măiastra”, „La Provincia” (Gran Canaria, Spania), „Reflex”, „Romanian Vip” (Australia), „Rostirea românească”, „Saeculum”, „Singer”, „Spicon”, „Steaua”, „Tabor”, „tenemoslapalabra” (Spania); „Tibiscus” (Serbia), „Timișoara”, „Vatra veche”, „Viața Românească” etc.

OPERA:

Cărți tipărite:

I. În limba română:

Pax magna, poezie, Editura Cartea Românească, București, 1972, 106 p.; *Metafora poetică*, eseu, Editura Cartea Românească, București, 1975, 153 p.; *Desen în galben*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1978, 55 p.; *Embleme ale realității*, eseu, Editura Cartea Românească, București, 1978, 182 p.; *Arbitectura visului*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1982, 54 p.; *Culegătorul de alge*, poezie, Editura Facla, Timișoara, 1985, 48 p.; *Dodoacă și Biciușcă*, proză fantastică, ilustrații de Estera Takács, Editura Facla, Timișoara, 1986, 66 p.; *Castelul de calcar*, proză fantastică, ilustrații de Done Stan, Editura Ion Creangă, București, 1988, 68 p.; *Căsuța fermecată*, povestiri, ilustrații de Andreea Flondor-Străin, Editura Junimea, Iași, 1989, 56 p.; *Epistole*, poezie, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990, 72 p.; *Cărarea din insulă*, proză fantastică, ilustrații de Andreea Flondor-Străin, Editura Excelsior, Timișoara, 1991, 84 p.; *Psalmii în versuri*, text coperta a IV-a: G.I. Tohăneanu, Editura Excelsior, Timișoara, 1993, 68 p.; *Cronică*, poezie, text coperta a IV-a: G.I. Tohăneanu, ilustrații de Emil Grama, Editura de Vest, Timișoara, 1993, 72 p.; *Piticul arămiu*, povestiri, ilustrații de Emil Grama, Editura de Vest, Timișoara, 1995, 70 p.; *Abaddon*, poezie, Editura Amarcord, Timișoara, 1995, 64 p.; *Psalmii în versuri*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Marineasa, Timișoara, 1997, 96 p.; *Ecclesiastul în versuri*, Editura Marineasa, Timișoara, 1997, 48 p.; *Pildele în versuri*, Editura Marineasa, Timișoara, 1998, 56 p.; *Poezii despre și pentru Raluca*, ilustrații de Ortansa Ilie, Editura Excelsior, Timișoara, 1998, 16 p.; *Scrisori la un prieten*, scrisori literare, Editura Excelsior, Timișoara, 2000, 132 p.; *Exodul*, poezie, text coperta a IV-a: Adriana Iliescu, Editura Augusta, Timișoara, 2001, 76 p.; *Omul de cenușă*, poezie, antologie de autor, cu o prefață de Adrian Dinu Rachieru, scurtă crestomație critică (*Opinii*) și biobibliografie de Olimpia Berca, text coperta a IV-a: Virgil Nemoianu, Editura Augusta, Timișoara, 2002, 302 p.; *Elegii (Poemele Bătrânului)*, poezie, text coperta a IV-a: Adriana Iliescu, Editura

Mirton, Timișoara, 2003, 70 p.; *Biblice*, volum antologic, conținând *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri* și *Rugăciunea regelui Manase în versuri*, text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Marineasa, Timișoara, 2003, 200 p.; *Moartea tatălui*, poezie, prefață de Ion Arieșanu, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, 78 p.; *Basme și povestiri feerice*, volum antologic, Editura Eubeea, Timișoara, 2005, 316 p.; *L'histoire d'une névrose*, Unsprezece povestiri francofone, Editura Mirton, Timișoara, 2007, 196 p.; *În Piața Centrală*, poezie, prefață de Virgil Nemoianu, text coperta a IV-a: Virgil Nemoianu, Editura Marineasa, Timișoara, 2007, 100 p.; *drumul spre tenerife*, poezie, Editura Eubeea, Timișoara, 2009, 102 p.; *Poetica non-imanenței*, eseu, Editura Palimpsest, București, 2009, 272 p.; *Elegiile de la Bad Hofgastein*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2010, 50 p.; *Nirvana*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2014, 50 p.; *NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, 608 p.; *Elegiile de la Carani*, poezie, text coperta a IV-a: Andrés Sánchez Robayna, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 46 p.; *Sub cerul Genezei*, poezie, antologie tematică, selecție și notă asupra ediției: Mirela-Ioana Borchin, text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 114 p.; *Agonia caniculei*, ediție îngrijită, notă asupra ediției și glose: Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2019, 124 p.; *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, ediție îngrijită, selecție de texte, prefață și note de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 p.; *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 550 p.; *Biblice*, poezie, ediție îngrijită și cuvânt-înainte: Mirela-Ioana Dorcescu, text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, 306 p.

II. Cărți traduse în limba spaniolă:

- Eugen Dorcescu, *el camino hacia tenerife*, traducere: Coriolano González Montañez și Eugen Dorcescu, Idea Ediciones, Colección Atlantica, Santa Cruz de Tenerife - Las Palmas de Gran Canaria, 2010, 120 p.;

- Eugen Dorcescu, *Poemas del Viejo – Poemele Bătrânului*, ediție bilingvă, spaniolă-română, traducere: Rosa Lentini și Eugen Dorcescu, prefață: Andrés Sánchez Robayna, Ediciones Igitur, Montblanc (Tarragona), Spania, 2012, 70 p.;

- Eugen Dorcescu, *Las elegías de Bad Hofgastein*, ediție bilingvă, spaniolă-română, traducere și prefață: Coriolano González Montañez; text coperta a IV-a: Andrés Sánchez Robayna; ilustrația copertei I: „Cristales del crepúsculo”, 2003, pictură abstractă de Fernando Sabido Sánchez, Editura Mirton, Timișoara, 2013, 103 p.;

- Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida; Selección del autor; Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020, 286 p.

Prezența în volume colective și antologii (selectiv):

- *Poeti romeni contemporanei*, coordonatori: Cezar Ivănescu, Mihai Ungheanu și Ion Marin Almăjan; traducere: Viorica Bălteanu, Città di Mazara del Vallo, Italia, 1986;

- Lucian Alexiu, *Casa Faunului. 40 de poeți contemporani transpuși în engleză, franceză și germană*, Editura Hestia, Timișoara, 1995;

- *O mie și una de poezii românești*, antologie de Laurențiu Ulici, Editura Du Style, București, 1997;

- Andrés Sánchez Robayna (Editor), *Ars poetica (Versiones de poesía moderna)*, Editura Pre-Textos, Valencia, Spania, 2011, cuprinzând traduceri din poezia europeană, precum și din alte spații geografice și culturale, de la romantism până în strictă contemporaneitate;

- *ANTOLOGÍA POESÍA UNIVERSAL: MÁS DE 9.100 POETAS DE 175 PAÍSES* – Editor: Fernando Sabido Sánchez, Madrid, 2012.

Cărți apărute la edituri online:

Omul din oglindă, poezie, antologie de autor (2003–2009), Editura online Semănătorul, 2009;

Abyssus Abyssum invocat, poezie, antologie tematică de autor, Editura online Semănătorul, 2009;

113 *Poezii*, antologie de autor (1972–2012), Editura online Calaméo, 2013;

Literatură și metafizică, eseuri, interviuri, mărturii, Editurile online Calaméo/ISSUU, 2014.

Ediții critice:

Constantin Diaconovici Loga, *Gramatica românească* (în colaborare cu Olimpia Șerban-Berca), Editura Facla, Timișoara, 1973, 179 p.

Traduceri din limbile franceză și spaniolă:

– Pierre Loti, *Doamna Crizantema*, roman, Editura Excelsior, Timișoara, 1998, 137 p.;

– Coriolano González Montañez, *Călătoria*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2010, 72 p.;

– Rosa Lentini, *Tsunami și alte poeme*, poezie, Editura Mirton, Timișoara, 2011, 60 p.;

– Andrés Sánchez Robayna, *Umbra și aparența – La sombra y la apariencia*, ediție bilingvă spaniolă-română, traducere și prezentare: Eugen Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2012, 107 p.;

– Fernando Sabido Sánchez, *Poemas – Poeme*, traducere de Eugen Dorcescu; prefață: Mirela-Ioana Borchin, ISSUU, 2017, 23 p.;

– Jaime Siles, *Poemas – Poeme*, traducere de Eugen Dorcescu; prefață: Mirela-Ioana Borchin, ISSUU, 2017, 25 p.

Alte traduceri (în reviste și în volumul – **Eugen Dorcescu, Tălmăciri**, ediția online www.cartesiarte.ro, 2011, 58 p.): Baudelaire, Lamartine, Leconte de Lisle, Ernesto Suárez, Elkin Restrepo, M. Cinta Montagut, Goya Gutiérrez.

*

Referințe critice în volume (selectiv):

Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 1977, p. 195; Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1986, p. 272-273; Alexandru Ruja, *Parte din întreg, I*, Editura de Vest, Timișoara, 1994, p. 171-179; Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, Editura Eminescu, București, 1995, p. 194-195; Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni*, Editura Amarcord, Timișoara, 1996, p. 54-57;

Carmen Odangiu, *Jocul cu umbra*, Fundația Culturală „Ioan Slavici”, Arad, 1996, p. 44-50; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Editura Mirador, Arad, 1996, p. 64-70; Gheorghe Luchescu, *Din galeria personalităților timișene*, Editura „Dacia Europa Nova”, Lugoj, 1996, p. 101-102; Mircea Zaciuc, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români*, D-L, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998; Alexandru Ruja, *Parte din întreg, II*, Editura Excelsior, Timișoara, 1999, p. 80-87; Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni*, Editura Marineasa, Timișoara, 2000, p. 76-78; Alexandru Ruja, *Literatura română contemporană. Poezia, I*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2002, p. 183-198; *Dicționarul general al literaturii române, C-D*, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2004, p. 721-722; Mircea Șerbănescu, *Timișoara, memorie literară, II: 1949-2000. Istorie literară și amintiri*, Editura Augusta, Timișoara, 2004; Alexandru Ruja, *Dicționar al scriitorilor din Banat*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2005, p. 263-268; Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006; Alexandru Ruja, *Printre cărți*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2006, p. 221-232; Paul Eugen Banciu, Aquilina Birăescu, *Timișoara literară. Dicționar biobibliografic al membrilor Uniunii Scriitorilor – Filiala Timișoara*, Editura Marineasa, Timișoara, 2007, p. 95-98; Ion Arieșanu, *Printre înțelepți*, Editura Eubee, Timișoara, 2008, p. 11-16; Alexandru Ruja, *Printre cărți – prin ani*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2009, p. 49-56; Sorina Ianovici-Jecza, Olimpia Berca, *Poezia lui Eugen Dorcescu, comentată de... Crestomație critică*, Editura Brumar, Fundația Triade, Timișoara, 2009; ediția a II-a, revizuită și adăugită, Editura online Semănătorul, 2011; ediția a III-a, revăzută și actualizată, Editura online Calaméo, 2013; Iulian Boldea, *Aproximații*, Editura Ideea Europeană, București, 2010, p. 108-110; Constantin Stancu, *Abisul de lângă noi sau o călătorie inițiativă alături de Eugen Dorcescu*, Ebook, Editura Hatzegworld, 2010; ediția a II-a, revizuită și adăugită, 2013; Constantin Buiciuc, *Oglinda lui Narcis, II*, Editura Marineasa, Timișoara, 2011, p. 60-63; Boris Crăciun, Daniela Crăciun-Costin, *Dicționarul scriitorilor români de azi*, Editura Porțile Orientului, Iași, 2011; Alexandru Ruja, *Lecturi – cărți – zile*, Editura

Universității de Vest, Timișoara, 2012, p. 121-129; Iulian Chivu, *Lecturi intermitente*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2013, p. 23-33; Alina Kristinka, *Literatura română. Dicționarul autorilor români contemporani*, Editura Arial, Ploiești, 2013; Cezarina Adamescu, *Întâlniri afective*, Editura InfoRapArt, Galați, 2013, p. 95-109; Iulian Chivu, *Lecturi reflexive*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2015, p. 15-23; Cornel Ungureanu, *Literatura Banatului*, Editura Brumar, Timișoara, 2015, p. 409 – 413; Ion Murariu, *Consemnări critice*, Editura David Press Print, Timișoara, 2015, p. 151-157; Mirela-Ioana Borchin, *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, eseu hermeneutic (150 p.), în ediția critică Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Editura Euro-stampa, Timișoara, 2015 (p. 459-602); Mirela-Ioana Borchin, „Etern, într-o eternă noapte-zi”. Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2016, 145 p.; Cristina Ștefan, *Însemnări (ne)critice – jurnal de lectură* –, vol. II, Editura ArtBook, Bacău, 2016, p. 123-154; Constantin Stana, *Mărturii spre neuitare*, Editura Studis, Iași, 2017, p. 44-53; Mirela-Ioana Borchin (coordonator și autor), *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 235 p.; Mirela-Ioana Borchin, *Primăvara elegiei (Despre Elegiile de la Carani de Eugen Dorcescu)*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, 186 p.; Daniel Luca, *Raftul de la colț*, Editura Gordian, Timișoara, 2018, p. 158-160; Academia Română. Filiala Timișoara. Institutul de studii banatice „Titu Maiorescu”, *Enciclopedia Banatului. Literatura*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura David Press Print, Timișoara, 2016/2018, p. 218-219; Universitatea de Vest din Timișoara. Facultatea de Litere, Istorie și Teologie/Universitatea din Szeged, *Questiones romanicae VI*, „Jozsef Attila” Tudományi Egyetem Kiado, Szeged, 2018 (Mirela-Ioana Borchin, *Rimele rare în poezia lui Eugen Dorcescu/Rare rhymes in Eugen Dorcescu's poetry*), p. 169-179; Elisabeta Iosif, *Mențiuni de cronică literară*, Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2018, p. 61-65; Monica M. Condan, *Repere ale infinitului*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2018, p. 83-86; Iulian Chivu, *Heterogene*, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 45-79; Livius Petru Bercea, *Poezie și poeți*, Editura Waldpress, Timișoara, 2018, p. 109-127; Ion Pop, *Poezia românească neomodernistă*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-

Napoca, 2018, p. 211-218; Universitatea de Vest din Timișoara. Facultatea de Litere, Istorie și Teologie/Universitatea din Szeged, „Questiones Romanicae”, VII/1, „Josef Attila” Tudományi Egyetem Kiado, Szeged, 2019 (Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, *Drumul spre Tenerife – o călătorie dinspre simbol spre referent/A Voyage to Tenerife – travelling from symbol to reference*), p. 176-184; Mirela-Ioana Dorcescu, *Hermeneia*, Editura Mirton, Timișoara, 2019, *passim*; Horia Țâru, *Poetul timișorean Eugen Dorcescu*, Editura Partoș, Timișoara, 2019, 12 p.; Mihai Cimpoi, Traian Vasilcău, *Enciclopedia scriitorilor români contemporani de pretutindeni*, Tipografia Centrală, Colecția „Pasărea Phoenix”, Chișinău, 2019; Mirela-Ioana Dorcescu (Coordonator și autor), *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU. Interviuuri. Crestomație critică (2014-2020)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020 (670 p.); Preot dr. Ionel Popescu, *Bucurii din pridvorul credinței strămoșești*, Editura Eurobit, Timișoara, 2021, p. 131-139; Academia Română, Filiala Timișoara, Institutul de studii banatice „Titu Maiorescu”, Societatea enciclopedică a Banatului, *Lexiconul lingviștilor români din Banat*, Coordonator: Doina-Bogdan Dascălu, Editura Academiei Române, București, Editura David Press Print, Timișoara, 2021; Radu Ciobanu, *Mărturisitori. Prin lumea jurnalelor intime*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2021, p. 157-164; Gheorghe A. Stroia (coordonator), *Milenarium. Dicționarul enciclopedic al scriitorilor români la începutul mileniului al III-lea*, Editura Armonii culturale, 2021, p. 219-226; *Synaisthesis – Emil Grama, Eseu plastic la poezia lui Eugen Dorcescu*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, 140 pagini etc.

*

CAMPANIE DE PRESĂ: ZIARUL „TIMIȘOARA” (prin generoasa implicare a Redactorului-șef, poetul, prozatorul și jurnalistul PETRU VASILE TOMOIAGĂ, și a întregii redacții):

1. Anișoara-Violeta Cîra, *Un autor și două evenimente editoriale*, „Timișoara”, 20 martie 2020, p. 7;
2. Prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, *Îngerul din adâncuri. Sau tulburătorul Paște al anului 2020, I*, „Timișoara”, 8 mai 2020, p. 6; *II*, „Timișoara”, 15 mai 2020, p. 6;

3. Veronica Balaj, *Jurnalul, între realismul crud și metafizica sublimă*, „Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 9;
4. Luis León Barreto, *Eugen Dorcescu, cel mai mare poet român în viață*, „Timișoara”, 10 iulie 2020, p. 8;
5. Preot dr. Ioan Bude, *Credință, onoare și misiune – scurt extras din spovedania unui „Templier”*, „Timișoara”, 24 iulie 2020, p. 6;
6. Ana Pop Sîrbu, *Încercând să descifrăm melancolia*, „Timișoara”, 31 iulie 2020, p. 8;
7. Ana-Maria Radu, *„Cartea vieții mele” (Interviu cu poetul Eugen Dorcescu)*, „Timișoara”, 7 august 2020, p. 6;
8. Coriolano González Montañez, *Celebrarea poeziei lui Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 14 august 2020, p. 6;
9. Preot dr. Ionel Popescu, *„Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu”, I*, „Timișoara”, 11 septembrie 2020, p. 6; *II*, „Timișoara”, 18 septembrie 2020, p. 6;
10. Livius Petru Bercea, *Îngerul Adâncului: Persoana umană și Istoria*, „Timișoara”, 25 septembrie 2020, p. 6;
11. Silvia-Gabriela Almăjan, *„Ne revedem după Apocalipsă?”*, I, „Timișoara”, 9 octombrie 2020, p. 6; *II*, „Timișoara”, 16 octombrie 2020, p. 6;
12. Ticu Leontescu, *Eugen Dorcescu, de la agonie la extaz*, „Timișoara”, 23 octombrie 2020, p. 6;
13. Marian-Cătălin Ciobanu, *O carte unică: Eugen Dorcescu, Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 de pagini, „Timișoara”, 30 octombrie 2020, p. 8;
14. Prof. univ. dr. Mircea Lăzărescu, *Singurătatea lui Adam (Eugen Dorcescu, Adam. Pagini de Jurnal – 2000-2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, „Timișoara”, 6 noiembrie 2020, p. 8;
15. Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, *Poetul Eugen Dorcescu – Portret aniversar*, I, „Timișoara”, 13 noiembrie 2020, p. 9; *II*, „Timișoara”, 20 noiembrie 2020, p. 7;
16. Anișoara-Violeta Cîra, *Poetul și omul, în singurătatea lor absolută*, I, „Timișoara”, 27 noiembrie 2020, p. 7; *II*, „Timișoara”, 4 decembrie 2020, p. 7; *III*, „Timișoara”, 11 decembrie 2020, p. 10; *IV*, „Timișoara”, 18 decembrie 2020, p. 12;

17. Livius Petru Bercea, *Despre moralitatea unei arte poetice*, „Timișoara”, 22 ianuarie 2021, p. 7;
18. Florin-Corneliu Popovici, *Prin cenușa Jurnalului-imperiu, I*, „Timișoara”, 29 ianuarie 2021, p. 7; *II*, „Timișoara”, 5 februarie 2021, p. 7;
19. Constantin Stancu, *Biografie și postbiografie la Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 12 februarie 2021;
20. Anișoara-Violeta Cîra, *Opera lui Eugen Dorcescu în viziunea a trei generații de comentatori*, „Timișoara”, 26 februarie 2021, p. 7;
21. Florin-Corneliu Popovici, *Eugen Dorcescu și dorul de Dumnezeu*, „Timișoara”, 23 aprilie 2021, p. 10;
22. Marian-Cătălin Ciobanu, *O carte de căpătâi: Biblicele lui Eugen Dorcescu, I*, „Timișoara”, 18 iunie 2021, p. 6; *II*, „Timișoara”, 25 iunie 2021, p. 6;
23. Andrés Sánchez Robayna, *Eugen Dorcescu și experiența extremă a insularității*, „Timișoara”, 11 iunie 2021, p. 6;
24. Constantin Stancu, *„Mărturia stihuitorului”*, „Timișoara”, 2 iulie 2021, p. 7;
25. Preot dr. Ioan Bude, *Mărturisiri și mărturii, cu și despre stihuitorul Biblicelor – Maestrul Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 9 iulie 2021, p. 7;
26. Mariana Pășlea, *Rânduri și gânduri despre Biblicele lui Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 16 iulie 2021, p. 11;
27. Mariana Anghel, *Marginalii la Pildele în versuri ale poetului Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 23 iulie 2021, p. 11;
28. Anișoara-Violeta Cîra, *Biblicele lui Eugen Dorcescu: Psalmii de implorare și de pocăință*, „Timișoara”, 6 august 2021, p. 7;
29. Mirela-Ioana Dorcescu, *Poetizarea unui text sapiențial celebru: Ecclesiastul în stihuirea lui Eugen Dorcescu, I*, „Timișoara”, 13 august 2021, p. 7; *II*, 20 august 2021, p. 7;
30. Dragoș Micaciu, *Eugen Dorcescu și Biblicele sale*, „Timișoara”, 27 august 2021, p. 7;
31. Preot dr. Ionel Popescu, *Eugen Dorcescu – „un meșteșugar al stihului învățat să zboare...”*, „Timișoara”, 3 septembrie 2021, p. 7;

32. Ticu Leontescu, *Eugen Dorcescu și harul stihuirii textelor sacre*, I, „Timișoara”, 10 septembrie 2021, p. 7; II, „Timișoara”, 17 septembrie 2021, p. 7;

33. Cristina-Liliana Diaconița, *Periplu hermeneutic prin Îngerul Adâncului de Eugen Dorcescu*, I, „Timișoara”, 24 septembrie 2021, p. 9; II, „Timișoara”, 1 octombrie 2021, p. 9;

34. Mariana Anghel, *Istorie biblică și stihuire dorcesciană: Rugăciunea regelui Manase*, „Timișoara”, 8 octombrie 2021, p. 7.

*

Premii, distincții (selectiv):

- Premiul pentru poezie al Asociației Scriitorilor din Timișoara, acordat în 1983, pentru volumul *Arhitectura visului*, 1982;

- Premiul pentru poezie al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, acordat în 1994, pentru volumele *Psalmii în versuri*, 1993, și *Cronică*, 1993;

- Premiul Salonului Național de Carte „Cart Vest”, acordat în 2000, pentru volumul *Scrisori la un prieten*, 2000;

- Premiul pentru eseu al Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, acordat în 2001, pentru volumul *Scrisori la un prieten*, 2000;

- Diploma de Excelență a Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu cultural național al județului Timiș, 2002;

- Diploma și Medalia „Pro cultura timisiensis”, 2002;

- Premiul de Excelență, pentru întreaga operă cu tematică spirituală, acordat de Societatea culturală „Patrimoniu”, la Festivalul internațional de creație literară religioasă „Lumină lină”, ediția I, Timișoara, 2004;

- Diploma de Excelență pentru întreaga activitate literară, acordată de Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, 2006;

- Premiul literar „Nikolaus Berwanger” pe anul 2006, pentru întreaga creație poetică, decernat de Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor;

- Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, acordat în 2010, pentru volumul *drumul spre tenerife*, 2009;

- Premiul de Excelență al Municipiului Timișoara, pentru poezie, pe anul 2010;

- Premiul „Opera Omnia”, pentru întreaga creație literară, acordat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, 23 noiembrie 2012;

- Premiul de Excelență al Municipiului Timișoara, pentru întreaga creație literară, 23 noiembrie 2012;

- Marele Premiu „Aurel Turcuș”, la Festivalul-concurs internațional de creație literar-artistică și educativ-științifică și religioasă „Lumină lină”, Timișoara, 14 septembrie 2015;

- Premiul Special al Juriului Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, pentru *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție critică de Mirela-Ioana Borchin, 12 decembrie 2016;

- Marele Premiu „Sfântul Gheorghe”, la Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice”, Uzdin, Serbia, 29 iulie 2017;

- Premiul de Excelență, acordat de Asociația *Geocosynus Educational Group* și de revista „Armonii culturale”, 25 decembrie 2019;

- Diploma de Excelență, acordată de Societatea Literar-Artistică „Tibiscus”, Uzdin, Serbia, la aniversarea a 30 de ani de activitate a acesteia, 18 iulie 2020;

- Titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara, acordat la 1 august 2014;

- Premiul Special al Juriului Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, pentru *Îngerul Adâncului și Adam*, ediții îngrijite de Mirela-Ioana Dorcescu, decembrie 2021.

I.2.PORTRETE

TEXTUL POETIC DORCESCIAN – UN TRÉSOR INESTIMABLE

Despre opera unui scriitor se poate scrie în diverse chei, abordând conținutul din mai multe perspective. Privesc cu admirație și respect tot ceea ce literatura îmi oferă, tot ce îmi inundă gândul, îmi înobilează sufletul, îmi aduce alinare. Un mare scriitor este capabil să îndemne cititorul la meditație, să-i stârnească întrebări, să-l determine a căuta, înfrigorat, răspunsuri.

Am mai spus și îmi susțin cu tărie convingerea: Eugen Dorcescu este un scriitor cum nu e altul. *C'est un écrivain pas comme les autres*, am afirmat, într-un comentariu anterior. Omul Dorcescu se face remarcat printr-o muncă titanică: poet, prozator, eseist, traducător. Fire meditativă, modestă, lipsită de orgolii – dar impunătoare –, reușește să capteze atenția cititorului. Scriitorul Dorcescu este îndrăgit de pasionații de lectură de toate vârstele. (Oricât m-aș strădui, nu voi putea să realizez o disociere: Omul și Scriitorul devin una și aceeași ființă. Pentru omul care și-a descoperit menirea pe acest pământ, scrisul înseamnă *modus vivendi*, iar pentru scriitor, literatura este viața însăși). Cu basmele Domniei Sale îi atrage pe cei mici, purtându-i într-o călătorie magică, trezindu-le diferite stări sufletești, emoții puternice. Poeziile – adevărate nestemate, ce sclipesc, fascinând pe oricine îndrăgește exprimarea figurată. În multe dintre ele, dar și în proza dorcesciană, se pot regăsi oameni aflați la vârsta maturității și a senectuții. Pentru ei, cuvintele scriitorului au capacități miraculoase, oferă allean, îndeamnă la seninătate, la împăcare cu Dumnezeu, cu lumea și cu sinele.

În *POETA GENUINUS – POETA DOCTUS – POETA ARTIFEX* (Interviu realizat de George Roca, sub genericul *Taina scrisului*), apare mărturisirea: „Îmi stau «ca o pecete pe inimă» mai cu seamă poeziile

care exprimă abisalitatea eului, penumbra dintre subconștient și conștiință. Ele mă definesc mai exact decât altele. Cei care doresc să mă cunoască acolo mă pot găsi. Poezia mea explorează o atare adâncime, teritoriul vag unde negura subconștientului și lumina conștiinței se întrepătrund”. Deși nu-mi propun în mod special o analiză a poemelor Maestrului, am senzația că nu voi putea vorbi despre Omul Dorcescu decât apelând la poezia sa. De aceea, în cele ce urmează, supun atenției câteva versuri reprezentative.

Pierderea celor dragi constituie conștientizarea prezenței lor veșnice în gând, ca o „absență”:

„Absența e-o prezență negativă,
E-un gol, o așteptare, o latență.
E moarte și viață, deopotrivă –
Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență.
De neatins fiind, și nevăzută,
Asociind realități contrare,
Absența naște jale și frustrare
Și-un gând de neputință absolută.
Ne-existând, nu poate să se-ascundă.
Ne-existând, nu-și neagă evidența.
Egale-i sunt teroarea și clemența.
*Absența e-o prezență mult mai cruntă,
Mai greu de îndurat decât prezența*” (Absența).

Poemul citat mai sus, deseori invocat, deseori reprodus, „unul dintre marile sale poeme”, cum afirmă scriitorul spaniol Luis León Barreto, reprezintă un strigăt, o ipostaziere a durerii la intensitate maximă, așa cum nimeni altul nu putea să o facă. Topica, repetițiile, structurile antonimice imprimă textului o forță remarcabilă, de sentență. Iar sunetele grave, care dau muzicalitate, par înlănțuite într-un dans lugubru.

Și iată:

„Îmbătrânind, constat că îmi e dor
de casă, de ogradă, de pridvor,
de cerul submontan, multicolor.
Aproprii simțământul și-l devor,
are un gust dulceag, ucigător.
Cobor în timp, și urc, și iar cobor.
Parfum de flori respir. Parfum de *fluor*” (*Exodul*, 12).

Trecerea ireversibilă a vremii este, de multe ori, prilej de meditație, de contemplare a timpului pierdut, a amintirilor. Dorul de locurile natale, de peisajul drag al copilăriei, este sfâșietor – „... simțământul.../are un gust dulceag, ucigător”. Scurgerea necruțătorului timp se alătură momentelor de evadare în trecut – „Cobor în timp, și urc, și iar cobor” – și, din păcate, totul e-n van, zădărnice, nimicnicie: „Parfum de flori respir. Parfum de fluor”.

Stihul final este emblematic, definitoriu, el coagulează toată drama memorării, cu forța teribilă a discreției și a delicateții de expresie. Armonia sonoră (*flori/fluor*) ascunde o tensiune, o confruntare uriașă între parfumul suav, nostalgic și melancolic, al *florilor*, și parfumul coroziv, nemilos, ucigaș, al *fluorului* (fluorul este un halogen, un gaz foarte toxic, cel mai electronegativ dintre elemente). Să ne amintim, în context, un vers dorcescian din volumul *Agonia caniculei*: „Sufletul meu e o sală a armelor...” Să ne amintim și una dintre definițiile cele mai cunoscute ale *doinei*: „Doina este cântecul popular românesc ce exprimă un sentiment de *dor*”. Un dor intens, răvășitor, precum arsura (metaforic vorbind) a fluorului. *Dorul*, simțământ profund românesc, specific românesc, asemănător, se pare, portughezului *saudade*, gallegului *morriña* și canarianului *magua*, ne impune și ne singularizează în universalitate. În poemul citat, Eugen Dorcescu, poet, deopotrivă, al contemporaneității și al străvechimei, configurează izvornița, structura generativă și momentul de înflorire abisală a doinei.

În vara aceasta, în cadrul unei întâlniri literare dragi mie, am constatat că Poetului îi place să spună: „Ce bătrân și ce viclean e timpul...” Cât adevăr!

„Din nou răsare soarele-n zadar.
Și, ca și ieri, zadarnic va apune.
Zadarnici sori, zadarnicele lune
Măsoară-un timp zadarnic, iar și iar.
Zadarnic ieși în prag. Zadarnic pleci.
Și-apoi te-ntorci. Și iar le faci cu schimbul.
Străbați în van zadarnice poteci.
Căci spațiu-i mai zadarnic decât timpul.
Și tu ești mai zadarnic decât tot.
Și totu-i mai zadarnic decât tine.
Strivite de mesajul cosmoglot,
Cuvintele, sărmanele, nu pot
S-absoarbă taina tainicului cod –
Și vin la ușa Tainei să se-ncline” (*Ecclesiast*).

Câtă cadență, ce ritm, ce putere sonoră emană acest cuvânt repetat ca leitmotiv: „zadarnic”, folosit cu valoare când adverbială, când adjectivală. Cât tragism, dacă și soarele – cel merit să dea căldură și lumină – răsare și apune în zadar! Cuvintele, și ele, se dovedesc a fi neputincioase, ele „nu pot/S-absoarbă taina tainicului cod” – structură sublimă ce amintește de Lucian Blaga „vraja nepătrunsului ascuns”. „Ușa Tainei” nu e alta decât forța creatoare, Demiurgul, Adevărul suprem.

„Mi-aduc aminte-un deal: urcat cu greu,
Pustiu și pârjolit, plin de crevase.
Cumplitul foc ceresc îl devastase.
Mi-aduc aminte-un deal: acela-s eu!

Celestul foc te pune la-ncercare
Din când în când. Te arde pân' la os.
Te lasă gol și pur și luminos,
În disperarea ta izbăvitoare.

Te circumscrie: infinit de mic,
Atol de duh pe-o mare genuină.
Nu te mai temi de orice-ar fi să vină –
Nu mai regreti că-n urmă nu-i nimic” (*Cronică, 40*).

Amintirea, eul, focul apocaliptic, disperarea și, bineînțeles, zădărnicia, lipsa regretului sunt câteva dintre elementele rezonante ale acestui text. „Dealul: urcat cu greu” este drumul vieții. Eul liric este vocea care reușește să se înalțe, să se identifice cu „dealul”. Totul – purificat în foc – „Celestul foc”, care distruge răul, iar, după această purificare, îți dă puterea să alungi temerile cu privire la viitor, nesiguranța și regretul trecerii.

Așa este creația dorcesciană: trezește multiple întrebări, frământări, te răscolește până în cele mai ascunse unghere ale sufletului, uneori intrigă, alteori își etalează frumusețea, precum o floare cu stropi de rouă!

Iar Omul... Doamne, ce Om! Serios, extrem de instruit, pune pasiune în tot ceea ce face, îi îndeamnă cu căldură și pe alții să se descopere. Noi, cei care facem parte din „școala” Domniei Sale de literatură, atent coordonată de o Doamnă distinsă, Doamna Profesoară Mirela-Ioana Dorcescu, suntem, pur și simplu, fascinați. Îi aducem calde cuvinte de recunoștință, respect și admirație, îl asigurăm că vom duce mai departe mesajul său poetic, care este *un trésor inestimable*.

LA MULȚI ANI, MAESTRE!

„*Confluențe literare*”, 3 septembrie 2021.

POETUL EUGEN DORCESCU

Era o friguroasă vineri de toamnă, 23 octombrie 2015, când Profesoara noastră, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu (pe atunci Borchin) invitase tot anul I Filologie la o inedită lansare de carte ce avea loc în *Aula Magna* a Universității de Vest din Timișoara. Am acceptat, de îndată, invitația. Parcă aș fi intuit că ceva anume mă cheamă la acel eveniment. Nu bănuiam, însă, că întâlnirea avea să-mi marcheze profund ființa și existența.

Aula Magna era arhiplină. La vederea acesteia, m-am clătinat, în semn de respect: jurnaliști, profesori, oameni de cultură, preoți, cărturari, scriitori timișoreni consacrați și, evident, noi, studenții, o firavă mână de oameni, un „boț cu ochi”, cum ar spune Creangă, curioși, însetați de cunoaștere și de sens.

În aer plutea un simțământ... silențios și grav. Fără să știu prea multe detalii, puteam ușor deduce că este un moment academic de valoare: se lansa *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (Selecție, schiță biobibliografică, notă asupra ediției de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015), o masivă antologie *ne varietur* de poeme, atent selectate și însoțite de un eseu hermeneutic de 150 de pagini, intitulat *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, eseu semnat tot de Profesoara mea. Poetul se afla în prezidiu, încadrat de scriitori, profesori și oameni de cultură. Nu-l mai întâlnisem până atunci, însă gravitatea și profunzimea spiritului său vibrau către mine. Era tăcut, atent la tot ce-l înconjură, dar absorbit de propriul abis. Îl apăsa ceva. Nu! Îi lipsea ceva, era incomplet, separat parcă de propria-i flacăra geamănă. Mai târziu, aveam să aflu că *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* era dedicată, *in memoriam*, Olimpiei-Octavia Berca, soția sa, mutată la Domnul.

A fost o seară magică. S-au recitat poeme, s-au depus mărturii, s-au făcut analize, s-au rostit evocări. În final, fiecare dintre noi a rămas cu el însuși, în duh, contemplându-și greutatea ființei.

M-am cutremurat la durerea, la vulnerabilitatea și la aura de cavalier loial ale Poetului Eugen Dorcescu. Simțeam că venea din alt timp. Nu aparținea timpului meu, deși îl împărtășea cu mine, cu noi toți. Momentul de paroxism al evenimentului s-a cristalizat la recitarea poemului *Nirvana*, considerat *Ars Poetica* a volumului. Mirela-Ioana Borchin i-a cerut poetului permisiunea de a citi Dumneaei poemul, apoi a dat glas și viață aceluia mesaj liric. Din acea clipă, decisivă pentru mine, m-am simțit prins în vraja universului dorcescian. Doamna Profesoară a parcurs poemul dintr-o suflare:

*Vom sta alături, ușă
lângă ușă.
În două urne
gemene-n mormânt.
Cu mâna ta firavă, de
cenușă,
vei bate-ncet, mă
vei chema plângând,
și-ți voi răspunde
că acolo sunt,
dar că nu pot
deschide sumbra ușă
a morții, că sunt mort,
că nu mai sunt
acela care-am fost.
O grea cătușă
ne leagă cu teluric
legământ.
Să ne desprindem, deci,
tu – gând, eu – gând,
și-așa ne vom uni din nou,*

zburând,
și liberi,
și eterni,
și jubilând,
ca flacăra zvâcnită din
cenușă.

Astăzi, repetând, lăuntric, aceste versuri, încă mă uimesc noblețea unei asemenea iubiri și promisiunea renașterii din cenușă. Eram student în anul I la Filologie clasică și îmi era cu neputință să concep că se poate scrie poezie la un nivel atât de înalt. Și totuși, în fața mea stăteau Poetul Eugen Dorcescu și *Nirvana*. Cu promisiunea renașterii. Poemul evocă separarea de flacăra geamănă, sinteza dintre starea adamică și starea celestă, eliberarea spiritului din cătușa trupului teluric. Imaginea culminantă este cea din final: „ca flacăra zvâcnită din/cenușă”, vizând forța regenerativă a cenușii, a duhului, uniunea spirituală deplină și eternă. Zvâcnetul flăcării amintește de Pasărea Phoenix. Dar promite mai mult decât Pasărea Phoenix. Promite Nirvana.

Anii ce au urmat acestui prim-eveniment aveau să fie cei ai inițierii în lirismul dorcescian...

Pe măsură ce treceau lunile studenției mele, prin mijlocirea Mirelei-Ioana Dorcescu, un *Prometeu* purtător de flacăra dorcesciană, am avut contact direct cu poezia și cu Poetul: întâlnirile studenților de la Filologie cu Poetul Eugen Dorcescu, ineditele lansări de carte, organizate de studenți, călăuzite de Poet și de Doamna sa, erau zile pline de „sens și țel”!

Într-una dintre întâlnirile Poetului Eugen Dorcescu cu studenții din anul III de la Filologie, după o sesiune de poeme analizate semiotic, sub îndrumarea Mirelei-Ioana Dorcescu, am avut onoarea de a discuta cu însuși Maestrul. Încă de la lansarea *Nirvanei* în *Aula Magna* îmi tremura pe buze o *întrebare*: „Domnule Eugen Dorcescu, Dumneavoastră vă este frică de moarte?”, am zis eu, privindu-l direct în ochii săi cristalini. „Nu”, mi-a răspuns, ferm și demn. „Soția mi-a murit în brațe. Nu mă tem de nimic!” a conchis. „Numai de Dumnezeu”. M-a tulburat

răspunsul! Câtă durere și câtă putere! Reitera, ori de câte ori avea prilejul, sacrul legământ cu Dumnezeu.

Din învățăturile despre viață și moarte ale Poetului Eugen Dorcescu, am dedus că, în fond, concepția curentă asupra morții este eronată. De fapt, moartea este o *trecere*, o *descătușare* de lanțurile trupului, care țin sufletul captiv. În *Cartea tibetană a vieții și a morții*, Sogyal Rinpoche atrage atenția asupra societății apusene, care neagă adevăratele învățături ale morții: „Cu toate realizările ei tehnologice, societatea apuseană modernă nu posedă o reală înțelegere a morții, sau a ceea ce se întâmplă în momentul morții, sau după moarte. Am aflat că astăzi oamenii sunt învățați să nege moartea, spunându-li-se că ea nu este decât anihilare și pierdere. Înseamnă că majoritatea lumii trăiește fie în negarea morții, fie în teroarea ei. Chiar a vorbi despre moarte se consideră a fi ceva morbid și mulți cred că simpla ei menționare riscă să o atragă asupra noastră”. Eterna luptă dintre „carne și duh”!

Și iată, tot într-o toamnă zi de vineri, după scurgerea unui an, în octombrie 2016, am avut onoarea de a lua parte la un alt eveniment literar, desfășurat la Filiala Uniunii Scriitorilor, Sala Orizont, în Timișoara: se lansa „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”, o carte de dialoguri, în maniera celor platoniciene. Protagonistii dialogului nu erau alții decât Poetul Eugen Dorcescu și Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Borchin. Tematica interviurilor varia, oferind diverse și complexe abordări filosofico-literare: *Despre avatar*, *Despre forma poetică*, *Despre libertatea poetului*, *Despre beatitudine și spirit* etc. „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” nu este o carte pentru lectura cotidiană, superficială ori facilă, ci pretinde o abordare complexă, profundă, empatică, implicată în spirit și abisalitate. Pe fondul grav al acestor paradigme, Poetul Eugen Dorcescu mulțumește auditoriului printr-o mărturisire profundă despre *noblețea suferinței în duh și adevăr*. Reiteriez, din păcate fragmentar, ori de câte ori am prilejul, acest discurs oratoric, care mi s-a imprimat în ființă: „Psalmul 50. *Miserere!* Celebru. Cel mai puternic dintre *Psalmii* de pocăință. Zice așa! Așa zice David, Poetul poezilor și Regele regilor: *jertfa plăcută lui Dumnezeu este un duh zdrobit, un suflet mâhnit*. Asta e jertfa plăcută lui Dumnezeu! «Nu-Ți trebuie ofrande, nici arderi

de tot...». Ci *jertfa plăcută lui Dumnezeu este un suflet zdrobit*. «*O inimă mâhnită și zdrobită, Tu, Doamne, nu o vei disprețui*». De ce agreează Dumnezeu un suflet zdrobit? De ce? Fiindcă atunci își poate arăta, în plină lumină, la vedere, ca să vadă toți, și foarte limpede, puterea și lucrarea. Atunci când i se aduce drept jertfă un duh zdrobit... *Eu am adus aceasta jertfă!*” În sală s-a lăsat, brusc, o mare tăcere. Auditoriul și prezidiul au încremenit. Contemplau mărturisirea. Oamenii își vorbeau acum în tăcere, în spirit...

Dincolo de aspectul cărturăresc și spiritual, Poetul Eugen Dorcescu se integrează și în tipologia *persoanei umane*, a cărei definiție a conturat-o și a enunțat-o chiar Domnia Sa: „Persoana umană este acel individ uman, purtător de excelență, care trăiește pentru un ideal, care este animat nu doar de sentimentul, ci și de cultul valorilor și care are necesități spirituale conștientizate”.

De-a lungul carierei sale, Poetul Eugen Dorcescu și-a consacrat viața poeziei, literaturii și culturii. Chiar și astăzi, Eugen Dorcescu este prezentat drept unul dintre cei mai buni redactori de carte din România, fiind așezat alături de Mircea Ciobanu.

Printre cele mai recente și mai complexe opere se numără *Nirvana*. Cea mai frumoasă poezie, *Elegiile de la Carani*, *Sub cerul Genezei*, *Agonia caniculei*, *Elegias Rumanas*, *Îngerul Adâncului*. *Pagini de jurnal (1991-1998)*, *Adam*. *Pagini de jurnal (2000-2010)*, *Biblice*. Operele enumerate au fost comentate de valoroși critici literari, printre care îi menționez selectiv (căci sunt numeroși) pe: Silvia-Gabriela Almăjan, Claudiu T. Arieșan, Luis León Barreto, Livius Petru Bercea, Claude Le Bigot, Elisabeta Bogățan, Lucian Bureriu, Zenovie Cârlușea, Radu Ciobanu, Anișoara-Violeta Cîra, Iulian Chivu, Mirela-Ioana Dorcescu, Șerban Foarță, Luis Sanz Irles, Mircea Lăzărescu, Ticu Leontescu, Maria Cinta Montagut, Coriolano González Montañez, Virgil Nemoianu, Mariana Pășlea, Florin-Corneliu Popovici, Adrian Dinu Rachieru, Ana-Maria Radu, George Roca, Alexandru Ruja, Ana Pop Sîrbu, Cornel Ungureanu etc. De la *Pax magna* la *Opera Magna* se desfășoară creația unică a unui mare scriitor. „Se cheamă geniu omul care creează forme noi de activitate, neîntreprinse de alții mai înainte,

sau dezvoltă, într-un mod pe de-a-ntregul propriu și personal, activități deja cunoscute; și talent, cel care practică forme de activitate, în general sau frecvent practicate de alții, mai bine decât majoritatea celor care cultivă aceleași aptitudini” (*Consultorio Pedagogico Alecor*, Cochabamba, Bolivia, 22 ianuarie 2014).

Mărturisesc că am avut bucuria, prin îndrumarea Poetului Eugen Dorcescu și a Doamnei sale, să adaug la acest tezaur cultural dorcescian o serie de scrieri critice – recenzii, cronici, eseuri. Încă de la primele contacte cu poezia dorcesciană, s-a născut în mine un sentiment al responsabilității și demnității, care mă îndemna să scriu despre Poetul Eugen Dorcescu și despre Poezia sa. Iată că am avut această onoare.

Poetul Eugen Dorcescu este și un orator desăvârșit. Captivează, emoționează, invită mai întâi la contemplare și abia apoi, vreme îndelungată, la reflecție, la aducere-aminte. Are un discurs întotdeauna purtător de adevăr și de frumos. În juru-i s-a format și o „Școală literară”, aici, la Timișoara. De la Poet, de la Doamna Profesoară, continuăm să învățăm carte, ne găsim un rost în literatură și căutăm calea spre marea cultură. Încă din anul 2015, trei studenți de la Facultatea de Filologie, anul I, au intrat pe porțile acestei „Școli”: Anișoara-Violeta Cîra, Cristina Temu și subsemnatul. Și încă suntem în „Școală” – studiem, citim, scriem, discutăm, păstrăm permanent legătura cu maestrul și ne întâlnim periodic. Astăzi „Școala” s-a lărgit, cuprinde alți foști studenți, masteranzi, profesori, cu toții pasionați de literatură și cultură, impulsionați de puternica personalitate a lui Eugen Dorcescu. Soții Dorcescu duc, prin noi, mai departe, și învățătura dascălilor lor de geniu.

Magistrul G.I. Tohăneanu îl cita adesea pe Tudor Vianu, veghind la împărtășirea unuia dintre principiile sale existențiale: „să urmărești modéle, ci nu mode”. Poetul Eugen Dorcescu este un model! Pentru mine, pentru noi, discipolii săi, pentru oricine.

Afirm, demn și apăsat, convins, că Eugen Dorcescu este POETUL!

Ad multos, bonos et sanos annos, optimus et doctissimus Magister et Poeta!

„Timișoara”, 29 octombrie 2021, p. 6

MAESTRUL EUGEN DORCESCU

Ce reprezintă Eugen Dorcescu pentru cei ce îl cunosc, dar, eventual, nu știu că este Poet? Un om integru, civilizată, complex. Fiindcă Domnia Sa impune, oriunde, prin simpla prezență, un mare respect. Are capacitatea de a transmite lucruri importante, de a captiva și a convinge pe oricine, indiferent de împrejurare.

Dar, ca poet, e fascinant. În primul rând, prin poezia sa, dar și atunci când recită din creațiile sale ori din ale altora; când citește în limba franceză, spaniolă, când reproduce pilde, psalmi biblici, fragmente din *Ecclesiastul*. Este și un orator desăvârșit, totdeauna pregătit, cu un discurs care îți taie respirația, pentru un vernisaj, pentru o lansare de carte, pentru o comemorare, pentru o dezvelire de bust... Se pregătește, fiindcă își dorește să exceleze. Și reușește de fiecare dată.

Este scriitorul doct, care își cunoaște valoarea și „nu este prieten cu oricine”. Cu mine, da. Iubește tinerii. Îl interesează cum citesc tinerii opera sa și ce au de spus despre ea. A format în juru-i o școală de literatură, în care, alături de soția sa, Mirela-Ioana Dorcescu, a îndrumat subtil studenți și profesori, talentați și interesați, spre o carieră de scriitor. Pentru noi, membrii acestei școli, există o stare de spirit Eugen Dorcescu. Care ne unește, ne entuziasmează, ne ambiționează. Căci Eugen Dorcescu este o valoare de neclintit. Nu poți să nu-l admiri. Nu degeaba a fost numit de către Doamna profesoară Mariana Pășlea „Poetul de aur”! STRĂLUCEȘTE. Poate să „aprindă” o mulțime, să o determine să reflecteze asupra existenței, a destinului uman, a propriei ființe. Iubim atmosfera pe care o creează, respectăm omul pentru ceea ce face, pentru tot ceea ce a realizat. Și avem convingerea că timpul va spori valoarea operei sale, îi va aduce glorie.

Dacă privim atenți la ceea ce scrie, la cum scrie, la ceea ce comentează, la cum comentează, realizăm că, pe lângă incontestabilul

talent literar, are și darul (pre)zicerii. Este un poet-profet, descins parcă din poezii profeti ai *Bibliei*.

Dragostea pentru literatură înseamnă pentru Domnia Sa, pur și simplu, angajament pe viață, stăruință – din tinerețe până la maturitatea deplină.

Domnul Eugen Dorcescu a avut și are răbdarea, chibzuința și bucuria să trăiască în cultură, în lumea creației, care continuă, cu forțe nevăzute, Creația Dumnezeului nevăzut.

De aceea, la 80 de ani, cărturarul creștin, Poetul spiritual Eugen Dorcescu este, în continuare, prezent, cu naturalețe, eleganță și demnitate, cu opere de mare valoare, printre intelectualii Timișoarei, printre înalte fețe bisericești, printre scriitorii bănățeni de orice generație. În suflet poartă deja amintiri, tristeți și bucurii... de o viață. Dar, mai cu seamă, Îl poartă, fățiș, cu venerație și cutremur, pe Dumnezeu, recunoscând, public, ori de câte ori are ocazia, că este slujitorul Atotputernicului.

*

E incredibil, de-a dreptul miraculos, cât impact a avut Domnul Eugen Dorcescu, în calitatea sa evidentă de Profesor-Mentor, distant și, totuși, atât de înțelegător, asupra alegerilor mele din ultimul timp. În momentul când l-am cunoscut, nu aveam niciun proiect intelectual. O însoțeam pe prietena mea, pe atunci Mirela-Ioana Borchin, la cursuri de Sintaxă a frazei și Semiotică. În mai 2015, Mirela-Ioana Borchin l-a invitat pe Eugen Dorcescu la un seminar de Semiotică. A pornit totul de la definiția dată de Domnia Sa simbolului: „expresia lingvistică a unei realități/entități antropocosmice”. Ce prestanță! Ce dialog! Câtă vibrație! Ca și Mirela, Eugen Dorcescu a insistat ca eu să studiez temeinic filologia. Pentru a nu-l dezamăgi în așteptările sale, probabil, îndrăznesc a zice, justificate, am urmat Facultatea de Litere, Masteratul, am studiat limba și literatura română, limba și literatura latină, am promovat cu brio examene, am scris articole, cronici, recenzii, cărți, am obținut burse de excelență și, în cele din urmă, am devenit membră a Ligii Scriitorilor din România. În cât timp? După cinci ani de la

prima întâlnire cu Poetul Eugen Dorcescu. În 2015, nici nu visasem că voi scrie vreodată... O îmboldeam pe Mirela-Ioana Borchin să scrie, o însoțeam în excursii de documentare, asistam la geneza unui roman sau a unei cărți științifice, fără să-mi imaginez un destin similar pentru mine. Pe drumurile Mirelei, îl întâlneam tot mai des pe Eugen Dorcescu. Bunăoară, de Ziua Crucii, la Biserica din Piața Dacia, l-am auzit pe Poet recitând *Rugăciunea regelui Manase*. Cutremurător! Toată lumea din biserică a amuțit! Vocea lui puternică răsuna sub bolțile Sfântului Lăcaș! Era laureatul unui Festival important de literatură spirituală. Am sărbătorit acel premiu la o terasă.

Îmi mai amintesc din acele vremuri o seară minunată de toamnă. Era 23 octombrie 2015. În Aula Magna a Universității de Vest se lansa antologia *ne varietur Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Eram proaspătă studentă în anul I, secția română-latină, și luam parte la prima lansare a unei cărți în noua mea calitate de studentă. Aveam emoții pentru prietena mea, Mirela, care organizase totul, mobilizase studenți, profesori, scriitori, editori, jurnaliști pentru un eveniment de răsunet. La standard academic. A fost un spectacol grandios. Poezie, elogii, mărturii. Pentru mine acea zi de vineri va rămâne veșnic în amintire. Lângă mine, pe rândul al treilea, din partea stângă a Aulei, a fost și Mama mea. Pășise pentru prima oară în Universitate. Mândră să își vadă fiica din nou studentă (după ce absolvisem Politehnica, cu două decenii în urmă) și dornică să îi fie alături Mirelei. A fost impresionată de Eugen Dorcescu. L-a abordat, dezinvoltă, i s-a prezentat, i-a cerut cărți, autografe. Emoționante imagini mi se perindă prin fața ochilor. Mama a părăsit această lume de mai bine de cinci ani. Dar parcă ieri a fost cu mine, pentru prima și ultima oară, la Universitate. A fost de față atunci când s-a pus temelia unei frumoase și nobile prietenii: cea dintre fiica sa și renumitul Poet Eugen Dorcescu.

De amintit și că anul 2015 a marcat debutul Mirelei-Ioana Borchin în hermeneutică. A început printr-un eseu, de 150 de pagini, intitulat *Eugen Dorcescu și vocația vectorială a Nirvanei*. Eseul era conceput pentru a însoți ediția definitivă a poeziei lui Eugen Dorcescu, poet timișorean de certă valoare, despre care scriseseră la ora aceea mari

literați: Marian Popa, Andrés Sánchez Robayna, Cornel Ungureanu etc. Eseul este original din foarte multe puncte de vedere: prin viziune, prin stil, prin interacțiunea cu autorul și aducerea opiniilor și a confesiunilor sale în text, în citate marcate cu bold, pentru a ieși în evidență etc. De la început, prietena mea a fost mai implicată decât oricine altcineva din mediul universitar în comentarea și promovarea liricii dorcesciene. Convinsă de valoarea operei sale, și-a propus să devină un dorcescolog. A și devenit. Am urmat-o pas cu pas. Ea avea unele inițiative, eu altele. În universul dorcescian.

*

Pentru întâia dată, în 2016, un grup de trei colegi și prieteni din anul al II-lea: Cristina Temu, Cătălin Ciobanu și subsemnata, studenți la Litere, domeniul *Limbi și Literaturi*, am organizat o lansare de carte a Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Borchin: „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”. *Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu*. Volumul, apărut la Editura Mirton din Timișoara, în 2016, cuprinde zece dialoguri purtate de autoare cu Poetul Eugen Dorcescu pe subiecte ce ar constitui foarte bine temele unor prelegeri universitare de succes. Este prefațat de scriitorul Iulian Chivu și precedat de o notă explicativă a autoarei, care ne ghidează în universul opiniilor unui poet cărturar, cu o impresionantă cultură generală.

Densitatea de idei, bucuria dialogării, excelența expresiei o determină pe Mirela-Ioana Borchin să aibă sentimentul că se află în prezența unei lucrări despre fericire. Finalul atestă acest simțământ:

„M.-I.B.: Încă o întrebare, Domnule Eugen Dorcescu. Convențională, dar decurgând, mi se pare, din tot ce am vorbit. CE ESTE FERICIREA?”

E.D. (*Se întunecă. Ezită*): Nu știu. În niciun caz, viața...

M.-I. B.: Viața, nu. Dar Nirvana?...”

Eseul are, deci, un final deschis, prin această invitație de a medita pe atotcuprinzătoarea temă a fericirii.

Cred însă că realizarea unei astfel de cărți se înscrie și în trendul, evident în ultimii ani printre oamenii de cultură, îndeosebi scriitori,

artiști, oameni de știință, de a comunica și dincolo de actul creator propriu-zis. Așa cum bine observă reputatul scriitor Radu Ciobanu, comentând cartea, este un fenomen apărut ca reacție la moda „socializării: spiritele creatoare sunt introvertite și, ca atare, retractile la socializările heteroclitice cu necunoscuți aglutinați în diverse rețele virtuale. Spre deosebire de aceștia, lor le este proprie comunicarea intimă, care poate evolua până la confesiune. Pentru aceasta este suficient un singur colocutor, cu care să fie însă de-o seamă. Nu neapărat ca vârstă, ci ca nivel intelectual și de cultură, ca familiari ai acelorași arii axiologice. Doi astfel de colocutori sunt Mirela-Ioana Borchin și Eugen Dorcescu. De la început țin să precizez că nu e vorba de un interviu, ci de o con-vorbire, adică de un *dialog* în care amândoi colocutorii sunt de-o seamă și în egală măsură interesați și implicați”.

Îmi amintesc foarte bine acea lansare ce a avut loc în amfiteatrul A12 al UVT, un amfiteatru plin cu studenți, profesori și scriitori din Cetatea de pe Bega. Întreaga Catedră de limba română. Cu emoțiile aferente unui asemenea eveniment, am luat cuvântul și, în final, i-am pus Maestrului Eugen Dorcescu unele întrebări, la care Domnia Sa a răspuns în stilul-i caracteristic, captând toată atenția amfiteatrului, impresionându-și auditorii. Răspunsurile nu s-au înregistrat. S-au pierdut în eter. Mare păcat! Profit de acest context aniversar, pentru a repeta cele cinci întrebări, cu speranța că acum voi putea consemna, eventual, răspunsurile Maestrului:

- „Marele Spirit” a creat totul din imensitatea nimicului. Vacuitatea e, în viziunea Dumneavoastră, marea promisiune a fericirii. Cum ați diferențiat vacuitatea de nimic, de vid, de gol?

- Domnul Eugen Dorcescu întâlnește Fericirea în Spirit. Ne spune că Spiritul e unic, e sursa tuturor celor ce există. E călăuzit de Lumină, de Lumina care îl propagă deasupra trupului, a ființei. Domnule Eugen Dorcescu, ne puteți spune ce este un iluminat, din punctul Dumneavoastră de vedere?

- Bătrânul, din volumul *Poemele Bătrânului*, este un iluminat. Mirela-Ioana Borchin vă identifică Bătrânului. Iată ce spune, adresându-vi-se: „Dar Dumneavoastră sunteți altfel decât noi: sunteți Bătrânul. Tot un iluminat”. Atunci, răspunzând, o contraziceți: „Nu cred că sunt una cu Bătrânul. Nu cred nici că am ajuns să fiu un iluminat. E cale lungă până acolo. Până la a putea realiza transferul liber al conștiinței”. Credeți că este posibil să creeze un personaj iluminat un poet care nu este, el însuși, un iluminat?

- Romanul *Punctul interior* al Doamnei Mirela-Ioana Borchin se încheie cu propoziția „Pe mine mă caut!” Doamna Mirela-Ioana Borchin își caută secretul ființei. Și se teme că nu va avea timp destul pentru a-l găsi, fiindcă volumul *Apa* are la capăt propoziția „Doar timpul vine ca un glonț spre inima mea”. Dumneavoastră afirmați: „Eu am apelat la El Shaddai și la Nirvana pentru a-mi înțelege, cât de cât, ființa – pe care o numesc sinteza de nepătruns dintre viață și moarte – și pentru a-mi putea accepta, iarăși cât de cât, existența”. Considerați că aceasta este calea pentru a ne descoperi? Apelul la „Marele Creator”, la cel ce ne-a trimis în lumină? Mirela-Ioana Borchin a mers pe o cale greșită căutându-se pe sine de una singură?

- Poate cea mai captivantă dovadă a credinței Dumneavoastră în continuitatea existenței este prezența avatarilor. Lupul, Trubadurul, Cavalerul, Cneazul Litovoi. După știința Dumneavoastră, a mai scris cineva despre avatari în literatura română, în afara de Eminescu, în bine-cunoscutul text *Avatarii faraonului Tlâ*?

*

Lansarea *Elegiilor de la Carani* a avut loc într-un cadru restrâns, în data de 20 mai 2017, chiar în localitatea Carani. A prezentat cartea poetul Ticu Leontescu. Au participat familia, câțiva prieteni timișoreni, câțiva vecini din sat, cadre didactice. Eu nu puteam lipsi. Am venit cu un tort, pe care era inscripționat titlul cărții lansate: „Elegiile de la

Carani”. Și, bineînțeles, cu aparatul de fotografiat. Unde se întâmpla asta? În satul unde a copilărit Mirela-Ioana, Doamna ce avea să devină, trei luni mai târziu, Dorcescu. În satul unde s-au și născut multe dintre aceste monumentale elegii. Despre titlul volumului, Mirela-Ioana Dorcescu scria: „*Elegiile de la Carani* reprezintă unul dintre cele mai melodioase titluri de volume de poezie apărute în limba română”. Afirmă, în același loc, că: „Eugen Dorcescu este un poet atât de important, încât, până și din exterior, dintr-o cultură literară de prestigiu celei spaniole, este perceput la nivelul unor scriitori de elită ai țării noastre și ai Europei, îndeosebi de către Andrés Sánchez Robayna, ilustru eseist și poet al lumii hispanice, Profesor la Universitatea din La Laguna, Tenerife, Spania” (*Primăvara elegiei*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, p. 7). A fost una dintre cele mai rustice, mai luminoase, mai electrizante lansări la care am participat vreodată. M-am întors în Timișoara seara, cu inima plină de frumos.

*

Pentru mine, Domnul Eugen Dorcescu este prietenul adevărat. Și la bine, și la rău. Ori de câte ori am fost într-o situație de criză, Domnia Sa a intervenit prompt. Creștinește. În urmă cu cinci ani, a trebuit să trec printr-o operație, ruptură de humerus stâng. Eram internată la Spitalul Militar din Timișoara. Domnia Sa m-a vizitat. M-a învățat atunci „numărul de telefon al lui Dumnezeu” (*Psalmul 49/50, 16/15*). Până să intru în sala de operație, pe un culoar fără sfârșit, a stat cu mine la telefon, încercând să mă încurajeze. L-am simțit aproape. Ca pe un înger păzitor. Întâmplarea a făcut ca, în următorul an, ziua mea de naștere să mi-o petrec tot în spital. Soții Dorcescu au ținut atunci să-mi facă o surpriză. Au venit la spital cu un tort și cu un buchet mare de flori. Cum să mă lase singură de ziua mea într-un salon... de spital?

Am simțit nu doar bunătatea Omului Eugen Dorcescu. Ci și pe cea a Scriitorului. Pot spune că Domnia Sa mi-a schimbat viața. De când am terminat Facultatea de Litere, m-a susținut, încurajat, atenționat atunci când era nevoie, m-a ajutat să-mi public eseurile herme-

neutice. A procedat mereu cu calm și cu tact. Ca un dascăl, ca un editor, ca un scriitor profesionist. M-a îndemnat să scriu o carte. M-am hotărât să abordez opera unui cadru didactic universitar cu o carieră strălucită, a unuia dintre cei mai iubiți dascăli pe care i-a avut și îi are Facultatea de Litere din Timișoara. Cu bunăvoință și celeritate, Eugen Dorcescu mi-a fost redactor de carte, mi-a ghidat debutul cu volumul *Realismul simbolic. Eseistica și proza Mirelei-Ioana Dorcescu* (Editura Mirton, Timișoara, 2018). Lansarea cărții a avut loc la Universitatea de Vest. Eugen Dorcescu mi-a făcut onoarea să mi-o prezinte. Și a vorbit despre vocația mea de ucenic. Da. Mă recunosc a fi discipol direct al Mirelei-Ioana Dorcescu, profesoara cu care am rezonat întotdeauna. Dar sunt și elevă a lui Eugen Dorcescu, Maestrul de la care am învățat cu nesaț, în timpul prelegerilor sale de la Universitate, când era invitatul Mirelei-Ioana la cursuri și seminarii. Am prețuit nespus modul lor inedit și fermecător de a preda împreună o anumită lecție, de a pune în circulație, în complementaritate, idei din diverse culturi. Dar am învățat enorm și din discuțiile noastre directe, frecvente, pe marginea unor articole sau cărți. Mă străduiam să rețin cât mai mult din ce spune. Aș fi vrut să-l înregistrez.

Precum la debut, soții Dorcescu au citit și îndreptat și manuscrisul celei de-a doua cărți publicate de mine, al cărei titlu, *Drumul spre sens* (Editura Mirton, Timișoara, 2020), mi-a fost sugerat chiar de Eugen Dorcescu.

Pot spune, cu mândrie și grațitudine, că familia Dorcescu mi-a călăuzit preocupările filologice, îndreptându-mi pașii, încet, dar sigur, spre semiotica și pragmatica literară, dar, mai ales, spre eseistica de tip hermeneutic. Eugen Dorcescu și Mirela-Ioana Dorcescu mi-au prilejuit întâlniri importante cu scriitori și jurnaliști de prestigiu: Ildikó Gábos Foarță și Șerban Foarță, Livius Petru Bercea, Petru Vasile Tomoiagă, Nicolae Turtureanu, George Roca etc. Tot la sugestia dumnealor, având, deci, toată susținerea familiei DORCESCU, la finele anului 2020, am devenit membră a Ligii Scriitorilor din România, Filiala Timișoara, posesoare a unei legitimații de scriitor.

Prima lună a anului 2021 s-a încheiat cu un impresionant succes: apariția unei voluminoase culegeri de texte critice, scrise cu migală de scriitori contemporani și adusă drept omagiu Poetului Eugen Dorcescu, prin atenta supraveghere a soției sale. Motivul? Sărbătorirea a cincizeci de ani de activitate literară [*DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU Interviu. Crestomație critică (2014–2020)*]. Comentariile mele, dedicate cărților sale recente, comentarii pe care le-am realizat în ultimii ani, sunt prezente în această culegere. Mi s-a făcut astfel onoarea de a mi se așeza semnătura alături de iscăliturile unor personalități din cultura română și europeană, cum ar fi: Zenovie Cârlușea, Ion Pop, Cornel Ungureanu, Marian Odangiu, Iulian Chivu, Livius Petru Bercea, Coriolano Gonzáles Montañez, Luis León Barreto, Maria Cinta Montagut și alții.

La începutul acestui an, a apărut antologia *Biblice* a lui Eugen Dorcescu (Editura Eurostampa, Timișoara, 2021). Nu puteam scrie despre acest volum decât citind din *Cartea Sfântă. Pildele, Psalmii, Ecclesiastul* sunt doar câteva cărți biblice pe care le-am parcurs însetată de cunoaștere, mereu cu gândul că Eugen Dorcescu le știe pe de rost, le-a aprofundat tainele, la care trebuie și eu să ajung, pe urmele sale. La începutul lunii august, într-o zi de mare sărbătoare creștină – Schimbarea la față a Domnului – a apărut, în Ziarul „Timișoara”, cea de-a doua cronică a mea consacrată *Biblicelor*, în speță *Psalmilor de implorare și de pocăință* stihuiți de Eugen Dorcescu. Toate cronicile publicate până acum scot la iveală mărgăritarele creației marelui scriitor timișorean. Un mir de lumină se revarsă deasupra muncii sale...

Tot prin bunăvoința soților Dorcescu, în luna mai a acestui an, am fost inclusă în *Dicționarul enciclopedic al scriitorilor români la începutul mileniului al III-lea*, MILENARIUM, publicat sub egida Armonii culturale, 2021, volumul I, coordonat de scriitorul și jurnalistul cultural Gheorghe A. Stroia, editat de George-Nicolae Stroia.

Nu am făcut aici o dare de seamă și nici nu am spus tot ce se putea spune. Am învățat de la Eugen Dorcescu să nu divulg taina altuia. Așa că m-am străduit să vorbesc numai despre ajutorul constant pe care

am avut șansa să îl primesc de la Eugen Dorcescu, pentru a trăi, cu modestele mele puteri, în lumea lui și a Doamnei Sale. O lume care mă îmbogățește și mă înalță, dă sens și direcție vieții mele, îmi luminează destinul.

Sunt respectuoasă în fața talantului Omului și Poetului Eugen Dorcescu. Nu oricine, nu oricare „civil” are har precum „Poetul nostru de aur”. A demonstrat, de peste cinci decenii, măiestria vizionarului, descins din tagma poezilor biblici. Cine ar putea spera la mai mult?...

La mulți și fericiți ani, Maestre Eugen Dorcescu! *Ad multos annos, Magister!*

EUGEN DORCESCU – ÎN OCHI DE COPIL

Cu domnul Eugen Dorcescu și opera sa m-am întâlnit pentru prima oară în anul școlar trecut, când, la ora de opțional, doamna dirigintă și profesoară de limba română, Almăjan Silvia-Gabriela, ne-a făcut cunoștință cu basmul *Dodoacă și Biciușcă*. Tot timpul mă gândesc, recunoscătoare, la doamna dirigintă, pentru că ne-a propus aceste lecturi și am avut astfel norocul să pătrund în lumea fantastică a acestor basme.

De când am început să citim, la școală, primele capitole din cartea domnului Eugen Dorcescu *Basme și povestiri feerice*, mi-am dat seama că *Dodoacă și Biciușcă* are toate șansele să devină unul dintre basmele mele preferate. La început, m-au impresionat numele personajelor, apoi mi-a plăcut cum erau descrise, modul în care s-au comportat. Personajele bune, inteligente, primitoare și prietenoase au devenit repede favoritele mele. Întâmplările din basm, schimbările neașteptate de situație, felul în care erau istorisite, finalul fericit m-au făcut să doresc să mai citesc și alte basme sau povestiri scrise de același autor, dar și să aflu mai multe despre cel din a cărui imaginație s-au născut. Căutând mai multe informații, am aflat că domnul Eugen Dorcescu nu a scris doar proză fantastică, ci este și un cunoscut poet, eseist, critic literar și traducător din limbile franceză și spaniolă.

Chiar dacă nu am avut ocazia să-l întâlnesc în realitate, simt că îl cunosc, măcar puțin, prin basmele sale, prin intermediul personajelor deosebite și al întâmplărilor pe care și le-a imaginat și prin felul în care, cred eu, a pus în text ceva din sufletul său. Recunosc, da, că am căutat și fotografii ale scriitorului Eugen Dorcescu și, privindu-le, mi-am amintit cumva de Barbă-Cot, în *Palatul de calcar*, deoarece pe domnul din imagini îl văd ca pe un om înțelept și bun, exact ca personajul meu preferat din acest basm. Privirea sa caldă și faptul că a citit și a apreciat

părerile unei eleve din clasa a V-a m-au convins că este nu doar inteligent și cu o imaginație foarte bogată, așa cum o demonstrează opera sa, ci și un domn blând și foarte generos.

Îi sunt foarte recunoscătoare domnului Eugen Dorcescu pentru basmele care m-au cucerit și pentru că mi-a publicat cele două recenzii, chiar dacă au fost scrise cu „priceperea” unei fete de 11 ani. Îi aduc cu această ocazie multe mulțumiri și îi doresc, din tot sufletul, un sincer LA MULȚI ANI! și să ne bucure în continuare cu creațiile sale minunate!

[Maria Costa-Bălan, elevă, Școala Gimnazială Ramna, Județul Caraș-Severin]

„Armonii culturale”, 6 septembrie 2021.

UN OM DE LUMINĂ: EUGEN DORCESCU

Întrebarea ar fi: unde, când, cum, în ce context, l-ai putea întâlni pe Eugen Dorcescu? Dacă iubești poezia, dacă ești un om credincios, dacă ești pregătit să citești un jurnal adevărat, parcă făcut din carne și oase, dacă ești smerit, dacă ai valori, dacă iubești oamenii..., atunci, da, iată-l pe Eugen Dorcescu, care ți se înfățișează simplu, curat, literat, poet, scriitor, soț și... OM. Cel mai important cuvânt...: OM. Un OM DE LUMINĂ, în preajma căruia înveți să fii tu însuși, să devii mai bun, să te accepți și SĂ SCRII.

Vorbeam de contextul întâlnirii cu Eugen Dorcescu. În vara anului 2020, într-o călătorie obligatorie la Timișoara, „Timișoara mea, Timișoara mea frumoasă”, cum o numește autorul, în volumul I al *Jurnalului* său (*Îngerul Adâncului*), și a cărei frumusețe o păstrez și eu, în suflet, din prima tinerețe, l-am cunoscut, mai mult ca sigur, nu întâmplător, pe Eugen Dorcescu, prin intermediul unui alt OM DE LUMINĂ, soția sa, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, Conferențiar dr. la Universitatea de Vest din Timișoara, la rândul Domniei Sale, scriitoare, hermeneută, profesoara mea din timpul studenției. Cum m-am legat de distinsa Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu? Din dorința de a ține aproape unii dintre cei mai frumoși dascăli, care m-au călăuzit literar, profesional, personal, care, prin felul dumnealor de a fi, au sădit în sufletul meu speranța că mai există și oameni puri, sinceri și că merită să încerc a înțelege viața cu toate provocările ei.

Citindu-l pe Eugen Dorcescu, am descoperit că a reușit să se înalțe în spirit, căci Îl are pe Dumnezeu aproape și, cu toate acestea, Îl caută în permanență, Îl găsește, stă de vorbă cu El, se află sub aripa Lui ocrotitoare. Oare tocmai aceasta ar putea stârni curiozitatea? Cum am putea să atingem, să întreținem legătura om-Dumnezeu, dacă nu prin poezie, prin cântecul unor versuri cum sunt cele dorcesciene, care ni-l

dezvăluie pe om în sensibilitatea sa, cu durerile sale, slăvind viața și tot ce e sfânt: credința, iubirea, datoria, fidelitatea, valoarea, nădejdea.

Momentul în care l-am cunoscut pe Maestrul Eugen Dorcescu a fost cel al întâlnirii providențiale din fața Bisericii Ortodoxe din Piața Dacia. Păstrez încă în memorie imaginea unui cuplu (primordial), venind agale pe alee, precum și bucuria, emoția care m-au încercat auzind vocea atât de puternică, deosebit de clară, în care se simțea un respect desăvârșit din partea Maestrului pentru condiția mea de femeie și de dascăl. Am aflat imediat că este originar din Târgu-Jiu, ca și mine. M-am bucurat. La propunerea Doamnei Profesoare, s-au repezit acasă și mi-au adus în dar cărți de-ale domniilor lor. Eu venisem doar după o semnătură de acceptare a susținerii tezei mele de gradul I... și plecam cu o sacoșă de cărți atât de valoroase!...

De fapt, cum să poți vorbi despre Eugen Dorcescu, dacă nu îi citești mai înainte opera sau măcar o parte a scrierilor sale? Șansa mea au fost cadourile neprețuite din partea familiei Dorcescu: cărți, scrise atât de preaiubita soție a Maestrului, cât și de Domnia Sa. În special, volumul I din *Jurnalul* său, volum intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Nu știu cum de m-au ghicit. Dintotdeauna, cele mai frumoase surprize au fost pentru mine cadourile-cărți. Doar cărțile ne mai pot salva de lumea adesea provocatoare din jur, doar jurnalele, cred eu, dacă sunt scrise cu substanță și sinceritate, ne pot conecta la adevărata realitate și pot deveni veritabile îndreptare spre liman, atunci când ai sentimentul că te-ai rătăcit. Jurnalul *Îngerul Adâncului* a venit pentru mine la momentul potrivit, pentru a da glas unor trăiri umane general valabile, pentru a oferi răspuns la dileme, pentru a induce ideea că, fără credință, omul nu-și poate găsi drumul nici înspre el însuși, nici spre ceilalți. Temele abordate de Maestru – viața, condiția scriitorului, familia, ființa, iubirea, iluzia etc. – îi determină pe cititorii operei sale să se apropie de un alt Eugen Dorcescu. În *Jurnal*, există un Eugen Dorcescu care nu mai este al nostru, al tuturor, ci al lui însuși. Temerile, realitățile înfățișate, căderile, revenirile, iubirea, viața cu toate ale ei, cu bune și rele, zugrăvite cu atâta încrâncenare sau bucurie, și

numai în apropiere de Dumnezeu, ne învață că nu există o rețetă a supraviețuirii sau a succesului existențial. Maestrul ne transmite ideea că A TRĂI, A FIINȚA în LUMEA-LUME și în LUMEA-EU înseamnă a da glas adevărului, a te păstra integru, a ierta, a ajuta, a iubi, a suferi, a te umple în fiecare moment de trăirile celorlalți, care îți marchează, cu voia, ori fără voia ta, existența. De asemenea, alegerile, care, deși aparent, ne aparțin, se pare că sunt ghidate de un mecanism universal, menit să ne ducă spre un final premonitoriu, intuit, așteptat, din care nu putem culege decât înțelepciunea de a fi reacționat într-un anume fel în momentul când survine. Să poți să „trăiești”, să „guști” din dulceața sau din pelinul oferite de lectura *Jurnalului* dorcescian înseamnă să fii pregătit pentru a te cunoaște pe tine însuși. Eu m-am regăsit în acest *Jurnal*. Se apropie mult de felul meu de a fi. A venit ca lectură la momentul potrivit. M-a liniștit. Mi-a arătat o cale. M-a întărit sufletește.

Urmărind înregistrări cu discursurile lui Eugen Dorcescu, susținute în cadrul diferitelor evenimente literare, filmate și postate pe YouTube, ai sentimentul că vocea, chipul, mimica sunt cele ale unui om care nu încearcă să te convingă de un adevăr, ci să-ți transmită o învățătură, o idee care îți este absolut necesară. Prezența Maestrului vine ca un ecou de dincolo de timp, căci modul în care articulează fiecare sunet sau în care recită o poezie îți arată ce înseamnă a da viață unei realități, pe care, fără voia ta, în subconștient, te ajută să o creionezi. Eugen Dorcescu este un „șaman” al cuvintelor, un „mag”, care dă o forță nemaipomenită verbului (și versului), care te transpune într-un univers unde ai sentimentul că ai fost dintotdeauna „acasă”. Exact așa te simți alături de Eugen Dorcescu: ACASĂ. Oare despre ce fel de „acasă” este vorba? Este acel „acasă” care dă glas gândurilor tale cele mai intime, care te învață că iubirea este vie și îți descoperă cele mai inaccesibile taine ale universului, acel „acasă” în care orice sunet are o culoare a curcubeului, în care cuvintele prind aripi și-ți dau și ție curajul de a plana printre norii unui nou început. Cuvintele, *Jurnalul*, versurile dorcesciene sunt creatoare de sens, sublime, dezleagă și descătușează inimi, dau naștere ideilor, te propulsează înspre universul literaturii, te

cheamă a înțelege cum e lumea din cărți, dincolo de cărți, te învață că LUMEA TA ești TU.

Melancolia transmisă de versurile dorcesciene, cum ar fi, spre exemplu, poezia *Omul de cenușă, 4* (cu titlul *Septembrie*, pe o rețea socială), din antologia *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015, p. 200-201) dezvăluie brusc realitatea, aruncă, rând pe rând, măștile ce salvează aparențele, până la acel memorabil: ADÂNCUL. NIMICIREA. ABADDON, care reprezintă adevărul gol-goluț. În *Septembrie*, sunt versuri ce transmit o gravă densitate a trăirii, versuri cu un ecou puternic, vedem, citindu-le, viața în derularea ei, pe care o acceptăm cu resemnare sau cu revoltă. Este sugestiv faptul că bolile, suferința, vidul din priviri au câte o culoare. E și culoarea toamnei aici, care se suprapune durerii tuturor: „E toamnă deci. Haoticul sezon./Și vidul din priviri are-o culoare...”

Pentru a releva frumusețea versului dorcescian, mă opresc asupra câtorva stihuri dintr-un poem recent, intitulat *Ermitaj*, publicat în paginile de cultură ale ziarului „Timișoara”, în 3 septembrie 2021, și dedicat Mitropolitului Ioan Selejan al Banatului. Aceste versuri transmit starea de grație a celui care trăiește o experiență mistică, eterică. Poetul aduce în discuție, la fel ca în poezia eminesciană, imaginea scribului din vechime, smerit, în care se întrevede autoportretul lui Eugen Dorcescu. Și nu este singurul text care ne oferă un autoportret. La fel sunt *Adam, Templierul, Ioanitul, Scribul, O arhi-amintire, În codrii fără capăt*. O adevărată galerie de autoportrete ale Poetului la vârste diferite. În *Ermitaj*, Poetul vorbește despre asceză, trudă și zbor. Un zbor dincolo de moarte, înspre alte zări, într-un alt univers, dincolo de orice înțelegere a firii: „Zburam, alături, scrib și eremit,/Sub aura extaticei amieze./Urcam din infinit în infinit/Și iar din infinit în infinit...”

Dar iată poemul:

„ERMITAJ

Era un ermitaj. Atlantic schit.

Între ocean și munte. Alb. În soare.

Un ermitaj ceresc. Și-un eremit
Pe troița luminii răstignit,
Străpuns de lănci și cuie de zenit,
Între azur de cer și-azur de mare.

Eram și eu? Eu, scribul preasmerit,
Transfigurat de trudnice asceze.
Etern învins, etern nebiruit.
Trecusem de-ale morții metereze
Și-acum, pe-aceeași cruce pironit,
Străluminat de sacre anamneze,
Eram nespus de viu, de fericit.
O, sfinte ierurgii și epicleze!
Heruvi de vid, topiți în vid și-n mit,
Zburam, alături, scrib și eremit,
Sub aura extaticei amieze.
Urcam din infinit în infinit
Și iar din infinit în infinit,
Mânați de-un dor cumplit, neistovit,
Pierduți în sorbul veșnicei Geneze”.

Subscriu, întru totul, la comentariul marelui scriitor și prieten al lui Eugen Dorcescu, Șerban Foartă: „O CAPODOPERĂ, – nu singura, desigur, a liricii lui Eugen Dorcescu, una pe cât de doctă, pe-atât de eterată... Adâncă plecăciune!”

Versurile pe care ni le propune Eugen Dorcescu se leagă fie de latura eclesiastică, fie de condiția de scriitor, fie de realitatea tulburătoare, fie de nostalgia, de dorul altor zări, fie de anotimpuri, fie de eroi, însă punctul forte îl reprezintă o concluzie care transpare generos în majoritatea scrierilor sale: adevărul și viața artistului există doar în preajma sacralului, într-o legătură indestructibilă cu Dumnezeu. Acea înduhovnicire de care vorbește autorul adesea, care ne ridică dincolo de noi înșine, ne asigură aripile pentru zbor.

Admirația pentru poezia dorcesciană mă determină să revin asupra unui alt text liric, foarte expresiv la nivel compozițional și ideatic. La una dintre poeziile de dragoste pe care le dedică preaiubitei și preafrumoasei sale soții, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, poezia intitulată *Elegiile de la Carani 7*, din volumul *Elegiile de la Carani* (2017). Aici Poetul transmite vibrațiile celui mai frumos sentiment, într-o splendidă codificare a rolului atribuit în viața sa viitoare soții. Autorul imaginează o scenă dramatică, în care iubita readuce la viață un cavaler rănit de moarte, pierdut odinioară... Salvarea prin iubire survine în momentul în care el nu mai putea spera la nimic. Poemul ar fi romantic, dacă nu ar fi, totuși, atât de modern, încheiat printr-o interogație ce pare retorică, dar nu este, fiindcă generează ambiguitate în legătură cu ceea ce afirmă literal. Implicit, transmite marea bucurie, certitudinea eului că este iubit și salvat: „Acolo am murit. Sau n-am murit?/Acolo chiar, în luminișul criptic”.

Dincolo de orice analiză a profunzimii sufletului dorcescian, rămâne pentru eternitate cea mai frumoasă mărturie a unui nobil Poet, scriitor, care subliniază prin tot ceea ce scrie mesajul simplu că omul, de-a lungul existenței sale, așteaptă să trăiască ceea ce îi pregătește Dumnezeu, prin voia Sa. Dumnezeu, la Care nimic nu este cu nepuțință. Însă contează, ne transmite Eugen Dorcescu, să trăiești frumos, să dai un sens existenței prin valori, prin credință, prin lumina pe care o răspândești în jur, prin ceea ce lași în urmă, prin acceptare, iertare, bunătate și, cel mai important, prin IUBIRE, care este calea spre tine însuși în lumea creată de Dumnezeu.

Eugen Dorcescu rămâne în percepția mea acel *OM DE LUMINĂ*, care știe să răspândească prin creațiile sale bucurie, care mângâie sufletele rătăcite și le inspiră, prin smerenie, cultură, credință, *SĂ-ȘI TRĂIASCĂ VIAȚA* în armonie cu universul.

ÎNCHINĂCIUNE POETULUI EUGEN DORCESCU LA 80 DE ANI

(August, 2021)

Răsfoind, de curând, cărțile mai vechi sau mai recente ale lui Eugen Dorcescu, mi-am adus aminte că, peste câteva luni, Poetul va fi sărbătorit, cu voia Atotputernicului, cum el însuși declară mereu, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Prilej de nespusă bucurie pentru noi. Și de mândrie pentru Cetate. Dar și o invitație la a medita asupra condiției poeziei în această bravă lume nouă a telefoanelor inteligente. Căci, dacă omul s-a lamentat în marginea deșertăciunii vieții de pe vremea *Ecclesiastului* și a reflectat asupra fiicelor Mnemosinei încă din timpul înșoritei Elade, după atâta amar de revoluții sociale și tehnologice, curajul de a te menține în universul poeziei poate părea aproape o provocare.

Eugen Dorcescu nu se plasează în lotul celor ce pariază preeminent pe harul și entuziasmul poetic al aproape oricui (subînțelese în formula „românul e născut poet”). El a parcurs o cale mai trudnică, precum a celor din poveste... porniți să caute apa vie pe varii tărâmurii. La 33 de ani, susține un doctorat privitor la „Structura metaforei în poezia românească modernă” (publicat sub titlu *Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1975). A fost apoi cercetător și editor. Volumele de poezie s-au așezat, unul după altul, într-un continuu crescendo, intercalate cu intimitatea lecturii, trăirii și transpunerii în versuri a unor texte biblice. Și astfel, se decantează capodoperele maturității târzii, din jurul și dincolo de vârsta de cincizeci de ani: *Exodul* (2001), *Omul de cenușă* (2002), *În Piața Centrală* (2007), *Drumul spre Tenerife* (2009), *Poemele Bătrânului* (2012), ediția *ne-varietur Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) (608 p.). Vreme în care se

cristalizează și marile sale meditații poematice asupra morții și absenței. Tot acum sunt abordate din nou poetica și stilistica, de data aceasta din perspectiva apropierei de transcendență (în *Poetica non-imanenței*, 2009). În 2020, publică două volume de *Jurnal* (*Îngerul Adâncului și Adam*) și, în Spania, la inițiativa Editurii Arscesis din Zaragoza, antologia, ediție critică, *Elegías Rumanas*. Astfel, Poetul Eugen Dorcescu se înfățișează, acum, în fața agorei cultural-spirituale, cu un profil statuar, străjuind un tărâm poetic fabulos, ritmat pitagoreic, în cadențe inconfundabile, trimițând spre arhetipuri tulburătoare... totul transfigurat fiind prin orizontul transcendenței.

Întreg acest tablou s-a elaborat de-a lungul anilor, în mijlocul unei vieți cotidiene pe care ultimele două volume de *Jurnal* o dezvăluie într-un stil prozastic, aproape de romanul autobiografic. Viața lui Eugen Dorcescu s-a derulat între parametrii lumii culturale a Timișoarei și României din această vreme, o bună bucată de timp ca redactor, responsabil și respectat, la importante edituri. Un om ce a cultivat prietenia sinceră, familia, bunul simț civilizată. Viața de zi cu zi îl rănește însă continuu, dată fiind sensibilitatea sa crescută la incorectitudine și duplicitate; precum și prin fragilitatea celor apropiați, afectați de boli, în cadrul unor cicluri ale existenței ce implică, inevitabil, suferința și moartea.

Poetul rezonează, cum e și firesc, la frumusețile lumii; dar nu e atras de spectaculozitatea priveliștilor. Sensibilitatea sa îl trimite însă mereu spre reflecția asupra condiției umane. În plină perioadă a marilor sale creații poematice, putem citi (în *Drumul spre Tenerife*):

„... mă uit în ochii/ființei umane/citesc în/adâncimile lor/imensa disperare/a urii/citesc/imensa ură ce/stă la rădăcina/iubirii/descifrez/imensa iubire/ce justifică/sacrificiul de/sine/al propriului sine/al sinelui altora/descifrez/imensul sacrificiu/de a trăi în/zadar/într-o viață/zadarnică/într-o lume/zadarnică/... am pus pe hârtie/aceste cuvinte/zadarnice într-un/moment de/zadarnic răgaz/pe zadarnicul meu/drum/spre...”

Tonalitatea, în care sunt scrise mare parte dintre poemele primei jumătăți a vieții, e cea a unei disperări îndârjite...; disperarea unui om

lucid, ce se simte aruncat în zbuluciumul unei lumi imperfecte, ale cărei detalii aproape te sufocă. Atmosferă în care detașarea și meditația se impun. Fragmentul de mai sus e dintr-un poem ce comentează o călătorie, care, chiar dacă a fost reală, alunecă într-un registru simbolic. Punctul de plecare al drumului e însă Cetatea. Iar în aceasta... Piața Centrală... străjuită de un Bătrân ce meditează... Din universul imagistic, uneori sumbru, al poetului, lipsesc însă ploile monotone și terenul mârloș (care la Bacovia adăpostesc „locuințe lacustre ce se prăbușesc”)... iar singurătatea resimțită nu e flancată de repere mundane (ca la același poet: „Singur, singur, singur/Într-un han, departe/Doarme și hangiul/Străzile-s deșarte/... Vreme de beție/Și s-ascuți pustiul/Ce melancolie...”). La Eugen Dorcescu, un orizont al transcendenței e totdeauna presimțit, tinzând spre sacralitate. Iar ascensiunea spre aceasta e cultivată constant. Ea se realizează cel puțin pe două căi. Una e familiarizarea cu textele *Bibliei*, dintre care pe unele le-a retrăit versificându-le (încă din 2003, a apărut culegerea *Biblice*, conținând variante în versuri, publicate în anii '90, din *Psalmii*, *Ecclesiatul*, *Pildele*, *Rugăciunea regelui Manase*). Cea de a doua cale e cea interioară, printr-o augustiniană căutare în abisurile sufletului, unde se află „ceva mai adânc decât noi înșine”. De fapt, această căutare se regăsește în *Cartea Psalmilor*, dintre care poetul a transpus nu puțini (71) în versuri, pentru cititorii de limbă română. Dar a scris și *Psalmi* originali, unii formulând imagini și idei surprinzătoare, precum:

„Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele ce/clipesc primăvara în *Râu* și-n fântâne./Lăudat pentru bucata de pâine/și pentru paharul de apă, date mie azi/date ieri, date mâine./Lăudat că ești duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând./Fiindcă ești./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori.//Lăudat că-n final/mă omori...”

Dacă Cetatea... cu Piața sa Centrală și cu Bătrânul ce meditează... e un element până la un punct definitoriu al universului de maturitate al poetului, ea nu e și cel preferat până în final. Structura peisajului lumii sale ideale se decantează, treptat, sub forma casei copilăriei...

așezată la marginea unei păduri... a unei poieni... a unui râu... a unui munte... Toate acestea capătă, în poezia sa, încetul cu încetul, o încărcătură de topos mitic, arhetipal. Pe acest fundal, se degajă apoi figura tatălui... cea a mamei... Iar odată cu figura soției prea iubite – ce ocupă desigur locul central – această lume ideală e ferm delimitată. Ca un Eden terestru, vehiculat, desigur, de poezie. La fel cum, cu câteva litere, se pot scrie nenumărate biblioteci despre infinite lumi, cele câteva elemente ale universului poetului se reflectă și reverberează în cadențe și ritmuri inedite, structurând vaste simfonii poematice, de o neasemuită profunzime și frumusețe. Dar, de vreme ce magia lumii de vis a poeziei e calchiată după cea reală, registrul dramatic e și el inevitabil. Pentru că omul e, prin definiție, o ființă muritoare. Moartea tatălui... moartea mamei... moartea soției... stau la baza unor poeme meditativ-elegiace tulburătoare, intitulate: *Moartea tatălui* (2005), *Elegiile de la Bad Hofgastein* (2010), *Nirvana* (2014). Iar în spatele tuturor acestor situații, pe care moartea le introduce în magicul univers, se impune, ca mijlocitoare, „Absența”. *Care devine o majoră temă metafizică*. Absența e altceva decât nimicul sau haosul. Ea e ne-prezența a „ceva”; sau mai precis a „cuiva”... care a fost „cumva”... „cândva”... „undeva”... În *Elegiile de la Bad Hofgastein*, scrise după moartea mamei, tema e dezvoltată aproape metafizic, într-o poezie de început, în care citim:

„Absența e-o prezență negativă,/E-un gol, o așteptare, o latență./E moarte și viață, deopotrivă –/Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență./De neatins fiind, și nevăzută,/Asociind realități contrare,/Absența naște jale și frustrare/Și-un gând de neputință absolută./Ne-existând, nu poate să se-ascundă./Ne-existând, nu-și neagă evidența./Egale-i sunt teroarea și clemența.//*Absența e-o prezență mult mai cruntă,/Mai greu de îndurat decât prezența*”.

Perspectiva diacronă asupra existenței conjugă, în cazul lui Eugen Dorcescu, dramatismul patosului cu migăloasa și răbdătoarea lucrare a unui muritor care, precum Iov, nu poate accepta că Prea-înalturile sunt vide. Astfel încât, treptat, liniștea și pacea se așază, în straturi suprapuse, dând rotunjime unei vieți împlinite.

Meditația operei sale poetice începe să se răspândească în lume, cu precădere prin intermediul limbii spaniole. Receptarea ei valorică e continuu reconfirmată. *Elegiile de la Carani* (2017) ne dezvăluie cum, poate printr-un misterios transfer, singurătatea poetului e temperată, și ea, de o regenerare a iubirii și a cuplului. Oamenii credinței, cei ce venerază Ființa supremă și i-au citit stihuirile din *Biblice* (ediția a II-a, revăzută și extinsă, 2021, însoțită, ca și ediția din 2003, de recomandarea Mitropolitului Bartolomeu Valeriu Anania), îl înconjoară cu căldură. Astfel încât, odată ce și vârsta se rotunjește, toate par a intra în ordine.

Pentru noi, muritorii ce i-am fost și îi suntem contemporani, traiectoria poetică a lui Eugen Dorcescu nu e, deci, cea a unei simple izbucniri miraculoase. Ci a unei victorii obținute prin trudnică lucrare. Cum zicea Heraclit: „Căutătorii de aur sapă mult și găsesc puțin” (dar ceea ce găsesc e aur).

La sfârșitul acestui bilanț, ne-am mai putea reaminti și de spusa unui filosof ce a făcut multe valuri în secolul XX, Martin Heidegger: „Omul locuiește în poet”; sau: „În mod poetic locuiește omul pe pământ”. Vorbele gânditorului din Freiburg n-ar avea sens în vreuna din limbile abstracte, pe care le prefigura Leibnitz, pentru ale sale infinite lumi posibile. Dar pot fi comentate în rostirile noastre europene, în care „a locui” aproape se suprapune cu „a fi”. Și unde metaforele – studiate de poetul nostru în teza sa doctorală – abundă în viața cotidiană. Când Heidegger a lansat celebra sa sintagmă, el prefigura – într-o manieră cvasi-romantică – o interpretare tetradică a lumii oamenilor, formată din pământ, cer, muritori și zei. Pământul e cel pe care trăim și pe care-l cultivăm, îngrijindu-l (dar ne-jefuindu-l); clădindu-ne pe el, și din el, locuințele. Cerul e cel al anotimpurilor ce vin și pleacă, al răsăritului și apusului soarelui și lunii, cel pe care licăresc stelele. Cerul și pământul ne asigură ritmurile muncii și ale sărbătorilor. Muritorii suntem noi, oamenii, ce ne petrecem viața noastră obișnuită, cu aspirațiile, bucuriile și dramele fiecăruia, sub orizontul unei existențe-întru-moarte. Iar zeii sunt cei ce ne fac semne din înalțuri, deschizându-ne orizontul transcendenței. Rostul locuirii omului în

această lume a tetraedei ar fi acela de a căuta și dezvolta câte ceva din misterele ființei... Fapt pe care doar limbajul poetic ni l-ar permite.

Eugen Dorcescu nu se înscrie foarte riguros între parametrii jalonați de Filosof. Dar semnificația existenței pe care ne-o relevă menține formularea sa de bază: „(doar) poetic locuiește (cu adevărat) omul pe pământ”. Noi, acești oameni ce ne regăsim într-o lume marcată de *pathos* – de patimi și pătimire –, ne-am putea deci strădui, împreună și neignorând semnele prea-înaltului, să descifrăm, prin instanța poeziei, câte ceva din misterul trecerii noastre prin această lume.

Odată cu anii, cei ce am avut, și avem, șansa de a atinge frumoasa vârstă de azi a lui Eugen Dorcescu înțelegem că tăvălugul tehnologiei nu poate eradica tradiția culturii, a spiritului. Ea persistă, adânc înrădăcinată în solul mănos al culturii poetice. Hrănită de ofrande, precum cele pe care exemplara viață a Poetului nostru ni le oferă.

„*Timișoara*”, 22 octombrie 2021, p. 7

EUGEN DORCESCU, OMUL ȘI POETUL

Cine spune că îl știe pe Eugen Dorcescu face o afirmație gratuită. Este o personalitate atât de complexă, încât este imposibil să-i cunoști toate valențele umane și scriitoricești, fiind situat foarte sus pe scara valorilor ce-l pot defini ca Om și Poet.

În 2015, invitată fiind de Doamna Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Borchin (în 2017, devenită Dorcescu, prin căsătorie) în Aula Magna din UVT, pentru a lua parte la prezentarea volumului *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, am avut fericita ocazie de a-l cunoaște personal pe autorul cărții ce urma să intre în posesia mea, chiar din mâinile acestuia, evident, cu autograf. Mare a fost bucuria mea la primirea acestui volum, care îmi dădea posibilitatea de a pătrunde cu adevărat în lumea mirifică a POEZIEI sale, despre care, la vremea aceea, știam foarte puțin.

De la bun început, am remarcat ținuta elegantă, de intelectual rasat, a lui Eugen Dorcescu. De statură medie spre înaltă, cu pas elastic, cu privirea vioaie și inteligentă, izvorând lumină din ochii a căror culoare nu o pot numi nici astăzi, pentru că aș fi spus că sunt verzi, dacă nu ar fi fost căprui, s-a apropiat de mine, cea pierdută în imensitatea Aulei, pentru a-mi înmâna antologia, pe care urma să o citesc și să o așez la loc de cinste în biblioteca mea. Din ziua aceea binecuvântată nu a existat nicio altă operă, semnată de celebrul Poet, ieșită dintr-o editură timișoreană, care să nu ajungă în cel mai scurt timp la Bozovici, la mine acasă. *Nirvana (O postbiografie)*, *Sub cerul Genezei*, *Elegiile de la Carani*, *Agonia caniculei*, *Îngerul Adâncului*, *Adam*, *Biblice* și altele, alături de cărțile scrise de soția Poetului, înnoilează modesta mea bibliotecă de dascăl de sat.

Eugen Dorcescu a publicat zeci de cărți, a redactat alte sute, și-a pus amprenta pe procesul de afirmare a unor talente care au confirmat,

în mai mare sau mai mică măsură, că pot scrie, că a meritat să fie ajutate, în momentul când se aflau la început de drum. Mă număr printre fericiții cărora Domnia Sa le-a redactat cărțile, despre care a scris cel puțin o cronică și asupra cărora a vegheat cu discreție, ani la rând, intuindu-le bruma de talent și încurajându-i când erau pe cale să renunțe. Convinsă fiind că am un cuvânt de spus în literatura contemporană, că mă pot afla și eu printre cei care publică, am ajuns să semnez, în calitate de autor, patru volume. În toți acești ani, Eugen Dorcescu mi-a fost mentor. Astăzi mă mândresc să fac parte din Liga Scriitorilor din România, să fac parte dintr-o școală, recent creată, numită *Școala de literatură Eugen Dorcescu 80!*

Nu pot să nu mă întorc cu gândul la ziua de 23 octombrie 2015, dată la care a fost lansată *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*. Îmi stăruie și acum în minte vocea gravă a Poetului:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsu cu un vecin...”

O sărbătoare pentru sufletul meu însetat de frumos a fost această întâlnire cu o seamă de intelectuali ai orașului de pe Bega, care, cu distincție și aleasă prețuire, au rostit minunate aprecieri la adresa lui Eugen Dorcescu. Din ziua aceea de toamnă târzie, am tot intrat pe internet și am citit, în măsura în care timpul mi-a permis, multe pagini din vasta operă literară dorcesciană. M-a cucerit, ireversibil, Eugen Dorcescu: prin franchețea discursului liric, prin seriozitatea abordării unor teme de interes la orice vârstă. Cine apucă să guste din dulceața gândului marelui Poet nu poate să-și refuze tentația de a deschide un volum semnat de acesta și nu poate să nu vibreze înalt la mesajul poemelor sale. Eugen Dorcescu este un nume uriaș în literatura română și asta o afirmă voci autorizate! Eu doar conștientizez și sunt mândră că mă număr printre cei care s-au bucurat și se bucură în continuare de prietenia cu acest OM ales.

De aceea, nu pot face abstracție, vorbind despre marele Poet, de latura sa umană. Oare cu ce cuvinte aş putea pune în lumină bogăția sufletească, bunătatea, altruismul și generozitatea acestui mare OM, care, în ciuda drumului greu, plin de serpentine, ce leagă Timișoara de Bozovici, a avut noblețea și curajul de a călători până în satul meu, pentru a participa, în calitate de „naș literar”, la prima mea lansare de carte, activitate la care s-a dovedit un foarte bun moderator și la care a vorbit atât de adânc despre volumul meu de debut? În alegerea titlului primei mele cărți, i-am lăsat „nașului” onoarea de a decide care să fie acesta. Și a fost *Dragoste târzie*, cum târzie era vremea la care m-am hotărât să dau glas trăirilor mele, în versuri mai bune sau mai puțin bune, dar sincere, rostind adevăruri despre mine, despre ai mei, despre lumea plină de culoare în care trăiam. Susținută de nașii mei literari, Eugen și Mirela-Ioana Dorcescu, înconjurată de prieteni și foști colegi de cancelarie, am pășit în 10 octombrie 2017 în lumea celor care cuvântă în literatura română. Când mi-am încercat puterile, scriind proză scurtă, în volumul *Cioburi de viață*, Eugen Dorcescu a fost cel care m-a încurajat, îndemnându-mă să adaug povestiri, iar apoi a consacrat acelei cărți o cronică interesantă, intitulată *Marea evadare*. A intuit motivația esențială a scrierilor mele! Și aprecierile veneau din partea unui Poet de renume, pe plan național și european. Pe pământ nu este doar lume, ci există și „oameni”. Oameni de omenie, asemenea „nașului meu literar”!

Îl revăd, cu ochii minții, în prezidiul unei acțiuni de mare anvergură, desfășurată, în urma cu câțiva ani, într-o sală a unui lăcaș de cult, Biserica din Piața Dacia, Timișoara, sub veghea Părintelui Protopop dr. Ioan Bude. Era „moderator” și se lansa romanul *Celesta*, al talentatei sale soții, Mirela-Ioana Dorcescu. Îmi ceruse să scriu câte ceva despre romanul lansat în acea zi de ținut minte. Am scris și, din prezidiul în care mă aflu, copleșită de situația de viață, care mă punea alături, într-o trecătoare clipă, de Livius Petru Bercea, de Șerban Foarță și de Ildikó Gábos Foarță, de Mirela-Ioana Dorcescu, de Anișoara-Violeta Cîra și de alții, cu mari emoții abia am reușit să citesc cele câteva cuvinte notate pe o coală... Și iată cum intrarea mea în lumea

criticii literare s-a produs sub auspicii fericite. De atunci și până astăzi mă pot lauda cu cronici literare și eseuri publicate în volume ai căror autori m-au așezat alături de nume deja bine-cunoscute în critica și eseistica literară. Romanul *Celesta* s-a bucurat de mare succes. S-a scris despre el mult la vremea aceea. Am realizat că asta face Eugen Dorcescu: ne așază alături de cei mari, obligându-ne subtil să ne autodepășim, pentru a ne arăta demni de această onoare.

Cunoscut în țară, dar și peste hotare, unde o parte din volume i-au fost traduse și antologate (v. recenta *Elegias Rumanas*, 2020), Eugen Dorcescu a ridicat poezia pe înalte culmi pentru a se vedea de sus și acum, și într-o... postbiografie. Pentru a dăinui în memoria colectivă, în mintea și în sufletul iubitorilor de literatură. Aș mai cita câteva versuri din unul sau altul dintre poemele autorului, dar am o rețineră. Amintindu-le doar pe unele, simt că le-aș nedreptăți pe altele, la fel de pline de miez, de farmec. Poemele dorcesciene încântă, în egală măsură, prin mesaj și versificație. Și sunt multe, și sunt memorabile. Se spune că viitoarea poezie va fi cea mai bună dintre toate. O aștept!

Despre opera lui Eugen Dorcescu s-a scris mult și frumos de către intelectuali îndreptățiți să-și exprime opiniile, în cronici și eseuri de certă valoare, deținători fiind de cunoștințe acumulate prin studii de specialitate: critici literari, confrăți într-ale poeziei, esești, erudiți teologi. Printre vocile cele mai autorizate în analiza poeziei dorcesciene o găsim, fără îndoială, pe Mirela-Ioana Dorcescu, soția sarbătoritului din 2022, an în care Poetul împlinește o vârstă rotundă, ca roata desti-nului! Dar, cum vârsta este doar un număr, sunt convinsă că sərbătoritul încă nu și-a spus ultimul cuvânt în literatura română și universală. Îi doresc, din toată inima, să scrie noi cărți, noi poeme, noi eseuri. Și toate să fie capodopere.

Așa cum am menționat, pe Mirela-Ioana și pe Eugen Dorcescu i-am cunoscut înainte de a se căsători. I-am văzut făcând primii pași împreună, în viață și în literatură. M-am înfruptat din talentul lor, dar și din sufletul lor. Și-atunci, cum să nu mă încante versuri precum acelea din *Epilog târziu (Salcâmiu sacri)*, poem aparținând volumului *Agonia caniculei* și dedicat de Poet Doamnei sale Mirela-Ioana:

„Privesc salcâmii sacri, grei de floare,
Tălăzuind din cer spre caldarâm
– Edenic ceas al florilor fecioare –,
Și-mi amintesc de Țarigrad, de Râm,
De-oștiri, și de Scripturi, și de odoare,
De crucea spadei, fulgerând în soare,
Ca-n vechile-anluminuri legendare...
Îmi amintesc și magicul tărâm
Al întâlnirii noastre. Știi tu, oare?

Iubirea-i o pădure de salcâm... ”

Și iată-mă păcătuind, când reproduc acest poem! Alte sute ar fi meritat să fie aduse în atenția cititorului! Iertare... Nu m-am putut abține, pentru că Omul în cinstea căruia îndrăznesc să aștern aceste rânduri nu este pentru mine doar îndrumătorul și veghetorul debutului meu în vasta cetate a scrisului, ci și Poetul meu preferat, unul dintre scriitorii români, recunoscut de multă vreme printre cei mai autentici creatori de frumos și la nivel continental. Mă mândresc și sunt fericită să mă număr printre discipolii și admiratorii necondiționați ai Domniei Sale.

Și nu pot încheia eseul meu, fără a mă lauda puțin, că așa îi stă bine românului, cu un text semnat de sărbătoritul nostru, așternut pe coperta a patra a volumului meu de debut, text important pentru mine, dar, mai ales, reprezentativ pentru calitatea umană de necontestat a celui care îl semnează:

„Poezia Doamnei Mariana Pășlea este o monografie lirică a singurătății, a unei singurătăți moderate, totuși, precumpănitor lăuntrice, pe care autoarea – persoană inteligentă și instruită, care își controlează foarte atent sensibilitatea, afectele – o acceptă ca inevitabilă, odată cu trecerea vremii, și o asumă ca pe un companion tăcut și credincios, o mărturisește cu un umor subtil, cu o melancolie vag ironică și autoironică. Ambianța, propriile frământări, ca și propriul scris sunt

privite cu un scepticism bonom, sănătos, superior, această distanță față de orice patetism, față de orice crize și orgolii asigurând, în cea mai mare măsură, umanismul cald al textelor, farmecul lor discret, dreptul lor de cetate în poezie” (Eugen Dorcescu).

Mă întreb cât timp și cât spațiu mi-ar trebui să scriu despre „Poetul de aur”, cum l-am perceput și numit cândva. Las loc celor mai pricepuți decât mine, despre POET să scrie doar de bine, că ne-a vrăjit pe toți cu versul lui, diamantin, sub lupa timpului...!

EUGEN DORCESCU – FIGURĂ PROEMINENTĂ ÎN AMINTIRILE STUDENTȚIEI MELE

L-am cunoscut pe Maestrul Eugen Dorcescu prin intermediul profesoarei mele Mirela-Ioana Dorcescu. Dumneai m-a invitat la cea dintâi lansare de carte la care am participat, în Timișoara, în primul meu an de studenție la Litere. Nici până astăzi n-am văzut, nicăieri, un eveniment literar mai impresionant, mai bine organizat și cu un public mai elevat și mai amplu, decât lansarea, în lumea academică timișoreană, în Aula Magna a Universității de Vest, la 23 octombrie 2015, a *Nirvanei. Cea mai frumoasă poezie* de Eugen Dorcescu. De atunci, alături de profesoara noastră și de câțiva colegi, nu am ratat nicio lansare de carte a Maestrului. Și nu doar atât, am ținut să îl admir și când era în postura de orator la alte evenimente, cum ar fi lansările altor scriitori. Dorința mea de a păstra aceste amintiri vii, de a le împărtăși tuturor era atât de mare, încât am făcut fotografii sau filmări, să nu se piardă o fărâmă din discursurile lui Eugen Dorcescu. Am fost să îl admir la Uniunea Scriitorilor – Filiala Timișoara, la Universitatea de Vest din Timișoara, la Bookfest – târgul de cărți, la Palatul Baroc, la Casa Adam Müller-Guttenbrunn, la Biblioteca de Artă „Deliu Petroiu”, la Academia Română – Filiala Timișoara. Ultima oară l-am văzut chiar la Academie, în 2019. Eugen Dorcescu a ținut acolo un discurs despre *Luceafărul eminescian*. Ulterior, a și publicat textul, în *Philologica Banatica* (într-un număr dedicat Prof. univ. dr. Ileana Oancea, Coord. Nadia Obrocea și Luminița Vleja), cu titlul *Luceafărul – cartea de identitate, în cer și pe pământ, a poporului român*. Un titlu mai frumos, mai expresiv nu cred că se putea găsi. Era o toamnă târzie, spre iarnă. După o zi umedă, seara, când am ieșit de la evenimentul organizat de Academie, ploua. Eu eram singură. Eugen Dorcescu a insistat ca

Domnia Sa și Doamna Mirela-Ioana să mă însoțească până acasă. După o plimbare foarte plăcută până la Universitate, unde Doamna Profesoară avea ceva de rezolvat, m-au dus cu taxiul până acasă. Și nu a fost prima dată când s-a întâmplat asta. Simțeam cum îmi poartă de grijă. Cum îmi suplinesc părinții aflați în străinătate, soțul plecat, de asemenea, la muncă în Germania. E minunat să fii ocrotită de oameni educați și generoși. Îmi amintesc că, în acea seară, le-am spus că vreau să plec și eu, cu copilul ce urma să se nască, în Austria. Doamna Profesoară a fost dezamăgită: „Ana, nu te lăsa! Onorează-ți bursele de performanță, studiile. De ce ai învățat atât?...” Domnul Eugen Dorcescu a tăcut. Dar nu a devenit mai distant. Cred că m-a înțeles sau că, măcar, a încercat să mă înțeleagă. De la Domnia Sa am învățat cât de prețioasă-i tăcerea.

La Universitatea de Vest din Timișoara s-au desfășurat două lansări de carte (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* și „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”), dar și câteva cursuri sau seminare, la care Doamna Profesoară l-a avut ca invitat, la catedră, pe Maestrul Eugen Dorcescu. Întâlnirile didactice au fost extraordinare. O ocazie unică pentru studenți să cunoască Poetul, dar și specialistul în Poetică. Prima impresie a fost aceea că ar fi fost un excepțional cadru didactic universitar. Mie și colegilor mei ne părea rău că nu ne este profesor. L-am întrebat de ce nu a îmbrățișat o carieră didactică. Ne-a mărturisit că pe diploma sa de licență scrie „Profesor de limba și literatura română”. Dar că, la absolvire, Profesorul G. Ivănescu l-a dorit în echipa sa de cercetare. Nu putea refuza o asemenea șansă. A fost mai întâi cercetător în domeniul Poeticii, apoi, după debutul și afirmarea în poezie, simțind tot mai mult că este merit a fi scriitor, și-a început cariera de editor. Păcat, deci, că acest Poet de seamă al Banatului, cercetător științific, traducător, eseist, editor, nu a fost și profesor. În timpul facultății mele, l-am cunoscut, la catedră, ca pe un eminent dascăl de Semiotică și de Pragmatică. L-am auzit în anul al III-lea de licență și în cei doi ani de studii masterale.

Îmi aduc aminte cum ne-a vorbit despre metafora poetică sau despre conceperea și scrierea unei cronici literare. De fiecare dată, ne-a și recitat din opera Domniei Sale, dar și din alți poeți români. Ne-a

încântat cu fiecare cuvânt rostit. Știam că, din Antichitate până astăzi, s-au tot formulat definiții pentru metaforă, majoritatea pornind de la comparație. Și nu m-am mirat, câtuși de puțin, că o personalitate de talia lui Eugen Dorcescu, autor al unei teze de doctorat, al unei cărți și al unor studii dedicate acestui celebru trop, s-a preocupat de enunțarea propriei definiții. Uluitor a fost faptul că a reușit să își explice definițiile, să le susțină printr-un discurs argumentativ într-atât de captivant și de admirabil, încât ne-a cucerit sufletele. Modelul formal (și semantic) al metaforei (și al comparației) pornește de la definiții expuse sub forma unui paralelism sintactic:

„Comparația este expresia lingvistică a unui paralelism ontologic”.

„Metafora este expresia lingvistică a unei identificări ontologice”.

Distins, cu multă prestață, plin de noblețe și de căldură sufletească, Eugen Dorcescu ni i-a prezentat pe măștrii săi: pentru construcția poetică, Alexandru Philippide; pentru cea științifică, Profesorul G.I. Tohăneanu.

Toată demonstrația contaminărilor și a proliferărilor metaforice (aparitia inducțiilor și a grefelor în structurile acestui trop) a pornit de la versul: „Mai ard și-acum făcliile latine” al lui Alexandru Philippide.

Aducând aminte de Alexandru Philippide, Eugen Dorcescu a recitat fragmente din poemele Maestrului său, atât pentru a ne familiariza cu construcția formală și semantică a metaforei, cât și pentru a ne face cunoscut un mare poet, pe care noi nu l-am studiat nici în liceu, nici în facultate. Am fost fascinați de expresivitatea unor versuri, precum:

„Mi-e sufletul ca unul din aceste
Ciudate *manuscrise palimpseste*...”

sau:

„Mi-e sufletul o năruire de statui...”

Am fost fascinați de dicția lui Eugen Dorcescu, de eleganța cu care recită, de felul cum ne privea în vreme ce ne adresa asemenea versuri.

Sunt convinsă că ar fi necesară revizuirea didacticii metaforei după acest model oferit de Eugen Dorcescu: profund, logic, ușor de reținut. Nu exagerez când spun că de la Eugen Dorcescu am înțeles ce este metafora și cum acționează ea în contextul poetic. Iată și definiția, cu totul memorabilă și omologată ca atare (de către Ivan Evseev), pe care Eugen Dorcescu o dă simbolului: „Expresia lingvistică a unei realități antropocosmice”. Spre exemplu, omul-astru/astrul-om Hyperion.

Unele dintre filmările pe care m-am încumetat să le realizez la aceste cursuri foarte speciale sunt prezente pe YouTube, unde le-am deschis soților Dorcescu un cont. Din acestea, am extras câteva fraze, care au avut impact asupra mea și pe care doresc să le ofer tuturor celor interesați:

„Trebuie să iubim limbajul, să avem un fel de venerație față de el. Limbajul este «*viu și lucrător*», după inspirata zicere paulină”;

„Un poet are gândire analogică, stabilește, instinctiv și continuu, asemănări. Aceasta este una dintre caracteristicile temperamentului artistic. Gândirea emoțională, pe de o parte, și, pe de altă parte, gândirea analogică”;

„Critica literară este un act intelectual, valorizator și etic”;

„Criticul literar se raportează la ceea ce știe din teoria literară. Teoria literară oferă metode și repere. Critica literară este aplicarea teoriei literare asupra unei opere concrete”;

„Să pătrundeți în miracolul ce ține de viața unei cărți, de viața autorului ei și de viața comentatorului. Se creează o comunitate spirituală, patronată și generată de carte”;

„Cartea trebuie iubită, respectată, chiar și cea slabă. Poate ea anunță una bună [...], poate încă ezită autorul, poate se caută pe sine, cum se zice, își caută un stil. Poate nu a identificat acea magmă, acea materie semantică profundă, din sufletul și din mintea lui, care se cere exprimată”.

În acești ani, am debutat în critica literară cu sprijinul lui Eugen Dorcescu și mi-am manifestat aprecierea față de opera sa prin realizarea unor cronici: *Din nou despre „Agonia caniculei”*; *Complexitatea unui jurnal literar: „Îngerul Adâncului” de Eugen Dorcescu*; *Cartea anului și*

cartea anilor, Nectarul Biblicelor lui Eugen Dorcescu. Aș mai avea încă multe de scris, opera dorcesciană fiind voluminoasă și deschisă tuturor, precum „corola de minuni” a lumii.

Pentru mine, numele *Eugen Dorcescu* este răsunător, mă face să nu uit că îmi este mentor, că mi-a publicat scrierile, că m-a călăuzit în momentul conceperii lucrării de disertație – mi-a deschis perspective de abordare a temei, apoi mi-a oferit din biblioteca personală cărți de mare valoare.

Familia Dorcescu m-a inițiat în lumea literară. M-au invitat la evenimente literare, m-au încurajat să scriu, m-au îndrumat în acest domeniu. Le sunt extrem de recunoscătoare. Pot afirma că Mirela-Ioana și Eugen Dorcescu sunt familia mea literară.

*

Am urmărit tot ceea ce a scris Eugen Dorcescu în ultimii ani. M-am bucurat de volumele de versuri și de proză și am încercat să îl descopăr și pe calea scrisului.

Am observat că Eugen Dorcescu se consideră scrib: „*Sopherim* înseamnă «scribi». Scrib îndrăznesc a mă socoti eu însuși” (Eugen Dorcescu, *Biblice*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021). Poemul *Scribul* este una dintre marile reușite dorcesciene. Scris în 2019, textul apare pe coperta a IV-a a volumului *Hermeneia* al Mirelei-Ioana Dorcescu (2019) și în recenta antologie *Biblice* a lui Eugen Dorcescu (2021):

„De când e lumea lume, se repetă
Enigma minunată de-a fi scrib.
De a fi scrib hieratic și celib,
Precum, în paradisul caraib,
Un zbor de pescăruș sau de egretă.

Frumos și pur, dușman al nimănu,
Neștiutor de vrajbă și de ură,
Pierdut în scriitură și-n Scriptură:

Așa își poartă fragila făptură,
Blindat, zidit, în sihăstria lui.

Iar la sfârșit, strângându-și pana-n pumn,
Lăsându-i lumii râsetul și plânsul,
Pe veci «diac tomnatic și alumn»,
Nu trup, ci duh; nu flacăra, ci scrum,
Doar zeii-s mai ferice decât dânsul”.

Poezia *Templierul* completează, în plan liric, portretul lui Eugen Dorcescu. Și aceasta este de dată recentă. A fost publicată în pagina de gardă a volumului *Îngerul Adâncului* (2020):

„Mi-am amintit cumplita «Dies Irae»,
O zi de răzbunare. O, ce zi!
Cu trup cicatrizat în bătălii,
Mă îndreptam, la trap, spre-o mănăstire.

Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,
Eu, lângă Crucea Domnului, străjer,
Am fost trecut prin sabie și fier,
De oamenii lui Filip cel Frumos.

Amurgul, cheag de sânge vinețiu,
Și soarele de spuză și de scrum
Au preluat destinul meu postum.
Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”.

Putem considera *Templierul* una dintre *artele poetice* dorcesciene. Scribul se prezintă și drept cavaler nemuritor în trupele lui Iisus Hristos.

Textele dorcesciene, în versuri și în proză, impun respect și prețuire, atât prin formă, cât și prin conținut, având o multitudine de straturi de semnificație. Religiozitatea, trăirea mistică, iubirea se

armonizează cu structurile stilistico-prozodice clasice sau moderne în care își găsesc expresia.

Poeziile scot în evidență o desprindere de lumesc, o preferință pentru idealitate, o capacitate de transcendere a lumii și un vis metafizic, de natură pur spirituală. Ele oferă răspunsuri la întrebări existențiale, dar, mai ales, lansează alte și alte întrebări.

Poezia sa este locul unde se îmbină frumosul artei cu frumosul sufletului, candoarea luminii exterioare cu cea a luminii lăuntrice. Se vede că Eugen Dorcescu scrie cu binecuvântarea Celui Etern.

I.3. INTERVIURI

ÎNTÂLNIREA STUDENȚILOR MASTERANZI CU POETUL EUGEN DORCESCU

Sâmbătă, 10 aprilie 2021, ora 13. Câțiva studenți masteranzi UVT, din anul I, de la Masteratul de Tendințe ale limbii române actuale, au intrat în dialog cu Poetul EUGEN DORCESCU. Am fost „în ființă martor” și am notat, cât am putut de fidel, întrebările și răspunsurile, din care s-a înfiripat, spontan, un interviu remarcabil.

Maria Birău: Este o adevărată onoare să vă cunosc. Prezentarea de azi a *Biblicelor* a fost cu totul specială. Cel mai mult mi-a plăcut cum recitați, mai cu seamă în spaniolă... Am mare stimă pentru familia Dumneavoastră pioasă. Când ați descoperit nevoia de spiritualitate și când ați simțit că trebuie să vă ocupați de *Psalmi*?

Eugen Dorcescu: În anii de demult, ai prunciei și adolescenței, aveam în biblioteca de acasă o ediție a *Noului Testament* cu grafie latinizantă. Pe la nouă ani, am dorit să citesc toată *Biblia*. Acasă nu o aveam, dar vecinul nostru era preot. Se numea Ion Popescu și, în comunitate, era apelat, cu duioșie și respect, Popa Ionică. M-am dus la el și l-am rugat, timid, să-mi împrumute *Biblia*. M-a mângâiat pe creștet, spunându-mi, ca de fiecare dată: „Măricel, măricel!” I s-a părut, probabil, că era prea devreme să citesc *Biblia* și mi-a înmănat *Viața Sfântului Sebastian*. Dacă mi-ar fi dat atunci *Sfânta Scriptură*, sunt convins că viața mea ar fi fost „încă mai îmbunătățită”. Până la începutul facultății, am tânjit după o lectură spirituală esențială. Student fiind, am găsit la Catedrală *Studiul Noului Testament* și *Studiul Vechiului Testament*. Foarte curând, am obținut și o ediție a *Bibliei*. De atunci, mă înfrupt, zilnic, din *Sfintele Scripturi*.

Într-o perioadă de tulburare existențială, când eram bine înaintat în lectura și studiul *Sfintei Scripturi*, a apărut porunca lăuntrică de a

versifica *Psalzii*. Era prin 1991. Am publicat *Psalzii în versuri*, stihuirea Primei cărți a *Psalterii*, la Editura Excelsior, în 1993. Ediția a II-a, apărută la Editura Marineasa, în 1997, avea 70 de psalmi versificați. Recenta ediție a *Biblicelor* include 71 de psalmi. La un moment anume, a încetat acea energie lăuntrică, necesară versificării. Dar m-am mulțumit cu cât am reușit să realizez. Cu stihuirile mele, am atras atenția unor teologi importanți. Mitropolitul Bartolomeu (Valeriu) Anania, Părintele Profesor Nicolae Neaga au și scris despre cărțile prealabile *Biblicelor* și despre *Biblicele* însele.

Andrada Gheorghescu: Eram foarte curioasă să vă cunosc, fiindcă Doamna Profesoară Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu ne-a vorbit, de multe ori, cu admirație, despre Dumneavoastră. Eu am absolvit Facultatea de Română-Spaniolă. Am fost impresionată, cucerită de felul în care recitați în spaniolă. Întrebarea mea este: Când și cum ați descoperit că aveți harul de a scrie?

Eugen Dorcescu: La Arcani, comuna de care aparține Stroeștiul, satul submontan, arhaic, unde am copilărit, aveam un foarte bun profesor de limba română: Titu Rădoi, cu studii la Cluj, coleg cu profesorii universitari Ioan Muțiu și Partenie Murariu, pe care aveam să-i întâlnesc la facultate, în Timișoara. Titu Rădoi a reușit să trezească în elevii săi dragostea pentru literatură (eu o aveam, în casa mea se citea, părinții mei erau învățători). Prin clasa a VII-a, am început să scriu poezii, într-un caiet. L-a văzut profesorul și mi-a spus: „Măi băiete, scrii destul de bine... dar trebuie să citești foarte mult, dacă vrei să ajungi scriitor”. Ceea ce am și făcut. Am absolvit Liceul „Frații Buzești” din Craiova și am venit la Facultatea de Filologie din Timișoara. Universitatea era pe atunci mult mai mică, dar exista un mare entuziasm pentru învățătură... Eu și mai toți colegii mei eram extraordinar de pasionați, ne petreceam aproape întreaga zi la bibliotecă. Ne consacram, plini de râvnă și de romantism, studiului. Cu Profesorul G.I. Tohăneanu am tradus *Eneida*, vers cu vers. Le sunt foarte recunoscător tuturor profesorilor mei: m-au învățat carte. De la toți am deprins câte ceva. Foarte mult, în fond... Cât despre Stroești și Arcani, aceste așezări subcarpatice, viețuind, în anii copilăriei mele, așa cum am scris

în *Journal*, în orizonturile cvasi-atemporale și cvasi-aspătiale ale unui basm filocalic, de ele mă leagă nu doar trecutul, nu doar amintirile, ci și prezentul: înrudirea cu nobila familie de intelectuali, reputații doctori în Medicină, Mihăița Mihălceanu și Silviu Mihălceanu, nașii noștri. Doamna doctor este originară din Arcani, îi cunosc părinții, îi cunosc surorile...

Dar, să revin la întrebare: asupra unui scriitor adevărat acționează două forțe: un impuls artistic și o conștiință artistică. Este un echilibru greu de stabilit între acestea. Cumva am bănuț, am identificat acest impuls și necesitatea de a interpreta liric realitatea. Nu m-am grăbit să public. Abia în 1970, am debutat la „Luceafărul”, iar, în 1972, m-am prezentat la Editura Cartea Românească din București, al cărei director era Marin Preda, la foarte cunoscutul editor Mircea Ciobanu, cu un teanc de poezii în vers clasic și în vers alb. A citit atent și mi-a comunicat: „Din poeziile în vers clasic vom face un volum. Scrii mai bine atunci când te simți în chingi”. În același an, a apărut *Pax magna*, prima mea carte, avându-l ca redactor pe Mircea Ciobanu, cu care m-am și împrietenit. Era un scriitor excepțional, emblematic pentru generația '70, mort prea de timpuriu! Memoria e un cimitir...

Eduard Mateiță: Mă bucur extraordinar de mult să vă cunosc. De când am aflat de la Doamna Profesoară că ați acceptat invitația noastră, am căutat să mă documentez pe Internet, să citesc ce ați scris. M-am regăsit în multe dintre poeziile Dumneavoastră: *Totem*, *Samsara*, *Avatar*... Am un ocean de admirație față de Dumneavoastră. Am discutat despre poemele ce mi s-au părut foarte interesante cu un prieten, care scrie poezie. Și prietenul meu m-a rugat să vă adresez o întrebare: Ce părere aveți despre influența viciilor asupra creației?

Eugen Dorcescu: Știu că există această mitologie a conviețuirii, uneori, dintre artă și viciu. Mulți artiști au fost înrobiți, se zice, au pactizat, pare-se, cu diferite vicii. Nu mă pronunț decât într-un teritoriu teoretic, deliberativ, ideatic. În ceea ce mă privește, poezia se naște dintr-un fel de hiperluciditate. Depinde cum ajungi la această hiperluciditate. Unii vor fi având nevoie, nu neg, deși nici nu prea cred, de stimulentele alcoolului, spre exemplu. Mie cafeaua mi-a dat un fel de

reverie rece. Iar acea hiperluciditate, de care orice artist are nevoie, eu am atins-o privind, stăruitor, în abisul meu lăuntric. Nu contest, însă, că există temperamente care ar putea ajunge la ea pe alte căi.

Eduard Mateiță: Îi voi transmite prietenului meu punctul Dumneavoastră de vedere. Mi-aș dori să vă întreb și eu ceva. Care este secretul alegerii oamenilor potriviți, care să te ajute să evoluezi în plan personal și profesional?

Eugen Dorcescu: Am avut șansa, în diferite momente ale vieții, să întâlnesc oameni care m-au sprijinit, fără să-mi ceară ceva. N-a fost însă vorba de alegere... Cred în Providență. De exemplu, la un moment dat, când aveam un volum conturat, m-am dus cu acesta la București, la Editura Cartea Românească, singura editură a Uniunii Scriitorilor din România. Atunci Dumnezeu mi l-a scos în cale pe MIRCEA CIOBANU. A apărut, pur și simplu, unul dintre cei mai renumiți editori din România, la acea vreme, în fața mea. Foarte binevoitor, foarte luminos, mi-a editat el însuși, cum am mai spus, prima carte de poezie. Am devenit apoi, cum iarăși am mai spus, cei mai buni prieteni. Noaptea întregi am vorbit pe teme literare. Nefiind eu dispus să cultiv neapărat pe cineva, am tratat cu toți cei din lumea literelor la modul cel mai civilizată și mai onest. Când s-au adunat mai multe cărți și aveam nevoie de un comentariu autorizat, a apărut, tot din senin, o somitate, ilustrul critic literar, eseist și filosof al culturii VIRGIL NEMOIANU, care m-a situat foarte sus în ierarhia poezilor români contemporani. Nimeni n-a îndrăznit să ignore punctul său de vedere. Apoi, criticul și istoricul literar de mare probitate și de strălucită vocație MARIAN POPA, mi-a consacrat un capitol în monumentală sa *Istorie a literaturii române*, apărută în 2009, singura operă de acest fel ce poate sta alături de *Istoria literaturii române* a lui G. Călinescu. Este observația lui George Pruteanu, la care subscriu fără nicio ezitare. Mai târziu, când se pune problema lărgirii sferei de receptare, s-a ivit, surprinzător, *ANDRÉS SÁNCHEZ ROBAYNA*, unul dintre primii poeți și esești ai Spaniei, Șeful Departamentului de literatură de la Universitatea din La Laguna, Tenerife, coordonatorul unui renumit Atelier de traduceri literare. Nu ne-am cunoscut personal. A fost atras de volumul meu *El*

camino hacia Tenerife, pe care îl donasem Bibliotecii Universității La Laguna, bibliotecă unde lucra regretata soție a Poetului. *ANDRÉS SÁNCHEZ ROBAYNA* a propus tratarea mea ca poet european, încadrarea mea în linia poezilor „care posedă cheile modernității”, în tradiția sublimului etc. Întâlnirea cu scriitorii și editorii spanioli a fost miraculoasă prin consecințe. Mi-au fost traduse în castiliană și publicate în Spania trei volume de poezie. În 2020, mi-a apărut la Zaragoza o antologie intitulată *Elegías Rumanas*. Prietenul meu, poetul Coriolano Gonzáles Montañez, din Tenerife, care a îngrijit această ediție, a învățat românește, ca să poată traduce, cât mai fidel, alături de mine, poemele mele în castiliană. Iar acum șase ani, tot Dumnezeu mi-a trimis o mângâiere și un redevabil hermeneut: pe soția mea, MIRELA-IOANA. Așa, și nu altfel, s-a derulat destinul meu omenesc și artistic. Eu sunt foarte greu de amăgit. *Scriptura* mi-a dat discernământ și minte limpede. Ca urmare, dacă, în plan empiric sau artistic, intervine prilejul, sau nevoia, alegerii cuiva, mă opresc la inși ce cultivă acele valori pe care le recunosc și eu ca atare.

Marina Laboș: Îmi pare foarte bine că am participat la această întâlnire cu Poetul Eugen Dorcescu, am auzit o mulțime de lucruri interesante. Întrebarea mea: Ați trecut vreodată prin vreun blocaj? Cum ați ieșit din el?

Eugen Dorcescu: Întrebarea Dumneavoastră îmi dă ocazia să fac o completare absolut necesară. Primul om providențial pentru cariera mea a fost Maestrul ALEXANDRU PHILIPPIDE, fiul bine-cunoscutului lingvist cu același nume, întemeietor al Școlii lingvistice ieșene. L-am vizitat de două ori la Casa Oamenilor de Știință de la Căciulați, de lângă București. După prima întâlnire, m-a îndemnat și sprijinit să debutez cu poezie la o revistă centrală. I-a trimis o scrisoare de recomandare lui Ștefan Bănulescu, care mi-a publicat un grupaj de poezii pe pagina a treia din revista „Luceafărul”. La a doua întâlnire cu Maestrul ALEXANDRU PHILIPPIDE, i-am mărturisit că, de ceva vreme, nu pot să scriu și că asta mă chinuie teribil. Era o tortură lăuntrică. Maestrul m-a liniștit, spunând că poate să treacă o perioadă lungă în care nu scrii, fiindcă acumulezi. Cu timpul, m-am convins că

există o dinamică misterioasă a cunoașterii și a creației estetice. Nu e bine să forțezi natura. Oricât de lungi ar fi blocajele, trebuie să aștepti. Nu-mi permit să scriu ceva sub nivelul celor anterior scrise și publicate, deci aștept cât e nevoie, până simt că trebuie să scriu iarăși.

Maria Bran: Vă mulțumesc că ați transformat ziua aceasta într-o zi de sărbătoare. Două coordonate am remarcat în versurile Dumneavoastră: reflexivitatea și afectivitatea. Dacă ar fi să transmiteți trei sfaturi unui tânăr poet, care ar fi acelea?

Eugen Dorcescu: În general, mă feresc să dau sfaturi. Cel mult, în acest domeniu al vieții literare, dacă interlocutorul acceptă, formulez unele sugestii, născute din experiența mea și din afecțiunea față de toți cei ce au un destin asemănător cu al meu. Pentru că există o tagmă a scriitorilor. Cei din jur îi privesc cu suspiciune, nu știu unde să-i încadreze. Îi cred boemi, visători, dificili, inutili... Or, pe mine, spre exemplu, deși sunt scriitor, deși sunt „poet până în măduva oaselor”, după spusa Profesorului G.I. Tohăneanu, pe mine se poate conta. Ca soț, ca membru al unei familii, ca membru al unei comunități. Și acum, iată, totuși, sfaturile mele, pentru acel tânăr poet: să-și identifice harul; să-și cultive talentul; să citească lucrări fundamentale – *Scripturile*, precum și cărți de căpătâi ale literaturii române și ale – cel puțin! – uneia dintre marile literaturi europene (franceză, germană, engleză, spaniolă), în original; să evite trivialitățile, ca să nu-și submineze opera. POEZIA ESTE REGINA ARTELOR.

Alisia Dragomir: Și eu sunt emoționată să vă cunosc. Aș vrea să știu dacă aveți un preot duhovnic și care ar fi, în opinia Dumneavoastră, rolul duhovnicului în viață?

Eugen Dorcescu: Am avut mai mulți preoți duhovnici, dar cu intermitențe. Indiferent de duhovnicul pe care l-am avut, niciodată nu s-a întâmplat să nu primesc cel mai adecvat sfat în împrejurările acelea. Cândva, m-am mărturisit unui preot catolic german, care nu știa prea bine limba română. M-a urmărit atent și mi-a dat un sfat cum nu se putea mai potrivit. I-am ascultat îndemnul, am făcut ce mi-a recomandat și, în scurtă vreme, s-a întâmplat ce trebuia. De fapt,

duhovnicul e un martor, tu te mărturisești lui Dumnezeu. Fiecare ins lucid ar trebui să aibă călăuzirea spirituală a unui duhovnic.

Roxana Briceag: Ne-ați fascinat, cu adevărat, de la primul cuvânt. Există vreo personalitate care v-a marcat profund prin cuvintele sale? Există vreun microdiscurs care v-a marcat profund?

Eugen Dorcescu: Au fost microdiscursuri care mi-au marcat o zi sau alta din existență, însă nu m-au zguduit foarte puternic în eșafodajul de rezistență al ființei mele. Pot spune că mi-au înrâurit destinul spusele lui Seneca, David, Solomon, Iisus. Hristos m-a zdrobit, m-a întemeiat iarăși, m-a zidit, m-a rezidit, m-a tămăduit, m-a limpezit, m-a înduhovnicit.

Eduard Mateiță: Care este secretul longevității Dumneavoastră?

Eugen Dorcescu: Nu cred că longevitatea ține doar de voința și de grija celui în cauză. Important e că sunt longeviv în creație. După câteva zguduiri ale existenței mele empirice, când credeam că existența și-a epuizat resursele, a intervenit ceva ce mi-a relansat energia, viața. Nu era nimic de la mine, poate doar faptul că am fost disponibil. Vă citez spusa Apostolul Pavel din *Epistola către galateni 2, 20*: „... nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine”. Cu suferință, da, dar cu o suferință purificată de nădejde.

Eduard Mateiță: Aveți vreun regret?

Eugen Dorcescu: Am foarte multe regrete. Céline spunea: „Remușcarea e mai rea decât moartea”. Am mari remușcări: față de părinți, față de semeni. Să evitați vorba și fapta, chiar și gândul, ce pot genera, în timp, teribilele păreri de rău. Sunt fără vindecare. Feriți-vă de grabă, nu dați curs mâniei, nu vorbiți de rău pe nimeni!

Cât privește darul meu de scriitor, am neliniști și autoreproșuri, dar cred că, totuși, mi-am făcut datoria. Uneori, în privința îndatoririlor exterioare creației, n-ar fi exclus chiar să fi exagerat, împlinindu-le cu un efort pe care, poate, ele, fugace și conjuncturale, nu îl meritau. Dar imperativul datoriei împlinite vine dinlăuntru meu, din structura mea intimă. Așa era tata. Nu am văzut la tata niciodată lipsă de bărbăție.

Maria Bran: Ne puteți da exemplu de o poezie pentru care a fost Muză Doamna profesoară?

Eugen Dorcescu: I-am dedicat Mirelei-Ioana poeme, volume. Vă voi citi acum, în încheierea întâlnirii noastre, poezia:

Salcâmi sacri

Mirelei-Ioana

„Privesc salcâmi sacri, grei de floare,
Tălăzuind din cer spre caldarâm
– Edenic ceas al florilor-fecioare –,
Și-mi amintesc de Țarigrád, de Râm,
De-oștiri, și de Scripturi, și de odoare,
De crucea spadei, fulgerând în soare,
Ca-n vechile-anluminuri legendare...
Îmi amintesc și magicul tărâm
Al întâlnirii noastre. Știi tu, oare?

Iubirea-i o pădure de salcâm...”

„Armonii culturale”, 24 aprilie 2021.

(A consemnat: MIRELA-IOANA DORCESCU).

DIALOG CU EUGEN DORCESCU PE TEMA AVATARILOR LUPI

(Anul I MLR, FACULTATEA DE LITERE,
ISTORIE ȘI TEOLOGIE)

15 mai 2021.

Andreea Patricia Rojneai: Între cărțile pe care le-ați scris până acum, există ceea ce se numește o carte preferată? Când vi se adresează această întrebare, ce carte alegeți și de ce? Adică, acum, pe care dintre cărțile Dumneavoastră o preferați? Spun *acum*, fiindcă știu că un scriitor evoluează, din mai multe puncte de vedere...

Eugen Dorcescu: Întrebarea aceasta îmi oferă prilejul să revin, atent, asupra cărților mele și să le situez, cumva, într-o asemenea perspectivă. Așadar: cele două volume din *Jurnal*, *Îngerul Adâncului* și *Adam*, reprezintă „cărțile vieții mele”. Nu mă dezic, deci, de ceea ce am afirmat cu alte prilejuri. *Jurnalul* se referă la perioade însemnate din experiența mea și a comunității. În consecință, *Jurnalul* este, categoric, o carte preferată. Ca și, evident, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ediție *ne varietur*, 2015. Totuși, vreau să adaug ceva la cele declarate cu un timp în urmă. Meditând eu, în siajul acelei afirmații privitoare la preeminența *Jurnalului*, mi-am dat seama că foarte important, în plan existențial și estetic, este și volumul intitulat *Elegiile de la Carani*. Am încercat să îmi explic de ce îl simt și îl gândesc astfel. Din considerente de ordin existențial-filosofic și estetic (fac o divagație: indiferent cât de importante ar fi gândul, emoția, dacă nu își găsesc o expresie artistică adecvată, ele sunt orice altceva în afară de artă. Eu nu sunt sentimental, nu sunt chiar deloc sentimental. Simțământul e haotic. E bine să existe, dar să fie supravegheat). De ce *Elegiile de la Carani* mi se par o carte preferată? Nu am pus la cale scrierea acestor elegii. De altfel, eu

întotdeauna am așteptat să se nască poezia. Sunt *poeta genuinus*, gândul/simțământul/enunțul prim s-au născut de fiecare dată spontan, dar au devenit poezie în urma unei elaborări lăuntrice îndelungate. Or, *Elegiile de la Carani* conțin două întâlniri paroxistice: cu Moartea și cu Viața. Sunt aici poeme ale regenerării, ale resurecției: reînceperea vieții după ce s-a trecut prin experiența morții. Afirmasem anterior, în *Elegiile de la Bad Hofgastein*, că „Ființa e sinteza de nepătruns dintre viață și moarte”. Eu cred că valoarea unei opere artistice este dată de cantitatea de ființă pe care acea operă o conține. Dacă nu exprimă ființa, versurile pot fi foarte frumoase, dar ele nu ajung la categorii estetice superioare. Nu pot evoca sublimul. Sublimul nu doar place, ci înfioară. Or, oamenii sunt, conștient sau nu, în căutare de sublim. Eu am trăit, de pildă, odată, sublimul natural, atât de intens, încât am dorit să mor în clipa aceea. În Puerto de la Cruz, în Tenerife. Am ieșit, într-o dimineață, la marginea, foarte înaltă și abruptă, a falezei. Înainte mea pulsa și se vălurea Oceanul Atlantic. Răsărea soarele... Sufletul meu, plus tot ce se afla în jur... Nu era bucuria contemplării, era un sentiment de zbor, de înălțare, care a deșteptat în mine ființa. „Clipă, rămâi!” Contactele cu sublimul artistic sunt rare. Spre exemplu, îl experimentăm (ca să zic așa) la lectura lui Eminescu, la Dante, în *Divina commedia*... Acest volum, *Elegiile de la Carani*, reprezintă expresia lingvistică, stilistică, artistică, a REVELĂRII FIINȚEI. Iar eu, în general vorbind, nu m-am mulțumit a contempla un peisaj, deși am avut momente de încântare, de relaxare, n-am scris pasteluri, ori poezii superficiale de dragoste, nu m-au interesat propriile exaltări și tristeți, ci stratul profund, unde și se revelează ființa. Acolo au fost plămădite toate temele. Noi suntem conștiințe definite. Există, însă, o Conștiință nedefinită, căreia îi aparținem. Se numește DUMNEZEU. Conștiința infinită. Care uneori ne îngăduie a întrezări, și a trăi, conjuncția dintre conștiința finită și Cea nemărginită.

După o întâlnire zdrobitoare cu moartea și cu viața, la Carani a început pentru mine, din nou, viața. De aceea, alături de cele două volume de *Jurnal*, așez *Elegiile de la Carani* între cărțile preferate. Ele, aceste elegii, veneau după decenii de scris poezie, ele reflectă o expe-

riență cvasiintegrală a ființei. Arta îți cere să i te dedici. La rădăcina ființei noastre, în adânc, sunt semnele apartenenței la Conștiința infinită. Acolo dăinuie și avatarii. Eu sunt creștin, dar asta nu m-a împiedicat să citesc cărți ale înțelepciunii buddhiste. Maeștrii buddhiști își ascundeau operele în stânci, în ziduri și, mai cu seamă, în subconștientul discipolilor. Și discipolul le găsea, la un moment dat, în abisul sinelui său. Le transmitea, apoi, la rândul lui, propriilor discipoli. Nu trebuie, așadar, ignorat rolul subconștientului. Ne aparține. Jung sublinia capacitatea gânditorilor buddhiști de a accesa zonele profunde ale eului.

Maria Bran: Am descifrat corect ideea: lupul – un eu în oglindă? În *Avatar I*: m-am trezit lup. În *Avatar II*: o stare de neliniște. În *Totem*: lupul dispare lin. În alt *Avatar*, vedem lupul cu colți însângerați. Ne-ați numit prietenii Dumneavoastră. Ne-am gândit la noi ca la niște lupi tineri. Ce să facem? Să ne retragem sau să acționăm?

Eugen Dorcescu: Totul e să rămânem într-un paralelism sublimat, imaginar, ideal. Să rămânem în poezie, în realitatea secundă a lirismului, în semn, nu în referențialitate. De fapt, nici nu se poate altfel. Între eu și avatar se instaurează un raport de echivalență funcțională, în plan imaginativ și artistic, nu un semn de identitate ontologică. Lupul din poezia mea, așa cum îl văd eu, este plurivalent. Nu agreează, în genere, conflictele. În *Totem* poate fi perceput ca personalitate aflată la un anumit nivel de intelectualitate, de aristocrație. Știți cum este structurată o haită de lupi? O haită, atunci când se deplasează, se organizează în modul următor: în față, sunt lupii cei mai slabi, bolnavi, care pot fi sacrificați, în situația unei confruntări; după aceea, o formațiune de lupi puternici și, în urma și sub veghea lor, bogăția haitei: femelele și puii; apoi, în ariergardă, iarăși o seamă de lupi viguroși; la sfârșit, supraveghind șirul, este un lup alfa. Nimic nu e la voia întâmplării. Dar, să ne întoarcem la poeziile cu lupi. Care permit o abordare tipologică și axiologică. Constatări: Lupul din *Totem* este aristocratic, nu vrea să aibă de-a face cu comportamentele meschine. Este un lup stoic, eremitic. În *Avatar I*, avem a face cu binomul eu-lup și cu trecerea de la unul la celălalt a fluxului vital, ca în două vase comunicante. În *Avatarul* din

Elegiile de la Carani, întâlnim reacția drastică a celor doi împotriva unui gnom care a atacat sublimul; instanța lăuntrică acționează necruțător. (În *Pilde* se spune: „Nu-i răspunde nebunului după nebunia lui, că te va crede nebun ca el”; dar și: „Pune-l la punct, ca nu cumva să se creadă înțelept”). Poezia recurge la analogii, pentru a da glas unei idei inexprimabile: FIINȚA ESTE UN MISTER. *Lupus lupus* poate fi chiar un *alter-ego*: pornește din adâncimile eului acea forță lăuntrică – adorarea modului de a trăi la înălțime. În viață e nevoie de un comportament ferm, de decizie: „Cum eu și fiara i-am sărit la gât” // „Apoi am stat pe marginea genunii/Noi, dublul nepătruns, întunecat”. Putem noi defini adâncimea sufletului? „El hombre es insondable, su corazon es un abismo” (*Salmo 63/64*). Acolo e un abis. Axul vital al individului. Pe de altă parte, un individ nu este neapărat și o persoană umană. Individul e o noțiune statistică. Persoana umană este o noțiune valorică. Eul empiric și eul artistic prezintă diferențe. Dar, solidar, pot anihila o acțiune malefică, îndreptată împotriva valorilor.

Marina Laboș: În ce măsură regăsiți lupul ca *alter-ego*: atât în poezie, cât și în viața reală?

Eugen Dorcescu: Este o întrebare legitimă. Recunosc că între comportamentul meu uman și cel artistic există similarități. De pildă, lupul nu face compromisuri, nu se lasă dresat, deși este foarte inteligent. Eu sunt un om blând, liniștit, nu atac pe nimeni, dar nu fac compromisuri. Nu le suport. Plec dintr-un loc unde, eventual, mi s-ar cere, ori sugera, așa ceva. Ca lupul din *Totem*. Cred că lupul roșu, în flăcări, e mai adecvat ca răspuns la întrebarea Dumneavoastră. Într-o după-amiază, cu ani în urmă, am așipit. Și, brusc, am avut viziunea unui lup. În conformitate cu o amintire veche. Așa cum îl văzusem odată. Singur pe câmp, iarna, venind de la școală spre casă, am întâlnit, la o distanță de o sută de metri, probabil, un lup roșu, care s-a întors spre mine, m-a privit. Ciudat e că nu m-am speriat. După câteva minute, a dispărut în tufișurile de răchită de pe malul râului. În vis, am recuperat din vistieria memoriei afective acea aducere-aminte. În cronotopul subconștientului, am revăzut acel lup din copilărie, am trăit bucuria întâlnirii cu el. Lupul roșu = dorul ființei după avatar. Atitudinea etică

a lupului și a celui care îi seamănă este vizibilă în *Avatar* din *Elegiile de la Carani* și în poemul anterior *Sfârșit de veac* 9: „Doar el, doar lupul singur, stă deoparte... Lui, glonțul, poate. Celorlalți – disprețul”. Cât de tare dirijează subcoștientul existența?... Trebuie să îl cunoașteți și să aveți o relație bună cu el.

Eduard Mateiță: Raportându-mă la experiența Dumnevoastră de viață, la contactul cu oamenii, cu publicul, chiar plec de la cunoscuta unitate frazeologică *a te închide într-un turn de fildeș*, așa cum știm că se vorbește despre scriitorii care doresc să se retragă în singurătate pentru a-și concepe opera, acum eu vă întreb: Dumnevoastră vă considerați a fi o persoană introvertită sau extravertită? Preferați contactul cu oamenii, socializarea, doriți să fiți înconjurat de oameni, sau sunteți adeptul singurătății?

Eugen Dorcescu: Sunt adeptul singurătății deschise, generoase. Și, invers, al sociabilității reticente. Un Părinte al Bisericii spunea (citez din memorie): „Iubește-i pe toți oamenii, dar ține-te departe de toți oamenii”. Aceasta este iubirea *Agape*, dictată, hrănită și întreținută de convingeri, nu de furtuna pasiunilor. Profesorul G.I. Tohăneanu a scris despre mine în 1993: „Eugen Dorcescu rămâne, din fericire, un clasic”. Avea dreptate. Sunt, în bună măsură, un temperament clasic, capabil să respecte un echilibru: în text, în viață, în familie, în comunitate. Îmi este foarte dragă singurătatea, dar stabilesc relativ ușor relații cu ceilalți. Editor fiind, am fost la zeci, la sute de lansări de cărți. Am comunicat dezinvolt și cald cu aproape toți participanții. Dar nu sunt familiar cu nimeni, nici cu cei foarte apropiați. Într-o sală de lectură, într-un cerc literar sau spiritual, între noi acum, se generează multă intimitate. Intimitatea este o însușire dezirabilă. Familiaritatea este un defect. M-ați întrebat, iată, despre sufletul meu, despre poezia mea. Și eu v-am mărturisit ce am pe suflet. Totuși, nu am căzut în familiarisme. Familiaritatea ne-ar fi trivializat și distrus relația de comunicare. Intimitatea, dimpotrivă.

Eu îmi iubesc semenii. Dar a iubi nu înseamnă a ignora slăbiciuni, răutate. Sunt circumspect cu defectele altora, sunt foarte sever și cu mine. Revin, adesea, la solitudinea mea creatoare. La profunzimi. La

vastitate. La contactul acut cu sublimul. Cu spațialitatea însuflețită a condiției umane. Turnul meu de azur este *Scriptura*.

Maria Bran: Se spune că nu poți să citești opera filosofică a lui Eminescu, dacă nu începi cu poezia de dragoste. Dacă accesarea operei lui Eugen Dorcescu presupune niște etape, cu ce ar trebui să începem lectura?

Eugen Dorcescu: Am debutat relativ târziu, în 1972, cu *Pax magna*. L-am avut redactor de carte pe Mircea Ciobanu, cu care m-am împrietenit imediat. Primul meu volum de poezie este plin de referințe clasicizante, mai cu seamă din cultura greacă: statui, zei, arhitectură, atmosferă etc. Următorul volum, *Desen în galben* (1978), abundă în referințe medievale. Apar primii avatari. Medievalismul este un strat foarte profund, vital. Eu eram în căutarea profunzimilor. Eul meu artistic și reflexiv căuta ceva dincolo de realitatea imediată. A urmat explorarea subconștientului. L-am citit și în franceză, și în română, pe Freud. Adevărata profunzime am găsit-o, însă, în spirit. Revelația abisului – în poemul *În tăcere*: „Așa-I vorbeam: abis lângă abis”.

Deci, cine ar avea curiozitatea sau dorința să-mi observe evoluția ar trebui să înceapă cu *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, să urmărească eul liric și artistic de la început până în 2015, să continue cu *Elegiile de la Carani* și *Biblicele*. Doamna Silvia-Gabriela Almăjan a realizat acest demers și a elaborat comentarii minunate.

Andrada Gheorghescu: Ce carte este reprezentativă pentru Dumneavoastră? Din tot ce ați scris, care este opera pe care o considerați perfectă?

Eugen Dorcescu: Perfect nu este nimic din ceea ce face omul. Numai Dumnezeu e perfect.

Dacă cineva vrea să mă cunoască bine, atunci trebuie să citească, în primul rând, *Jurnalul*. Am ținut un *Jurnal* timp de 23 de ani (1990-2013). Nu mi-a trecut prin minte că îl voi publica vreodată. Soția mea a stăruit, a cules textele, am făcut împreună o selecție. De fapt, rămăsese nepublicat destul de multă vreme.

În perioada de scriere a *Jurnalului*, am avut experiențe de viață dureroase, am trăit o singurătate teribilă, fără să mă plâng. M-a întărit

nădejdea în Dumnezeu. Nu există o altă forță care să te susțină. Am știut că Dumnezeu nu mă va părăsi. Întotdeauna am fost slujitorul Lui. Și existența umană și cea artistică le-am parcurs cu încredere în Dumnezeu.

(NOTA POETULUI: Pentru lirica mea, reprezentativă este antologia *ne varietur Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, 2015, însoțită de un amplu eseu hermeneutic, realizat de Doamna profesoară Mirela-Ioana Borchin, devenită, între timp, Doamna Dorcescu).

(A consemnat: MIRELA-IOANA DORCESCU).

ENTREVISTA CON EL POETA EUGEN DORCESCU

Las letras rumanas han dado grandes nombres a la literatura universal: Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, Marin Preda, Max Blecher, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, entre otros. Sin embargo, es poco o nada conocida. ¿A qué cree usted que se debe este hecho?

Je pense (mais je me trompe peut-être) que, au delà de diverses causes évidentes (les difficultés d'ordre linguistique, une relative isolation, due aux diverses circonstances historiques etc.), la explication de ce retard se trouverait, aussi, dans une certaine spécificité de l'âme roumaine. Cette âme se mouve, me paraît-il, moins sur l'horizontalité socio-géographique, et plus sur la verticalité de l'histoire et de l'esprit. Simultanément, il s'agit d'une culture, d'une littérature, d'une vision du monde, qui ont de la patience. Et, un jour, j'en suis certain, la littérature roumaine sera connue ainsi comme elle le mérite.

¿Qué rasgos definitorios de la literatura rumana podría usted señalar?

La prééminence de la poésie sur la prose; la prééminence du lirisme sur la froideur analytique; la prééminence de l'imagination sur le sens pratique; la prééminence de la signification sur le référent; la prééminence de la tradition sur l'innovation, et de la solidité acquise sur l'expériment; la prééminence de la transcendance sur l'immanence. Et, bien sûr, beaucoup d'autres encore, dont l'identification serait la tâche des historiens littéraires et des théoriciens.

A riesgo de ser atrevido, podría afirmarse que hay en su poesía una clara tendencia a la religiosidad. ¿Es éste un rasgo suyo o, por el contrario, responde a una tradición dentro de la literatura rumana? Le pregunto esto

porque, por ejemplo, Mircea Eliade también aborda la religiosidad en su obra, aunque es cierto que desde otra óptica.

J'ai écrit, depuis mon début et jusqu'à présent, une poésie de facture spirituelle, dont le thème, constante, obsesive, c'est *l'être (Dasein, el ser)*, face à l'éternité, face à la vie et face à la mort. Donc, ma poésie peut être califiée, éventuellement, comme mystique (pas religieuse), parce qu'elle exprime une relation directe avec le mystère, non une relation médiée par le rituel. Je fais une distinction tranchante entre ce qui est mystique et ce qui est religieux. D'autre part, c'est vrai que la littérature roumaine, la poésie surtout, a une longue tradition religieuse et mystique, depuis *Le Psautier en vers* de Dosoftei, 1673, jusqu'à Tudor Arghezi, avec ses *Psaumes*, au XX-ème siècle.

Su obra, desconocida para el público de lengua española, tiene sin embargo repercusión fuera y dentro de Rumanía. Su último libro, recién publicado, el camino hacia tenerife (drumul spre tenerife), ha obtenido una buena acogida de crítica. Se ha dicho que es su mejor obra poética. ¿Fue el encuentro con esta isla determinante o ya la obra bullía dentro de usted?

Esta Isla, Tenerife, mon île de rêve, mon île de rêverie, a été le catalyseur, la réalité extérieure qui a intégré, instantanément, une réalité intérieure. Comme je dis dans ce poème, „j'ai trouvé enfin, vers le terme de mes jours, le lieu où je pourrais vivre, où je voudrais mourir” (en français, en original).

¿Qué simboliza esta isla en el libro?

Il est très difficile à dire. Mais je suppose que cette Île bien aimée symbolise, dans mon livre, *la semejanza*, en sens biblique. „Dios dijo: «Hagamos al hombre a nuestra imagen, según nuestra semejanza»” (*Genesis 1, 26*). Mais l'homme (*ba'adham*) a perdu, dès le commencement, cette *semejanza*. Et, puis, par la mort, et dans la mort, il perd, aussi, l'image. Toute sa vie l'homme de terre, cette créature qui a raté sa chance, poursuit, sans espoir, la divine *semejanza* et désire, tragiquement, la rejoindre. J'ai cru, je crois encore, que, dans cette Île, j'ai entrevu, de près, *la semejanza, mi semejanza*.

Aparte de poeta, es usted también ensayista y narrador. ¿Considera importante la reflexión poética? ¿Es un complemento necesario para el creador?

Je suis poète. Ni moins, ni plus, ni autre chose. En tant que „poeta doctus” (pas „artifex” – je suis artiste, non acrobate), j’ai exercé parfois ma plume et en prose ou bien en essai. Mais ma prose est la prose d’un poète, c’est une prose fantastique. Et mes essais, consacrés, pour la plupart, à la poésie, sont, aussi, les essais d’un poète, d’un écrivain métaphysique, qui cherche à comprendre le mystère de son travail. En commentant un livre, en interprétant l’oeuvre d’un auteur quelconque, je ne les commente et ne les interprète pas, mais je les invente.

Usted domina también otras lenguas como el francés, el inglés, el italiano, el latín y, últimamente, ha comenzado su aprendizaje del español. ¿De qué forma otras literaturas han influido en su poesía? En otras palabras, ¿en qué autores no rumanos se reconoce?

Je serai absolument sincère: j’ai lu, et j’ai un profond respect pour beaucoup d’auteurs, roumains et étrangers, mais je ne me reconnais pas, a vrai dire, en aucun. Et c’est ainsi parce que les individus, humains et artistiques, sont irremplaçables. Chacun de nous, poète ou non, c’est unique. Par exemple, le français c’est ma seconde langue, après le roumain, et, de même, la littérature française c’est ma seconde littérature, après la littérature roumaine. Et l’espagnol me fascine. C’est une langue rythmée, sonore, solennelle, splendide, très appropriée, tout comme le roumain, à mon âme lyrique et liturgique. J’aime Racine, Flaubert, Baudelaire, à peu près comme j’aime Dosoftei, Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi. J’aime, aussi, Vergilius, Dante, Cervantes, Calderon, Lope de Vega, Milton, Hölderlin, Keats etc. Mais, «el que acumula ciencia, acumula dolor» (*Eclesiastés 1, 18*). Je me reconnais seulement dans les écrits de Seneca et, surtout, dans les livres poétiques, profétiques et sapientielles de la *Bible*.

¿Qué papel le espera a la poesía en esta sociedad cada vez más tecnificada, más deshumanizada?

Une société trop „réaliste”, deshumanisée, de-spiritualisée, trop addonnée aux vaines problématiques et tribulations de la matière, une telle société, à laquelle la grâce a été retirée et qui, par conséquent, a perdu le centre et, maintenant, se trouve plongée en égarement, démente et angoisse, une société semblable a fort besoin de poésie et de créateurs qui ont conscientisé leurs nécessités spirituelles. En ce qui me concerne, dans n’importe quel monde, dans n’importe quelle société, je choisirais à être ce que je deviendrai, c’est à dire, dans la lutte entre la chair et l’esprit, lutte qui m’a déchiré toute ma vie, je me situerais, sans hésiter, à coté des valeurs de l’esprit.

(Interviu realizat de poetul spaniol *CORIOLANO GONZÁLEZ MONTAÑEZ* și apărut în „*Opinión de Tenerife*”, 28 martie 2009).

*

EL SER Y LA POESÍA

Hay muchísimas definiciones de la poesía. He aquí una celeberrima: *Oratio sensitiva perfecta* (Baumgarten). Mas ninguna puede expresar el último secreto de la poesía, no puede cubrir su abismo. Puesto que ella tiene la capacidad de recuperar también el ser en sí y el ser en acto. La poesía es el conocimiento sensible, imaginario y revelado del ser – cuerpo, alma y espíritu. *El valor de una obra poetica consiste en la cantidad del ser que aquella obra contiene.*

En cuanto a mi, creo que *mi poesía explora el espacio, menos explorado, ubicado entre la subconsciencia y la consciencia.* En este universo, tanto virtual, que real, tienden a armonizarse todos los componentes del yo – la sensorialidad, la razón, el afecto, la intuición, la revelación, es decir todos las «hypostasis» del ser, destinado a la muerte, destinado a la redención. El ser, solo, en la soledad absoluta del mundo, como una isla en el medio del mar.

EUGEN DORCESCU
(„*Opinión de Tenerife*”, 23 martie 2008).

II.

DESPRE *BIBLICE*

POEZIE ȘI SCRIPTURĂ

Atunci când un scriitor își intitulează volumul *Biblice*, cititorul obișnuit nu se poate apropia de el decât cu smerenie, respect și liniște lăuntrică. Iar comentatorul matur, cu o cunoaștere măcar convenabilă a *Scripturilor*, ceea ce, din nefericire, la noi, nu prea e cazul. De unde, pe de o parte, tăcerea bosumflată (și iritată) a ignoranței prudente, iar, pe de alta, spectacolul confuz și ridicol al ignoranței guralive și sigure de sine. Întrebat fiind dacă această orientare spre slujirea Divinității o avea de la începutul traseului său creativ sau a fost dobândită pe parcurs, Maestrul Eugen Dorcescu mărturisea: „Am avut-o dintotdeauna. Dar ea s-a clarificat, s-a maturizat, s-a eliberat de zgura contingenței pe măsură ce înaintam spre mine însumi. Acolo, în abis, conștiința definită care sunt a întâlnit lumina Conștiinței Nedefinite” (Silvia-Gabriela Almăjan, în *Confluente literare, Interviu cu Poetul Eugen Dorcescu*, 11 iulie 2020). Tot Domnia Sa spunea: „Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (Eugen Dorcescu, *Adam. Pagini de jurnal – 2000-2010*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 14).

Momentul ales pentru apariția volumului *BIBLICE* este remarcabil – perioada premergătoare Paștelui, când fiecare creștin este mai sensibil, mai receptiv la tot ceea ce înseamnă Divinitate.

Structural, constatăm existența a trei părți: I – *STIHURI DIN SFINTELE SCRIPTURI* (parte ce cuprinde *PSALMII, ECCLESIASTUL, PILDELE, RUGĂCIUNEA REGELUI MANASE*, precedate de *Prolog* și urmate, firește, de *Epilog*), II – *POEME ORIGINALE* și III – *MĂRTURIA STIHUITORULUI*.

Însăși coperta, ce înfățișează interiorul unei catedrale, introduce lectorul într-o lume profundă, religioasă, iar observațiile de pe coperta

a IV-a, semnate de Valeriu Anania, sunt de natură axiologică: „Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern”.

Cuvântul-înainte îi aparține Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, cea care-l însoțește pe Poet atât în viață, cât și în literatură. Aflăm că ediția princeps a *Biblicelor* a apărut la Editura Marineasa, în 2003. Prezenta ediție, revăzută și extinsă, este motivată din mai multe puncte de vedere: „necesitatea revizuirii formei discursive, în conformitate cu noile reguli ortografice, impuse de DOOM2 (2005)”, „actualele opțiuni ale autorului”, „dorința de a răspunde unui public format în spiritul valorilor religioase în România ultimelor decenii” și „aspirația de a pregăti responsabil posteritatea lui Eugen Dorcescu, prin dotarea fondului de carte al bibliotecilor naționale cu un florilegiu tematic de elevată ținută intelectuală și artistică”. *Biblicele* de acum conțin, așadar, integral, textul din 2003, revizuit, căruia i se adaugă versificarea *Psalmului 41/42*, precum și Secțiunile a II-a și a III-a (vezi *supra*).

Critica de specialitate a comentat, în timp, elogios, stihuirile lui Eugen Dorcescu din *Sfintele Scripturi* – „cuvântul-recomandare” al lui Valeriu Anania, Părintele vicar dr. Ionel Popescu, Iulian Boldea, Constantin Stana, Ion Pop, Preot dr. Ioan Bude – și sunt convinsă că vor urma și alte însemnări, vizând această nouă ediție, mult augmentată și diversificată, cum s-a văzut din Cuprins.

Poate că alți scriitori ar manifesta o rețineră în abordarea temei biblice. Pentru Poetul Eugen Dorcescu, însă, versificarea *Psalmilor*, *Ecclesiastului*, *Pildelor* și a *Rugăciunii regelui Manase* este prilej de „bucurie și deplinătate lăuntrică”. Ne este oferit astfel un mănunchi de înălțătoare cântece de laudă, reflecții și învățături, într-un limbaj expresiv, solemn, puternic, inspirat de Forța Creatoare. Interesante sunt explicațiile autorului cu privire la volumele sale cu temă spirituală: „*Psalmii în versuri* – cartea Paradisului meu lăuntric”, „*Cronică și Abaddon* – cărțile Infernului meu interior”, „*Ecclesiastul în versuri* e

concluzia existențial-artistică la care am ajuns”, „*Pildele?* – Ele sunt dreptarul meu în această vale...” (*Îngerul Adâncului*, p. 511).

Alături de termeni specifici textului scripturistic, regăsim în toate stihuirile dorcesciene un număr însemnat de neologisme. Prin această modalitate, textul sacru este adus, transpus în actualitate, fapt ce denotă intenția autorului de a permite accesul contemporanilor săi la mesajele adânci ale cărților biblice.

Pentru a impune o anumită tonalitate, de multe ori observăm accentul grafic oscilant sau care recomandă o rostire forte: *dúșmani* (p. 51), *dușmánii* (p. 66), *nú* (p. 76), *bolnávă* (p. 91), *dușmánul* (p. 107), *firávele* (p. 135) etc. Interjecțiile – specifice registrului lingvistic al imnurilor – accentuează uneori admirația, alteori intrigarea: „Gura-și deschid larg în contra-mi, zicând: «*Ab! Ab!* Ochii noștri își văd dorința-implinită!»” (*Psalmul 34/35*, p. 84), Să nu zică-n sine: «*Aha!* S-a-nfăptuit ce/doream!»” (*Ibidem*), „O, Dumnezeul meu! Până-n tăria/Văzduhului e marea-Ți bunătate” (*Psalmul 35/36*, p. 85), „*Vai!* Sete mi-e de Tine!... Mă voi întoarce oare [...] /Răuvoitorii-mi strigă: «*Hei*, tu, unde ți-e/Domnul?»” (*Psalmul 41/42*, p. 99), „*Vai!* O genune sumbră e conștiința” (*Psalmul 63/64*, p. 113) etc.

Din punct de vedere stilistic, comparația are o mare pondere (*ca granitul./Ca litera de bronz sau de oțel; Va medita ferice, va privi/Ca-n ghicitură-n apa lor afundă; Sustrasă vremii, binecuvântată/E pomenirea omului curat. [...] Ba, dimpotrivă, crește ne-ncetat./Ca o cunună veșnică-nflorește; Omul milos își face sieși bine,/Îi face bine sufletului său./Pe când cel crud, nemilostiv și rău/Își chinuiește carne, oase, vine,/De parcă le-ar zdrobi pe un ilău,/De parcă-ar năzui să le-nvenine etc.*), pe lângă epitețe (*preafericit bărbatul, frunzele betege, arzătoare joardă, tulpure mormânt, lingușitor cuvânt, otrăvită gură, neprihănite glasuri, mările celeste etc.*), inversiuni specifice textelor biblice (*Nimiciți/Vor fi toți cei care-ndrăgesc minciuna; Aproape ca pe îngeri l-ai pus și prețuit/Și-ai înecat în glorii făptura-i pieritoare; Țărână-i amintirea lor, și scrum; De mine, Doamne, bietul, fie-Ți milă!; Prosper, și ghiftuit, și plin de sine,/Pe Legea Ta nu pune niciun preț etc.*) și, mai ales, metafore de mare forță sugestivă (*Adâncul lor e un abis de ură; Păienjenis de intrigi și*

minciuni; întinderea de humă; tronul purității; veninul uneltirii; Omul de scrum, făptura de pământ; demonică genuine etc.).

E adevărat că și Arghezi scrie *Psalmi* (ca și alți poeți, inclusiv Dorcescu), psalmi „laici”, însă, diferiți de cei ai lui David, concepuți și realizați într-o cu totul altă manieră. S-ar părea că, în geneza psalmilor așa-zicând profani, credința (cea argheziană, mai ales) este oscilantă, în schimb, cea dorcesciană, în creația proprie, ca și în psalmii canonici versificați, este fermă, convingătoare, neclintită.

Vocea lirică îndeamnă prin aceste poeme la cumpătare, pioșenie, sinceritate, aprecierea valorilor, iubirea aproapelui și respingerea tuturor viciilor și răutăților.

Mesajul spiritual, etic și estetic al *Ecclesiastului în versuri*, al *Pildelor în versuri*, al *Rugăciunii regelui Manase* este asemănător celui dezvoltat de *Psalmi*. Dar amploarea și specificitatea lui, în aceste trei texte, cer o analiză separată, mult mai extinsă decât și-a propus această primă abordare a cărții lui Eugen Dorcescu.

Între *POEMELE ORIGINALE*, *Scribul*, poezie alcătuită din trei cvinari, evocă menirea celui ce se-ndeletnicește cu mânăuirea condeului. Cine altul, dacă nu *Scribul*, slujitor al lui Dumnezeu, poate să cunoască fericirea?

„De când e lumea lume, se repetă
Enigma minunată de-a fi scrib.
De a fi scrib hieratic și celib,
Precum, în paradisul caraib,
Un zbor de pescăruș sau de egretă.

Frumos și pur, dușman al nimănu,
Neștiutor de vrajbă și de ură,
Pierdut în scriitură și-n Scriptură:
Așa își poartă frágila făptură,
Blindat, zidit, în sihăstria lui.

Iar la sfârșit, strângându-și pana-n pumn,
Lăsându-i lumii râsetul și plânsul,
Pe veci „diac tomnatic și alumn»,
Nu trup, ci duh; nu flacără, ci scrum,
Doar zeii-s mai ferice decât dânsul” (p. 276).

Pentru cititori este foarte bine-venită *MĂRTURIA STIHUITORULUI*. Nevoit fiind să aducă unele explicații pentru o descifrare cât mai pertinentă a textului, scriitorul reușește să rămână obiectiv, fără trufie și fără smerenie exagerată – ține balanță dreaptă între *a fi*, *a avea* și *a voi*: „Spre a tălmăci în stihuri *Scriptura*, este obligatoriu nu doar să-ți asumi duhul ei, ci – mai cu seamă – să fii asumat de acesta. Iar apoi, dacă te simți îndemnat să dai glas stării mistice, vei recurge la poezie. Chiar de ar fi să exprimi, prin intermediul ei, *rugăciunea* sau *tăcerea* – căi privilegiate de comunicare cu sacrul”.

Nimic nu poate fi mai purificator, mai minunat, mai înălțător, în așteptarea și în bucuria Învierii Domnului, decât lectura balsamică, oferită de această carte, ce conține mesaje autentice și, deopotrivă, asumate și recreate artistic, din *Cartea Cărților*.

MARGINALII LA PILDELE ÎN VERSURI ALE POETULUI EUGEN DORCESCU

Proverbele sau *Pildele lui Solomon* sunt o colecție de poeme didactice, sentințe și maxime, care tratează despre adevărata înțelepciune și frumusețe a vieții în perspectiva veșniciei. Această scriere a *Vechiului Testament*, alcătuită din opt secțiuni, s-a constituit treptat, reunind creații ale regelui Solomon și ale „înțelepților” din școlile biblice ale vremii. Inspirația și canonicitatea acestei cărți au fost recunoscute fără echivoc, atât în iudaism, cât și în Biserica Creștină.

În literatura română, *Pildele lui Solomon* nu au fost valorificate de scriitori decât marginal, la nivel aluziv, în referințe colaterale. Literatura biblică, tezaur al literaturii universale, este, pe cât de inaccesibilă, pe atât de puțin abordată. Aceasta și pentru că limbajul alegoric, figurile de stil specifice literaturii orientale, rigorile canonului scripturistic îi pun la grea încercare pe traductorii literelor. Pe lângă *Evangheliile*, multe fragmente din cărțile *Sfintei Scripturi* s-au citit în biserică, de-a lungul vremii, iar fragmente din *Pilde* și din alte cărți didactico-poetice au alcătuit „paremiile” din cărțile de cult și, treptat, au pătruns în memoria creștină colectivă. În acest fel, unele cugetări biblice au fost preluate de literatura populară românească și transpuse în proverbe și zicători. Atât de mult s-au încetățenit unele proverbe în folclorul românesc, încât astăzi s-a și uitat filonul lor biblic.

Revenind la literatura cultă contemporană, remarc osârdia poetului creștin Eugen Dorcescu de a aborda și prelucra poetic *Pildele lui Solomon* și supun atenției un proiect literar de excepție: *Pildele în versuri* (Editura Marineasa, Timișoara, 1998), carte așezată alături de *Psalmii în versuri* (ed. I, 1993; ed. a II-a, 1997), *Ecclesiastul în versuri* (1997) și *Rugăciunea regelui Manase* (2000). Toate aceste lucrări au fost

reunite în volumul *Biblice*, apărut, mai întâi, la Editura Marineasa din Timișoara, în 2003, iar, în 2021, într-o ediție critică, realizată exemplar, profesionist, de Mirela-Ioana Dorcescu, la Editura Eurostampa din aceeași localitate.

Poezia spirituală cuprinsă în volumul *Biblice* este accesibilă celor care au capacitatea de a renunța la orice convenții transmise cultural, pentru a se întâlni cu o poezie trecută prin filtrul rugăciunii, al trăirii autentice, o poezie transfigurată în Duh, rezultatul „unei chemări care s-a interiorizat ca o necesitate intelectuală”. Despre cărțile antologate sub titlul *Biblice*, poetul recunoaște și în *Jurnalul* său că sunt rodul unei lucrări interioare profunde. Răspunzând cu toată ființa chemării duhovnicești, poetul Eugen Dorcescu analizează apoi roadele trudei sale: „*Psalmii în versuri* sunt expresia paradisiului meu lăuntric. *Ecclesiastul în versuri* este concluzia și, probabil, limita de sus a traseului meu empiric și artistic. Toate liniile de forță ale unei vieți se adună aici [...]. Iar *Pildele în versuri* sunt ghidul, dreptarul în această aventură terestră...” (Eugen Dorcescu, *Mărturia stibuatorului*, în vol. *Biblice*, p. 301-302).

Deschizând *Pildele* versificate de Eugen Dorcescu, suntem înștiințați – prin note de subsol –, cu precizie și rigoare științifică, de numele originar al acestei cărți în canonul *Bibliei*: ebr. *Mishle Selomoh* („Proverbele lui Solomon”) și de autorii pildelelor: „Solomon, al treilea împărat al lui Israel [...], Agur [...] și Lemuel”. În cuvântarea introductivă din *Pildele lui Solomon* (capitolul 1) este prezentat autorul cărții: *Solomon, fiul lui David, rege în Israel*. În textul versificat de Eugen Dorcescu, deși se urmărește îndeaproape originalul biblic, observăm că poetul nu se limitează la o cadențare a frazei, ci explicitază textul, îl amplifică, îl nuanțează sau/și îl stilizează, introducând imagini poetice noi. Bunăoară, fragmentul de început din *Pilde* în varianta *Bibliei*: „Pildele lui Solomon, fiul lui David,/folositoare pentru cunoașterea înțelepciunii și a stăpânirii de sine,/pentru înțelegerea cuvintelor adânci, pentru dobândirea unei îndrumări bune, pentru dreptate, pentru dreapta judecată și nepărtinire,/Pentru a prilejui celor fără gând rău o judecată isteasă, omului tânăr cunoștință și bună

cugetare./Să ia aminte cel înțelept și își va spori știința, iar cel priceput va dobândi iscusința de a se purta,/Pătrunzând cu mintea pildele și înțelesurile adânci, graiurile celor înțelepți și tâlcuirea lor nepătrunsă” (*Pilde 1, 1-6*) devine, în stihuirea poetului Eugen Dorcescu, prin resemantizare: „Al vieții adevăr și rost și țel/Le vor descoperi și eremitul/și-oricare cititor împins de zel” (*Biblice*, p. 187). Valoarea acestor pilde biblice, inspirate de Duhul Sfânt, depășește orice limită a închipuirii umane: „Textul lor/durabil ca granitul,/Ca litera de bronz și de oțel”. Poetul reface traseul spiritual al autorilor biblici, se adâncește în *Scripturi*, „în manuscrisul străvechi” și, împreună cu stihuitorul, oricare cititor „împins de zel” are prilejul „să se scufunde în abisul/pe care l-a sondat, cândva, și el”.

Temele predilecte ale *Pildelor lui Solomon* au fost absorbite în *Pildele în versuri*: înțelepciunea și ignoranța, dreptatea și nedreptatea, pietatea/credincioșia și necredința, bogăția și sărăcia, calea dreptilor și soarta păcătoșilor. Nu sunt uitate nici raporturile dintre părinți și copii, dintre femei și bărbați, dintre autorități și supuși, dintre prieteni și dușmani, dintre bogați și săraci. Este analizat îndeaproape și reluat din diverse perspective destinul dreptului, al celui virtuos, care urmează îndeaproape Legea Domnului și ascultă poruncile Lui. Primul ideal al cărții este „dobândirea înțelepciunii”. Aceasta presupune „tăria de-a veghea și socoti” și puterea „de-a fi stăpân pe noapte și pe zi/pe desfătări, tristeți și vitregii”, cu alte cuvinte, un discernământ continuu asupra gândurilor și faptelor, care-l ajută pe om să fie, în final, „stăpân pe sine”. Dobândirea înțelepciunii este condiționată de o stare de smerenie și cuviință sfântă înaintea Domnului: „Temérea de Cel Veșnic e-nceputul/Înțelepciunii”. Acest drum lung și anevoios este ignorat adesea de cei necredincioși, numiți aici „nebuni”, întrucât refuză să recunoască raționalitatea și coerența acestei lumi: „Nu poți nici să-i împarți, nici să-i aduni./Nebuni rămân până-i înghite lutul” (*1, 1-7*).

Lexicul sapiențial dorcescian îmbină termenii din sfera biblică: „înțelepciune”, „știință”, „iscusință”, „pricepere”, „cunoștință” cu cei din sfera practicii liturgice și a pastorației duhovnicești: „rânduială”, „judecată cumpănită”, „ascunse graiuri, pilde, parimii”, „adânci

cuvinte”, „luare-aminte”, dar și cu termeni neologici, asociați surprinzător: „eremitul”, „abis”, „discernământ”, „enigme”, „(text) durabil ca granitul” etc. Verbele sunt și ele din arii semantice deosebite. Întrepătrunderea lor conferă textului vigoare și consistență spirituală: „a descoperi”, „a veghea”, „a socoti”, „a împlini (știința, iscusința)”, „a fi (stăpân, smerit, cununa)”, „a cuprinde”, „a găsi (drumul drept, pacea)”, „a cultiva (cunoștința)”, „a judeca”, „a medita”, „a pătrunde (straniul mister)”, „a asculta”, „a chema”, „a urma (calea)”, „a dăinui”, „a crește (pomenirea omului curat)”, „a se împlini (dorința celor drepți)”, „a face (bine)”, „a purta (inima)”, „a se teme (de Domnul)”, „a ști”, „a păstra (simetria)”, „a netezi (calea)”, „a merge (pe drumul drept, neștrămutat)”, „a afla (pacea, gloria)”, „a iubi (legea Domnului, prietenii)”. La polul opus, sunt verbele și locuțiunile verbale care descriu acțiunile, exprimarea, faptele celor nehibzuiți, neatenți la cuvântul Domnului sau căzuți în patimi grele: „a se răzbuna (neascultarea)”, „a ademeni (păcătoșii)”, „a goni (la rău)”, „a se îmbulzi (ca fiarele)”, „a vărsa (sânge)”, „a pune lațul peste gât”, „a sta (la pândă)”, „a moțâi (întins, cu tâmpla-n brâncă)”, „a zvârli (lațuri)”, „a pierde (așternutul)”, „a abate (cu vorba lui, fărăma de dreptate)”, „a dezbinda (frați)”, „a se șterge (numele viclean)”, „a se pierde în vorbe multe și confuze”, „a nu asculta (îndrumarea sau porunca)”, „a huli (pe cel sărman)”, „a detesta”, „a lăsa (în cumplite angoase)”, „a rămâne tare în cerbice”, „a urî (știința)”, „a sluji-n ale prostiei oști”. *Pildele* cuprind și avertismente împotriva ignoranței, necinstei, mitei, desfrâului, zgârceniei, fățarniciei și lăcomiei, toate formulate în termeni imperativi. Vom cita doar câteva dintre ele:

– *împotriva ignoranței*: „Luați aminte la musturarea mea!”; „Voi, cei neștiutori, până când, oare/Știința veți urî?” (1, 20-23); „Tu, fiul meu, să nu disprețuiești/Certarea Celui Veșnic” (3, 11-12); „Vei auzi în lume câte toate./Dar să nu-ți ieși din minți” (4, 26-27); „Dă-i sfaturi dacă vrei să te refuze!/Toiagu-i pentru cărcă celui prost” (10, 13);

– *împotriva nehibzuitei și a lăcomiei*: „Dacă n-ai bani, de ce te învoiești/A fi garant la datorii străine?” (6, 1); „Să-ți între bine-n minte și-n urechi:/Nu clătina cumva hotarul vechi!” (22, 28); „Nu osteni s-ajungi bogat! Nu-ți pune/Priceperea în avuții!” (23, 4-5);

– *împotriva judecăților nedrepte*: „Niciodată/Nu fi părtinitor la judecată!” (18,5); „Hotarul, întărit de ani și ani,/Al văduvei, ferește-l! Să nu-ncalci,/Cu talpa grosolanilor bocanci,/Ogoarele orfanilor sărmani!” (23, 10-11); „Pe cei târâți la moarte izbăvește-i” (24, 11-12);

– *sfaturi pentru o viață virtuoasă*: „Nu-ți pune-n gând să răsplătești cu rău./Nu dușmăni./Nu fi răzbunător!” (20, 22); „Să nu mănânci din pâinea celui care/Se uită cu ochi răi” (23, 6-8); „Nu te uita la vin cum dă văpaie” (23, 31-34); „Să nu râzi când vrăjmașul stă să cadă./De se va poticni, nu exulta!” (24, 17-18); „Dacă vrăjmașul tău este flămând,/Dă-i să mănânce!/Dacă-i este sete,/Dă-i apă! Căci, astfel, cărbuni arzând/Vei răsturna în țeasta-i, peste plete./Și Cel Etern, din slavă și tărie,/Pentru ce faci îți răsplătește ție” (25, 21-22).

De la capitolele 25 până la 29 din *Pildele lui Solomon*, întâlnim maxime diverse. Autorii lor sunt înțeleptul rege Solomon și colecționarii din timpul regelui Iezechia (D. Abrudan, *Cărțile didactico-poetice*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2001, p. 85). Din punct de vedere prozodic, pildele sunt construite în distihuri, iar, stilistic, uzează preponderent de comparații: „Așa cum chipul sieși își răspunde/Privit în apă; cum, privind în sine-mi,/Mă văd și pretutindeni și niciunde./La fel, oglinda inimii profunde/Răspunde oglandirii altei inimii” (27, 19); și de antiteze: „Dacă-ntâlnești un om ce socotește/Că-i înțelept, să știi că-i un tembel./Să nu te-ncrezi în mintea lui defel,/Fiindcă mai degrabă e nădejde/Pentr-un nebun, decât e pentru el” (26, 12).

În *Pildele lui Solomon* întâlnim așa-numitele „ziceri numerice”, proverbe care sunt construite pe paralelismul sinonimic și sintetic. Poetul Eugen Dorcescu a versificat și aceste proverbe numerice, păstrând paralelismul biblic din textul original. Citim, de exemplu: „Trei lucruri îmi par mie minunate,/Ba poate patru chiar. Și nici nu sper/A le pătrunde straniul mister:/Cărarea, sus, a pajurei pe cer,/A șarpelui pe stâncile uscate,/A navei cârmuite de năier/Pe valurile mării legănată/Și calea unui om care se-abate/La o femeie. Patru sunt de toate:/Doar patru urme care sunt cât pier” (30, 18-19).

Pildele în versuri ale poetului Eugen Dorcescu se încheie cu o laudă adusă Numelui divin, o versificare a textului 18, 10, verset prelungit cu o închinare, în care poetul se consideră unul dintre „*sopherim*”, în traducere „scribi”. Aș completa numindu-l, cu propriile-i cuvinte, „hieratic scrib”. Dar, să vedem originala încheiere:

„Puternic turn e Numele divin,
Spre care dreptii și-nțelepții vin.
Primește-ne, sub ziduri, și pe noi,
Căutătorii vremii de apoi,
Pe noi, robiți celestelor comori,
Ai slovei fantomatici slujitori;
Primește-ne, să ne adăpostim,
S-agonizăm, noi, bieții **sopherim**,
Sub scutul Tău etern, Yah Elohim!”

Dincolo de metafizica poetică, de perfecțiunea artistică, de directitudinea frazei, întâlnim în aceste versuri veritabile lecții de viață. *Pildele în versuri* re-crează un univers, un „dreptar” de existență în această lume, în care singura grijă a poetului a fost, după cum însuși mărturisește: „... să nu-mi irosesc harul. Căci nu-mi aparține. L-am primit, mi s-a dat” (Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 308). Această conlucrare cu harul s-a făcut păstrând, zi de zi, legătura cu textul sacru, cu lectura lui: „M-am întors către mine însumi: m-am adâncit în *Scripturi*. Realitatea este filtrată, semantizată de ceea ce se petrece în suflet. În juru-mi, aceeași alergătură stearpă, inutilă” (*Ibidem*, p. 327). Este o lucrare sfințitoare, dacă avem în vedere că *programul* literar al poetului Eugen Dorcescu a fost nu doar să cultive un stil savant, cu o metrică impecabilă, ci să mărturisească despre Cuvânt, să spună adevărul: „invocare perpetuă, uneori disperată (și veșnic încrezătoare) a adevărului divin” (*Ibidem*, p. 298).

„*Timișoara*”, 23 iulie 2021, p. 11.

ISTORIE BIBLICĂ ȘI STIHUIRE DORCESCIANĂ: RUGĂCIUNEA REGELUI MANASE

Stihuiorul *Psalmlor* biblici, al cărților *Pildele lui Solomon* și *Ecclesiastul*, poetul Eugen Dorcescu, s-a aplecat, cu mare delicatețe, la cumpăna dintre milenii, asupra unui model de căință veterotestamentară: regele Manase. Cine a fost Manase, a cărui rugăciune încheie cărțile din canonul *Vechiului Testament*? Ne reamintește chiar poetul, într-o notă de subsol la textul biblic versificat: „Stihuire după ultimul text din *Vechiul Testament*. Manase a domnit în Ierusalim, între anii 693 și 638 î.Hr., iar rugăciunea sa a fost înălțată pe când se afla rob în Babilon (*IV Regi 21; II Paralipomena 33*)”.

Căutând în manualele de istoria *Vechiului Testament*, aflăm, în detaliu, că Manase a fost rege al Iudeii timp de 55 de ani, în secolul al VII-lea înainte de Hristos. Vinovat de numeroase crime, rege idolatru în prima parte a domniei, Manase a ținut la curtea sa vrăjitori și oameni care practicau magia, după cum citim în cărțile *Regilor* și ale *Cronicilor* (*2 Regi 21, 6; 2 Cronici 33, 6*). Din pricina lui, locuitorii din Iuda și Ierusalim au rătăcit, au căzut în idolatrie și au făcut nelegiuiri înaintea Domnului. Templul sfânt s-a umplut de altare păgâne, în țară se practica vrăjitoria, se chemau morții și se aduceau jertfe lui Moloh. Atunci Domnul le-a vorbit lui Manase și poporului său, dar ei n-au vrut să-L asculte (*2 Cronici 33, 9-10*). Rege crud și sângeeros, Manase ajunsese să ia viața multor oameni care nu-i greșiseră cu nimic. Istoria însă nu a mai avut răbdare. Căzând în mâinile asirienilor, Manase a fost pus în lanțuri de aramă și dus în Babilon. Ajuns la mare strâmtorare și în condițiile unei detenții cumplite, legat cu un lanț de gât și de glezne, stând permanent aplecat, într-o cușcă, în care, oricum, nu putea să se ridice în picioare, aluzie și la lipsa de verticalitate și la neputința de a mai privi cerul, înfometat și umilit, Manase a supraviețuit mulți ani în condiții extreme. Aflat în acest îngrozitor prizonierat, regele decăzut a

început să se roage la Dumnezeu tatălui său, la Dumnezeu cel adevărat, să-I ceară iertare și îndurare.

Cu această invocare smerită a Domnului începe *Rugăciunea regelui Manase*. O cităm acum, în versificarea poetului Eugen Dorcescu:

„Doamne, Atotțiitorule, Dumnezeuul părinților noștri,
Care-ai legat, prin poruncă, prin cuvântul Tău, marea,
unde mișună făpturi minunate și monștri;
Tu, Dumnezeuul lui Avraam, al lui Isaac și-al seminției lor
celei drepte,
Tu, Cel ce-ai făcut cerul, cu soare, cu lună și stele,
și pământul, împodobit cu-ale munților trepte;
Tu, Cel care adâncul l-ai încuiat și, cu înfricoșătorul
și slăvitul Tău nume, pecete i-ai pus,
Tu, în fața Cărúia toate se tem și tremură foarte,
fiindcă puterea Ta-i de nespus
și nimeni nu-i în stare să stea dinaintea
strălucitei Tale măririi...”

Invocarea Divinității rezonează cu modelul biblic al rugăciunilor patriarhilor. Manase Îl recunoaște acum pe Dumnezeuul poporului său, cinstit de înaintașii săi încă de la începuturile alegerii sale: „Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac și-al seminției lor celei drepte”. Acestuia îi sunt adăugate inconfundabilele atribute:

– **atotputernicia:** „Tu, Cel ce-ai făcut cerul, cu soare, cu lună și stele,/și pământul, împodobit cu-ale munților trepte”; „Tu, în fața Cărúia toate se tem și tremură foarte,/fiindcă puterea Ta-i de nespus”;

– **atotștiința:** „Tu, Cel care Adâncul l-ai încuiat și, cu înfricoșătorul/și slăvitul Tău nume, pecete i-ai pus”;

– **sfințenia:** „... și nimeni nu-i în stare să stea dinaintea/strălucitei Tale măririi”;

– **dreptatea și mila, care pe toate le poartă:** „iar mânia urgiilor Tale e de neîndurat/preastricatelor noastre, păcătoaselor firi!... /Dar nemăsurată și neajunsă este și mila îndurărilor Tale”;

- **răbdarea îndelungată:** „Tu ești Dumnezeu cel Preaînalt, îndelung-răbdător,/ mult-milostiv”;

- **bunătatea:** „Tu, Doamne, după mulțimea bunătăților Tale,/ ai făgăduit pocăință, iertare/ celor ce te-au amărât”;

- **milostivirea și iubirea Lui pentru om:** „[Dumnezeu] Care găsit-a cu cale/ să se îndure, rău să Îi pară/ de rătăcirea sărmanului om, de firáva-i făptură,/ ce se destramă și trece, ca o umbră solară”;

- **blândețea:** „Pentru că Tu, Cel Etern, ești Dumnezeu/ celor care se pocăiesc./ Blândețea arată-Ți spre mine, nevrednicul,/ după marea Ta milă, către care tânjesc”;

- **libertatea:** „Și Te voi preaslăvi, toată viața, liber – prin Tine”.

Poetul versifică îndeaproape, într-o tonalitate melancolică, firul biblic al rugăciunii. După ce sunt enumerate numele și atributele divine, Manase indică motivele pentru care azi Domnul poate să Se îndure și de el:

„... Și, milosârd, ai hotărât remușcare
inșilor căzuți în păcat, cu știre sau fără de știre,
pocăință le-ai rânduie, spre limpezire, spre mântuire.
Așadar, Doamne, Tu, Dumnezeuul tuturor celor drepti...”

Disocierea între păcat și vină, între căderi voite și păcate fără de voie, știute și neștiute, probează o cunoaștere adâncă a mecanismului greșelii și al răscumpărării. Privind la nevinovăția dreptilor, Manase continuă să invoce mila Domnului: „... nu lor căință le-ai pus (lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, care nu Ți-au greșit), ci mi-ai pus mie, púsu-mi-ai mie...”

Repetiția, paralelismul sintactic, specific poeziei biblice, accentuează căința. Manase își arată înaintea Domnului nelegiuirile sale: „Fără număr sunt nelegiuirile mele. Nedreptățile mele? Nenumărate”. Și iarăși:

„Rele-am făcut, îmi țin capu-n pământ, n-am loc și răgaz,
n-am strop de hodină.

Sunt strâns în cătușe de fier, zilele curg,
dar sufletul nicidecum nu mi se-nlumină.
Te-am mâniat, n-am împlinit voia Ta,
n-am păzit poruncile Tale.
Ba, dimpotrivă, am stârnit urăciuni, am sporit în sminteli,
m-am bălăcit în greșale”.

Punctul culminant al *Rugăciunii lui Manase* îl constituie strigătul de iertare. Verbele la imperativ, repetarea lor în construcții paralele arată smerenia adâncă a regelui căzut în mâinile vrăjmașilor săi:

„*Auzi-mă! Glasul meu urcă la Tine din adâncul/cel mai de jos:
Am păcătuit, Doamne, am păcătuit, și fărădelegile mele
eu le cunosc!*
Însă, rugându-te, cer: *Iartă-mă, Doamne, iartă-mă,
nu socoti a mă pierde...*
*Nu mă osândi să rămân, pentru eternitate zăcând,
în întunericul cel fără nădejde, în abis, sub pământ”.*

Conștientizarea căderii, a gravității păcatelor săvârșite, este esențială în iertarea pe care o cere: „Am păcătuit, Doamne, am păcătuit, și *fărădelegile mele/eu le cunosc!*”

Imaginaea iadului, a morții și a descompunerii este zugrăvită dramatic, hiperbolic: „... bezna fărădelegilor mele, mucegăită, cumplită, ca veninul de verde”; „întunericul cel fără nădejde, în abis, sub pământ”.

Finalul poemului (și al rugăciunii) întărește atributele divine, intuiește iertarea și se transformă într-o mulțumire adusă Domnului, final de poem care amintește ecfonisul liturgic din cultul creștin:

„Pentru că Tu, Cel Etern, ești Dumnezeuul
celor care se pocăiesc.
Blândețea arată-Ți spre mine, nevrednicul,
după marea Ta milă, către care tânjesc.

Și Te voi preaslăvi, toată viața, liber – prin Tine,
viu – întru Tine, smuls din frământare și chin.
Căci pe Tine Te laudă toate puterile cerului
și a Ta este slava, în vecie. Amin!”

Răscumpărarea lui Manase este totală și se face cu brațul înalt și prin neștiuta iertare divină: „smuls din frământare și chin”.

Reluând firul istoriei biblice, aflăm că pe Manase, cel care s-a smerit adânc și s-a rugat îndelung, Dumnezeu l-a salvat și l-a întors la Ierusalim. După anii petrecuți în grozava cușcă, mereu aplecat de spate, la eliberare, coloana lui era încovoiată ca un cerc. Totuși, Manase și-a revenit, s-a îndreptat. Mai mult, a reușit să redevină regele Iudeii. Revenit pe tron, Manase a făcut tot ce i-a stat în putință ca poporul iudeu să se întoarcă la Dumnezeu și țara să-și recapete identitatea religioasă firească. Slujirea și devoțiunea lui Manase sunt pe măsura căderii: cunoscând pe Dumnezeul cel adevărat, regele a dărâmat toți idolii pe care-i făcuse și a poruncit poporului să-I slujească lui Dumnezeu. Alături de Zahei vameșul sau de Maria Egipteanca, Manase reprezintă un exemplu radical de pocăință. Finalul vieții sale este unul modest: Manase a adormit cu pace în grădina casei, împreună cu părinții săi, și a fost îngropat „în laturile casei sale”, în grădina lui Uza.

În rugăciunea de dezlegare, din taina spovedaniei, creștinii pot auzi cum preotul, rugându-se pentru iertarea lor, invocă în fața lui Dumnezeu modele biblice ale căinței:

„Dumnezeule, Mântuitorul nostru, Care prin prorocul Tău Natan ai dăruit lui David, cel ce s-a pocăit, iertare pentru păcatele lui și *ai primit rugăciunea lui Manase pentru pocăința lui*, Însuși și pe robul Tău acesta..., care se căiește de păcatele ce a făcut, primește-l cu știuta Ta iubire de oameni, trecându-i cu vederea toate cele făcute de dânsul, Cel ce ierți nedreptățile și treci peste fărădelegi”.

În taina spovedaniei, preotul face referire tocmai la rugăciunea pe care Manase a rostit-o pe când se afla în robia asirienilor. Această rugăciune a regelui Manase o întâlnim în cultul creștin citită și la Pavcernița Mare, mai cu seamă în Postul Paștilor. Dincolo de problema canonică, *Rugăciunea regelui Manase* este o rugăciune de mare

forță și este exemplară, pentru că, într-un sens profund, fiecare dintre noi se regăsește în anumite aspecte din viața lui Manase.

Rugăciunea regelui Manase, în stihuirea poetului Eugen Dorcescu, este atât de elocventă, atât de aproape de filonul ei mistic, teologic, încât, citind-o, o poți considera un *îndreptar de șpovedanie*. Tonul direct, veridicitatea dureroasă, limbajul cu note arhaice, dar plin de actualitate, introspecția fină în zona cea mai adâncă a ființei, toate ne arată că avem sub ochii noștri opera unui poet creștin, deplin ancorat în Cuvânt și în *Scripturile* sacre. Lecția acestui poem dorcescian este că rugăciunea izvorâtă din chinul profund al ființei este ascultată și auzită de Dumnezeu cel viu, că rugăciunea rămâne singura formă veritabilă de rezistență și de vindecare, într-o lume asaltată de idoli, și că ea ne ajută să regăsim *chipul cel dintâi*, după care am fost zidiți.

„*Timișoara*”, 8 octombrie 2021, p. 7.

O INTEGRALĂ A POEZIEI MISTICE A LUI EUGEN DORCESCU

Orice istorie a literaturii române, care ar avea ca obiect epoca de după 1989, l-ar așeza pe Eugen Dorcescu, neîndoielnic, printre poeții constant ilustrativi ai liricii religios-mistice din două motive: a avut curajul de „a modela” poetic texte biblice, dar este și autorul unor poeme originale profund mistice. Sunt necesare însă și două precizări: departe de a transpune în versuri „cărți” biblice, Eugen Dorcescu *rescrie* părți întregi ale *Vechiului Testament* într-o manieră care nu-l îndepărtează de semnificația textului biblic, dar care revigorează, prin plastica imaginii poetice, valențele etico-lirice ale „cărților” asupra cărora își oprește atenția poetul; pe de altă parte, componenta mistico-religioasă a poeziei lui Eugen Dorcescu nu se limitează, cum spuneam, la volumele subsumate strict, prin titlu, acestei orientări (*Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri*, *Rugăciunea regelui Manase*), ci trebuie urmărită în toate volumele de după 1990 (mai ales în *Cronică*, 1993; *Abaddon*, 1995; *Exodul*, 2001; *Elegii*, 2003; *Moartea tatălui*, 2005; *Elegiile de la Carani*, 2017, dar și în alte apariții editoriale).

Cea dintâi ediție a *Biblicelor*, apărută, în 2003, la Editura Marineasa din Timișoara, cuprindea doar stihuirile din textele sacre, anume: *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri* și *Rugăciunea regelui Manase în versuri*.

Prin recenta ediție din *Biblice*, profilul poetului se întregește cu un nou psalm biblic versificat (41/42), cu aproape treizeci de texte poetice originale, care se subsumează componentei mistico-religioase din lirica sa de după 1990, și cu un eseu explicativ final, în care poetul expune, la modul aulic (eseul este textul unei conferințe susținute la Universitatea din Timișoara și în alte locuri), felul în care a trudit la

stihuirea *Scripturii*. Antologia nu este, așadar, selectivă, ci reproduce integral *Psalmii*, *Ecclesiastul* și *Pildele* (toate în versuri), la care se adaugă *Rugăciunea regelui Manase*, ultimul text al *Vechiului Testament*, publicat în formă versificată în placheta *Exodul* (2001) și textele de care aminteam mai sus. Ediția este îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, care a scris și un consistent *Cuvânt-înainte* (p. 5-21), lămuritor, în multe privințe, asupra necesității acestei noi apariții editoriale, dar având și caracter exegetic asupra textului.

Din cei 150 de psalmi din *Biblie*, Eugen Dorcescu a versificat 71 (ediția primă, din 1993, a *Psalmilor în versuri* cuprindea doar 41), cu precădere psalmii atribuiți regelui David, cu textul cel mai expresiv și profund mistic, imnuri de slavă către Divinitate, dar și interogații asupra existenței umane în raport cu destinul hărăzit nouă, precum și sincere, patetice îndemnuri la credință.

Pentru Eugen Dorcescu, textul *Psalmilor* nu e o simplă sursă imnică, ci și un „atelier de lucru”. Fără a atinge sau a știrbi sacralitatea cuvântului biblic, poetul „recompune” psalmii, dându-le și atributele formale ale poeziei: ritm, măsură, rimă. Iată ce devine, astfel re-creat, începutul *Psalmului 136/137*:

„1. La râul Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion. 2. În sălcii, în mijlocul lor, am atârnat harpele noastre” – un fragment care se transformă în poezie veritabilă, fără a ieși din „semantica biblică”: „Pe țărmuri, lângă Râu, la Vavilon/Ne-am așezat gemând și murmurând./Și-am început să plângem, rând pe rând,/Când ne-am adus aminte de Sion.//Curgea alături fluviul, ca un șarpe,/Unindu-se cu-ai lacrimilor stropi./Și noi am prins în sălcii și în plopi/Firavele și jalnicele harpe”. E lucru știut că textul biblic e marcat peste tot (și în traduceri moderne exigente și bune) de ceea ce s-ar putea numi *însemnele vechimii*, vizibile mai cu seamă la nivelul lexicului și al sintaxei. A rezolva problema menținerii acestor „însemne” și în ce privește componentele „tehnice” (elementele așa-zis exterioare ale versului – ritm, rimă, eventual măsură) este o dovadă de virtuozitate, de cunoaștere în adâncime a textului sacru, care nu-l lasă indiferent nici pe poet, dar nici pe cititorul care cunoaște textul biblic în proză și care va

aprecia efortul poetului. Excepții rare de la atributul vechimii sunt cele câteva neologisme care „modernizează” expresia, dar n-o alterează, Eugen Dorcescu realizând necesara convergență între atmosfera biblică și limbajul poetic actual.

Ecclesiastul este, în *Biblie*, expresia definitorie a deșertăciunii celor lumești, un „manual” de profundă înțelepciune, dar – în ciuda aparențelor – fără implicații și consecințe pesimiste; este o *filosofie a vieții așa cum este ea*, care trebuie trăită cu conștiința sfârșitului, dar fără angoasa provocată de „marea trecere”. Și filosofia poate fi, fără îndoială, generatoare de poezie (după cum relația poate fi concepută și invers); între-pătrunderile sunt vizibile aproape peste tot în *Biblie*. Textul biblic este, în această „carte”, de o solemnitate unică; reprezintă, limpede, o *judecată severă* asupra efemerității condiției umane, o trecere în revistă a vârstelor biologice și sociale ale insului; este un îndemn la reprimarea oricărui impuls ce are la bază ideea de materialitate și de ascensiune socială necontrolată. *Ecclesiastul* („propovăduitorul, predicatorul”) este, indiscutabil, un model comportamental, ale cărui valori poetul știe să și le aproprieze și să le îndrepte spre cititor, mai ales prin intermediul exemplului concret, cotidian, verificat: „Căci omul înțelept și cum-pănit/Își lasă lucrul său, agonisit/Cu știință, cunoștința și ardoare,/Îl lasă celui care n-a trudit./Acesta e un rău nespus de mare,/Deșertăciune e. Și-un rău cumplit”. Textul sacru e urmat îndeaproape de poet, care nu ignoră niciun moment semnificațiile etice ale preceptelor acestei cărți, dar nu ezită să le dea forma poetică de o remarcabilă ținută estetică, făcându-le, neîndoielnic, mai accesibile cititorului. Sobrietatea, eleganța expresiei reținute, amplitudinea imaginilor sunt doar câteva dintre atributele *Ecclesiastului în versuri*. Alături, din nou, comparativ, cele două dimensiuni ale textului: cea biblică și cea transpusă în versuri: „4.4. Și am văzut că toată strădania și toată izbânda omului la lucru nu este decât pizma unuia față de altul. Și aceasta este deșertăciune și vânare de vânt”, care devine, în forma versificată: „Oricare izvodire sau izbândă/A omului, în lucrul său, nu sunt/Decât rivalitate, ciudă, pândă,/Invidie, de-a pururea flămândă./Deșertăciune. Goană după vânt./Unii gonind, iar alții dormitând,//Unii-s făloși, iar alții – slabi și goi”.

Eugen Dorcescu a asigurat unitatea textului *Ecclesiastului* și dintr-o altă perspectivă. Spre deosebire de *Psalmi*, unde textele sunt, adeseori, polimetrice, în *Ecclesiastul* (forma versificată) măsura unică de 10/11 silabe garantează textului un echilibru interior, o solemnitate și o rigoare consonante cu semnificațiile biblice.

În structura *Vechiului Testament*, o parte dintre „cărți”: *Psalmi*, *Pildele*, *Ecclesiastul* (la care se poate adăuga și *Cântarea Cântărilor*) se grupează alăturat, în ordinea de mai sus, constituind ansamblul cel mai pregnant poetic și filosofic din acest segment al *Bibliei*. În antologia de față, Eugen Dorcescu a plasat textul *Pildelor* după *Ecclesiastul*, parcă spre a întregi valorile etice proprii acestei cărți. E demnă de reținut și opțiunea originală a poetului de a grupa *Pildele* pe noțiuni și concepte, întrucât în textul sacru găsim numeroase versete care se pot aranja în jurul aceluiași nucleu ideatic. Din perspectivă poetică, formula aleasă de Eugen Dorcescu presupune nu numai o cunoaștere formală a *Bibliei*, ci și capacitatea de a esențializa, în exprimări deopotrivă lirice și filosofice, învățăturile Împăratului Solomon. Sextina cu care exemplific, mai jos, ideea consecinței faptelor noastre se întemeiază pe patru texte din *Pilde* (11, 2; 15, 33; 16, 18; 18, 2): „Ai să-ntâlnești două perechi bizare/Ce izvorăsc din chiar a noastră fire:/Orgoliul secondat de prăbușire,/Cădere precedată de-ngâmfare./Iată-așadar secretul cunoștinței:/Mărirea vine-n urma umilinței”.

Rugăciunea regelui Manase, text impregnat și în *Biblie* de conotații lirice, îi dă poetului prilejul să lase verbul să se desfășoare liber, metrul eliberându-se de constrângerile formale ale ritmului și măsurii (rima apare nu la sfârșit de vers, ci la finalul ideii poetice); în consecință, cadențele devin ample și „grele”, sincronizându-se cu gravitatea din rugăciunea și smerenia regelui.

Originalitatea acestei a doua ediții din *Biblice* o constituie prezența unui număr semnificativ de texte care ilustrează marea schimbare din lirica lui Eugen Dorcescu. Toate poemele își au „istoria” lor (pe care eu o cunosc, parțial), dar niciun text din această secțiune a cărții nu cred că-l egalează pe cel care deschide partea cu poeme originale a ediției de față, intitulat *Psalm*. Este, de departe, definitoriu pentru poet,

care-și asumă cu umilință și, concomitent, cu bărbăție, condiția umană. Nu înfruntă Divinitatea, chiar dacă are conștiința sursei morții. Îmi iau libertatea de a-l reproduce integral: „Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele ce/clipesc primăvara în *Râu* și-n fântâne./Lăudat pentru bucata de pâine/și pentru paharul de apă, date mie azi,/date ieri, date mâine./Lăudat că ești Duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând./*Fiindcă ești*./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori.//*Lăudat că-n final/mă omori...*”

O *Mărturie a stihuitorului* (veritabilă componentă a unei arte poetice biblice) încheie volumul, Eugen Dorcescu precizând că transpunerea în versuri a unor cărți biblice i „s-a impus intim, ca o necesitate existențială”.

Volumele pe care le-am amintit la început n-au trecut neobservate la apariție. Specificul prezentei ediții a *Biblicelor* e altul: acela de a oferi cititorilor „integrala” poeziei mistico-religioase a lui Eugen Dorcescu, care-și articulează părțile astfel, încât oferă o imagine de ansamblu asupra preocupărilor constante ale poetului, iar meritul autorului e acela de a fi reușit să redimensioneze și să augmenteze una dintre particularitățile cele mai elegante ale *Bibliei* – poeticitatea.

„*Oltart*”, nr. 3, 2021, p. 29-32.

EUGEN DORCESCU – BIBLICE

Reprezentând, într-o bună parte, reluarea unor texte publicate anterior, în 2003, cu ecou notabil în mediul cultural, a apărut, la Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, într-o ediție revăzută și adăugită, îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, elegantul volum de poezie *Biblice*, dintr-un bine-venit imbold de a definitiva unele texte și de a sugera necesitatea vitală a spiritualizării lumii interioare a omului, pe linia cunoscutelor cuvinte: „Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”, atribuite lui André Malraux (despre care André Froissard scria, în 1993, că, totuși, citatul exact din Malraux ar fi: „Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc”, cuvinte spuse de Malraux chiar în prezența lui, esența rămânând aceeași).

Această ediție a *Biblicelor* pleacă în lume luminată de cuvintele lui Valeriu Anania: „Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern”.

Puțini poeți mari din literatura noastră și chiar pe arii mai largi, preocupați de esența lumii și de locul omului în univers, au găsit fără tăgadă această esență în Dumnezeu, făcându-și din nevoia de înălțare spre El centrul propriei poetici, al propriei opere, cum a făcut Eugen Dorcescu.

Autorul însuși își definește astfel raportul cu propriile stihuri: „... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca faptură).

Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” [Eugen Dorcescu, *ADAM, Pagini de jurnal (2000-2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 14].

Pe linia acestei înțelegeri, poetul pune drept prolog al primei părți, STIHUIRI DIN SFINTELE SCRIPTURI, poemul *În tăcere*, publicat anterior, poem care merită citat, pentru că este emblematic: „N-a fost cu neputință. N-a fost greu./Aseară am vorbit cu Dumnezeu./La fel de clar, de simplu, de senin,/Cum ai tăifăsuși cu un vecin./E drept că El tăcea. Sau, mai curând,/Iradia în fiecare gând,/În fiecare șoaptă și impuls,/În fiecare zbatere de puls./Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,/Discursul spre tăcere s-a mutat,/Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El./Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis,/Așa-I vorbeam: Abis lângă abis” (p. 25). De fapt, simțim acest poem ca un prolog al întregii cărți, intitulată *BIBLICE*.

Prima parte cuprinde stihuiuri din *Psalmi* (termen căruia i se dă, în subsolul paginii, echivalentul ebraic, cu explicația: „cântări de laudă”, și originea grecească a termenului, cu traducerea „cântări acompaniate la harpă”); *Ecclesiastul* (termen căruia i se subliniază rădăcinile vechi, în ebraică și greacă, echivalate prin *Propovăduitorul, Predicatorul*); *Pildele* (termen căruia i se dă, în subsol, echivalentul ebraic *Mishle Selomoh*, tradus prin *Proverbele lui Solomon*), *Rugăciunea regelui Manase* (cu explicația, în subsol: „Stihuire după ultimul text din *Vechiul Testament*”).

Stihuirile sunt antologice, poetul reușește să redea admirabil esența textului biblic, în formulări poetice sugestive. De exemplu, în *Ecclesiastul*, motivul principal, cunoscutul *vanitas vanitatum, omnia vanitas*, este prins în versuri cizelate cu artă: „El, Qoheleth, Ecclesiastul, spune,/În necuprinsa lui înțelepciune:/Deșertăciune-i tot. Deșertăciune!/Într-adevăr, cu ce se-alege oare/Sărmanul ins din truda lui sub soare?/Ce folosește *omul scos din lut*/Trudind o viață-ntreagă neștiut?” (*Ecclesiastul, I*, p. 139).

Despre aceste stihuiuri din *Biblie* Eugen Dorcescu însuși afirmă în *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton,

Timișoara, 2020: „Mă bucur că Dumnezeu mi-a dat har și putere să stihuiesc *Psalmii (Tebillim)*, *Ecclesiastul (Qobeleth)* și *Pildele (Mishle)*. Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, spiritualitate, conținut. Dumnezeu-Tatăl (*Iabvê*), Fiul (*Jeshua Hanozri Wumelech Haiebudim*) și Duhul (*Ruah, Pneuma*), Ființa Supremă, unică, în trei ipostasuri, să vegheze cu bunăvoință asupra noastră, acum și de acum înaintea!” (p. 511). Și: „*Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică* și *Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? [...] Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, acceptabil adesea, frumos uneori, insuportabil mai totdeauna” (p. 511).

Și, tot în acest *Jurnal*, poetul mai precizează: „Am încercat, la o întâlnire de la Universitate, să fac distincția dintre poezia religioasă și cea mistică. Prima prelucrează prozodico-stilistic teme și motive scripturistice. Cealaltă asimilează existențial mesajul Duhului. Eu cred că valoarea oricărei poezii e în funcție de altitudinea trăirii mistice. Astfel, va absorbi și structurile realului (acest miraj senzorial-imagistic) și se va înălța, simultan, spre absolut. [...] Valoarea unei opere de artă (literatură, artă plastică, muzică) e dată de cantitatea de ființă pe care acea operă o conține; ființă ce-a conștientizat că aparține Ființei” (p. 413-414).

Se cuvine subliniat faptul că, în *Biblice*, în special în prima parte, deși poetul își propune *STIHUIRI DIN SFINTELE SCRIPTURI*, el dovedește că „asimilează existențial mesajul Duhului”, prin accentuarea definirii omului ca „ființă întru mântuire”, prin limbajul sugestiv, de o elegantă expresivitate, rafinând textul arhaic cu neologisme desăvârșit integrate poetic, totul accentuând esența omului ca o ființă ce se desprinde de teluricul grosier numai prin aspirația spre Divinitate, psalmul, rugăciunea fiind calea de adresare, de înălțare.

Prima parte se încheie cu un *Epilog*, elogiu adus Cuvântului divin, al cărui reflex încearcă să fie cuvântul omenesc: „De-atâta timp, în lumea de himere,/În lumea iluzorie, și eu/Am rătăcit. Asemeni lui Orfeu,/Crezând în a cuvântului putere.//Crezând și, totuși, nu. Căci,

mai presus/De vorba noastră vană și firavă,/Resimt Cuvântul răstignit în slavă/Și-mpurpurat pe crucea lui Iisus” (p. 242).

Partea a doua, *POEME ORIGINALE*, continuă firesc atmosfera de sacralitate a stihurilor din *Sfintele Scripturi*, atât prin mlădierea de psalm a poemelor, cât și prin reflexe din *Ecclesiastul*, ca „propovăduitor”. Raportarea la sacralitate se face prin înfiorarea la perceperea transcendentului care coboară, a sofianicului ortodox, înfiorare ce reverberează în jerbe de psalmi, precum și prin aspirarea către binecuvântarea luminii divine. Astfel, poetul simte prezența divină în tot ce-l înconjoară: „Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne” (*Psalm*, p. 245). Mizeria omenească strică însă frumusețea zidirii: „În zori, orașu-nzăpezit îmi pare/Obrazul Miriamei în deșert:/Brusc năpădit de lepră și inert,/Zămislior de spaimă și oroare.// [...] Sunt singur ca-n deșert în plină stradă./Sunt omul de cenușă. Ha’adham!” (*Obrazul Miriamei...*, p. 246).

Poetul reafirmă consubstanțialitatea omului cu universul: „N-a fost și nu va fi și nici nu este/Decât substanța lumilor celeste”. În această lume, măruntele frământări omenești sunt doar deșertăciune: „Căderi, ambiții, glorii, vanitate./Yah Elohim le rânduieste toate” (*O, Domnul meu!...*, p. 247).

Conștient de viețuirea în Samsara, poetul înregistrează cu durere decăderea valorilor, deprecierea vieții, îndepărtarea de frumos, de comuniunea cu natura. Astfel, sunt puse în oglindă o zi de sărbătoare din vremuri de demult, o sărbătoare de Sfântul Ilie, și o zi de sărbătoare de azi. Dacă „Pe vremuri, de Sfântul Ilie, în zăvoi, la nedeie,/Râul înconjura mulțimea cu lichidele lui curcubeie,/[...] Încă din zori, ziua ne aduna în zâmbetul ei,/în cosmica ei desfătare./Sorbeam vinul din cupe de flori,/așezați la o masă de-azur, între lună și soare”, treptat, totul a degenerat: „Azi, unde era zâmbet, e doar o grimasă./Șerpia alcoolului colindă și-și varsă/veninul din casă în casă./Ochiul secăt al izvorului, ochiul lui scurs/se prelinge și plânge” (*Pe vremuri, de Sfântul Ilie...*, p. 250-251). Decăderea prezentului aduce uneori în sufletul poetului o deznădăjduită mizantropie: „Nu-mi trebuie semeni, nu/mai

vreau să citesc nicio carte./Căci, și unii, și altele nu-nseamnă decât/Minciună, și ură, și moarte” (*Casa mea e o insulă pustie...*, p. 254). Și totuși, credința în Domnul, care Își va ocroti și purifica „grădina”, îi dă viziunea unei reîntoarceri spre începuturi, întru renașterea unei lumi purificate, din „mările somnului”, ale increatului: „Somnul e-asemenea veghei, veghea/e-aidoma somnului./Totul se-amestecă. Totul e pur, ne-nceput,/în grădinile Domnului./Am uitat cine sunt. Mi-am uitat pergamentul,/mica glorie, pana./Stau în zori, plin de rouă, pe prag./Și privesc: Domnul străbate *Poiana*” (*Casa mea e o insulă pustie...*, p. 254).

Suferința fiind consubstanțială Samsarei, e multă suferință în această lume și doar Domnul o poate alina: „E numai suferință, numai trup. [...] Te prinde ameteala când privești/Mulțimea de ființe ome-nești/Purtând în orice ți-păt câte-un cui./Dar mângâiate blând de mâna Lui” (*Spitalul*, p. 256). De aceea, crucea, ca simbol al suferinței, dar și ca semn al înălțării spre divin, e mereu prezentă în viața omului: „Pe casa de-alături e/desenată o cruce./Pe cealaltă, la fel. Drumul însuși/colindă din răscruce-n răscruce./Munții revarsă nori de/tămâie din imense potire./Ceva din noi știe, ceva din ei/știe că totul e doar răstignire” (*Hallelu Yah*, 6, p. 257).

Smerenia, citită în cheie biblică, este văzută drept cheia armoniei cu sine a omului, precum și a armoniei cu universul, cheia armoniei între creat și creator: „Aceasta-i cheia fericirii:/să știi/a întâmpina/cu-ncredințarea și/inocența/unui prunc de o zi/tot ce binevoiește/a-ți da/- că-s suferințe, că-s/bucurii -/Cel ce a fost,/Cel ce e,/Cel ce, de-a pururi,/va fi” (*Cheia fericirii*, p. 268).

Între *a fi* și *a avea*, poetul arată caracterul iluzoriu al faptului de *a avea*: „Dezic și mă dezic de tot ce am./În fapt, ce vrea să-nsemne *a avea*?/Sunt singur. Sunt căzut. Sunt *ha'adham*./ [...] În lume, deci, suntem doar eu și El” (*Adam*, p. 269).

Montségur (p. 271) arată calea pentru vindecarea acestor vremuri „demente”: iubirea, puritatea, sacrul. O ardere de tot întru iubire, singura care dă viață universului și-i menține armonia.

Poetul își adună forța de a arăta această cale, detașându-se, întâi, printr-o evadare din timp și din loc: „Revăd, ca-n vis, natalul

Montségur”. Impunându-se ca loc mitic, Montségur (nume provenit din limba latină, *mons securus*, derivat apoi în *mont ségur*, ceea ce în occitană înseamnă „dealul cel sigur”) precizează ca izvor al forței poetului credința, căci, la Montségur, în 15 martie 1244, au fost arși pe rug 220 de catari, fiindcă au refuzat să renunțe la credința lor. Prin această tărie, dovedită întru credință, poetul consideră „natalul Montségur biruitor”. Iar considerarea unui astfel de loc ca fiind natal este o afirmație a nașterii poetului dintru și întru credință, o credință mai prețioasă decât viața însăși, credință care este, în același timp, iubire, de cer și de pământ.

Montségur (care, așa cum precizează poetul, este dedicat Mirelei-Ioana) se așază, în același timp, între poemele de iubire ce străbat veacurile, prin intensitatea sentimentului, prin prelungirea lui în sacru: „Ce puri eram! Eram atât de puri,/Încât păream mai îngeri între îngeri” și în etern: „Desprinși de lume, rupți de elemente,/De apă, de văzduh și de pământ”. Iubirea totală devine un topos sacru de refugiu din vrăjmășia lumii: „Ne-am fost iubit aieva-n trup și-n gând/Și-am ignorat vrăjmașu-așezământ/Al omenirii pururea demente”.

Această iubire deplină conține în sine reflexul divin, de aceea ea rămâne întreagă și atunci când reazemul de „natalul Montségur” se revelează ca himeric: „Când am aflat că totu-i doar un joc/Și sacrul munte însuși e-o fantasmă...”

Mai mult, iubirea devine o *ardere de tot*, o aparentă jertfă lacomului Moloch, cel doritor de jertfe, cu trimitere mai degrabă la accepția cultă din opera lui John Milton sau Allen Ginsberg, decât la cea din *Deuteronom* sau *Levitic*. Deși se percepe, totuși, referitor la acestea din urmă, o ambivalență a trimiterii, sugerându-se că cei doi iubiți sunt născuți/renăscuți de către iubire, care, ea însăși, îi aduce jertfă totală luminii divine.

Jertfa întru iubire devine o cale de purificare supremă, o lepădare, prin ardere, de veșmântul de lut supus păcatului, întru înălțarea spre cer, sub cea mai pură formă posibilă a elementelor, plasma: „Ne-am aruncat în foc,/Drept jertfă detestatului Moloch,/Și-am renăscut în două flori de plasmă”. Imaginea finală este apoteotică, îmbinând ideea

de frumusețe a florii cu puritatea plasmei, atribute care esențializează unicitatea unei iubiri.

Or, iubirea, sub diversele ei forme, este o importantă poruncă biblică: „Iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuși!”, „Iubește-L pe Domnul Dumnezeuul tău!”, „Bărbaților, *iubiți* pe *femeile* voastre, după cum *și* Hristos a iubit Biserica”, fiindcă iubirea este forța de coeziune a universului.

Templierul (p. 272), poem publicat și el anterior, reafirmă ca peren fiorul sacralului în poezia lui Eugen Dorcescu. Poetul își simte sufletul parte a marelui tot, prelungit în timp până *in illo tempore*, termen consacrat, cum se știe, de Mircea Eliade, pentru a defini timpul începuturilor, Marele Timp, timpul mitic al creației lumii, și se dovedește, poetic, adept al credinței în reîncarnare, care presupune supraviețuirea sufletului după moartea trupului și trecerea lui, după un interval de timp, într-un alt trup. (Nu e vorba, deci, de metempsihoză, care are o deschidere mai largă, presupunând posibilitatea de trecere a sufletului pentru o nouă viață în orice aparține lumii vii). Pe această bază, poetul și-a căutat și i s-au revelat avatarurile (reîntrupările) definatorii pentru misiunea sa pe acest pământ.

Unul dintre aceste avataruri este *templierul*. Cum se știe, Ordinul Templierilor, care datează din 1119, un ordin călugăresc-militar creștin, catolic, înființat la Ierusalim, avea scopul declarat de a apăra călătorii creștini în Țara Sfântă. Numele lor în latină era *Pauperes commilitones Christi Templique Solomonici*, în traducere: *Sărmanii soldați ai lui Hristos și ai Templului lui Solomon*. La această denumire latină face trimitere poetul în poemul său: „Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/Eu, lângă Crucea Domnului, străjer”.

Strălucirea templierilor fiind legată de succesul cruciadelor, când Țara Sfântă a fost pierdută, sprijinul pentru acest ordin a încetat, iar templierii au suferit înfrângeri zdrobitoare. Atunci a venit *dies irae*, „ziua mâniei”: „Mi-am amintit cumplita «Dies Irae»,/O zi de răzbunare. O, ce zi!/Cu trup cicatrizat în bătălii,/Mă îndreptam, la trap, spre-o mănăstire.//Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/Eu,

lângă Crucea Domnului, străjer,/Am fost trecut prin sabie și fier,/De oamenii lui Filip cel Frumos”.

Poetul-templier reînvie pagini din istoria luptei pentru credință, cu uriașele ei sacrificii. Se face trimitere la rolul jucat de regele Filip în dezastrul templierilor, căci regele Filip a arestat majoritatea membrilor Ordinului, inclusiv pe Marele lor Maestru, și, după ce le-a obținut mărturisirile prin tortură, i-a ars pe rug, urmând ca, în 1312, papa Clement să dizolve întregul ordin, sub presiune din partea regelui Filip.

Evenimentului i se amplifică semnificațiile și ecoul, prin trimitere implicită la tema preluată în creații literar-muzicale, bazate pe interpretări ale oracolelor Sibilei, ca profeții creștine, care ar prezenta *dies irae* drept „ziua mâniei lui Dumnezeu”, judecata finală, ziua distrugerii lumii.

Dar, pentru poetul-templier, aceasta nu a însemnat nici începutul, nici sfârșitul luptei lui pentru credință. Căci universul întreg pare a-și fi adunat puterile pentru salvarea sufletului său, într-o altă întrupare, ca același neobosit luptător pentru credință: „Amurgul, cheag de sânge vinețiu,/Și soarele de spuză și de scrum/Au preluat destinul meu postum./Și iată, peste vremi, sunt iarăși viu”. Ideea „de spuză și de scrum” amintește și de un alt frumos motiv poetic, cel al Păsării Phoenix, renăscută din cenușă.

Este impresionantă, în acest poem adânc meditativ, forța de afirmare a unui crez, ale cărui rădăcini poetul le caută în adâncimi de timp, precum și puterea evocatoare a cuvintelor. Perpetuu templier, poetul se simte trimis pe pământ nu pentru sine, ci pentru a apăra, prin timp, credința în Creatorul lumii. Particularizat, credința în creștinism, care are iubirea ca principiu central și fundamental, iubirea care dă coeziune lumii, universului văzutelelor și nevăzutelelor.

Astfel, poemul *Templierul* se impune ca un adevărat și fierbinte *psalm*, înscriindu-se între cele mai remarcabile creații ale genului.

De asemenea, este reluat, pentru a sublinia, o dată în plus, pereințitatea fiorului sacru în poezia lui Eugen Dorcescu, poemul *Istoria unei nevroze* (p. 273), care reiterează poetic o problemă filosofică de lungă tradiție: problema libertății pe plan uman și în raport cu Divinitatea.

Dacă, însă, pentru existențialismul ateu al lui Sartre, de exemplu, care considera individul ca fiind prin excelență liber, corelativul acestei libertăți este responsabilitatea, ochiul poetului înregistrează îngrozit un prezent al unei așa-zise libertăți, care ne duce mai degrabă cu gândul la cea de-a treia etapă identificată de Nietzsche în tradiția greacă, și anume etapa haosului, a beției, a dezordinii, a băuturilor narcotice, numită de el dionysiacă. Însă un prezent cu accentuări și cu manifestări negative diversificate.

În privința libertății individului, de numele lui Nietzsche este legată mai ales ideea „morții lui Dumnezeu”, expresia „Gott ist tot” fiind asociată în special cu volumul *Așa grăit-a Zarathustra*, deși a fost folosită și mai înainte, atât de Nietzsche, cât și de Hegel, de pildă, în *Fenomenologia spiritului*. Și, deși, la început, expresia avea o conotație mai mult figurată, în sensul că rațiunea iluminismului a distrus posibilitatea credinței, în final se ajunge tot la creștinism și la ideea că, dacă nu mai există judecata lui Dumnezeu, este permis orice.

Acest *este permis orice* devine un infern de trăiri și acțiuni debusolate, sub pecetea urâtului, a josnicului, a degradării morale. A lipsei de lumina credinței în Dumnezeu. Această iluzorie libertate este văzută de poet ca o adevărată sclavie, de fapt, față de patimi, de instinctele telurice grosiere. „Sclavia cea mai cruntă-ntre sclavii/E-această libertate infernală”.

Radiografia existenței devine un clișeu în alb-negru, cu polarizare maximă a luminii și a culorii. Nu mai există culori intermediare, decăderea este de neînfrânat. Infernul acestor trăiri umane la treapta grosieră a teluricului, total despiritualizată, total amorală, dă negrul clișeului. Salvarea poate veni doar de la reînțoarcerea la credința în Dumnezeu, Care dă lumina, binele, frumosul. Care ar însemna albul clișeului. Pe această linie, poemul se încheie cu un adevărat *psalm* închinat Divinității, un *psalm* al bucuriei că, prin credință, poetul este salvat de acest infern: „Ce bine că nu sunt de capul meu!/Că rob am fost. Și sunt. Și-o să rămân./Ce bine că slujesc sub un stăpân./Și că stăpânu-acela-i Dumnezeu”. Însă această bucurie a salvării rămâne

înconjurată de un halou de tristețe, izvorâtă din conștiința dificultății salvării celor care se complac în infernul existenței.

Astfel, demersul poetului devine misionar, el arată calea și cheamă, arătând reversul de lumină. Și adânc, în subtext, este speranța că vocea sa nu este un strigăt în pustiu.

Ciclul de poeme originale se încheie cu *Ecclesiast*, o replică a *Ecclesiastului* biblic, cu accentul pus pe motivul *vanitas vanitatum, omnia vanitas*, cu versurile de o limpezime și de o profunzime remarcabile: „Din nou răsare soarele-n zadar./Și, ca și ieri, zadarnic va apune./Zadarnici sori, zadarnicele lune/ Măsoară-un timp zadarnic, iar și iar./Zadarnic ieși în prag. Zadarnic pleci./Și-apoi te-ntorci. Și iar le faci cu schimbul./Străbați în van zadarnice poteci,/Căci spațiu-i mai zadarnic decât timpul./Și tu ești mai zadarnic decât tot...” (*Ecclesiast*, p. 277).

Partea a treia, MĂRTURIA STIHUITORULUI, dă unele amănunte despre îndelungatul proces de versificare a psalmilor și a celorlalte cărți biblice, moment deosebit, care permite pătrunderea în laboratorul de creație al poetului. Despre aceasta, Eugen Dorcescu notează: „Acest efort de obiectivare, acest clivaj al eului, această autocontemplare, această dedublare conțin, în sine, ceva amețitor, și chiar amenințător pentru stabilitatea launtrică. Din fericire, eu știu că, indiferent ce întreprind, sunt doar scriitor și nu neapărat autor (Textul sacru este Cuvântul lui Dumnezeu) și-mi pun, necondiționat, nădejdea în Autorul a tot ce există” (p. 281).

Conform afirmației autorului, stihuirea *Bibliei* „este o experiență culturală cuprinzătoare, deoarece ea implică, în demersul său, știința limbii, dar și psihologia creației, fenomenologia esteticului și, evident, raportul subtil dintre înțelegere, imaginație, emoție, suflet și duh. [...] Iar apoi, dacă te simți îndemnat să dai glas stării mistice, vei recurge la poezie. Chiar de ar fi să exprimi, prin intermediul ei, rugăciunea sau tăcerea – căi privilegiate de comunicare cu sacrul” (p. 282-283). Autorul subliniază principalele sale două obiective, care l-au și ghidat: „a) respectarea, în spirit, a textului sacru (imperativ duhovnicesc); b) organizarea lui imagistico-prozodică (imperativ estetic)” (p. 288). Cât

privește tiparul stilistic, acesta i s-a impus de la sine, cerut fiind de substanța însăși a textului.

Poetul mărturisește că tâlcuirea în versuri a textelor sacre i „s-a impus, intim, ca o necesitate existențială” (p. 301). Și, la finalul împlinirii acestei porunci interioare, el concluzionează împăcat: „Acum se poate instala, indiferent câte cărți de versuri, de proză sau de comentarii voi mai publica, acea *tăcere*, de care pomeneam la începutul acestor șiruri” (p. 302).

Stihuirea textelor sacre, în viziunea lui Eugen Dorcescu, care se alătură unui impresionant șir de încercări de stihuire, datorate de-a lungul vremii diferiților autori, reușește să dovedească, așa cum și-a dorit, că limba română literară modernă este perfect compatibilă cu enunțul sacru al textelor biblice. Iar prelucrarea stilistică originală impune o notă de eleganță, care subliniază limpezimea și profunzimea textelor sacre, stihuite sau folosite ca sursă de inspirație, încununând lucrarea poetică a lui Eugen Dorcescu cu această punere în lumină a lor, ce-l situează, în același timp, pe autor într-o lumină de virtuozitate poetică și de înaltă spiritualitate.

„*Lucașfăarul*”, 11 iulie 2021;
„*Semne – Emia*, nr. 1-4, 2021, p. 65-71.

MĂRTURISIRI ȘI MĂRTURII, CU ȘI DESPRE STIHUITORUL BIBLICELOR – MAESTRUL EUGEN DORCESCU

Ținând în mână recenta ediție a *Biblicelor* și parcurgând pe nerăsuflăte *Cuvântul înainte*, atât de dens, de documentat și, mai ales, mustind de puternice și curate sentimente de înțelegere, prețuire și maximă afecțiune ale autoarei acestuia – Doamna Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Dorcescu, față de autorul-stihuitor și totodată soțul Domniei Sale, Maestrul Eugen Dorcescu, îmi dau perfect de bine seama că Doamna a spus totul și că n-ar mai fi nimic, nici de adăugat, nici de înlăturat, din magistrala prezentare a acestui volum de 306 pagini, încă mirosind a cerneală tipografică.

Totuși, mărturisirile stihuitorului din Partea a III-a a cărții, pe lângă alte câteva mărturisiri ale Domniei Sale (surprinse și redade, cu mare finețe și pricepere, de Distinsa Doamnă în cursul prezentării), dar mai ales fulminanta recomandare de pe coperta a IV-a, aparținând Mitropolitului Bartolomeu-Valeriu Anania, m-au încurajat să intervin și eu, cu firească stângăcie, însă cu cea mai sinceră apreciere și bună intenție, dorind astfel să contribui și eu, după puterile mele, la clarificarea și chiar mai corecta definire a relației, deosebit de speciale, a Maestrului Eugen Dorcescu atât cu bunul Dumnezeu, cât și cu, în cazul stihuirilor, *Cuvântul Său din Sfânta Scriptură*.

Așadar, iată, mai întâi, ce mărturisire clară și obiectivă – un veritabil crez personal – ne oferă Domnia Sa, în calitate „de poet (mistico)-religios” [în vol. II: *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p.14]: „... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari

poezii; ... un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că (totuși, n.n.) poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre *relația (tainică)* dintre Dumnezeu și om (ca făptură), despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă”.

Dintr-o altă confesiune, referitoare la osteneala de stihuire a poeziei sale metafizice, reiese totalul atașament al Maestrului Dorcescu față de *Marea Carte* și *Unica*, adică *Biblia*, el considerând că toată creația sa este un act de slujire adusă Dumnezeului Cel Unul „în trei ipostasuri”: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, de către un „cavaler – rob al unui singur stăpân”.

La cele de mai sus, se adaugă încă trei mărturisiri [preluate din vol. I: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 511]:

1. – „... Mă bucur că Dumnezeu mi-a dat har și putere să stihuiesc *Psalmii (Tehillim)*, *Ecclesiastul (Qobeleth)* și *Pildele (Mishle)*. Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, duh și conținut...”;

2. – „Nu-mi imaginez cum s-ar putea trăi altfel. *Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică* și *Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns...”;

3. – „Ce spun prin *Pilde*? Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, acceptabil adesea, frumos uneori, insuportabil mai totdeauna”.

Deci, are dreptate Doamna Mirela-Ioana când conchide atât de convingător: „Tema biblică este cea mai fertilă și mai înălțătoare în creația dorcesciană” (*Biblice*, p. 21), fapt confirmat, de altfel, și prin declarația finală a Maestrului: „Trebuie să declar, foarte răspicat și foarte apăsător, că cele trei cărți nu au fost plănuite, că, la diverse momente, pe care nu eu le-am ales, *ele s-au scris* prin spiritul, prin sufletul și prin condeiul meu... În finalul acestei scurte mărturisiri, aș mai avea de adăugat că am năzuit, tot timpul, să ofer oricui proba că

limba română literară modernă și ființa veșnic tânără a enunțului sacru (unde cuvântul, cum ni se spune, e „*viu și lucrător*” – *Evrei 4, 12; I Petru 1, 23*) sunt perfect compatibile”.

La fel se exprima și Mitropolitul Valeriu Anania în mărturisirea sa, mai sus amintită, cu privire la Maestrul Eugen Dorcescu și la opera acestuia: „Cu ani în urmă, aveam în mână *Psalmi* versificați de Eugen Dorcescu... Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-creează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern”.

După această „radiografie”, aplicată Maestrului de către un mare Ierarh, un distins om de cultură, teolog, prozator, poet și dramaturg – regretatul Mitropolit Valeriu Anania, și eu, la rândul meu, afirm și confirm ceea ce mărturisea, puțin mai înainte, Maestrul Dorcescu, cum că, fără *Cuvântul* lui Dumnezeu din *Sfintele Scripturi*, este de neimaginat că s-ar putea trăi. De ce? Ne-o spune chiar Mitropolitul Valeriu Anania (în *Prologul Ediției jubiliare, sinodale, a Bibliei, sau a Sfintei Scripturi*, București, 2001), arătând că *Biblia* este de fapt o *Carte a Cărților* (80 la număr), fiind o *Bibliotecă prin excelență*, singură și unică în dumnezeiasca ei omenitate; este *Cuvântul lui Dumnezeu* adresat oamenilor prin oameni, sau, mai exact, cele 80 de Cărți sunt *scrisorile lui Dumnezeu către lume*.

Este foarte adevărat – mai arată Înalțul Ierarh – că, de la Moise și până la *Apocalipsa* Sfântului Ioan, textul sacru a cunoscut o lungă și dramatică istorie, cu autori sacri și profani, cu limbi originale sau derivate, cu graiuri uitate sau stâlcite, cu traduceri mai bune sau mai puțin bune, cu copiști atenți sau neglijenți, cu studii și cercetări savante, cu evaluări semantice și ediții critice și alte multe asemenea..., totul, în ultimă instanță, menit să-i dea filologiei transparența teologică, prin care *Cuvântul* devine cuvinte, iar cuvintele re-devin *Cuvânt*.

Așadar, ar fi momentul să dau curs unor întrebări extrem de incomode (care, din păcate, de mai multă vreme, stăruie, rostite, sau nerostite, însă prezente în unele minți „ultra-ortodoxe”): Ce caută

„civilul” Eugen Dorcescu pe terenul sacru al *Bibliei*? Cum de s-a apropiat el atât de mult de divinele și negrăitele ei frumuseți, încât pretinde că i s-au contopit mintea, inima și sufletul cu ele, pentru totdeauna? Cum de „și-a permis” el, „un simplu scriitor, poet și scrib”, să cerceteze, temerar, asiduu și chirurgical, textele a nu mai puțin de 8 (opt) ediții ale *Bibliei* (românești, franțuzești, englezești și germane)? Cine „i-a dat voie”, să „comită” asemenea lucruri și lucrări? Desigur că Maestrul nu trebuie să catadicsească a răspunde! Se spune că, odinioară, invidioși pe stelele strălucitoare ale cerului senin de vară, licuricii au zburat până la ele și le-au reproșat sfidător: „Și lumina voastră se va stinge cândva!” Iar stelele n-au răspuns...

Există, totuși, un răspuns, o replică anticipată a Mitropolitului Anania, ca „antidot” la toate ineptiile și platitudinile, rostite și nerostite, un răspuns constând din cel mai serios, mai părintesc și mai sănătos îndemn: „... cititorule român al *Bibliei*, de azi și de mâine, care deja ești, sau vei deveni «*făptură nouă în Hristos*», dacă vei deschide *Cartea Cărților*, din deprindere, sau din pură curiozitate, sau fie și numai pentru a-ți împlini nevoia de a ști, și chiar ai străbătut-o ca pe un act de cultură, *fii sigur că n-o vei uita!*” (cf. Prologul citat).

Astfel consider eu că a procedat și Maestrul Eugen Dorcescu: „*Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste*”, a citit, a recitit, a zăbovit îndelung și de nenumărate ori asupra textului sacru al *Bibliei*, a cercetat-o și cu interes lingvistic, ca pe o inestimabilă operă literară, dar și cu un ochi critic, pentru a o înțelege și cunoaște în amănunt și tot așa, până când s-a pomenit că sufletul i s-a aprins de „*văpaia celor ce se într-aripează cu dumnezeiescul dor*”, ajungând astfel față în față cu cel mai mare și mai uluitor adevăr: de vreme ce toate *Cărțile*, care alcătuiesc această *Carte*, au fost scrise de dragul unui singur *Personaj – Iisus Hristos*, prevestindu-L și propovăduindu-L, și de vreme ce *Iisus Hristos* a venit în lume tot de dragul unei singure făpturi – *Omul*, înseamnă că toată *Cartea (Biblia)* se îndreaptă spre o *singură ființă*, care ești tu, sunt eu, este el și oricine o iubește, o citește și o trăiește.

Iată ce cred eu că a descoperit Maestrul! Și mai cred că, dacă ar fi ocolit *Biblia*, ar fi trecut pe alături de propria sa viață. Dar el n-a

ocolit-o, ci, pur și simplu, și-a asumat-o, reușind astfel să se descopere pe sine însuși, lui însuși. Odată ajuns aici, Maestrului nu i-a mai rămas decât *Bucuria*, o Bucurie imensă, cât Împărăția cea de dincolo de veac, unde cu toții suntem invitați și așteptați (*Ioan 14, 1-3*).

Și încă ceva, Maestre: toate acestea Vă autorizează ca, de acum înainte, să nu Vă mai socotiți doar un „stihuitor”, ci un autentic „cercetător” al *Sfintelor Scripturi*! Atât și nimic mai mult!

„*Timișoara*”, 9 iulie 2021, p. 7.

RELAȚIA CU DUMNEZEU A UNUI POET DE „LINIE ÎNALTĂ”

I. „Mi-e dor de Creatorul meu. *Abyssus Abyssum invocat*. Domnul e Duh, dar e prezent, încep să-L zăresc pe Hristos în fiecare faptură omenească. Atunci viața redevine demnă de trăit, ba chiar frumoasă. *Ne revedem după Apocalipsă?*”, scria poetul Eugen Dorcescu, sub data 13 noiembrie 1998, în volumul întâi al *Jurnalului, Îngerul Adâncului* (Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 527). În poemul, cu semn heraldic, care deschide cartea mărturisirilor profunde, *Templierul*, datat 5 februarie 2020, poetul se declara fără înconjur drept cavaler din oștile cerești, pornit pe calea redempțiunii: „Pe drum, eu, brav oștean al lui Hristos,/Eu, lângă Crucea Domnului străjer,/Am fost trecut prin sabie și fier/De oamenii lui Filip cel Frumos” (*Templierul*).

Structura triadică a *Jurnalului*, purtând titluri cu semnificații din ebraica veterotestamentară (*Moth tamuth, Abaddon, Havel havalim*), sugera, în ordinea năzuinței spirituale, un parcurs sufletesc în perspectiva mântuirii biblice, de la asumarea implacabilului imperativ, la căutare și la revelația trăită în sens vizionar apocaliptic și creator, până la viziunea panoramică a Lumii, înțeleasă ca „deșertăciune a deșertăciunii”/*Havel havalim*...

„Spovedania” de acest fel are resorturi de filosofie intimă, comunicând urgent nevoia unei mărturisiri „de sine”, un fel de despovărare sufletească și spirituală, de mântuire sub semnul confesiunii în intimitate isihastă, un mesaj *in posteritate* dintr-o perspectivă soteriologică: „Las altora ambiții, agitație, goana după avere și glorie. Eu mă retrag în intimitatea ființei și a obsesiilor mele, în chilia mea, în suferința, disperarea și insomniile mele. Mă *șpovedesc* jurnalului” (13 noiembrie 1994).

Ce cuprinde, însă, acest „scris” și care este relația dintre „fapte” și „gânduri” ne lămurește secvența din 15 iunie 1991, o meditație de „sâmbătă”, din care rezultă dualitatea registrului diaristic (evocarea de fapte și ilustrarea de gânduri/meditații/reflecții), autorul dorindu-se cât mai departe de oameni și cât mai aproape de Dumnezeu:

„Ce e mai important? Faptele ca atare sau gândurile mele? Cel care va citi vreodată aceste însemnări se va opri la *materia stafidită* a vieții sau la *parfumul evanescent al ideii*? Chiar la acela al ideii mai mult sau mai puțin lipsite de originalitate? Greu de spus. Poate, așa cum mi-am propus, voi scrie, cândva, asemenea lui Rousseau (și, desigur, aidoma altora), o carte de *Confesiuni*. Atunci, voi relua notele de acum și voi reține ceea ce se va dovedi, în raport cu identitatea mea profundă, adevărat și imperisabil. Deocamdată vorbesc cu mine însumi, cât mai departe de oameni și cât mai aproape de Dumnezeu”.

Poetul, deși trăind cu gustul amar al „vânzolelii” din editura la care lucra, pe fondul disforic mai general al perioadei postdecembriste („materia stafidită” a vieții), se dedică cu totul creației, preferând „parfumul evanescent al ideii” și reușind, astfel, în primăvara lui 1991, o carte de excepție, *Psalmii în versuri* (Profesorul G.I. Tohăneanu realizase repede ineditul tălmăcirii psalmilor și-l felicitase). Poetul trăia în mistica psalmilor, uitând de lumea dezgustului în care viețuia: „Eu sunt stihuitorul *Psalmilor* și atât. M-am conectat la acea imensă energie spirituală și am încercat să reproduc ceea ce era, este și va rămâne spus. Trecând totul prin ființa mea” (*Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal, 1991-1998*, p. 141).

Marti, 9 aprilie 1991, diaristul consemnează: „Am încheiat cel de-al 50-lea *Psalm*. Cel cu numărul 57/58 (pe cei din cărțile 2-5 nu i-am abordat în ordinea strictă a succesiunii lor). Așadar, acum mă pot opri o vreme, după care voi reveni și voi începe munca de finisare. Mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat putere să străbat, versificând, cincizeci dintre minunații *Psalmi* ai lui David. Mâine sunt exact două săptămâni de când am pornit la drum. Am lucrat intens. Acum, voi lăsa textul să se așeze, oferindu-mi și mie răgazul de a lua distanța convenită unei

scrutări critice a rezultatului. Voi relua, odihnit și atent, vers de vers și verset de verset”.

Joi, 18 aprilie 1991, o nouă mărturisire relevantă, dincolo de refuzul categoric de a face parte din vreo „gașcă”, fie ea și de grup scriitoricesc, și de a face politică: „Dar, deocamdată, sunt încă plin de ecoul *Psalmlor*. După ce am fost conectat la o asemenea sursă de energie spirituală, îmi este imposibil să scriu despre ambianță, îmi este cu neputință să scriu altfel decât tinzând spre ce e mai profund, mai luminos și mai adevărat în mine însumi... Sufletul îmi e neliniștit, tânjitor. *Guéris mon âme!* Simțământul nimicniciei, al inutilității, derizoriul tabloului social, rătăcirea ridicolă și, totuși, aproape tragică a semenilor – toate acestea îți stârnesc, neconținut, luciditatea și, ca atare, alungă optimismul. Și diminuează, chiar dacă temporar, frenezia creației”.

La *2 mai 1991*, este menționată bucuria de a-și vedea editați psalmii stihuiți: „Slavă Domnului! Iată, se pare că vor apărea, totuși, *Psalmi* stihuiți de mine, exact cei pe care consilierul cultural al Mitropoliei, Petru Dorobanțu, i-a refuzat, motivând că Mitropolia nu are bani, iar eu, stihuitorul, nu sunt teolog...” Deopotrivă cu imensa bucurie de a trăi, în metafizica solitudinii sale, în isihia sufletului său, „comuniunea cu Divinitatea”: „Sunt perfect satisfăcut de această ne-evenimentialitate. Mă simt întreg, nerisipit, încercând o comunicare cu esența. O, Doamne, Tu ești prezent oricând și oriunde, dar noi te descoperim numai atunci când ne dăruiești pacea. «Duhul lui Dumnezeu umple lumea, El cuprinde toate și știe orice șoptă!» Cea mai mare fericire a zilei, a vieții, aceasta trebuie să fie: comuniunea cu totul. Singurătatea omului metafizic e comuniunea cu Divinitatea. Solitudinea lui e, de fapt, libertate”.

La toată această neașezare: „E necesară o *metanoia* ziditoare, nu demolatoare, cum se tot cere de către tot felul de analfabeți. Și selectivă, blândă, creștinească. O ieșire din nerozia zbieretelor stradale, a derutei, din confuzia «fragilei noastre democrații...»” (*12 septembrie 1991*).

Lucrând, instituțional, la redactarea *Enciclopediei misticilor* (2000 de pagini, 13 traducători), poetul Eugen Dorcescu începe, în primăvara lui 1997, să versifice și *Ecclesiastul*, spiritul său deschizându-se cât mai

mult isihiei athonite și meditației ortodoxe: „Pe mine nu mă atrage nici Vestul, nici Estul. Mi-ar plăcea, de pildă, îi spuneam chiar ei, să ajung la Muntele Athos și să rămân acolo toată viața. Dar Dumnezeu a vrut altfel. Mi-a hărăzit o altă soartă. Mi-a fixat chilia aici, aici mi-e sihăstria. Și sunt poet, nu monah. Poet mistic, care, prin voia Marelui Autor, a versificat o parte din *Psalmi* și *Ecclesiastul*. Îmi asum cu împăcare, cu serenitate, soarta. Mi-am conștientizat harul, îl pun în lucrare și, în afară de ajutorul lui Dumnezeu, n-am nevoie de nimic”.

„Nu sunt simpatizat, necum cultivat, de mediul literar local sau național. Și știu de ce. Fiindcă nu mă aliez, fiindcă nu accept locul pe care vrea să mi-l rezerve unul sau altul. Locul meu nu mi-l rezervă decât Dumnezeu” (22 mai 1997).

Versificarea *Psalmilor* și a *Ecclesiastului* sunt, crede poetul, „adăpostul meu în furtună, sunt corabia în care mă feresc de asaltul valurilor și de rafalele ploii, sunt, în cele de pe urmă, scândura de care mă prind, în așteptarea naufragiului. Aseară, luna plină, de august, era sângerie, ca în Apocalipsă” (16 august 1997).

La 17 august 1997, poetul își radiografiază astfel realizările: „De aceea, *Cronică* este sinteza, încununarea întregului meu traseu liric în vers clasic. Iar *Abaddon* e încununarea, locul de întâlnire al celor două trasee: în vers alb și în vers clasic. Deasupra ambelor, se află *Psalmii în versuri* și *Ecclesiastul în versuri*, scrieri în care se contopesc toate datele personalității mele și toate propășirile mele lăuntrice. Aici sufletul și-a găsit împăcarea cu sine și cu lumea, impulsurile sale adânci și-au aflat obiectul și ținta. Acestea ar fi, cred, piramida (imaginea e, mai ales, vizuală), edificiul și dinamica operei mele. Cât e de durabilă construcția se va vedea în viitor. Eu am vrut doar, pentru mine însumi, să clarific înțelesul deșertăciunii ce-mi poartă numele”.

După *Ecclesiastul în versuri*, poetul începe, la sugestia teologului Profesor dr. Nicolae Neaga, versificarea *Pildelor lui Solomon*.

La 13 mai 1998, poetul face un bilanț al creației sale din ultimii ani, care-l reprezintă cu adevărat: „Nu-mi imaginez cum s-ar putea trăi altfel. *Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică* și *Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e

concluzia existențial-artistică la care am ajuns. Dar *Pildele în versuri* ce reprezintă? Rămâne să reflectez... Rămâne să mi se descopere rolul, tâlcul și locul lor în existența, vocația și cariera mea de om și scriitor, în traiectoria mea de poet”.

Momentul acesta al „împlinirii” și consacării sale – dincolo de orice suspectare de narcisism, cum ușor s-ar putea crede de către necunoscătorii Operei poetice – nu mai trebuie întinat nici măcar cu referințe la mizerii de tot felul și la politică; spectacolul „dement” al vieții politice este o plagă, în care „micuții trepăduși ai vieții literare” se bălăcesc.

La 12 martie 1994, Eugen Dorcescu glosează despre înnăscutul său spirit poetic și doct, un misticism prin care comunică electiv cu divinul, refuzând ideea de „poeta artifex”:

„Eu sunt *poeta genuinus* și *poeta doctus*, prea puțin *poeta artifex*. Eu sunt poet, nu acrobat. Și, deasupra tuturor distincțiilor, pentru a defini, cât de cât clar, fondul *Cronicii*, nu sunt poet religios. Pur și simplu, eu trăiesc și scriu într-o lume, pentru care, și în care, Dumnezeu există”.

„Pentru mine scrisul, poemul sunt un mod de a fi (de a supraviețui), nu unul de comunicare. Tema mea este ființa, nu literatura. Ca urmare, n-am de gând să-i asigur cititorului niciun fel de confort, nu-i încurajez lenea, nu-l flatez, cum nu mă flatez nici pe mine. Suntem, da, pulbere și cenușă. Suntem nimic, niște câini morți, câtă vreme nu ne salvează Duhul. Așa că artă, poezie, Uniunea Scriitorilor etc. vor impresiona, poate, pe alții, dar nu pe mine. Eu nu mă fălesc cu poezia, e un har pe care l-am primit. Încerc doar să pun în lucrare acest har. Și atât” (*Luni, 12 decembrie 1994*). De unde și multitudinea de „artes poeticae” în lirica dorcesciană, cu accent pe „ființă”, „ideație”, „mântuire” și nu pe ispite ale imundității ori pe reificări prozaice...

Citind acest crez poetic, mi-am amintit de disocierile similare făcute de Lucian Blaga în romanul postum, *Luntrea lui Caron*, editat în 1990. De fapt, între cei doi poeți eu văd o afinitate structurală de cuget și simțire, de gând și sentiment, în planul vocației transcendente și în regimul imaginar al metafizicului. Nu de Arghezi se apropie poezia lui Eugen Dorcescu, dezavuuând epidermicul, chtonicul, imunditatea, ci de

un Blaga, în poezia căruia transcendentul „coboară” ca în *Hagia Triada*, cu mențiunea că autorului *Psalmilor*, *Ecclesiastului* și *Pildelor* versificate îi lipsește acea îndoială/reținere „tomistă” a gânditorului din albastrul Lancrăm transilvan. Pentru spiritul poetic al lui Eugen Dorcescu și filosofia soteriologiei sale, nu există „cenzură transcendentă”, căci viziunea poetului tinde la comuniunea cu Divinitatea, cu „*pleroma*” zalmoxiană (ca să ne exprimăm în termenii *zalmoxismului* nostru antic, între doctrina solară dacică și „Împărăția luminii” din eclezia creștină fiind o translare lentă, o fuziune imperceptibilă, firească, organică, vizibilă în moștenirea și spiritualitatea etno-folclorică)...

Jurnalul *Îngerul Adâncului* – apreciam noi într-un mai amplu comentariu – este, fără doar și poate, o carte de excepție, care vine să redimensioneze unele laturi ale cunoscutului profil scriitoricesc. Carte absolut obligatorie în înțelegerea Omului și Artistului, „strania concomitență” a acestor entități, aversul și reversul, recomandând culturii române una dintre cele mai de preț medalii.

Poet de „înaltă linie”, ca să ne exprimăm după clasificarea lui Blaga, dar nu al unei goale transcendențe, ci al idealității încununată de o filosofie a mântuirii creștine, deci un demers spiritual-ideatic în perspectivă *soteriologică*, Eugen Dorcescu e unul dintre puținii noștri scriitori de azi care, dezavuând experimentalismele și ingineriile filologice postmoderniste de tot soiul, de oriunde ar veni ele, a rămas credincios **Poeziei** și *marelui drum împărătesc* al acesteia, pe care, iată, *Templierul*, în armură, pe Ducipalu-i mândru, se întoarce victorios, Om și Pegas înaintând prin colbul celest al unui sfârșit de veac și început de mileniu.

*

Al doilea volum al *Jurnalului*, *ADAM. Pagini de jurnal, 2000-2010* (Editura Mirton, Timișoara, 2020, 550 p.), păstrează, structural, o continuitate grăitor ideatică, în sensul că, dacă primul volum era precedat de programaticul poem *Templierul*, al doilea se deschide cu poemul *Adam*, un elogiu al „omului de pământ” (în ebraică *ha'adham*), conștient de primordialitatea paradisiacă a existenței sale archeice, de

harul dumnezeirii insuflat substanței sale, în fine, de consubstanțialitatea propriului „eu” cu „El”: „Sunt singur. Sunt căzut. Sunt ha’adham./Și lângă mine stă femeia mea./Ca ins primordial în Paradis,/N-am ascendență. Cât despre urmași,/Vrăjmași își sunt. Și mie-mi sunt vrăjmași.//Urmașii mei trupești m-au compromis./Iar Eva, dăruită de Acel/Ce m-a creat, e-un dram din trupul meu.//Un unic trup clădim în Dumnezeu./În lume, deci, suntem doar eu și El”.

Din nou observăm, dincolo de tonul solemn al versurilor, care calcă aproape ritualic treptele unui ritm înalt și dezvăluitor de sine, o meditație foarte aplicată la miracolul biblic. Ceea ce unora le-ar putea părea o referință livrescă este, de fapt, o realitate întrețesută organic cu poetica dorcesciană. Eugen Dorcescu, Cavalerul din fantasmaticele viziuni lirice ale medievalității, este, totodată, un vrednic înduhovnicit, pătruns de lumina mistică a Dumnezeirii. Jurnalele sale rețin, în unele situații secvențiale diaristice, anumite sentențe evanghelice, citatul biblic venind să rotunjească o meditație, să accentueze o stare de spirit, să pună un sens și să sugereze o rezonanță, o referință, o situație, un aspect. „Omul de pământ” (a se vedea și antologia lirică *Omul de cenușă*, din 2002) din meditația autorului, prin îndelungatul exercițiu al cercetării „celor de Sus”, ajunge să fie o „ființă duhovnicească”, năzuind la un loc în „poporul lui Dumnezeu”. Este năzuința supremă a acestui spirit, care, negând imanența, imunditatea, contingențialul, își îndreaptă toate antenele ființei către Dumnezeire, o deschidere în zăriștea unei pacificări de idealitate și transcendență.

Și aceasta nu e nicidecum o „poză” livrescă, ci adâncul crez, înalta profesiune de suflet a poetului, care va transpune în versuri laudabile (și receptate ca atare chiar de ierarhii și prelații Bisericii lui Dumnezeu) o parte dintre cărțile sfinte, precum: *Psalmii în versuri* (1993, 1997); *Ecclesiastul în versuri* (1997); *Pildele în versuri* (1998); antologia *Biblice* (*Psalmii, Ecclesiastul, Pildele și Rugăciunea regelui Manase*, cu o recomandare de Valeriu Anania), 2003, ed. a II-a, revizuită și extinsă, 2021...

În acest sens, concluzionăm în comentariul la al doilea volum al *Jurnalului*, nu este deloc greșit a-l considera pe Eugen Dorcescu drept

un poet mistic, de alonjă metafizică (poet de „linie înaltă”, cum zicea Blaga), după cum ni se arată liricul însuși în acele „cărți ale Infernului personal”, „aversul” a ceea ce se va constitui ca ideatică mistică, trăită efectiv, în litera și spiritul *Bibliei*: *Cronică* (1993), *Abaddon* (1995) și *Exodul* (2001). **Eugen Dorcescu este unul dintre cei mai fervenți poeți ai transcendenței**, nu ai unei goale transcendențe, ci al uneia pline de misterul luminii dumnezeiești, al idealității încununată de o filosofie a mântuirii creștine. Nu o poezie egolatră, ci una „adevărată”, care „îndeamnă la trezire” („Poezia e un vajnic luptător împotriva egoului și a construcției sale delirante. Dușmanul poeziei este egoul. Ea tinde către Realitate, iar fantasmalele egoului i se opun” – *Vineri, 27 aprilie 2001*). Un demers spiritual-ideatic în perspectivă soteriologică, de unde și situarea poeziei sale pe marele drum împărătesc, pe care, iată, *Templierul* în armură și pe Ducipalu-i mândru, se întoarce victorios, aureolat de acea lumină mântuitoare ziditor creștină, un luptător *în numele lui Hristos*, de fantasmatică archeitate spectrală... Un poet cu acel „simțământ eteric, ce mă apropie și mai tare de Creator și de Cartea unde sunt prezente cuvintele Sale. Singura nădejde. Sigur, mi s-a dat un talant și eu trebuie să-l valorific. Ceea ce mă și străduiesc să fac. Dar nu eu fac, ci Acela care pe toate le-a făcut și le face” (*Duminică, 3 martie 2002*).

Autorul se înscrie pe linia poezilor mistici și încearcă să obțină izbăvirea existențială prin captarea mesajului transcendent și convertirea lui într-un cântec („firul adânc al liricii mele” – *Vineri, 18 ianuarie 2002*).

Altfel zis, poezia lui Eugen Dorcescu intră într-o reverberație de cuget și simțire cu textele biblice, constelația cardinală a ideaticii sale. Teme, motive, laitmotive, obsesii, trăiri, convingeri, în general o întregă lume de „simțiri” și „imagini” freamătă în poezia sa, astfel că o abordare a acesteia fără o raportare la spiritualitatea creștină ar secătui-o de sensul său major. Numai de-am aminti câteva titluri de cărți, precum și o antologie de felul celei intitulată *Abyssus Abyssum invocat* (2009) – motiv reluat frecvent în *Jurnal* – și tot am realiza că referențialitatea liturgică oferă poeziei dorcesciene plinătatea transcendenței, senti-

mentul siguranței și al împlinirii rostului său pământean, bucuria iluminării întru Dumnezeuire...

Mai amintim și colaborarea la *BIBLIA* din 2001, diortosită timp de peste două decenii de Valeriu Anania, la care și-a adus o reală contribuție, primind de la înaltul ierarh mulțumirile cuvenite și indeniabile semne de prețuire, după cum rezultă din *Jurnal*. A comunicat îndeaproape cu arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, devenit în 2006 mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, iar, în 2007, principalul contracandidat al mitropolitului Daniel Ciobotea la scaunul patriarhal al B.O.R.

La 25 ianuarie 2001, diaristul consemna: „Acum însă, bunul cel mai de preț este munca la definitivarea textului biblic. Îl aștept”. La 6 februarie 2001, termina de recitat *Noul Testament* („versiunea Părintelui Anania”), făcând corectura „pe text” și reluând, apoi, *Psaltirea* („în aceeași versiune”): „Deși o citesc pentru a nu știu câta oară, încă mai găsesc scăpări tipografice. În plus, trebuie să pun în acord grafia (notele, majusculele) din *Psaltire* cu cele din restul *Scripturii*. Îmi place însă această muncă, mă reconfortează”.

„Chemarea neîntreruptă pe care am simțit-o către Cel Veșnic” este reiterată frecvent în paginile *Jurnalului*, de aceea citirea *Scripturilor* „în versiunea Părintelui Bartolomeu” este ceva special, poetul dorind, la 13 ianuarie 2001, ca, pentru „bunul de tipar” ce-i va fi trimis, „să nu las nicio greșeală sau inconsecvență în text”.

„N-am cultivat pe nimeni, n-am făcut ceată cu nimeni, am rămas credincios scrisului meu. Nu m-am închinat nimănui, niciunui om, fiindcă eu am un Stăpân, pe Dumnezeuul nevăzut și atotputernic” (*Marti, 30 noiembrie 2004*).

„Poetul Eugen Dorcescu” – scria Valeriu Anania, text reprodus pe coperta a IV-a a volumului *Biblice, 2021* – „este un scriitor familiarizat cu *Sfânta Scriptură* și, implicit, cu poezia ei. Dacă multor condeieri ai literaturii noastre *Biblia* le-a fost doar o sursă de inspirație sau le-a oferit teme lirice, autorului de față îi stă ca o pecete pe inimă – ca să-l citez pe Solomon –, ceea ce-i conferă, pe lângă prestigiul literar, și o aură de noblețe spirituală. [...] Am deschis cartea (*Psalmii*

versificați, n.n.), am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern. Eugen Dorcescu a continuat să publice câteva volume de același gen. Iată, acum, ni le oferă pe toate la un loc, în cartea de față, pe care le-o recomand cititorilor cu bucurie și încântare”.

Nu mai este niciun secret că relația poetului Eugen Dorcescu cu Divinitatea, cu Dumnezeu veterotestamentar, amprentează profund întreaga sa operă, de la mărturisirile diaristului până la mirobolanta sa operă lirică, atât de articulată într-o ideatică mistică de sorginte creștină, încât poetul se dovedește un atlet al meditației în perspectiva mântuirii biblice, având ideal pe „Dumnezeul nevăzut și atotputernic”.

Eugen Dorcescu este un poet mistic (mistica apelând „în mod necesar” la limbajul poetic – M.-M. Davy, *Enciclopedia doctinelor mistice*, I/293), nu un poet religios în sens strict, deschiderile poeziei sale către un mai larg orizont cultural vorbind deopotrivă de un *poeta natus*, dar și de un *poeta doctus*, de ce nu și de un *poeta artifex*, dacă avem în vedere dexteritatea de a struni ritmurile clasice și moderne ale poeziei.

II. **BIBLICE** (Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, 306 p.) ne restituie, într-o triadică structurare, atât cunoscutele „*Stihuri din Sfintele Scripturi*” (PSALMII, ECCLESIASTUL, PILDELE, RUGĂCIUNEA REGELUI MANASE), cât și 27 de *Poeme originale* (27 de texte), urmate de *Mărturia stihuitorului*.

Din această „mărturie” – inițial, o conferință susținută la 13 mai 2000 la Muzeul Banatului, reluată în Aula Universității de Vest din Timișoara și publicată, la 13/20/27 iunie 2000, în „Paralela 45” și, apoi, inclusă în volumul *Poetica non-imanenței* (2009) –, aflăm părerea poetului despre *Psalmi*, *Ecclesiastul* și *Pilde*: „sunt poezie metafizică, poezie sublimă, insuflată, nepieritoare”.

Dacă, în ceea ce privește *Psalmi* (ed. I, 1993, 41 de psalmi; ed. a II-a, 1997, 70 de psalmi), sunt de amintit, în secolele XV-XVII, Calvin,

Clément Marot, Théodore de Bèze și Jan Kochanovski, iar la noi: Dosoftei – 1673, Ioan Prale – 1827, Vasile Militaru – 1933, Ion Glonțescu – 1934, Eugenia Adams-Mureșan – prefață de Vintilă Horia, Madrid, 1986, C. Popescu-Iași – 1993, celelalte cărți versificate, *Ecclesiastul* și *Pildele*, nu înregistrează versificări anterioare celor făcute de poetul Dorcescu și apărute tot la Editura Marineasa, în 1997, respectiv în 1998.

Urmărind diferite traduceri și lecțiuni în română, franceză, engleză, germană, poetul a purces la stihuirea textelor sacre, respectând spiritul revelat („imperativ duhovnicesc”), organizându-și textele conform imperativului estetic, prin punerea de acord a vectorilor de sens și de expresie sub alte comandamente intrinseci ale procesului de creație (asimilarea sensului „pe cât ne-a fost posibilă” și prelucrarea stilistică „în întreaga ei complexitate”). Și, pentru a înțelege exact despre ce este vorba, mărturisitorul ne dezvăluie direcțiile în care a exersat îndelung, la nivelurile: *prozodic* (ritm, rimă, măsură, strofă), *lexical* (de la asimilarea unor neologisme la fondul curent, pe alocuri arhaic ori regional, cu explicarea infra-paginală a termenilor ebraici), *sintactic* (paralelisme, cu deosebire antonimice) și *imagistic* (strat inovativ: epitet, comparație, metaforă etc., tropi meniți a transmite cât mai expresiv și mai autentic mesajul, stârnind sensibilitatea cititorului, dar, totodată, exprimând și „realizarea de sine a stihuitorului, dorința sa de împlinire în duh”). Cărțile acestea, purtătoare de stil înalt, realizând fuziunea dintre efemer și eternitate, impunându-i-se ca „o necesitate existențială”, spune stihuitorul, „nu au fost plănuite [...], ele s-au scris prin spiritul, prin sufletul și prin condeiul meu”. Față de cărțile „Infernului personal”, *Psalmii în versuri* ar reprezenta, conform unor repetate afirmații, față de *Cronică* și *Abaddon* („Infernul meu personal”), „Paradisul meu lăuntric”. *Ecclesiastul în versuri* constituind concluzia și, probabil, „limita de sus a traseului meu empiric și artistic”. Toate liniile de forță ale vieții scribului/stihuitorului „se adună aici”. În timp ce *Pildele în versuri* ar constitui „ghidul”, „dreptarul în această aventură terestră”...

III. În *Cuvântul înainte* al *Biblicelor*, semnat de Mirela-Ioana Dorcescu, se subliniază că „poezia pe teme spirituale, emanând sere-

nitare și forță, mărturisind deschis credința de neclintit în Dumnezeu, este definitorie pentru Eugen Dorcescu”. Noua ediție, revăzută și adăugită, este motivată atât de necesitatea revizuirii formei discursive, în conformitate cu noile reguli ortografice impuse de DOOM 2 (2005), cât și de „actualele opțiuni ale autorului”, precum și, nu în ultimul rând, de dorința de a livra publicului, la un loc, stihuirile respective, alături de poeme originale, și, implicit, de „aspirația de a pregăti responsabil posteritatea lui Eugen Dorcescu, prin dotarea fondului de carte al bibliotecilor naționale cu un florilegiu tematic de elevată ținută intelectuală și artistică”.

După 30 de ani de la primele stihuri din textele sfinte, precizează îngrijitoarea ediției și a celor două volume de *Jurnal*, poezia lui Eugen Dorcescu este animată de „aceeași vibrație, determinându-l să-și pună în slăvirea Domnului toată măiestria condeiului, să înalțe, în nume propriu, spre Yah Elohim, sublime cântece de laudă, în sonoritățile cele mai rafinate ale limbii române literare”. Religia, în sensul de relaționare intimă a poetului cu Dumnezeirea, constituie „pilonul central al poeziei dorcesciene”, poetul arătându-ni-se „preocupat de statutul ontologic al unui poet (mistico)-religios și de tema generică a poeziei acestuia”, după cum însuși autorul *Jurnalului* mărturisea: „Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (II. *ADAM*, 2020, p. 14).

Faptul este foarte vizibil în cele 27 de texte lirice selectate, în care se regăsesc sugestii, trimiteri, sincronii literar-estetice cu cei 71 de *Psalmi*, cu meditația sentențioasă a *Ecclesiastului*, cu exhortativele enunțuri din *Pildele* lui Solomon sau cu empatia întru pocăință din *Rugăciunea regelui Manase*.

„Mă bucur” – se mărturisește *Templierul*, cavaler invincibil din oștirile Domnului – „că Dumnezeu mi-a dat harul și puterea să stihuiesc *Psalmii* (*Tehillim*), *Ecclesiastul* (*Qobeleth*) și *Pildele* (*Mishle*). Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, duh, conținut. Dumnezeu-Tatăl (*Iahvê*), Fiul (*Jeshua Hanozri Wumelech Haiebudim*) și Duhul (*Ruah, Pneuma*) să vegheze cu

bunăvoință asupra noastră, acum și de acum înainte!” (I. *Îngerul Adâncului*, 2020, p. 511).

Deși ele sunt de găsit în antologiile din 2015 (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*) și 2017 (*Sub cerul Genezei*), dar și în alte volume (*Agonia caniculei*, 2019; *Jurnal*, I și II, 2020), vom menționa câteva titluri de poeme din secțiunea finală, cu un bogat fond ideatic de referențialitate biblică: *Psalm*, *Obrazul Miriamei*, *O, Domnul meu!*, *Degetul lui Dumnezeu*, *Doamne, știi bine*, *Hallelu Yah*, *În eternitatea bisericii*, *Duminica Tomii*, *Sub cerul Genezei 1*, *Adam*, *Ioanitul*, *Montségur*, *Templierul*, *Ecclesiast...*

„Pe veci «diac tomnatic și alumn»”, Scribul „hieratic și celib [...]/Pierdut în scriitură și-n *Scriptură*:/Așa își poartă fragila făptură,/ Blindat, zidit, în sihăstria lui” (*Scribul*).

Sau această referință directă și de o reflecție a împăcării cu ordinea divină din lume și univers din poemul *O, Domnul meu!*..., în suitorii iambi ai endecasilabului, metru poetic cultivat atât de frecvent în poezia de rigori clasice a lui Eugen Dorcescu:

„N-a fost și nu va fi și nici nu este
Decât substanța lumilor celeste;
Iar magma care suntem nu există.
E-o glumă, o butadă alchimistă...
.....
Căderi, ambiții, gloriei, vanitate.
Yah Elohim le rânduiește toate,
El știe până când și până unde.
Degeaba-ntrebi: răspunde, nu răspunde.
Degeaba speri: ți-arată, nu ți-arată...”

O, Domnul meu, de s-ar sfârși odată!”

Am încheia cu un alt poem, *Degetul lui Dumnezeu*, incitant în referențialitatea expresă la lumea noastră păcătoasă și trufașă, căreia

Dumnezeu îi trimite un avertisment al Apocalipsei diluviene și, deopotrivă, o invitație la o „dorită, cumplită, mântuitoare mirungere”:

„Degetul lui Dumnezeu a lovit orașul/încărcat de blasfemii și de crime,/l-a lovit cu vijelie și apă,/și cu întunecime./Într-o clipă am devenit niște umbre, niște/frunze, niște așchii de ramuri,/învălmășite-n marea imensă,/în norii lăsați, ca niște storuri,/la geamuri./Unde-i trufia? Unde-i puterea/puterilor noastre?/Iată stejarii și plopii se prăbușesc și/se frâng, aidoma unor lujere, aidoma/plăpânelor flori răsădite în glastre./Apele gălgâie. Apele negre,/înapoi și-nainte,/ne cuprind în bulboanele lor,/în cumplite aduceri-aminte./Aici e spărtura prin care/Providența inundă istoria,/aici, unde sângele pătează pavaje și/ziduri, înroșește memoria./Aici, unde sufletul contemplă/cu spaimă tavanul de fulgere,/ca pe-o dorită, cumplită, mântuitoare/mirungere”.

„Armonii culturale”, 13 iunie 2021;
„Portal Măiastra”, nr. 3-4, 2021, p. 37-39.

MISTICĂ ȘI REVELAȚIE ÎN BIBLICELE LUI EUGEN DORCESCU

Recitind *Biblicele* lui Eugen Dorcescu (Editura Eurostampa, Timișoara, 2021), am rememorat, cu argumente, de ce autorul nu se revendică poeziei religioase, observație pe care a mărturisit-o, în interviuri, ori de câte ori a intuit confuzia, fie ea și potențială; a dezbătut această chestiune mult mai detaliat în abordarea hermeneutică a poeziei sale cu Mirela-Ioana Dorcescu, din cele câteva volume publicate, în colaborare, destul de recent (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* – 2015; „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” – 2016; *Hermeneia* – 2019).

Riscând a recurge la aceleași considerente ca și cu alte prilejuri (... *sed magis amica veritas!*), găsesc în proaspăta ediție a *Biblicelor* (îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu) un nou prilej de a adânci, pe seama câtorva texte, aceeași problemă a misticii și a revelației, din perspectiva reflexivității; sentimentul numinos văduvește revelația tocmai de partea ei etică (a se vedea, la Otto Rudolf, *Das Heilige*, 1917) și de aici începe observația de departajare față de poeții religioși, pe care o subliniază Eugen Dorcescu de fiecare dată. Poetul religios, din teama de erezie, urmează consecvent firul teologic al faptului religios, fără a se ridica deasupra lui. Or, nici la Eugen Dorcescu nu e vorba de o astfel de detașare, ci e vorba de punerea aceluși fapt sub semnul asumării raționale, al conștientizării, în relația reflexivă a onticului cu metafizicul, chiar și atunci când numinosul e copleșitor, catafatic, și cheamă la smerită mărturisire: „Eu, Doamne, n-am o inimă-ngâm-fată,/Privirea mea nu-i crudă și trufașă./M-am așezat, în sacra Ta guașă,/Departe de-a orgoliilor ceată./Tot ce-mi întrece firea nu mămbată...” (*Psalmul 130/131*). O rătăcire este eretică nu numai când încetează a fi smerită conformare sau când năzuiește spre un Dumnezeu material, care cade sub simțuri, ci când ajunge răzvrătire explicită a

sinelui, ispitit să conteste ordinea ce nu-i stă în putere, pe care nu o poate controla, improvizând potrivit o alta și de aici căderea în păcat, implicitul eretism: „Răstoarnă Domnul sfaturi, conspirații,/Zădărnicește planuri, stratageme.../Dar sfatul Său e neatins de vreme,/Proiectul Său străbate generații!/Ferice neamu-acela, peste fire,/Cărúia Domnu-i este Dumnezeu” (*Psalmul 32/33*).

Conștiința omului, neputincios să se cuprindă – o limită care nu scade totuși tensiunea dramei existențiale –, se trezește în dorința de a se întâlni cu Dumnezeu revelat ca persoană, care i-a vorbit lui Moise pe Muntele Sinai. În *Prolog*, poetul îl găsește pe Dumnezeu în pulsul colocuției: „E drept că El tăcea. Sau, mai curând,/Iradia în fiecare gând...” Și la Eugen Dorcescu (*Psalmul 41/42*), această dramă a imposibilei colocuții rămâne totuși unidirecțională, monologată, ca în *Ecclesiastul* (1, 18: *Căci unde este multă înțelepciune, este și mult necaz, și cine știe multe are și multă durere*): „Port greu noian de beznă și-azururi pe grumaz/Abis pe-abis se cheamă, în vuiet de cascade...” Și dacă, totuși, *Psalmii* lui David nu permit prea multă libertate ideilor poetice – „Eugen Dorcescu nu ne oferă chiar o *Psaltire*”, ci o suită de versificații solemne (p. 13) –, o plajă mai largă a acestor libertăți o avem în *Pildele în versuri* și chiar în *Rugăciunea regelui Manase*.

Cel de-al treilea împărat al lui Israel, Solomon (971–931 î.H.), ar fi ctitorul Templului din Ierusalim; lui i se atribuie *Cântarea Cântărilor* și *Ecclesiastul*, dar, cel mai sigur, *Proverbele*. Înțelepciunea lui dăinuie prin *Biblie* și prin tradiția ecleziastică, de unde ajunge sursă pentru numeroase interpretări filosofice, teologice, dar și poetice: „Sunt de folos spre a cunoaște bine/Ce este-nțelepciunea. Cum obții/Tăria de-a veghea și socoti,/De-a fi stăpân pe noapte și pe zi,/Pe desfătări, tristeți și vitregii/Și, mai ales, de-a fi stăpân pe tine”(p. 187-188). „*Pildele* versificate îl aduc pe Solomon într-o altă lumină”(p. 14). Prin enunțurile lor hortative (nu și imperative), ele se accentuează ca „discursuri morale, reglementări ale conduitei creștine, derivate din porunci...” (*Ibidem*). De fapt, conchide Mirela-Ioana Dorcescu în *Cuvântul înainte*, „tema biblică este cea mai fertilă și mai înălțătoare în creația dorcesciană” (p. 21): „Repetă ne-ncetat acest cuvânt/Și ține-l bine minte, fiul meu:/În

frica de Cel Sfânt, de Dumnezeu/Începe-nțelepciunea...” (p. 189). Desigur, această „frică” străbate nu doar poezia mistico-religioasă a lui Eugen Dorcescu, ci și reflecția care o determină și o urmează: „Non-imanența, metafizica, transcendența, abisalitatea depun mărturie despre un univers dorcescian ocupat în integralitate de Dumnezeu” (p. 20), de unde și adâncimea lirismului și a ideilor mărturisite cu emoție și rațiune, cu fervoare și sobrietate, observă cu certitudine Mirela-Ioana Dorcescu și cu acest prilej, ca și altădată. Acea „frică” de care aminteam are un liman fulminant: „La moartea celui drept e-o mângâiere:/ Sfârșitul, deși trist, e luminos./Nădejdea înfloarește din durere./Însă la moartea celui păcătos,/Piere și el, dar și nădejdea piere” (p. 199), după cum se spune tot în *Pilde* (11, 7).

În *Mărturia stihuitorului*, poetul previne și confirmă (p. 283) amenințarea, pe de o parte, a trufiei, iar, pe de alta, a smereniei, care, proclamată, tot trufie este; ambele pândesc stihuitorul și îi testează tăria în cuvânt. Bunul creștin este credință, nădejde și iubire, dar și faptă creștinească și neîncetată rugăciune – spre pildă, *Rugăciunea de pocăință a regelui Manase*, privită în paralel cu textul biblic, sincer, suficient sieși, capătă la Eugen Dorcescu subtilități extensive în accente: „Doamne, Atotțiitorule, Dumnezeuul părinților noștri, al lui Avraam, al lui Isaac și al lui Iacov și al seminției lor celei drepte, Cel ce ai făcut cerul și pământul cu toată podoaba lor, Care ai legat marea cu cuvântul poruncii Tale, Care ai încuiat adâncul și l-ai pecetluit cu numele Tău cel temut și slăvit, înaintea Căruia toate se tem și tremură din pricina atotputerniciei Tale; pentru că nimeni nu poate să stea înaintea strălucirii slavei Tale și nesuferită este mânia urgiei Tale asupra celor păcătoși...” (text biblic), *versus* „Doamne, Atotțiitorule, Dumnezeuul părinților noștri,/Care-ai legat, prin poruncă, prin cuvântul Tău, marea,/unde mișună făpturi minunate și monștri;/Tu, Dumnezeuul lui Avraam, al lui Isaac și-al seminției lor/celei drepte,/Tu, Cel ce-ai făcut cerul, cu soare, cu lună și stele,/și pământul, împodobit cu-ale munților trepte;/Tu, Cel care Adâncul l-ai încuiat și, cu înfricoșătorul/și slăvitul Tău nume, pecete i-ai pus,/Tu, în fața Căruia toate se tem și tremură foarte,/fiindcă puterea Ta-i de nespus/și nimeni nu-i în stare să stea

dinaintea/strălucitei Tale măririi,/iar mânia urgiilor Tale e de neîndurat...” (p. 239).

Manase, ale cărui greșeli ar fi condus la distrugerea primului Templu din Ierusalim, introduce în Iudeea cultul lui Baal și este mai apoi exilat de asirieni în Babilon; acolo se căiește de păcatele sale și înalță lui Dumnezeu litanie de iertare, în care se arată a fi bun cunoscător al rigorilor formale ale rugăciunii (*stâlpii*) și litania sa, aidoma Rugăciunii Domnești, înseamnă închinare, formulă de loialitate, supunere, cerere și mijlocire, mărturisire și iertare, eliberare și iarăși închinare, rigori structurale care sunt urmate și de versificarea lui Eugen Dorcescu. Iată finalul: „Blândețea arată-Ți spre mine, nevrednicul,/după marea Ta milă, către care tânjesc./Și Te voi preaslăvi, toată viața, liber – prin Tine,/viu – întru Tine, smuls din frământare și chin./Căci pe Tine Te laudă toate puterile cerului/și a Ta este slava, în vecie. Amin!” (p. 241), *versus* textul biblic: „Arată-Ți peste mine bunătatea, mântuiește-mă pe mine, nevrednicul, după mare mila Ta și Te voi preaslăvi în toate zilele vieții mele, – căci pe Tine Te slăvesc toate puterile cerești și a Ta este slava în vecii vecilor. Amin”.

Cu partea a doua a cărții, *Poeme originale*, Eugen Dorcescu urcă în percepția proprie, în sinele sensibil; ceea ce, mai înainte, a fost reflecție sub sceptorul divin, conștiința a propriei vulnerabilități, acum este autocontemplare, dedublare a echilibrului lăuntric, a spaimelor existenței, revelație a efemerității, un *a fi* lipsit de ambiguități în conținut: existența în sine și existența pentru sine, ca să-l parafrăzăm pe Hegel. Or, poemele originale continuă unele ecouri din *Biblice*, atât cât să pună în cadre ale eticii creștine însăși existența – de la percepție pură la realitate percepută: „...Iar Eva, dăruită de Acel/Ce m-a creat, e-un dram din trupul meu./Un unic trup clădim în Dumnezeu./În lume, deci, suntem doar eu și El” (p. 269). În definitiv, existența reductibilă la *geneză* este însă și esența și esențialul: „N-a fost și nu va fi și nici nu este/Decât substanța lumilor celeste;/Iar magma care suntem nu există./E-o glumă, o butadă alchimistă...” (p. 247). A fi, ființare, fiindul Ființei se eliberează de iluzoriu: „E ca într-o matrice. Cald și bine./Minciună, ură, crimă nu mai sunt./Urci treptele celestului mormânt/Și

Domnu-nchide ușa după tine” (p. 248). Adevărul relevant deschide becisnicei și cârtitoarei făpturi adevărata, cutremurătoarea perspectivă: „Doamne, știi bine/că voi veni, într-o zi,/nefericitul de mine,/în fața/Celui ce-nseamnă Calea/Adevărul și Viața...” (p. 255).

Și totuși, *sub cerul Genezei* sunt destule lucruri pure, legături adânci cu efemerul vieții: „Nu e nimic mai/minunat,/mai sublim,/în lumea creată de/Yah Elohim,/nu e nimic și/nici nu a fost/vreodată/ceva mai frumos/decât fânul uitat/din *Poiana*/uitată./Fânul, greu de/rouă, de/flori,/traversat de raze și/de triluri, în/zori...” (p. 262-263). Pe lângă toate acestea, mai este un motiv – crezul poetic, care-l îndeamnă pe stihuitor să mărturisească: „... aș mai avea de adăugat că am năzuit, tot timpul, să ofer oricui proba că limba română literară modernă și ființa veșnic tânără a enunțului sacru (unde cuvântul, cum ni se spune, e «viu și lucrător» – *Evrei 4, 12; I Petru 1, 23*) sunt perfect compatibile. Altfel zis, m-am nevoit să pun de acord un imbold metafizic, mereu actual, cu gândul, închipuirea, afectivitatea și graiul contemporanilor mei, să facilitez, atât cât harul mi-a îngăduit, fuziunea dintre efemer și eternitate” (p. 301), iar *Biblicele* sale o relevă cu mai presus de măsură.

„Discobolul”, nr. 283-284-285, iulie-august-septembrie 2021, p. 140.

O CARTE DE CĂPĂTÂI: BIBLICELE LUI EUGEN DORCESCU

Motto: „*Toată Scriptura este inspirată de Dumnezeu și folositoare. De aceea a fost scrisă de Duhul: pentru ca toți oamenii să luăm fiecare leac pentru suferința proprie ca dintr-un spital de obște*” (Vasile cel Mare).

În 2020 – anul pandemiei – Poetul Eugen Dorcescu a publicat, la Editura Mirton, din Timișoara, două volume de *Pagini de Jurnal: Îngerul Adâncului (1991-1998)* și *Adam (2000-2010)*, inedite prin formă, covârșitoare prin esență. La începutul anului 2021, de Sfintele Paști, Poetul a publicat o altă carte de căpătâi (*BIBLICE*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, text coperta a IV-a: Valeriu Anania), care îi asigură un loc însemnat în istoria literaturii române.

Pornind de la lectura *Jurnalelor*, aflăm, încă din primul volum – *Îngerul Adâncului* –, că spiritualitatea și credința de neclintit în Dumnezeu sunt fundamentul scrisului dorcescian, elemente definitorii pentru discursul său liric abisal. Poetul mărturisește relația tainică dintre Divinitate și om: „M-am trezit cu un gând, pe care va trebui să-l aprofundez. Anume, un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (*Adam. Pagini de jurnal – 2000-2010*, p. 14). În acest sens, religia, în accepțiunea etimologică a termenului, aceea de relaționare a umanului cu divinul

(cf. lat. *religo* „a lega”), „este pilonul central al creației dorcesciene” (Mirela-Ioana Dorcescu, Prefață la *Biblice*, p. 11).

Creația lirică dorcesciană aprofundează relația omului – ființă finită – cu Dumnezeu – Ființă Absolută, Eternă. Poemele sale „izvorăsc, rând pe rând, dintr-o sete neostoită de cunoaștere transcendentă, din tulburătoare întrezăriri ale luminii *de dincolo*, din visul perfecțiunii și al eternității, care animă și cutremură Poetul” (*Ibidem*, p. 18-19). Astfel că non-imanența, metafizica, transcendența, abisalitatea „depun mărturie despre un univers dorcescian ocupat în integralitate de Dumnezeu” (*Ibidem*, p. 20). Relația eului cu Atotputernicul ocazională „epifanii, proiecții simbolice, meditații, care îmbogățesc, consolidează și conferă adâncime lirismului Poetului timișorean” (*Ibidem*). Poetul își reiterează, de câte ori se ivește prilejul, „sacru legământ, în termeni poetici elevați, în structuri arhetipale, în coordonate semantic echivalente” (*Ibidem*).

În deschiderea *Biblicelor*, Eugen Dorcescu recurge la unul dintre cele mai profunde și semnificative poeme ale sale, referitor la întâlnirea cu El Shaddai: *În tăcere*. Poemul evocă vocea lirică a Poetului care vorbește cu Dumnezeu și, treptat, descoperă că nu cuvântul, ci tăcerea asigură dialogul cu Divinitatea. Dumnezeu îi răspunde Poetului printr-un simț aparte, iradiind în gând, în șoaptă și în puls. Între personajele poemului se instaurează o relație tainică, dincolo de tot ceea ce este omenesc. În tăcerea absolută și „plină de sens și țel”, discursul Poetului „se mută în tăcerea” cu care eul liric contemplă Abisul. Tăcerea se relevă a fi calea către *Cel ce este*: „Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,/Discursul spre tăcere s-a mutat,/Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El./Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis./Așa-I vorbeam: *Abis lângă abis*” (*În tăcere*).

Subliniez, în treacăt, faptul că actul contemplativ presupune *supresiunea vorbirii*. Astfel că eul liric contemplă Divinitatea prin *tăcerea augustină*, conform căreia „organul” vorbirii este păcătos și numai prin contemplație pură și nobilă se poate purta o conversație cu Dumnezeu. Numai în tăcere putem asculta cu adevărat ce-i spune omului *Yah Elohim*.

I. *Psalmii*

a. *Preliminarii*

Numele ebraic tradițional al *Psaltirii* este *Sepher T^hillīm* („Cartea Laudelor”), ceea ce sugerează importanța acordată acestui tip de rugăciune în toate împrejurările vieții la care se referă psalmii. În *Septuaginta*, cartea este intitulată, în codicele *Vaticanus*, *Psalmoi* sau *Biblos Psalmôn*. Gr. *psállô* înseamnă, la origine, „a trage”, „a smulge”, „a ciupi” (coarda arcului sau a unui instrument muzical); se specializează pentru „a cânta la un instrument cu coarde” (ciupindu-le cu degetele, nu cu plectrul), mai ales la harfă; de aici, *psálma* „melodie cântată la un instrument cu coarde”, *psalmôs* „melodie cântată la harfă sau la liră/alăută”, *psalm* („cântec cu acompaniament de harfă” – *Septuaginta*, Editura Polirom, Iași, 2006, volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, p. 14).

S-a încercat, deseori, o clasificare sistematică și tematică a *Psalmilor*, însă bogăția tematică și realismul lor se împotrivesc clasificărilor rigide. La nivel macro-tematic, s-au putut, totuși, identifica mai multe „familii” de psalmi:

1. *cea a psalmilor de laudă*, care sunt strâns legați de cult; le este caracteristic aspectul comunitar, ce se manifestă uneori prin dialoguri, refrene, aclamații („Amin”, „Aleluia”) sau prin referiri la procesiuni ori la gesturi (aplauze, închinări, dansuri etc.);

2. *cea a psalmilor de implorare*, în care cererea de ajutor este împletită cu exprimarea încrederii și cu aducerea de mulțumire. Implorarea poate fi enunțată individual sau colectiv. Întrucât suferința era considerată pedeapsă divină, aproape automată, pentru păcatele săvârșite, implorarea se împletește adesea cu recunoașterea stării păcătoase a omului și cu cererea de iertare;

3. *cea a psalmilor de învățătură*. Elemente educative se găsesc în toți psalmii, dar unii au acest scop declarat, uneori chiar în titlu („pentru înțelegere”), metodele „didactice” fiind foarte diferite.

Orice încercare de clasificare a psalmilor „e menită să ofere doar un cadru ajutător pentru o mai bună înțelegere a conținutului” (*Ibidem*,

p. 20). De fapt, tematica lor e bogată și variată, ca existența însăși, astfel încât orice om, în orice situație de viață, se poate regăsi în ei.

În totalul de 2527 de versete, numele divin *YHWH* („Domnul”) se întâlnește de 735 de ori, cel de *'Elohîm*, *'El*, *'Eloah* („Dumnezeu”), de 438 de ori, iar *'Adbôn/ 'Adbōnay* („Domnul”) de 62 de ori: acest record absolut al frecvenței arată că Dumnezeu se află în centrul *Psaltirii* (*Ibidem*).

Psalmii conțin o metaforă incomprehensibilă simțului uman. Metafora psalmică se caracterizează prin „crearea unei tensiuni între două realități potențial echivalente, tensiune cu atât mai mare, cu cât apropierea dintre cele două este mai puțin previzibilă; acest fenomen de tensiune este capabil să degajeze semnificații noi” (*Ibidem*, p. 24). Aproximarea neașteptată între două realități din sfere diferite provoacă o suprapunere aproape vizuală, care arată lucrurile într-o lumină cu totul nouă. Chiar dacă, în poezia biblică, ea nu are frecvența din poezia modernă, „metafora este importantă și din punct de vedere teologic, întrucât oferă limbajului posibilitatea de a se apropia întrucâtva, în mod viu, de mister” (*Ibidem*).

Prin valoarea sa simbolică, universul poetic își are rolul în *Revelație*: de pildă, „copacii pădurii” care „dănțuiesc” (*Psalmul 95,12*) sau „dealurile” care „saltă precum mieii” (*Psalmul 113, 4*) la venirea Domnului semnifică „tensiunea cosmosului în așteptarea venirii lui Dumnezeu” (*Ibidem*, p. 25), ceea ce va fi explicat de către Pavel în *Epistola către romani*: „Făptura așteaptă cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu” (8, 19); „toată făptura împreună suspină”, așteptând „să fie părtașă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu” (8, 22, 21).

b. Psalmii dorcescieni

Versificarea *Psalmilor* nu este o inițiativă nouă în literatura română (cf. *Psalmii* lui Dosoftei, Prale, Militaru, Popescu-Iași ș.a.), însă eul creator dorcescian, genialitatea limbajului, prozodia și comprehensiunea substanței mesajului biblic înalță *Psalmii* dorcescieni la nivel de *capodoperă*. Afirm, apăsător, cu tărie, că Poetul Eugen Dorcescu a dat voce unei vibrații înalte în versificarea mesajului divin.

La nivelul prozodiei (rimă, ritm, măsură și strofă), Poetul a recurs la endecasilabul iambic (în catren, distih sau în alcătuirii strofice complexe); alteori, mai rar, la stihul liber. Epitetul, comparația, metafora constituie „spațiul de predilecție al inovației” (Eugen Dorcescu, *Mărturia stihuitoareului*, în *Biblice*, p. 299).

Poetul Eugen Dorcescu se declară *scrib*, adevăratul Autor fiind Dumnezeu Însuși: „Din fericire, eu știu că, indiferent ce întreprind, sunt doar scriitor și nu neapărat autor (Textul sacru este Cuvântul lui Dumnezeu) și-mi pun, necondiționat, nădejdea în Autorul a tot ce există” (*Ibidem*, p. 281).

Scribul versificator trăiește profund o experiență culturală: „Este o experiență culturală cuprinzătoare, deoarece ea implică, în demersul său, știința limbii, dar și psihologia creației, fenomenologia esteticului și, evident, raportul subtil dintre înțelegere, imaginație, suflet și duh” (*Ibidem*, p. 282). Scribul își asumă, dar este și asumat de mesajul *Scripturii*, în cele mai profunde și intime articulații ale ființei sale: „Voi afirma, însă, că, spre a tălmăci *Scriptura*, este obligatoriu nu doar să-ți asumi duhul ei, ci – mai cu seamă – să fii asumat de acesta” (*Ibidem*, p. 282-283). Experiența stihuirii nu este doar poetică, devine o experiență existențială. Însăși versificarea mesajelor biblice s-a impus, în plan intim, ca o necesitate existențială.

Psalmii, alături de *Ecclesiastul*, *Pildele*, *Cronică* și *Abbadon*, reprezintă un traseu spiritual, pe care eul poetic nu îl parcurge, ci îl transcende: „*Psalmii în versuri* sunt – așa cum am afirmat de multe ori – cartea *Paradisului meu lăuntric* (în timp ce *Cronică* și *Abbadon*, volume scrise și apărute cam în aceeași perioadă, evocă *Infernul meu personal* și, poate, și *Infernul unor semeni ce aparțin aceleiași familii spirituale*). *Ecclesiastul în versuri* este concluzia și, probabil, limita de sus ale traseului meu empiric și artistic. Toate liniile de forță ale unei vieți se adună aici. Și toate motivațiile (înnăscute sau deprinse) ale comportamentului estetic... Iar *Pildele în versuri* sunt ghidul, dreptarul în această aventură terestră” (*Ibidem*, p. 301-302).

Eul poetic creator, vulnerabil, se află sub auspiciile Divinității, iar sprijin îi este Legea Divină: „Dar Tu în jurul meu ești ca un scut,/Ești slava mea, lumine-mi cerni pe frunte./Te chem, Te strig, și Tu, din Sfântul Munte,/Îmi dai răspuns, la fel ca la-nceput” (*Psalmul 3*). Fiecare articulație a ființei eului liric Îl evocă pe Dumnezeu, Care nu întârzie să mângâie sufletul rănit: „Acum, că Domnul e păstorul meu,/Oare de ce voi duce lipsă eu?/Odihne-mi dă, pășunile sunt verzi,/Cu ape liniștite și livezi” (*Psalmul 22/23*). Pașii firavi ai eului liric sunt călăuziți de lumina divină, chiar și în *Valea Morții*: „O, Doamne, chiar când calc a morții vale,/N-am teamă, că-s sub paza mâinii Tale./Pasul mi-l lași să treacă și să meargă,/Strunindu-mi-l cu înțeleapta-Ți vargă” (*Psalmul 22/23*).

Dumnezeu este *Lumina Absolută* – un izvor nesecat de lumină divină: „Când îți întorci privirile spre El,/Și ochi, și chip deodată-ți sunt senine./Nu ți se umple fața de rușine/Și nu ești stânjenit în niciun fel” (*Psalmul 33/34*). Nicio ființă, fie ea umană ori celestă, nu poate cuprinde infinitatea divină: „Numele Tău, o, Doamne, cât e de minunat!/Nu-L poate nici cuprinde, nici absorbi cuvântul” (*Psalm 8*). În *Biblie*, Dumnezeu apare sub multe nume (99), însă cel de-al o sutălea este necunoscut, întrucât acela relevă esența Divinității absolute. Eul liric tinde către Esența divină însăși. Gnoseologic și spiritual, Poetul trăiește dorul Divinității, fiind însetat de *Lumină* și sens: „Vai! Sete mi-e de Tine!... Mă voi întoarce oare/În fața Celui Veșnic?” (*Psalmul 41/42*).

Ascensiunea către Divinitate, setea de sens și de tot ce este dumnezeiesc reprezintă căile de acces spre Mântuire: „Precum dorește cerbul izvoarele alpine,/Umbroasele izvoare, cu-nfiorate ape,/Așa tânjește, Doamne, ființa mea spre Tine,/Spre apa veșnic vie a surselor divine,/Din ea, pe veci, și-n viață, și-n moarte, să se-adape” (*Psalmul 41/42*).

Poetul întreprinde o permanentă căutare gnoseologico-spirituală. Simțind greutatea propriei ființe, eul liric se îndreaptă, cu trup de osândit parcă, însă cu sufletul neobosit de iscodirea sensului, către Salvarea divină: „Când sorii abia se-arată, eu sunt treaz,/Cu-amprenta insomniei pe obraz./Tânjesc în trup, mi-e sufletu-nsetat,/Ca-ntr-un pământ sec și neumblat./Te caut, Te aștept și Te privesc/În spațiul

neatins, dumnezeiesc” (*Psalmul* 62/63). În final, Poetul își găsește *sensul vieții* și vitalitatea în Casa Domnului: „Dar eu, în Casa Domnului, sunt, iată,/Și fericit, și liber, și senin./Sunt verde și mlădiu ca un măslin,/Prin bunătatea Lui nemăsurată” (*Psalmul* 51/52).

O temă importantă este *suferința*. Eugen Dorcescu abordează profund, grav, această temă în *Psalmul* 50/51, care are drept emblemă latinescul *Miserere mei Deus* („Doamne, ai milă de mine!”): „Dumnezeule, ai milă de mine, după marea, după/Imensa bunătate a Ta”. Ființa adamică își conștientizează păcatul originar și caută mântuirea și ocrotirea divină: „Însumi nemerniciile-mi le cunosc și le știu,/Păcatul îmi stă necurmat dinainte./Împotriva-Ți am greșit, ca un om fără minte,/Am săvârșit ce e rău și mă mustru acum, dar/E mult prea târziu”. Eul poetic aduce drept jertfă propriul suflet zdrobit și mâhnit: „Nu jertfe dorești, nici arderi-de-tot./Altfél, Ți-aș aduce./Jertfa ce-Ți place e duhul zdrobit de durere,/Jertfa pe care Cel Veșnic o cere/E inima frântă de chin, răstignită pe cruce”. Numai prin durere și suferință, aduse Lui drept jertfă, *Yah Elobim* își poate arăta, în plină lumină, Puterea și Lucrarea. Afirm că Poetul Eugen Dorcescu a adus această jertfă!

II. *Ecclesiastul*

a. *Preliminarii*

Qobeleth sau *Ecclesiastul* face parte din canonul iudaic, din scrieri (*K^etubhîm*) sau Hagiografe, altfel spus din al treilea grup de cărți care formează *Biblia*. Însuși titlul este grăitor, întrucât *Qobeleth* reprezintă participiul activ al verbului ebraic *qahal* „a aduna”. Propovăduitorul, predicatorul. *Ecclesiastul* (gr. *Ekklesiastes*) – cel care se adresează unei *ecclesia* (unei adunări). *Ecclesiastul* face parte din trilogia solomoniană: *Proverbele*, *Ecclesiastul* și *Cântarea Cântărilor* constituie etape ale cunoașterii și ale vieții spirituale.

Havel havalim („Deșertăciunea deșertăciunilor”), expresia care păstrează în amintiri textul *Ecclesiastului*, face parte din discursul sapiențial al *Ecclesiastului*, vizând să-l trezească pe om din delirul ambi-

țiilor sale deșarte. Totuși, chiar dacă își capătă toată puterea în *Ecclesiastul*, această reflecție constituie „o judecată universală, întâlnită pe plan mai larg și în filosofia din perioada elenistică” (*Septuaginta*, p. 513).

Se pot remarca două teme puternic înrădăcinate în acest text sacru: *înțelepciunea* și *suferința*. Narațiunea la persoana întâi, recurentă în carte, face din afirmațiile succesive un „cuvânt al regelui”. Încă din culturile antice a existat o legătură între regalitate și scrierile sapiențiale, regele fiind reprezentantul înțelepților. Suferința este, așadar, consecința inevitabilă a activității celor înțelepți. Toată viața omului și, mai ales, viața celui care încearcă să înțeleagă lumea, să o cunoască, sunt definite prin suferință.

Există o trăsătură comună a comentariilor patristice ale *Ecclesiastului*, de la Origen și Ieronim, până la tradiția latină din epoca medievală: *Ecclesiastul*, împreună cu trilogia solomoniană (*Proverbele*, *Ecclesiastul* și *Cântarea Cântărilor*), asimilează, în procesul de elenizare a creștinismului, trei părți integratoare ale filosofiei grecești: etica, fizica și epoptica sau mistica. Reprezentând fizica, în sensul cunoașterii naturii, *Ecclesiastul* se dezvăluie ca o carte a disprețului față de lume, față de tot ce înseamnă ματαιότης („deșertăciune”).

În plan universal și gnoseologic, *Ecclesiastul* este „cartea fizicii, în care sunt precizate locul lumii și locul omului; tema deșertăciunii se află la întretăierea afirmațiilor privind limitările, contingenta și nefericirea omenească, într-o alăturare a eticii cu fizica” (*Ibidem*, p. 520).

b. *Ecclesiastul* dorcescian

Ecclesiastul versificat de Eugen Dorcescu (din câte știm, premieră în cultura noastră, ca și stihuirea *Pildelor* și a *Rugăciunii regelui Manase*) este grav, cutremurător, pătrunzător și teribil pentru esența fragilă a omului. Stihuitorul creează pasaje poetice de origine sacră, care vorbesc despre *deșertăciunea omului*, *condiția adamică* și *înțelepciunea regelui*.

Regele înțelept conștientizează condiția efemeră a ființei umane, resimte insuportabila povară a propriei ființe: „Deșertăciune-i tot. Deșertăciune! / Într-adevăr, cu ce se-alege oare / Sărmanul ins din truda

lui sub soare?/Ce folosește *omul scos din lut*,/Trudind o viață-ntreagă neștiut?” (*Ecclesiastul*, I). *Qobeleth* cercetează viața dată de *Yah Elohim*, însă concluzia sa este dezarmantă: „Am cercetat, cu sârg și cu sudoare,/Tot ce-mplnim și nu-mplnim sub soare./Am cercetat. Și iată, toate sunt/Deșertăciuni. Și goană după vânt” (*Ecclesiastul*, I). Viața omului este deșartă, vremelnică, în fața infinității absolute a lui *Yah Elohim*: „Vai, drept aceea, am urât viața,/Căci cele de sub soare rele sunt!/Deșertăciune-i noaptea, dimineața,/Deșertăciune-s arșița și gheața,/Amărăciunea, râsetul sau greața...” (*Ecclesiastul*, II).

La nivel arhetipal, se conturează profilul împăratului înțelept și conștient de natura sa adamică, întors în fața lui Dumnezeu. Arhetipul împăratului care se adresează unei *ecclesia* conturează tabloul universal al *Ecclesiastului*. Întreaga suflare a omului este îndemnată să ia învățatură din această adunare. Astfel, se cristalizează un tablou arhetipal, unde împăratul cel înțelept îndrumă mulțimea, rătăcită sau străină de cele divine, către *Yah Elohim*.

La nivel simbolic, se întrevide imaginea deplorabilă a omului de pământ – ebr. *ha’adham* („om de pământ”), simbolul eșecului existențial: „Destinul creaturii e-n cuvinte:/Din nume știm că *omu-i de pământ*” (*Ecclesiastul*, VI).

În final, din *Ecclesiastul* reiese chintesența întregii lucrări sacre – deșertăciunea omului și nimicnicia sa în fața lui *El Shaddai* și, implicit, necesitatea mântuirii: „Din veac în veac, *Ecclesiastul* spune:/Deșertăciune-i tot. Deșertăciune./Nu știm ce-am fost, ce suntem, ce-o să fim./Nimicnicie. *Havel havalim*” (*Ecclesiastul*, XII).

III. *Pildele dorcesciene*

Poetul Eugen Dorcescu versifică și *Mishle Shelomoh* („Pildele lui Solomon”), care trasează, după *Ecclesiastul*, o linie ascendentă către învățatură și iluminare. *Mishle Shelomoh* pun accent pe virtutea care trebuie să cristalizeze parcursul ființei umane către mântuire: „Tu, fiule, ascultă vorba bună/A tatălui. Și nu abandona/Ce te-a-ndemnat pe vremuri, maica ta” (*Biblice*, p. 190), începutul înțelepciunii consti-

tuindu-l frica de *Cel Veșnic*: „Temérea de Cel Veșnic e-nceputul/Înțelepciunii. Însă cei nebuni/Ignoră orice fel de-nțelepciuni” (p. 189).

Un loc important în *Mishle Shelomoh* îl ocupă taina zilei de mâine, efemeritatea omului și interdicția de a accede la Taină: „Tu nu te lăuda cu ce-o să fie/Ori mâine, ori poimâine. Cu ce faci/A doua zi. Mai bine-ar fi să taci,/Căci până mâine e o veșnicie./Tu, om de lut, de unde poți să știi/Ce-aduce-un ceas, o clipă sau o zi?” (p. 231). O atare învățătură o regăsim, pe temeuri diferite, desigur, și la ilustrul poet latin Horatius, în *Ad Leuconoen*:

*Tu ne quaesieris scire nefas, quem mihi quem tibi
Finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
Temptaris numeros. Ut melius quidquid erit pati
Seu plures hiemes sue tribuit Iuppiter ultimam
Qae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrenum: sapias vina liques et spatio brevi
Spem longam reseces. Dum loquimur fugerit invida
Aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.*

[„Să nu ghicești din cifre, să afli nu e bine/Ce hotărât-au zeii cu mine sau cu tine://Mult mai ușor răbda-vom, de zile mai avem, //Sau ultima-i zăpada pe care o vedem./Fii înțeleaptă,-n cupe prefiră-acum licoarea,/Pe stânci tireniene a ostenit și marea; //Speranța e departe, prezentu-a și trecut. //Cât stăm de vorbă, timpul fugit-a nevăzut./Tu prinde bucuria de azi, pe care-o vezi, /În viitor e bine prea mult să nu te-ncrezi” (traducere de Ecaterina Andreica)].

IV. *Poemele originale*

În cea de-a treia parte a *Biblicelor*, după *Rugăciunea regelui Manase* (stihuită și ea) și după un frapant *Epilog*, Poetul Eugen Dorcescu oferă publicului avizat o serie de *poeme originale*, care au în comun o notă spirituală, înălțătoare și pură. *Psalm*, poemul ce deschide seria *Poemelor originale*, este o curajoasă înșiruire de laude adresate Atotputernicului, Creatorului de frumos și puritate, Creator care, în cele din urmă, va

elibera și duhul Poetului din carcera trupului de lut: „Lăudat că-n final/mă omori...” (*Psalm*). Eul liric mulțumește *Celui ce este* pentru existența însăși: „Lăudat pentru bucata de pâine/și pentru paharul de apă, date mie azi,/date ieri, date mâine./Lăudat că ești Duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând./Fiindcă ești./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori” (*Psalm*).

Obrazul Miriamei, îmbolnăvit de lepră, simbolizează pedeapsa divină, ce cade, analogic, asupra lumii triste, decăzute și uitată de Dumnezeu: „Oraș lepros, cu șanțuri și gunoaie,/Cu-njurături, borfași, cu nunți de câini” (*Obrazul Miriamei*). Eul poetic, frânt de pustietatea și materialitatea apăsătoare ale terestrului, visează la mântuirea divină, ce nu întârzie să se arate în puritatea unui peisaj sufletesc: „Totul se-amestecă. Totul e pur, ne-nceput,/în grădinile Domnului./Am uitat cine sunt. Mi-am uitat pergamentul,/mica glorie, pana./Stau în zori,/plin de rouă, pe prag./Și privesc: Domnul străbate *Poiana*” (p. 254). Subiectul liric pășește pe calea mântuirii către *Cel ce este*, îndeplinind legile divine care constituie un *modus vivendi – ars moriendi* pentru Poet: „Doamne, știu bine/că voi veni, într-o zi,/nefericitul de mine,/în fața/Celui ce-nseamnă Calea,/Adevărul și Viața” (p. 255). Substanța celestă și puritatea metafizică sunt imuabile: „N-a fost și nu va fi și nici nu este/Decât substanța lumilor celeste” (O, *Domnul meu!*...).

Ca entitate culturală și arhetipală, poetul este unul dintre vechii *sopherim* („scribi”), face parte din *the happy few*, pe drumul îngust, ascensorial, către *Cel ce este*: „noi eremitici *sopherim/the happy few* călătorim/către-un celest Ierusalim/către-un sublim Ierusalim/acceptă-ne *to sleep to dream*” (p. 265).

Poetul este un scrib – simbol cultural și arhetipal peren. Scribul se lasă ghidat doar de *Yah Elohim* și de *Sfânta Scriptură, Cartea Cărților*. El nu se afundă în materialitatea muribundă a lumii, ci propovăduiește Calea, Adevărul și Viața. Scribul există în lume, însă nu se amestecă în aceasta, ci se detașează de ea: „Frumos și pur, dușman al nimănui,/Neștiutor de vrajbă și de ură,/Pierdut în scriitură și-n Scriptură:/Așa își poartă fragila făptură,/Blindat, zidit, în sihăstria lui” (p. 276).

Simbolistica dorcesciană poartă valențe culturale nobile și perene: *porumbelul* – simbol arhetipal al mesajului divin, pur și totalizator: „Pe-alee,-n fața mea – un porumbel./Descins din albăstrimi, ca Sfântul Duh./Un mesager de raze și de puf,/Chemându-mă, din lume, către El” (p. 249); *drumul și călătoria* – simboluri ale ascensiunii metafizice. Drumul dorcescian se îndreaptă spre Divin și Absolut, prilejuindu-i eului liric o călătorie inițiativă revelatoare: „demult demult când drumul era drum/nu un infern de șanțuri și de fum/când drumul lin și alb și vălurit/curgea din infinit în infinit” (*cântec de călătorie*); *Ioanitul* este pentru Poet un simbol al loialității și al devoțiunii masculine. Ca și Poetul, *Ioanitul* este un slujitor de elită al Domnului. Cuvântul de onoare îi este Calea: „Bătrânul Cavaler se-ntoarce-acasă,/Frumos și pur, la fel ca la-nceput,/Nici urmă n-a rămas din lănci și scut./Din strigătul de luptă – o grimasă” (p. 270). Întâlnirea cu „Împăratul pe Care o viață întreagă L-a slujit” îl umple de fericire, chiar în clipa când „O rană-i taie inima, de-a latul” (p. 270).

În final, Poetul, în ciuda disperării jalnice a gloatei, a mulțimii nebune, uitate de Dumnezeu, își găsește salvarea și puterea în *El Shaddai*, căruia îi este veșnic „rob”. Îndreptarul său spiritual este *Scriptura*: „Ce bine că nu sunt de capul meu!/Că rob am fost. Și sunt. Și-o să rămân./Ce bine că slujesc sub un stăpân!/Și că stăpânul-acela-i Dumnezeu” (p. 273).

V. Concluzii

Versificarea textelor *biblice* de către Poetul Eugen Dorcescu reprezintă un act superior de consacrare perenă a autorului în conștiința literară și în istoria literaturii române. Geniul liric, inovația artistică, spiritul înalt, nobil, autoritatea și credința de nestrămutat ale Poetului în *Cel ce este ridică BIBLICELE* la nivel de capodoperă.

Subliniez această concluzie: *BIBLICELE* sunt, în literatura română, o capodoperă, pe care Eugen Dorcescu ne-o dăruiește în anul de grație 2021. *Qui habet Dominum ille felix est* (Sfântul Augustin).

„*Timișoara*”, 18 iunie 2021, p. 6; „*Timișoara*”, 25 iunie 2021, p. 6.

BIBLICELE LUI EUGEN DORCESCU: PSALMII DE IMPLORARE ȘI DE POCĂINȚĂ

Psalmii de implorare (cf. *Septuaginta*, Editura Polirom, Iași, 2006, volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, p. 14) și *psalmii de pocăință* – 6, 12 (13), 16 (17), 21 (22), 30 (31), 39 (40), 69 (70), 101 (102), 119 (120), 125 (126) – reprezintă o categorie de psalmi, în care exprimarea credinței în Dumnezeu și a recunoștinței față de El se contopesc cu dorința nestăvilită de a primi ajutor divin. Cererea fierbinte adresată Divinității se realizează într-un context dramatic, de mare zbucium lăuntric, antrenând suferință, regret, disperare, dar și nădejde.

Eugen Dorcescu a versificat toți acești psalmi, catalogați, în genere, alături de alții, drept *psalmi de pocăință*, manifestând fidelitate față de semnificația mesajelor psalmistului: a se vedea în *BIBLICE* (2003, 2021): 5, 6, 12/13, 16/17, 21/22, 30/31, 39/40, 50/51, 69/70, 101/102, 119/120 și 125/126 etc. Această opțiune oglindește aderența la ideea că pocăința adâncă este starea sufletească din care trebuie să pornească rugăciunea celui ce are încredințarea că lui Dumnezeu Îi datorează totul și că numai El îl poate salva din meandrele, din întinările lumii.

Psalmistul ne atenționează că nu e suficient să-I mulțumim lui Dumnezeu, ci trebuie să ne exprimăm credința în El, mai exact, în puterea Tatălui de a ne împlini dorințele. Iată cum sintetizează Eugen Dorcescu, în debutul *Psalmului 30/31*, aceste îndemnuri:

„În Tine, doar în Tine-mi pun credința.
Să nu fiu de batjocură nicidecum.
Sloboade-mi, în dreptatea Ta, ființa,
Ajută-mă! Auzi-mă strigând!”

Verbul la imperativ (*Sloboade*) implică și o invocare a judecății fără cusur a Tatălui, eul liric fiind convins că Atotputernicul îl va scoate din necaz, din moarte. Celelalte două verbe la imperativ (*Ajută* și *Auzi*) sunt strigăte puternice de implorare a atenției, a bunăvoinței divine. Gerunziul *strigând*, cu care se încheie cel de-al patrulea vers, arată că rugăciunea, rostită cu glas tare, este continuă – semn al unei nevoi permanente de sprijin dumnezeiesc.

Ce este Dumnezeu pentru cel ce I se adresează astfel? Vom afla dintr-un șir de metafore, care largesc sfera semantică a *casei de scăpare*, adăugând acelei imagini și ideea de instanță *protectoare*, în variantele *stâncă protectoare* și *fortăreață*, expresii inspirate, pentru a defini metaforic locul de refugiu și de adăpostire al sufletului îngreunat. *Cetatea tare* este, în cele din urmă, Biserica, spre care pașii credinciosului sunt îndreptați de Numele Sfânt al Domnului, prin întunericul fără capăt, întuneric-povară pentru cei ce nu ajung la Dumnezeu:

„Fii pentru mine stâncă protectoare
Și fortăreață, să m-adăpostesc.
Tu ești refugiul meu, cetate tare,
Și numele Tău sfânt, dumnezeiesc,
Îmi poartă pașii-n beznă pe cărare”.

Versetul 5 are aură mesianică. „În mâna Ta-mi încredințez eu duhul” este un stih ce se corelează cu enunțul pe care Iisus îl rostește înainte de a muri pe cruce: „Și Iisus, strigând cu glas mare, a zis: «Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul Meu». Și acestea zicând, Și-a dat duhul” (*Luca 23, 46*).

Urmându-L pe Dumnezeu, psalmistul, al cărui spirit îl împărtășește, peste timp, Poetul stihuitor, îi urăște pe toți cei care au nesăbuiința de a se închina la idoli, delimitându-se net de ei. Poetul este radical în condamnarea „tupeului” acestora, folosind chiar acest substantiv neologic pentru a-i califica pe cei numiți, tot neologic, *idolatri*: „Urăsc al idolatriilor tupeu”.

Concentrarea asupra propriei căințe relevă maturitatea, inclusiv artistică, a stihuitorului, ce reușește să creeze imagini dure, de neuitat, legate de agresiunea nemiloasă a păcatului asupra ființei sale:

„Păcatul mă devoră, și mă doare,
Și oasele-mi se sfarmă, rând pe rând”.

Eul liric este trist, zdrobit sufletește, dar, ca și la bine, și la rău este tot cu gândul, cu nădejdea la Dumnezeu. De la El așteaptă „lumină” și „îndurare”, ieșirea din beznă și din suferință. Își încredințează destinul sacrei Sale voințe, fiindcă: „Doar Tu ești Domnul meu!”

Lupta cu dușmanii l-a secătuit de vlagă, de aceea imploră răspunsul divin la tânguirea lui. În versetul 20, prin „umbra feței Tale”, se sugerează că tainica prezență e posibilă în preajma sa, întrucât Dumnezeu este ubicuu, iertător și iubitor. Prezența divină continuă, totuși, să fie un mister, însă efectele milei Domnului se simt acut și reacția de mulțumire, de binecuvântare a celui ce a beneficiat de grația divină nu întârzie să apară:

„O, fie Domnul binecuvântat!
Căci a binevoit să Își arate
Spre Mine mila Lui. M-a protejat,
Precum un zid temeinic de cetate”.

Implorarea protecției divine a implicat prezența a două neologisme din aceeași familie lexicală: verbul *a proteja* și adjectivul *protectoare*.

Întremat, vindecat sufletește, Psalmistul îi îndeamnă pe toți cei ce au credință la dragoste de Dumnezeu și smerenie, neuitând să strecoare convingerea că aceia care se vor trufi vor fi pedepsiți. În varianta dorcesciană, aceste ultime versete au claritate și măreție, încheie apoteotic psalmul stihuit:

„Iubiți pe Domnul câți aveți credință!
Căci El va ocroti pe cei smeriți.

Iar cei orgolioși sunt pedepsiți.
În inimă fiți tari, și-n conștiință,
Voi, care-n Cel Etern nădăjduiți!”

Același traseu: credință, pocăință, implorare – se recunoaște în structura de rezistență a *Psalmului 39/40*. Multe idei devin, în exprimarea lui Eugen Dorcescu, idei-forță, rostite solemn. Ființa, încredințată Domnului, este salvată „din groapa nimicirii”, și așezată pe teren solid, sigur, cu rol simbolic în *Biblie*:

„Și Domnul a venit. S-a aplecat
Spre mine, cel pierdut. Și-a ascultat
Cuvântul meu de-adâncă disperare.
Din groapa nimicirii, din noroi
M-a scos. Mi-a pus picioarele pe stâncă”.

Cuvântul înseamnă rugăciune. Iar rugăciunea este aici chemare a Salvatorului, a Fiului Omului, a Fiului Domnului, El Însuși Dumnezeu. Tenta mesianică este vizibilă în versurile ce invocă venirea Mântuitorului:

„Sărac sunt eu. Nefericit sunt eu.
Dar Domnul mi-a venit în ajutor.
Tu îmi ești sprijin. Tu-mi ești salvator.
Nu-ntârzia, o, Dumnezeul meu!”

O asemenea sugestie comportă și stihurile în care psalmistul vestește „lumea adunată” despre „Salvarea Ta și Adevărul Tău”.

Primul verset se deschide cu o broderie de consoane explozive, bilabiale (*m, p, b*) : „L-am așteptat. Cu freamăt și răbdare”. O țesătură de repetiții, cu alură de chiasm, atrage atenția asupra condeiului poetic. Reținem asocierea *cântare necântată*, complement intern la conjunctivul verbului *să cânt*, plus determinantul adjectival, de proveniență participială, *necântată*, derivat tot din verbul *a cânta*. Se observă și de

această dată o concentrare destul de mare a unor termeni evocatori, într-un limbaj figurat în care lexemele sunt surprinzător distribuite în labirintul textual. Frapează din nou prezența neologismelor, manieră modernă de exprimare a laudelor pentru Dumnezeu:

„Tu ai înțelepțit auzu-mi frust;
Nu ceri și nu pretinzi holocaust.
Nici victimă nu vrei, expiatoare”.

În spirit dorcescian, sunt utilizate limbajul axiomatic: „Acela doar în lume-i fericit,/Care se-ncrede-n Domnul” și hiperbolizarea, îndeosebi pentru a reda dimensiunile pocăinței subiectului liric, dramatica asumare a păcatelor și acceptarea pedepselor:

„Căci mă-mpresoară relele, ca marea.
Pedepse m-au ajuns, nenumărate,
Mai multe decât perii care-mi cresc
În creștet. Nici nu pot să le privesc.
Aceasta-i plata grelelor păcate”.

Pe acest fond, acțiunea de implorare a iertării, a purificării, a salvării, în cele din urmă, recurge la mijloace afective de expresie, cum ar fi exclamațiile, interjecțiile, vocativele și interogațiile retorice: „Și lucru-acesta, Doamne, Tu îl știi!”; „Nu-mi refuza, de-aceea, îndurarea!”; „Cei care-mi hohotesc în nas: Ha! Ha!/Toți să rămână, Doamne, de rușine!”; „Nu-ntârzia, o, Dumnezeuul meu!”; „O, Doamne, înmulțit-ai peste fire...”; „Ca Tine nimeni nu-i. Cum să le spun?” etc.

Pentru a dramatiza discursul mistico-religios este folosită și adresarea directă, care implică prezența vocativelor și a interjecțiilor, dar și a formelor pronominale și verbale de persoana I și a II-a: „O, Doamne, înmulțit-ai peste fire...”; „Binevoiește, Doamne, și mă scapă!/Vino degrabă, Doamne,-n ajutor!”; „Sărac sunt eu. Nefericit sunt eu”; „Tu nu ceri jertfă, daruri de mâncare,/Tu ai înțelepțit auzu-mi frust”; „Dreptatea-Ți am rostit și voi rosti”; „Minunile-Ți spre noi”;

„Voința Ta e singurul meu vis/Și Legea Ta în inimă-i crestată”; „Buzele mele nu-s închise, iată” etc.

Singurul articol hotărât proclitic, *Lui*, este poziționat între două articole nehotărâte: „O laudă va fi. *Lui* Dumnezeu./Un cântec intonat în orice vreme”. Articulația hotărâtă subliniază, și prin grafiera cu majusculă, unicitatea *Celui Etern*.

Adverbul negativ *nu* atrage atenția prin poziția lui după cezură în versetul 5-6, în care semnele de punctuație – punctul interior, semnul întrebării, punctul și virgula, semnul exclamării – contribuie la redarea frământărilor eului liric:

„Ca Tine nimeni nu-i. Cum să le spun?
Căci vorba nu-i în stare să le-nșire.
Tu nu ceri jertfă, daruri de mâncare,
Tu ai înțelepțit auzu-mi frust;
Nu ceri și nu pretinzi holocaust [...].”;

sau:

„Binevoiește, Doamne, și mă scapă!
Vino degrabă, Doamne,-n ajutor!”

Ca element de coeziune sintactică, important și pentru realizarea muzicalității versurilor, Eugen Dorcescu introduce paralalismul sintactic, împărțind unitățile textului în structuri binare ori ternare: „Tu nu ceri jertfă, daruri de mâncare,/Tu ai înțelepțit auzu-mi frust;/Nu ceri și nu pretinzi holocaust”; sau/și paralelismul sintactic complementar: „Voința Ta e singurul meu vis/Și Legea Ta în inimă-i crestată”; ori: „Căci n-am păstrat-o numai pentru mine/Dreptatea Ta. Ci am vestit mereu/Salvarea Ta și adevărul Tău”. Nu lipsesc nici structuri poetice specifice discursului religios/liturgic tradițional: „Să mă ferească, Doamne, de ce-i rău”, „Binevoiește, Doamne, și mă scapă!”, „Mărit să fie Domnu-n veșnicie!” etc.

Acești psalmi de implorare au, în subsidiar, și o funcție de îndrumare. Sunt modele de pus în practică de către credincioși, cei prezentați mereu în antiteză morală cu necredincioșii.

Psalmul 6, inclus atât în categoria psalmilor de implorare, cât și în cea a psalmilor de pocăință, alături de 37/38 și 42/43, vorbește, mai cu seamă, despre tulburarea fizică și psihică a celui ce își recunoaște păcatele, reflectând o conștiință a păcătosului... pocăit, care nu L-a uitat pe Dumnezeu:

„M-am istovit de suferință. Gem
Întreaga noapte-n beznă și Te chem”.

Implorările – rugăminți arzătoare – sunt concretizate în enunțuri imperativ-exclamative: „Și nu mă pedepsi-n mânia Ta!”, „Întoarce-Te, fă-mi sufletul ușor!”; „Mă ofilesc, ai milă!”; „Mă mântuiește! Fii îndurător!...” Aceștia li se adaugă, prin relieful emoțional, enunțuri interogativ-retorice: „Tu, până când, o, Doamne?... M-ai uitat?”

Referința la Divinitate se realizează aici prin trei termeni: *Doamne*, *Părinte*, *Cel Etern*. *Doamne* este neutru stilistic, *Părinte*, încărcat de căldură, iar *Cel Etern*, de admirație în fața *Celui ce este*. De pildă, când cere mântuire, ușurarea sufletului de păcate, eul liric are un argument imbatabil: „Căci morții nu își mai aduc aminte/De Tine, să Te laude, Părinte...”

Căzut în păcat, eul liric se adresează în mod direct lui Dumnezeu prin vocative, interjecții, pronume de persoana I și a II-a, verbe la imperativ: „O, Doamne, blând îmi fii”; „O, Cel Etern”; „Și iată-mă ”; „Te chem” etc.

Întunericul este o grea pedeapsă divină: „Întreaga noapte-n beznă și Te chem”. Asocierea nopții cu *bezna* exprimă o intensitate sporită a disperării, semnificând zbaterea sufletului în Infern. În *Textul Sfânt*, singurele prezențe în beznă sunt lacrimile și focul arzător. Nu e de mirare că psalmistul, conștient de imensele sale greșeli, este cuprins de o cumplită suferință. El cunoaște Infernul. În Infern se adâncește, strigă

către un Dumnezeu care nu-i răspunde, făcându-l să creadă că l-a uitat. Întunericul/bezna simbolizează osândirea, pierderea sufletului, în care lumina nu mai pătrunde. Se observă că poetul manifestă preferință pentru lexemul *bezna*, ocurent și în *Psalmii 10/11*: „Cu arcul pregătit, pândind mereu/În bezna, pe cel pașnic să-l doboare”; *15/16*: „Mereu sub ochii mei este Cel Veșnic:/Lucește-n bezna lumii, ca un sfeșnic”; *17/18*: „Făclie îmi aprinzi. Vei lumina/Adâncul meu și, cruntă, bezna mea” sau: „Nu-mi tremură, oricât de mare-i bezna”; *21/22*: „Strig ziua și nu-mi răspunzi, Dumnezeul meu preaiubit,/Strig noaptea și tot n-am odihnă, sub bezna și stele”; *30/31*: „Și numele Tău sfânt, dumnezeiesc,/Îmi poartă pașii-n bezna pe cărare”; *38/39*: „Mut am rămas în bezna și tăcere”; *41/42*: „Port greu noian de bezna și-azururi pe grumaz”; *63/64*: „Își dau curaj, țin sfat, stau la taclale/În bezna și-n abisul urii lor”. *Bezna* apare și în *Ecclesiastul în versuri*: „Că îl așteaptă bezna și mormântul” (XI, 8); în *Pildele lui Solomon* „Un om, ce de pe drumu-nțelepciunii/A rătăcit, va odihni curând,/Alături cu netoții și nebunii,/În bezna și-n genunile țărâni,/Pe patul negru-al morții, în pământ” (21, 16); și în *Rugăciunea regelui Manase*: „Însă, rugându-Te, cer: Iartă-mă, Doamne, iartă-mă,/nu socoti a mă pierde/în bezna fărădelegilor mele, mucegăită, cumplită,/ca veninul de verde”.

În tradiția creștină, suferința este modalitatea prin care se plătesc păcatele. Singura scăpare pentru suflet este căința profundă, continuă: „Mă ofilesc, ai milă! Iată, plâng”; „M-am istovit de suferință. Gem”; „Am ochii arși de veghe și de jele”.

Semnificative sunt și modurile și timpurile verbale din textul versificat: *ai uitat*, *a auzit*, *a primit* sunt verbe la indicativ, perfect compus, exprimând o acțiune încheiată înainte de momentul rugăciunii, în timp ce *Scăldându-* este la gerunziu, mod al acțiunilor în progres. Verbele la prezent indică intensitatea trăirii, dând impresia unui prezent cu aspect durativ: *tremură*, *plâng*, *pier*. Comunicarea directă cu Dumnezeu se realizează prin intermediul imperativului, mod folosit pentru formularea rugămintilor: *Întoarce-te*, *Fii îndurător*, *Nu pedepsi*, expresii folosite îndeobște în limbajul religios. Imperativul

predomină în monologul liric de invocare a lui Dumnezeu, de implorare a milei, iertării și salvării:

„O, Doamne, blând îmi fii, nu mă muștra
Și nu mă pedepsi-n mânia Ta!”

Prin forța metaforei *urzitorilor de rele* intrăm într-un tablou plin de tensiune. Imperativul servește și alungării vrăjmașilor:

„Plecați, îndepărtați-vă, acei
Ce mă urâți, nemernici și mișei!”

Intervenția divină este salutară și pacifică. În finalul psalmului, atmosfera se înseninează, credința se intensifică:

„Căci Domnul glasul meu l-a auzit,
Chemarea, rugăciunea mi-a primit
Și iată-mă, prin Domnul, izbăvit!
Sunt risipiți și pier de lângă mine
Dușmanii mei, în spaimă și rușine”.

Din versurile de mai sus, singura concluzie posibilă este aceasta:

„O, Cel Etern! Salvarea-i doar la Tine...”

Psalmul 6 ne prezintă o mostră de ieșire din criza existențială, grație îndurării și acțiunii Domnului. Este, de aceea, un adevărat model de descoperire a căii spre Dumnezeu bun, iertător și tămăduitor: pocăința. Aproape uităm că *Psalmul* nu a fost scris de Eugen Dorcescu, ci este un *Psalm* al lui David, transpus în româna contemporană atât de inspirat. Prin scriitura sa meșteșugită, prin stilul elevat, prin prozodia clasică, prin figurile semantice (v. epitetele *lacrimi grele; ochii arși; suflet ușor*; metaforele verbale: *ofilesc, risipiți*) și sonore (v. *asonanța* – „ochii

arși de *veghe* și de *jale*”, unde lui *a* accentuat îi corespunde un *e*; *aliterația consonantică*: recurența consoanei vibrante *r* – „De ura urzitorilor de rele”), prin dedicația sa față de *Scripturi* și prin felul cum rezonază cu psalmistul, Eugen Dorcescu ne dăruiește poezie psaltică magistrală.

Foarte apreciat de experții în domeniu, așa cum o demonstrează exegeza sa tot mai amplă, Eugen Dorcescu va rămâne în conștiința contemporanilor săi drept „ultimul psalmist al mileniului al II-lea” (Ion Pachia Tatomirescu), cel căruia *Biblia* „îi stă ca o pecete pe inimă” (Valeriu Anania).

„*Timișoara*”, 6 august 2021, p. 7.

PSALMUL 1 ÎN STIHUIREA INTERPRETATIVĂ ȘI ARTISTICĂ A LUI EUGEN DORCESCU. ANALIZĂ CONTRASTIVĂ

Poezia română cultă își are începuturile în *Psaltirea* lui Dosoftei. În efortul și succesul mitropolitului cărturar din secolul al XVII-lea „de a tocmi” în versuri psalmii canonici ai *Bibliei*. Monument al culturii române, *Psaltirea* dosofteiană a rămas reper și posibil model pentru poeții care, de-a lungul vremii, au simțit chemarea de a versifica, strunindu-și măiestria, mesajele religioase, filosofice, etice, estetice etc., de venerabilă altitudine, înscrise în *Cartea Psalmilor*. Dosoftei le-a deschis scriitorilor români o cale de imens prestigiu cultural, întemeind poezia noastră pe cea mai însemnată carte poetică a *Bibliei*. În același timp, prin mijlocirea genului psaltic, a înălțat cuvântul poetic românesc către Dumnezeu. Și s-a plasat, astfel, în fruntea unei tradiții.

Mulți poeți români au avut imboldul de a versifica psalmii, îndeosebi psalmii canonici, dintre care majoritatea îi sunt atribuiți lui David. Puțini s-au încumetat să stihuiască și să publice psaltiri. Dar se cer remarcați nu doar cei ce au ajuns la această performanță, ci și ceilalți, care și-au încercat condeiul pentru a da o expresie poetică numai unora dintre psalmi. Mai întâi, cu toții au meritul de a fi păstrat viu interesul pentru singura carte biblică în care credinciosul cântă, strigă, imploră, se tânguiește, preamărește, binecuvântă etc., adică I se adresează în fel și chip Dumnezeului din ceruri, punându-și în El toate nădejtile. Apoi, au și meritul de a fi generat numeroase și variate forme poetice mnemotehnice, în care ideile profunde ale religiozității umane să poată circula și în spațiul poeziei românești. Din respect față de

strădaniile tuturor, mă voi abține să schițez vreo ierarhie. Totuși, plasându-l printre stihuitorii psalmilor canonici pe Eugen Dorcescu și analizând realizările sale în această sferă a poeticității, voi fi nevoită să așez, uneori în comparație, alteori în contrast, mereu în vibrante dialoguri, stihuirile dorcesciene și cele ale altor poeți români. Voi încerca să evidențiez astfel, în contextul unei solidarități de natură spirituală, contribuția lui Eugen Dorcescu – în special, stihuirea sa interpretativă și modernă – la consolidarea nobilei tradiții ce pornește de la Dosoftei.

Eugen Dorcescu nu ne-a dăruit (încă) *Psaltirea* sa. A publicat doar 71 de psalmi versificați, cu o adăugire semnificativă (*Psalmul 41/42*), în cea mai recentă ediție a antologiei intitulată *Biblice* (Editura Euro-stampa, Timișoara, 2021). **Când** anume a stihuit psalmi Eugen Dorcescu? Într-un moment istoric în care, în marile centre culturale ale lumii, de traducerea *Bibliei* se ocupă deja echipe mixte, alcătuite din teologi și scriitori. Când, deci, rolul scriitorului în stabilirea formei mesajelor biblice a fost sensibil reconsiderat¹. **Cum** anume a versificat psalmii? Cu atenție la semantica spirituală, corelând sensul contextual cu semnificații congruente din ansamblul *Sfintelor Scripturi*, într-un limbaj înnoit, cu notabile inserții neologice, rezervându-și deplina libertate de a se consacra poeziei proprii, în consonanță cu viziunea sa asupra poeziei mistico-religioase.

Pentru psalmii „săi”, Eugen Dorcescu are girul unui mitropolit și scriitor de statura lui Bartolomeu (Valeriu) Anania. Iată o frază peremptorie, care legitimează prezența Poetului timișorean în direcția Dosoftei din literatura română:

„... autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile

¹Cf. Preot dr. Ionel Popescu, „Locul meu este în căușul de azur al palmei lui Dumnezeu”, I, „Timișoara”, 11 septembrie 2020, p. 6; II, „Timișoara”, 18 septembrie 2020, p. 6; Preot dr. Ioan Bude, *Mărturisiri și mărturii, cu și despre stihuitorul „Biblicelor” – Maestrul Eugen Dorcescu*, „Timișoara”, 9 iulie 2021, p. 7.

talentului autentic al unui scriitor modern” (v. textul de coperta a IV-a, la ambele ediții ale *Biblicelor* – 2003; 2021).

Și, pentru a sublinia, încă din introducere, nivelul estetic de excepție al stihuirii cărților poetice și sapiențiale ale *Bibliei* de către același Poet, cităm o frază *nec plus ultra* despre izbânda lirismului în aceste temerare întreprinderi, o frază care, de asemenea, nu se poate ignora, fiindcă poartă semnătura lui Ion Pop, expert ilustru în poezie:

„«Poet religios» nu e, totuși, Eugen Dorcescu, în sensul limitat-convențional al calificativului, ci mai degrabă unul al stării de religiozitate, în sens goetheean-blagian. Adevărata religiozitate poetul o transmite, însă, prin intermediar biblic, în excelențele transpuneri în versuri ale *Psalmilor* și *Ecclesiastului*, unde sunt recuperate, cu o vigoare nouă, dexteritatea și rafinamentul articulațiilor discursive din mai vechile poezii, cu echilibrarea deplină a cuvântului arhaic cu cel neologistic” (*Poezia lui Eugen Dorcescu*, „Viața românească”, nr. 3, 2017).

Eugen Dorcescu este la fel de Poet în *Biblice* (2021), ca și în *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, antologia sa *ne varietur* din 2015, ori în volumele care i-au urmat acesteia (*Elegiile de la Carani*, 2017; *Agonia caniculei*, 2019). De la primul până la ultimul psalm versificat, transfigurarea artistică este cea a unui Poet al imaginilor, figurilor, finalurilor, rimelor etc. inspirate, inconfundabile și inubliabile. Nu doar unice, dar și remarcabile din punct de vedere axiologic. Cu alte cuvinte, Poetul stihuieste *Psalmii* cu aceeași responsabilitate, vocație și conștiință cu care creează poezie originală. Nu abdică de la standardele sale intelectuale și estetice, se dedică oricărui vers, cu convingerea că „pentru Domnul lucrează”, pentru „Cel ce este”, „Etern, într-o eternă noapteză”. Dezinteresat de orice competiție cu poeții contemporani, vizând doar atingerea și, poate, depășirea limitei maxime a propriei creativități. A nu se înțelege că Eugen Dorcescu ar forța, în acest scop, structurile poetice, limbajul, logica figurală. Dimpotrivă. Se supune tuturor constrângerilor de sens, respectând cu sfințenie conținuturile biblice; se supune și tiparelor formale, în speță normelor prozodiei clasice. Lirismul său țâșnește, ca fântânile arteziene, în binecunoscuții parametri ai

textului poetic în versuri, în structura căruia se împletesc și se armonizează sonoritățile unor rugăciuni, implorări, laude psaltice. Stihuirile dorcesciene excelează prin naturalețe. Prin forță. Prin inovație. Prin impact.

*

Să urmărim, deci, ce-l apropie și, mai cu seamă, ce-l desparte pe Eugen Dorcescu de Dosoftei² și de doi dintre cunoscuții autori de *Psaltiri* versificate, Vasile Militaru³ și Constantin Popescu-Iași⁴, având ca bază a comparației stihuirea *Psalmului 1* (*Fericit bărbatul...*, *Beatus vir...*, μακάριος ἀνὴρ).

Fiecare dintre aceștia a folosit pentru versificare ediții diferite ale *Bibliei*, în limba română sau/și în limbi străine. Întrucât abordarea mea implică și un text martor din poezia originală, pe acesta îl voi cita din principala ediție a *Bibliei*, consultată de Eugen Dorcescu acum aproximativ trei decenii, la data stihuirii celor 70 de psalmi din *Psalmii în versuri*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Marineasa, Timișoara, 1997⁵.

Psalmul inaugural, stihuit de Eugen Dorcescu acum aproximativ 30 de ani, când a reușit, de fapt, să versifice toți psalmii omului/ai Genezei (*Cartea I*) și să-i publice în prima ediție a *Psalmilor în versuri* (Editura Excelsior, Timișoara, 1993), se pretează la o analiză comparativă. Acest psalm are un exordiu celebru: „Fericit bărbatul”. Îl întâlnim ca atare în textul biblic:

²Dosoftei, *Opere*, I, *Versuri*, Ediție critică de N. A. Ursu; Studiu introductiv de Al. Andriescu, Editura Minerva, București, 1978.

³Vasile Militaru, *Psaltirea în versuri*, Editura „Lumină din Lumină”, București, 2000.

⁴Preot Constantin C. Popescu-Iași, *Psaltirea în versuri*, Ediția a II-a, revăzută și îngrijită de Preot Mihai Manolică, Editura Doxologia, Iași, 2012.

⁵*Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

„Psalmul 1

Al lui David.

1. *Fericit bărbatul*, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut”, precum și la autorii implicați în comparație (la Militaru: „*Fericit bărbatul* care binele de rău alege/Și n-ascultă niciodată sfatul celor fără lege;/Fericit cel ce, pe drumul păcătoșilor, un pas/N-a făcut și niciodată n-are pe-acel drum popas” – p. 13; la Popescu-Iași: „*Fericit bărbatul* care cu cei răi n-a stat la sfat/Și cu cei necredincioși pe-a lor cale n-a umblat/Și cu cei care hulesc pe-al lor scaun el n-a stat!” – p. 23), cu mici modificări față de textul sursă în stihuirea lui Dosoftei („*Ferice de omul*⁶ ce n-a merge/În sfatul celor fără de lege/Și cu răii nu va sta-n cărare,/Nici a șede-n scaun de pierzare” – p. 11).

La Eugen Dorcescu, în secvența incipientă, întâlnim o construcție nominală trimembră, rezultată în urma elipsei verbului copulativ *a fi* din structura unei propoziții axiomatice (*Preafericit este bărbatul înțelept). Centrul nominal *bărbatul* este dublu determinat, la stânga de superlativul *preafericit*, obținut prin derivare cu prefixul *prea* (într-o subtilă aluzie la Eminescu, v. „O prea frumoasă fată”, sau/și la formula de reverență față de Patriarhul Bisericii Ortodoxe – *Preafericitul...*), iar la dreapta, de adjectivul *înțelept*. Tema discursului psaltic este reliefată prin grafierea cu majuscule:

„PREAFERICIT BĂRBATU-nțelept ce nu se duce
La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește
Pe calea celui care păcatul făptuiește
Și nici nu clevețește batjocuri la răscruce” (p. 27).

⁶ Expresia echivalentă *ferice de + substantiv/substitut* apare frecvent în versificările dorcesciene ale psalmilor: „*Ferice de acel ce niciodată/Nu-l uită pe sărman*” (*Psalmul 40/41*); „*Ferice de acel cu tolba plină!*” (*Psalmul 126/127*); „*Fică a lui Babel! Devastată/Vei fi și tu. Ferice de acel/Ce-ți va întoarce răul. Tot la fel/Cum ne-ai făcut tu nouă altădată*” (*Psalmul 136/137*); „*Ferice de acel care-ntr-o zi/Pe pruncii tăi plăpânzi îi va izbi/Și-i va zdrobi și-i va strivi de stâncă*” (*Ibidem*) etc.

De la primele vocabule, rostite pe un ton stentorial, clamate, se întrevede o strategie retorico-literară, care se va manifesta pe parcursul suitei de 71 de psalmi stihuiți de Eugen Dorcescu, strategie ce personalizează versificările, asigurându-i autorului o clară distanțare față de predecesori. În acest context, am înregistrat incipitul drept indice de continuitate, dar și de modernizare în versificarea psalmilor. De continuitate, fiindcă păstrează sonoritățile puternice ale cântării davidiene către Domnul; de modernitate, deoarece Poetul are curajul intruziunii într-o formulă fixă celebră, pentru a-i augmenta expresivitatea semantico-sintactică și forța retorică. Pe de o parte, ecartul față de tradiție se observă la nivel sintactic: expresiei bimembre „(prea)fericit bărbatul” i se adaugă un element esențial: *înțelept* – „PREAFERICIT BĂRBATU-*nțelept*”. Blocul sintactic corespunde, astfel, unei propoziții și transmite un sens propozițional. Pe de altă parte, acest adaos (*prea-*; respectiv, *înțelept*) sporește densitatea semantică a începutului, forța sa ilocutionară. Căci determinantul „înțelept” aduce în prim-plan calitatea cea mai prețuită în *Biblie* (a se vedea ruga lui Solomon, cărțile sapiențiale canonice și deuterocanonice, o seamă de psalmi etc.). Certamente, această ingenioasă soluție s-a ivit în urma unei lecturi interpretative a *Bibliei*, combinația „PREAFERICIT BĂRBATU-*nțelept*” sintetizând pregnante structuri de adâncime ale textului biblic, referitoare la fericire și înțelepciune. Nu în ultimul rând, prin această figură, autorul schimbă tipul de discurs în primul verset, dintr-un discurs descriptiv într-unul argumentativ. „PREAFERICIT BĂRBATU-*nțelept*” este, fără îndoială, teza unei argumentații. Să revenim, deci, la primul verset al *Psalmului 1*, în varianta dorcesciană (v. *supra* citatul de la pagina 27), și să urmărim cum toate propozițiile atributive – care, în versificările anterioare (v. *supra* exemplele din Dosoftei, Militaru, Popescu-Iași) identifică, într-o mulțime, printr-un set de diferențe față de alte comportamente sociale, un bărbat/un om fericit – își schimbă rolul, funcționând drept argumente pentru înțelepciune și, pe cale de consecință, pentru fericire. Argumentele sunt rânduite logic, dinspre cel mai slab spre cel mai puternic. Ele sunt formulate în spiritul textului sursă, dar cu intervenții personale notabile. Astfel, făcând abstracție de

limbajul poetic, reținând doar configurația semantică a propozițiilor atributive succedente tezei, conchidem că este „PREAFERICIT BĂRBATU-nțelept, care (a se citi *fiindcă!*):

1. nu se duce la sfatul răufăcătorilor („... ce nu se duce/La sfatul celor care fac răul”);

2. nu se amestecă cu cei păcătoși („Nu se-oprește/Pe calea celui care păcatul făptuiește”);

3. nu vorbește pe nimeni de rău („Și nici nu clevește batjocuri la răscruce”).

Cele trei argumente au, în textul versificat, predicate verbale exprimate prin verbe la forma negativă (*nu se duce; nu se oprește; nu clevește*), negația fiind, precum în textul biblic și la predecesorii susmenționați, o expresie a modului de educare prin interdicții. Altfel spus, de educare apofatică. Interesant este că în textul biblic, ca și la Popescu-Iași, care se menține în apropierea acestuia, verbele sunt la indicativ, perfectul compus, fericirea fiind urmarea unor comportamente sociale onorabile; la Dosoftei, verbele-predicat apar la indicativ, viitor, ca recomandări pentru cel ce ar viza fericirea; pe când la Eugen Dorcescu aceste verbe sunt la indicativ, prezent, într-o combinație specifică aserțiunilor ale căror înțelesuri sunt oricând valabile pe axa temporală, fapt ce accentuează caracterul axiomatic al versetului analizat. Discursului biblic versificat de Eugen Dorcescu este, în general, încărcat de axiome, care au suport predicativ în verbe la indicativ prezent (mod + timp ce subliniază certitudinea enunțiatorului în privința adevărului rostirilor sale): „Mântuitor e Domnul. Stă de pază – /Pe-aleșii Săi îi binecuvântează” – *Psalmul 3*; „... Domnul Își alege/Pe-acela care-L teme. Pe acel/Ce strigă cu nădejde către El” – *Psalmul 4*; „... Domnul e tăria casei mele” – *Ibidem*; „Tu celui drept dai binecuvântare./Îi ești putere, scut și-mbărbătare” – *Psalmul 5*; „Domnu-i scăparea celui asuprit/E adăpost la vreme de durere” – *Psalmul 9a*; „Stăpân e Domnul pe pământ și-n cer./Popoarele ca ierburile pier” – *Psalmul 9b/10*; „... Domnu-i drept, lucrează-ntru dreptate./Cei drepti Îl vor vedea-n eternitate” – *Psalmul 10/11*; „... Domnul stă alături de cel drept” – *Psalmul 13/14* și numărul exemplelor sporește, pe măsură ce

înaintăm în suita de psalmi stihuiți de Eugen Dorcescu: „Pe toate le preschimbi. Și se preschimbă./Dar Tu Același ești. Nu ai durată” – *Psalmul 101/102*; „Dacă Cel Veșnic bietul tău sălaş/Nu ți-l zidește, vană-i orice trudă!” – *Psalmul 126/127* etc. etc.

*

Al treilea verset conține o renumită comparație, foarte plastică, valorificată în literatură și în arta picturală: cea a bărbatului fericit cu pomul rodnic, înfrunzit, aflat lângă o sursă de apă (izvor, fântână, pârâu):

„Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vremea sa și frunza lui nu va cădea și toate câte face vor spori”.

În textul biblic, cei doi termeni ai comparației sunt interschimbabili, se face ușor trecerea, simbolică, de la imaginea pomului rodnic la cea a omului înstărit (v. finalul: „și toate câte face vor spori”). Prosperitatea este o sursă de fericire. Explicația stării de bine se găsește, deci, în intermediarul acvatic. Lichidul vital reprezintă cel mai de preț dar divin. Dacă aceasta este voia Domnului, apa țâșnește din stâncă și râuri pline curg în pustiu, căci nimic nu este imposibil pentru El. Imaginea pomului/omului de lângă apă, recurentă în *Biblie*, este un semn al dragostei și al binefacerilor lui Dumnezeu pentru poporul ales. În subsidiar, și o promisiune de înveșnicire a binelui, a demnității umane.

Structura comparativă este amplă, însoțită de câteva precizări, care implică efecte perlocuționare: # Sădiți pomii sau orice altă plantă lângă apă, căci numai așa vor fi în putere și cu rod bun #. (Cf. *Isaia 32, 20*: „... fericiți veți fi, semănând de-a lungul oricărei ape”).

La Dosoftei, comparația se desfășoară în șase versuri, reținând toate amănuntele din textul biblic și insistând, în final, pe ideea de îmbelșugare: „Și va fi ca pomul lângă apă,/Carele de roadă nu să scapă,/Și frunza încă nu-ș-va pierde,/Ce pre toată vremea va sta verde./Și de câte lucrează i-sporește,/Și agonisita lui va crește” (p. 11);

Militaru adaugă elementul solar în completarea tabloului „pomului sădit lângă izvoare”, creând o atmosferă paradisiacă, sugestia pomilor din Grădina Raiului. Compoziția plastică, precum și dexteritatea în versificație amintesc de Coșbuc. Și la Vasile Militaru, cheia fericirii stă

în vigoare și rodnicie: „Că acela e ca pomul cel sădit lângă izvoare,/ Adăpat de ape limpezi, mângâiat mereu de soare,/Ale cărui ramuri pline își dau roadele la vreme,/Iar frunzișu-i niciodată de-a fi veșted nu se teme” (p. 18);

La Popescu-Iași regăsim o structură comparativă amănunțită, în paralelism cu originarul biblic, dar și foarte aproape de Dosoftei, ambii considerând abundența rodului drept izvor al fericirii: „Și în toate câte face, spor bogat în toate are,/Că-i ca pomul răsădit lângă apa de izvoare,/Ce la vremea lui rodește și aduce multe roade,/Iară frunza lui cea verde niciodată nu mai cade” (p. 23).

La Eugen Dorcescu, versetul al treilea, mai redus ca dimensiuni, lasă pe dinafară referința la belșug, preferând ideea de sănătate: „Și care n-are roade și frunzele betege”. O sănătate morală, dacă luăm în considerare legătura strânsă cu cel de-al doilea verset, în care apare metafora verbală „se-adapă”, cu o semantică axată pe satisfacerea setei de bine, pe care o resimte foarte puternic credinciosul:

(2. „Ci-și află desfătarea doar în divina Lege.

La ea, și zi, și noapte, gândește și se-adapă.)

3. Asemeni e cu pomul ce crește lângă apă

Și care n-are roade și frunzele betege” (p. 27).

„Divina Lege” și apa îi sunt la fel de necesare și stihuitorului modern. Îi sunt vitale. Fiindcă cel ce a răscitit *Biblia* a înțeles că apa este un simbol al mântuirii. În Samaria, la fântâna lui Iacov, în discuția cu femeia samariteancă, apa este transformată de Iisus într-un simbol al mântuirii. Cel ce „se-adapă” din Lege ca din apă nu caută, neapărat, supraviețuirea, ci mântuirea. În mântuire constă fericirea lui (v. *Psalmul 40/41*: „Ferice de acel ce niciodată/Nu-l uită pe sărman. Când va veni/Și pentru el nenorocita zi,/Îl mântuiește Domnul drept răsplată./ Domnu-l păzește și-n viață-l ține,/E fericit, nu-i pradă la vrăjmași”; *Psalmul 41/42*: „Noi, robii *prea ferice ai mântuirii Sale*” etc.).

Adâncind deschiderile semiotice ale psalmului, conferindu-le o valoare superioară, Eugen Dorcescu se distanțează tot mai mult – în fond – de ceilalți stihuitori români. Nu și de psalmistul David, „Regele regilor și Poetul poezilor”⁷. Căci psalmul acestuia permite, încurajează chiar, o asemenea interpretare, o atare configurare creștină a fericirii. De altfel, una dintre convingerile lui Eugen Dorcescu, decurgând din repetate și riguroase lecturi biblice, este aceea că omul nu este ființă întru moarte, ci „ființă întru mântuire”⁸. Acesta este vectorul înălțării sale, prin Iisus Hristos.

*

În primele versete ale Psalmului *Fericit bărbatul...* s-a conturat, pe baze principiale, un model de comportament moral, în virtutea căruia omul este îndemnat să nu acționeze în situații compromițătoare, ci să respecte mereu Legea divină. Portretul bărbatului bun și fericit se dezvoltă în versetul al patrulea prin contrast cu nefericiții lumii. Delimitarea bun-rău este categorică, mai ales atunci când intervine ca factor diferențiator credința. Limita de demarcație este trasată ferm de psalmist, printr-o exclamație negativă: „Nu sunt așa necredincioșii, nu sunt așa!” Deducem din enunțul succedent că „necredincioșii” sunt dezorientați și neputincioși, ca „praful ce-l spulberă vântul”. Psalmistul nu-i descrie în acești termeni, dar lasă să se înțeleagă, din repercusiunile comportamentului lor deviant, că nu sunt pe placul Domnului. Versetul 5, care începe cu un conector discursiv de tip causal (*de aceea*), anunță o perspectivă teribilă: „De aceea nu se vor ridica necredincioșii la judecată, nici păcătoșii în sfatul dreptilor”.

⁷ Așa l-a numit Eugen Dorcescu pe David într-un discurs public, susținut în 17 octombrie 2016 la sediul Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor din România, cu prilejul lansării volumului „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” – eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu, volum realizat de Mirela-Ioana Borchin și publicat la Editura Mirton din Timișoara, 2016.

⁸Cf. Eugen Dorcescu, *Poetica non-imanenței*, Editura Palimpsest, București, 2009, p. 69.

În această edificatoare secvență, aflată în legătură strânsă cu versetul 3, atrage atenția opoziția comparanților din cele două comparații. În vreme ce în prima fericitul a fost raportat la pomul de lângă apă, simbol existențial și axial, necredincioșii sunt comparați, în versetul 4, cu „praful, spulberat de vânt, de pe fața pământului”, deci cu un simbol al perisabilității, al nimicniciei, în ultimă instanță. Fiindcă cel fără Dumnezeu, neavând nicio putere, niciun sprijin, nu are cum să se împotrivescă eliminării sale din universul creat.

La Dosoftei, sfătoșenia și plăcerea vorbei amplifică structura comparativă denigratoare, enunțând-o în două faze: comparantul prim al „necuraților” este *pleava*, simbol al inutilității, iar cel de-al doilea, substantivul cu structură fonetică arhaică *pravul*. Acesta din urmă este distribuit într-o comparativă de egalitate – „cum să duce pravul” – și determinat, de la distanță, de expresia „suflat cu spulbărare” – imagine dinamică, potențată stilistic de o aliterare ce simbolizează deșertăciunea. De această parte, care prezintă consecințele purtării „necuraților”, următoarea se leagă prin conjuncția copulativă *și*, ca într-un discurs narativ, în care unitățile semantico-sintactice se află la același nivel: „Iară voi, *necurații*, *ca pleava*,/De sârg veț cunoaște-vă isprava./Când s-a vântura dintr-are vravul,/Vă veț duce cum să duce pravul,/Și cu grâul n-iț cădea-n fățare,/Ce veț fi suflat cu spulbărare./Și la giudeț nu vă s-afla locul/Să vă sculaț, ce-ț peri cu totul./Nice păcătoșii din direapta/Vor fi cu direpții să-ș ia plata...” (p. 11).

La Vasile Militaru exclamația din debutul acestei antiteze devine o aserțiune mai degrabă plată din punct de vedere stilistic („Dar nelegiuții lumii n-au asemeni har”), însă incitantă ideologic, deoarece induce presupoziția că atât de prețioasa credință ar fi un dar divin, nici-decum o decizie personală. Apoi, în privința comparației în discuție, observăm că Vasile Militaru dezvoltă propozițional comparantul, în jurul substantivului *pleavă*, într-un mod care ne trezește din nou memoria literară, aducându-ne înaintea ochilor, de la Mihai Eminescu, imaginea păgânătății „ca pleava vânturată”: „Dar nelegiuții lumii n-au asemeni har, ci sunt/Totdeauna, *cum e pleava ce se spulberă la vânt!*” Conectorul discursiv causal *drept aceea* introduce al cincilea verset, care

arată că fărădelegea justifică viitorul jalnic al „nelegiuitorilor” – nici mai mult, nici mai puțin decât „negrul iad”: „Drept aceea, – când veni-va Judecata cea din urmă,/Nu va sta cu dreptii-alături păcătoasa lumii turmă,/Ci, pe drumuri osebite, apuca-vor pe alt vad:/Dreptii, moștenindu-și raiul, – păcătoșii, negrul iad!” (p. 13).

La Popescu-Iași se constată aceeași fidelitate față de spiritul și litera textului sursă, cu deosebirea că versificatorul optează pentru compararea necredincioșilor cu *pleava*, nu cu *praful*. Fragmentul succedent, introdus prin conectorul causal *de aceea*, identic cu cel din psalmul biblic, acreditează ideea că există o justificare pentru destinul necredincioșilor, care trebuie să fie diametral opus celui al credincioșilor: „Nu-s așa necredincioșii, nu-s așa! Nu sunt!/Ci-s ca pleava cea ușoară ce-o ridică orice vânt./Și e pururi spulberată pretutindeni pe pământ!/Și de-aceea capul sus, când vor fi la judecată,/N-or avea necredincioșii, n-or avea ei niciodată,/Nici cei răi n-or fi în ceata celor care nu au pată” (p. 23).

Eugen Dorcescu se arată a fi mai liber față de psalmul biblic. Versificarea lui este creativă. Hermeneutică. Soluțiile diferențiatorie au explicații diverse. Unele se datorează încadrării *Psalmului 1* în contextul *Psaltirii* și a *Psaltirii* în context biblic, pentru a accentua corespondențe latente sau vizibile. De fapt, toate componentele *Bibliei* sunt în relație, ca într-un sistem. În primul rând, recurgând la conectorul discursiv *or*⁹, de natură argumentativă, stihuitorul-cercetător¹⁰ glisează înspre o filosofie existențială majoră: omul are libertatea de a alege, întrucât, prin Lege, Dumnezeu îi arată calea salvatoare, însă nu îl și

⁹ Acest conector, specific limbajului științific, va apărea de mai multe ori în versificările dorcesciene ale psalmilor, tot în poziție incipientă, tot în structuri opozitive, în loc de conjuncții (v. „Or, Dumnezeu aude pe cel blând./Îi întărește inima. Și strică/Vicleanul plan. Să nu stârneasă frică/Omul de scrum, făptura de pământ” – *Psalmul 9b/10*; „Or, El mergând, bea din torent, din unde –/De-aceea Își înalță-n slavă chipul!” – *Psalmul 109/110* etc.).

¹⁰ V. Preot dr. Ioan Bude, *loc. cit.*: „Și încă ceva, Maestre: toate acestea Vă autorizează ca, de acum înainte, să nu Vă mai socotiți doar un «stihuitor», ci un autentic «cercetător» al *Sfintelor Scripturi*! Atât și nimic mai mult!”

obligă să o urmeze. Mai mult, s-ar putea să nu-i refuze celui ce nesocotește Legea șansa de a se îndrepta. Din moment ce există alternativa căii drepte (Regele Manase; Fiul risipitor; Tâlharul de pe cruce; Maria Egipteanca etc.), atât cât omul este viu, Eugen Dorcescu evită să-i desemneze printr-un cuvânt incriminator pe cei ce încalcă Legea și folosește ca semnificativ o perifrază – „aceia ce au la suflet răul”: „Or, nu-i așa cu-aceia ce au la suflet răul!” Aceștia formează o categorie aparte: a celor așteptați pe calea cea bună (v. *Parabola Fiului risipitor*, care induce ideea că Tatăl Își așteaptă toți fiii rătăciți). În stihurile lui Eugen Dorcescu, găsim numeroase exemple de conștientizare a încălcării Legii și de pocăință, rugă fierbinți de îndurare și de iertare a păcatelor asumate (*Psalmul 37/38*: „Îmi recunosc fărădelegea, iată,/Regret, fiindcă am păcătuit”; *Psalmul 38/39*: „O, dac-ai vrea greșeala a-mi ierta,/Rușine să nu fiu la cel nebun!”; „Tu-i ții în seamă omului greșeala/Și-l pedepsești. Ca molia-n covor,/Îl macini, în ascuns și răbdător./Un suflu-i el. Și Tu-i destrami urzeala./O, rugăciunea-n seamă să mi-o iei!/Urechea pleacă-Ți, strigătul mi-auzi!/Nepăsător nu fi la ochii-mi uzi,/La picurii ce-mi cad din gene, grei”; *Psalmul 40/41*: „Zic deci: Ai milă, Doamne! Vindecare/Dă sufletului meu, căci contra Ta/Păcate-am făptuit. Nu mă lăsa/În beznă, îndoieli și remușcare...”; *Psalmul 50/51*: „Căderile nu-mi mai lua-n seamă, căci de lacrimi sunt orb,/Fărădelegile șterge-mi, căci mă-nec de suspine./Creează, Tu, Doamne, în mine o inimă nouă, curată,/ Creează înlăuntru-mi un duh statornic,/ un duh neclintit./Nu mă îndepărta de la fața Ta niciodată,/ Duhul Tău Sfânt nu-L lua de la mine. Fiindcă/Mărturisesc: am greșit!/Dă-mi iar fericirea mântuirii Tale,/Ajută-mă, sprijină-mă, cu un duh de bunăvoință./Atunci voi învăța pe cei nelegiuți dreapta credință,/Atunci rătăciții se vor întoarce pe-a Domnului cale” etc.; v. și *Rugăciunea regelui Manase*: „Am păcătuit, Doamne, am păcătuit, și fărădelegile mele eu le cunosc!/Însă, rugându-Te, cer: Iartă-mă, Doamne, iartă-mă,/nu socoti a mă pierde/în beznă fărădelegilor mele, mucegăită, cumplită,/ca veninul de verde./Nu mă osândi să rămân, pentru eternitate zăcând,/în întunericul cel fără nădejde, în abis, sub pământ./ Pentru că Tu, Cel Etern, ești Dumnezeu/celor care se pocăiesc./

Blândețea arată-Ți spre mine, nevrednicul,/după marea Ta milă, către care tânjesc”) etc. Modul dramatic în care se tânguiesc și jinduiesc spre iertare divină aceste personaje vulnerate dovedește cât de mult prețuiește o conștiință morală, la care nu se ajunge prea ușor și la care nu poate ajunge oricine. Ea reprezintă culmea psihismului uman.

Nu doar primul psalm („Ci în legea Domnului e voia lui și la legea Lui va cugeta ziua și noaptea”), ci mulți alți psalmi cântă Legea. O celebrează. Ne arată câtă prețuire, câtă recunoștință are Psalmistul însuși pentru Legea, din care, precum Poetul contemporan nouă, „se-adapă”, aflându-și „desfătare”. „Divina Lege” este comoara iudeilor, semnul identității privilegiate: de popor al lui Dumnezeu. V., în admirabila variantă dorcesciană, *Psalmul 18/19*, în care se afirmă încrederea că judecățile divine prețuiesc mai mult decât grămezile de aur și sunt mai dulci decât cea mai pură miere de albine: „Fără cusur e Legea Domnului./Ea-nviorează sufletul oricui./Mărturisirea Lui se-adeverește./Pe cei neștiutori înțelepțește./Orânduilele-i sunt drepte. Ele/Încântătoare sunt inimii mele./Poruncile Celui Etern sunt pure./Străluminând privirile obscure./Teama de Cel Etern este curată,/E veșnică, nu pierde niciodată./Iar judecata Sa e-adevărată./O, judecăți divine, minunate,/Decât grămezi de aur mai bogate!/Mai dulci decât e mierea de albină/Ce picură din faguri, la stupină!”

În al doilea rând, există între Eugen Dorcescu și ceilalți stihuitori ai psalmilor diferențe în modul cum își structurează enunțurile. Rânduiala și concentrarea, specific dorcesciene, limpezesc expresia lingvistică a mesajelor, o fac mai accesibilă, mai ușor de memorat. De pildă, în fragmentul care se referă la cei „ce au la suflet răul”, locul comparației secunde este surprinzător. Ea este mutată din versetul 4 în ultimul vers din versetul 5, în urma avansării a două enunțuri, care devin (de ce ne-am mira, totuși?) argumente pentru comparația în cauză. Schimbând topica, Dorcescu ne conduce spre structura modalităților implicative din logica modală. Aceste modalități figurează predilect în structuri de tipul *Dacă X,... atunci Y*. În stihuirea *Psalmului 7*, bunăoară, o asemenea construcție modală este dominantă:

„Dacă am greșit cuiva, de-am făptuit/Fărădelege, dacă am răsplătit/Cu violență pe cel pașnic (însă/Chiar eu eram acel cu fața plânsă/Care-a iertat pe cel ce l-a lovit!)/*Atunci* vrăjmașii mei să m-asuprească,/Viața să mi-o culce la pământ,/Să-și afle jos, în pulbere, mormânt/Prea trecătoarea-mi slavă pământească!”

Atât modul de a reflecta lucid la consecințele tuturor faptelor omului, inclusiv ale sale, cât și stilul sentențios îl caracterizează pe Eugen Dorcescu¹¹. Identificăm aceste particularități ilocuționare în versetele 4-5, în care conținutul următoarelor versuri – luate împreună sau separat:

„Ei nu pot sta-n picioare la dreapta judecată.
Cu cei cinstiți nu-i afli alături niciodată” –

implică sensul comparației din aserțiunea cu aspect de maximă: „... *ca pe-o biată pleavă*, îi risipește hăul”. Pentru a doua oară, Poetul construiește, ca la carte, un discurs argumentativ, armonizând funcțional această secvență cu partea de început a *Psalmului 1*.

În privința transpunerii comparației din textul sursă într-o variantă proprie, observăm că termenul comparant este la Dorcescu, precum la ceilalți versificatori români, tot *pleavă* – resimțit, probabil, mai intens peiorativ decât *praf*. Sau mai poetic. Însă vecinătățile sale sunt altele decât la predecesori. Epitetul antepus, *biată*, este un adjectiv în a cărui formulă semică figurează trăsătura + *uman*. Ocurența sa trădează mai degrabă compasiunea decât disprețul stihuitorului pentru cei aflați într-o situație atât de disperată. Implicatura pragmatică a versului în care apare comparația este terifiantă. Nu vântul, ci *hăul* (prăpastia, abisul) îi risipește, „ca pe o biată pleavă”, pe cei ce nu-și au locul între drepti și cinstiți. Perspectiva este mai mult decât înfricoșătoare. Trimite cu gândul la beznă, la „negrul iad”, la sfârșitul absolut. Căci, pentru cei fără Dumnezeu, existența se limitează la viața

¹¹ A se vedea cele două volume ale sale: *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* și *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*.

aceasta. Ei nu au sentimentul vieții de dincolo. Pe ei îi înghite pământul. Moartea le e singura certitudine, în sens sartrian. Însă Poetul abisal Eugen Dorcescu nu vede atât de simplist lucrurile. Moartea rămâne o taină. Prin metafora *hăului*, Poetul sugerează un mister din ce în ce mai adânc. „Calea de-ntuneric. *Précipice!*”

Abordarea antitetică a felurilor în care gândesc, se comportă, viețuiesc oamenii *Vechiului Testament* (neschimbate până în mileniul III) își găsește în *Psalmul 1* întâia ilustrare. Dar ea va traversa *Psaltirea*, nuanțându-se și întărindu-se prin recurențe memorabile. Această figură retorică abundă și în versificările dorcesciene, Poetul rezonând cu modul tranșant în care lumea este catalogată de Psalmist – fără iluzii, fără menajamente absurde. Antiteza fundamentală este cea morală, reflectând confruntarea permanentă, epuizantă, dintre bine și rău: „Ei rău îmi fac, iar eu le-am făcut bine./Dușmani îmi sunt, iar eu bine voiesc” (*Psalmul 37/38*). În general, sunt consemnate antitetic atitudini și comportamente distincte, ce apar între comunități de credincioși și de necredincioși: „Unii se bizuie pe cai și care./Dar noi ne bizuim pe Cel Etern./Ei se pliază, lutului se-aștern,/Dar noi rămânem, falnici, în picioare” (*Psalmul 19/20*) sau între subiectul liric și vrăjmașii săi: „Eu nu-s așa. Eu, pentru pace sunt./Dar, încă de la primul meu cuvânt,/Ei numai harță cată, spumegând” (*Psalmul 119/120*). În cele mai multe cazuri, antiteza este marcată de conjuncții adversative: „Iată, cel rău se zbate să conceapă/Păienjenis de intrigi și minciuni./Deschide gropi, închipuie genuni/Și-apoi se prăbușește el în groapă./Asupra lui întreaga-i răutate/Și violență cad. Și-l nimicesc./Ci eu pe Dumnezeu Îl preamăresc./Numele Lui sublim, nepământesc/Îl cânt. Și infinita Sa dreptate” (*Psalmul 7*). Am identificat și o antiteză bazată pe relația dintre o subordonată opozițională și regentă: „Dar împăratul are-un singur țel:/Cel Veșnic! Și oricine crede-n El/Va fi slăvit și fericit. *Pe când*/Cel cu minciună-n vorbă și în gând/Va amuți pe veci, ca un mormânt” (*Psalmul 62/63*) etc. Funcția acestor antiteze este aceea de a insista asupra faptului că adevărata moralitate înseamnă, pentru credincioșii din *Vechiul Testament*, puterea, bucuria și cinstea de a trăi după Legea pe care Dumnezeu i-a încredințat-o lui Moise.

Încheierea *Psalmului 1* este foarte generoasă în plan artistic. Psalmistul menține structura antitetice, pune în opoziție „calea dreptilor” cu „calea necredincioșilor” și pronunță un verdict implacabil: „calea necredincioșilor va pieri”. Ca și în exordiu, în final, se vede nu doar religiozitatea, ci și lirismul Poetului David. De neimaginat mai multă încredere în dreptatea și în necruțarea lui Dumnezeu, de neimaginat o creativitate mai rodnică decât în imaginea sumbră cu care se încheie acest psalm al fericirii:

„6. Că știe Domnul calea dreptilor, iar calea necredincioșilor va pieri”.

La Dosoftei, se remarcă, de asemenea, un crescendo creativ spre sfârșitul *Psalmului 1*. Imaginea Dumnezeului așezat într-un tron ceresc, Care privește atât spre „toată calea” „dreptilor”, cât și spre cea a „păgânurilor”, are ca urmare firească o judecată corectă și o pedeapsă cumplită a strâmbătății: anihilarea sa. Adaosul dosofteian este înduioșător. Mitropolitul Poet își imaginează „o grea scârbă” în posteritatea păgânilor:

„Că celór drept Domnul le vede/Toată calea din scaun ce șede./Și calea păgânurilor cea strâmbă/Va pieri și vor cădea-n grea scârbă” (p. 11). Evident că sensul învechit al substantivului *scârbă* (mult mai apropiat de etimonul slav *skrŭbŭ* „mânie, furie”) evocă exacerbarea repudierii păgânurilor, nicidecum vreo „milă” postumă.

Fidelitatea față de acest mesaj crucial este înnobilată stilistic, la Vasile Militaru, de turnura figurativă. Culmea expresivității o reprezintă metafora verbală „soarbe”, în relație cu personificarea metaforică a *pierzării*, înfățișată ca un duh rău, a cărui putere este nimicitoare: „Căci știută este calea dreptilor, lui Dumnezeu/Și pierzarea soarbe drumul păcătoșilor, mereu!...” (p. 13).

La Constantin Popescu-Iași, primează grija de echivalare a mesajului poetic cu cel din textul biblic. Se asigură astfel precizia semantică a versificării, dar expresivitatea poetică este mai redusă decât în cazul poezilor de vocație: „Căci cunoaște Domnul calea celor ce-s neprihăniți,/Iară calea celor răi este-a celor osândiți!” (p. 23).

Eugen Dorcescu se arată, și acum, distant, la propriu și la figurat. În varianta sa, tensiunea lirică urcă amețitor spre imaginea ultimă, angajată, discret, în marea tradiție a problematizărilor eminesciene (cf. „... cel rău era și nu-i” și „Icoana stelei ce-a murit/Încet pe cer se suie:/Era, pe când nu s-a zărit,/Azi o vedem, și nu e”):

„Căci Domnul știe bine cărarea orișicui –
Pe drept îl ocrotește; cel rău era și nu-i” (p. 27).

În poemele originale din antologia *Biblice*, precum și în antologia de poezie laică intitulată *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, finalurile sunt, în majoritate, imprevizibile, reprezintă un apogeu al purității eului liric și transmit multă emoție, stârnesc dorința cititorului de a relua lectura, pentru a reface pas cu pas traseul care l-a dus pe acel pisc cathartic (v. „Urci treptele celestului mormânt/Și Domnu-nhide ușa după tine” – *Ascultți în noapte...*; „Iubirea-i o pădure de salcâm” – *Salcâmi sacri*; „Și-am renăscut în două flori de plasmă” – *Montségur*; „O rană-i taie inima de-a latul” – *Ioanitul* etc.). Izvorâte din admirație și dragoste față de Dumnezeu și de Creația Sa, finalurile psalmilor stihuiți uimesc prin ineditul imaginației și al meșteșugului artistic: „Numele Tău! Ce tainic și ce mirific este/Pe-ntinderea de humă și-n mările celeste” (*Psalmul 8*); „Precum năierul izbăvit pe-o stâncă,/Așa mă află-n rugă dimineața” (*Psalmul 16/17*); „Vălurind, infinit, în durată și-n spații” (*Psalmul 21/22*); „În zilele ce cad în infinit/Și se destramă: una câte una...” (*Psalmul 51/52*); „El schimbă-n iaz peretele de sare/Și cremenea-n izvoare susurând” (*Psalmul 113a/114*); „... adăugând/Snop după snop, pe trudnica-i moșie” (*Psalmul 125/126*); „... fi-vei binecuvântată/De Cel ce mișcă cerurile, norii,/Pământul, omul, marea-nvolburată...” (*Psalmul 133/134*) etc. etc.

Și versetul 6 din *Psalmul 1* are un final poetic sublim. Autorul păstrează caracterul concluziv al versetului din textul sursă, începându-și distihul cu conjuncția *căci*, specializată în introducerea subordonatelor cauzale. În versul dintâi, se subliniază atotștiința divină: Domnul „știe cărarea orișicui”, adică și pe cea a dreptilor, și pe cea a necre-

dincioșilor, pronumele nehotărât având referință globală. Ca și la Dosoftei, intervine aici o „corectură” necesară, plasată iarăși pe fundalul adevărului biblic și exprimată condensat, simplu, limpede, ca într-o maximă. Față de acest vers, următorul, distanțat prin linie de pauză, este o apozitivă parțial explicativă, cu două secvențe antitetice: prima este tot o axiomă – „Pe drept îl ocrotește”; a doua, un enunț liric, misterios, reverberație a metaforei *hăului*. Antinomia „drept” – „rău” nu se rezolvă în maniera Psalmistului. Verbului la indicativ viitor „va pieri” îi corespund două forme ale verbului „a fi”, la imperfect și la prezent. Existența și inexistența sunt atât de apropiate, încât descumpănesc. Mai mult decât atât, meșteșugul artistic impresionează până și în ultima silabă a textului. Forma negativă, populară, de persoana a III-a, „nu-i” participă la realizarea unei rime rare cu *orișicui* (i.e. o rimă silabică). *Nu-i* este un fel de contrapunct: anulează generalizarea exprimată prin *orișicui*. Rime silabice mai figurează în stihuirea dorcesciană a psalmilor: „Zdrobește brațul crudului tiran/Și judecă nelegiuirea lui –/Acum, cât e; că poate mâine *nu-i*” (*Psalmul 9b/10*); „Voi, fii ai Domnului, glorie *dați-I*/Celui Etern. *Dați-I* onoare!/Numele Său, în timp și în *spații...*” (*Psalmul 28/29*); „Gustați și-o să vedeți ce bun e *Domnul!*/Și cât de fericit e-aceia care/În Domnul se încrede cu feroare./Pe fericitu-aceia niciun *óm nu-l!*/Întrece-n strălucire și-n vigoare” (*Psalmul 33/34*). Acest ultim portret al celui fericit este uluitor, captivant, articulat tot în spirit axiomatic, exprimând liric certitudinea Poetului că fericit este cel se înfruptă (ca dintr-un mirific *frupt*) din Domnul. Cât de la îndemână, cât de „concret” le-a fost Psalmistului și Poetului metafizic un enunț hortativ, străin comodităților și limitelor noastre: „Gustați și-o să vedeți ce bun e Domnul!”

În ansamblu, această abordare, centrată pe virtuozitatea versificării dorcesciene a *Psalmului* introductiv, calitate demonstrată prin analiză aplicată pe text, prin extensie asupra altor stihuri ale aceluiași autor, dar și prin confruntare cu textul sursă și prin comparare cu stihuirile altor poeți români, ilustrează standardele înalte de exigență pe care și le impune Eugen Dorcescu pentru a-L sluji pe Domnul prin cuvânt. În același timp, evidențiază și inițierea unui proces de

intelectualizare și de modernizare a versificării psalmilor, definitiviu pentru Poet. Amploarea metafizică, totalmente spirituală, situată dincolo de concret și abstract, a lui Dumnezeu, o regăsim, afirmată ca atare, inițiativ, într-un poem foarte recent al lui Eugen Dorcescu, intitulat *APROAPELE*¹² și dedicat, la aniversare, prietenului său Șerban Foarță, el însuși stihuitor al Cărților poetice și sapiențiale.

*

Fericirea pretinde o conștiință morală – forma cea mai de vârf a conștiinței, „culmea sufletului”, *acies animae*. O întrebare firească se erijează înainte de a încheia: *Unde am situa conștiința artistică?* Dacă textul davidian reprezintă o poeticitate de grad I, am putea vorbi, în cazul versificării acestuia, de o poeticitate de grad secund? Până la urmă, *Psalmul 1*, mai ales în varianta lui Eugen Dorcescu – cel mai inovator dintre stihuitorii români antrenați în această analiză comparativă –, dar și în variantele Dosoftei, Militaru, Popescu-Iași, pe care le-am adus în discuție, nu este *ca* al lui David, ci, mai degrabă, *despre* al lui David. Toți autorii antrenați în acest demers comparativ au procedat în așa fel, încât, pe lângă osârdia de a transpune poezia psaltică în limba română, să își dovedească și propria măiestrie lirică. Ei nu sunt tâlmaci. Sunt stihuitori. Nu sunt scribi. Sunt poeți.

¹² „Privesc făptura lumii, iar și iar:/Fulg în abis, hieratic nenufar/Pe-o mare fără zare și hotar./Scânteie între cremene și-amnar./Simțiri care-nfloresc și-apoi dispar./Zbor vid, alergătură în zadar.//Voi, frați nefericiți preafericți,/Ce vă-ntrebați și căutați mereu!/Vă chem pe culmea sufletului meu./O, dacă-ați ști, dacă-ați putea să știți/Ce viu și ce concret e Dumnezeu!” (Eugen Dorcescu, *APROAPELE*, „Timișoara”, 16 iulie 2021).

POETIZAREA UNUI TEXT SAPIENȚIAL CELEBRU: ECCLESIASTUL ÎN STIHUIREA LUI EUGEN DORCESCU

„... el știe
că a iubi pe cineva dintre oameni
înseamnă
a dori să trăiești tu în locul lui
– spre a-l feri de ororile vieții –” (Eugen Dorcescu, *Poemele
Bătrânului*, 2)

Carte sapiențială (și poetică) a *Bibliei*, *Ecclesiastul* reprezintă un testament cultural monumental, aparținând înțeleptului fiu al lui David (mai mult ca sigur, chiar lui Solomon, recunoscut pentru darul dumnezeiesc al înțelepciunii. De altfel, acesta este considerat autorul câtorva cărți biblice: *Pildele sau Proverbele lui Solomon*, *Cântarea Cântărilor*, *18 Psalmi necanonici*). *Ecclesiastul* (Qoheleth „cel ce se adresează unei adunări de credincioși”), rege al lui Israel, în Ierusalim – centrul unui univers spiritual de uriașă rezonanță –, cercetează cu harul său tâlcurile acestei lumi „zidite” și ale limitatei existențe umane, ajungând la adevăruri ascunse, înfricoșătoare. Orice adevăr este însă mai de folos decât amăgirea, decât iluzia. Cu adevărurile sale, Qoheleth intenționează să ajute individul uman. Să-l convingă să renunțe la vise, la strădanii și fapte superflue, căci tot ceea ce poate trăi „sub soare” este în van. Nimic nu-l face fericit.

Descendentul lui David, rege și poet de imens prestigiu, dezvăluie știința sa aproapelui (căruia îi este inaccesibilă direct). În structura incipientă a *Ecclesiastului*, acesta preia, pentru scurt timp, rolul unui narator, care precizează cui îi aparțin cugetările ce i-au fost încredințate: „Cuvintele Ecclesiastului, fiul lui David, rege în Ierusalim”.

Spre deosebire de *Cartea Psalmilor*, în care credinciosul I se adresează lui Dumnezeu, vorbind (= strigând) pe verticală, de jos în sus, *Ecclesiastul* prezintă o comunicare de sus în jos, Qoheleth („Predica-

torul”), rege și tată, adresându-se genericului „fiu” – deci, atât contemporanilor, cât și generațiilor viitoare – pentru a-l lumina și feri de comportamente bezmetice, de păcate angoasante, de „orori”, de eșec; într-un cuvânt, de rău. Asta nu înseamnă că *Ecclesiastul* pierde din vedere transcendența. Dimpotrivă, fiorul acesteia, rarele, dar promițătoarele căi spre misterul altei lumi au menirea de a întări auditoriul în credință. Epilogul, de pildă, susține că trista senectute, ruina trupului, durerea despărțirii sunt contrabalansate de speranța unui nou început, dacă așa decide unicul Judecător infailibil, Atotputernicul.

Scrisă cu neclintit respect pentru adevăr și pentru rafinamentul discursului livresc, această carte are toate atributele unei capodopere: a învins timpul, mesajele ei sunt la fel de importante, de formative, de impresionante peste milenii, iar meșteșugul artistic, pe alocuri scilpitor, uluiește încă. Multe dintre enunțurile *Ecclesiastului* au circulat în afara acestei opere și au constituit începutul unor tradiții: filosofice („Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune”; „Nimic nu-i nou sub soare” etc.); poetice („vânare de vânt”; „goană după vânt” etc.); paremiologice („Puțină nebunie strică prețul la multă înțelepciune”; „Cel ce sapă o groapă poate să cadă în ea și cel ce dărâmă un zid poate fi mușcat de șarpe” etc.).

Proiectul dorcescian de a stihui cărți din *Biblie* nu putea face abstracție de o asemenea lucrare. Într-un moment de răscruce al existenței sale, Poetul s-a lăsat pătruns „până în măduvă” de învățătura lui Qoheleth, care poate fi rezumată în sentința: „Nu există fericire pe pământ”. Deci, zbaterea, truda și speranța în vreun câștig, de orice natură, „sub soare”, sunt categoric inutile. Hiperluciditatea Poetului a preluat acest mesaj robust, rațional, argumentat cvasiștiințific. Învățătura *Ecclesiastului* de a nu lua aparențele drept realitate se pliază pe dezideratul eliminării ignoranței, formulat și de buddhism. Deziderat îmbrățișat de Poet. Un deziderat mai actual ca oricând...

Eugen Dorcescu versifică toate reflecțiile lui Qoheleth, într-un discurs intens creativ, cu adevărat poetic, modern, caracterizat, deopotrivă, prin fidelitate și independență față de textul sursă. Termenii

fidelitate și independență nu se exclud aici. Pe de o parte, fidelitatea față de text (în special față de cel din ediția 1994 a *Bibliei*, varianta de căpătâi, dar nu singura consultată de Eugen Dorcescu în perioada fixării propriului text) depășește imperativul de a nu altera conținuturile enunțului original și nici ordinea în care sunt expuse. În această privință, Poetul vedește o definitorie disciplină, structurându-și textul în unități paralele cu cele biblice, numerotate exact ca acestea. În plus, stihuitorul își apropiază secvențe arhicunoscute din renumita carte biblică, le transcrie fără a le cita, încorporându-le în propria magmă textuală cu dezinvoltura cu care operează cu propriile construcții. Acest transfer cultural este o trăsătură a modernismului în poezie. O practică uzuală, menită să păstreze vie expresia originală, distribuind-o în cele mai favorabile poziții. Asigurându-i nu doar vizibilitate, ci și întâietatea la care este îndreptățită. Astfel, expresii precum: „deșertăciune”, „sub soare”, „vânare de vânt”, „goană după vânt” etc., reiterate în discursul Poetului, ajung la cunoștința, poate și în vocabularul cititorului de astăzi. Dar, pe de altă parte, dincolo de asemenea manevre, care mențin în circulație expresii pregnante din varianta/variantele biblice, inserțiile proprii creativității sunt, la Eugen Dorcescu, predilecte. Ele ornează, surprind, încântă, transformând enunțarea unui discurs sapiențial în poezie pură. Ceea ce dovedește că, în cazul lui Eugen Dorcescu, după știința mea – relativă – primul stihuitor român al *Ecclesiastului*, definitivat la München în 1997 și publicat, în același an, la Editura Marineasa din Timișoara, independența Poetului este complementară asumatei fidelități față de textul sacru.

Stihuirea începe în forță, autorul antrenându-și, din primele versuri, multiple competențe – de editor, de cercetător, de lingvist, de poet:

„Așa grăit-a vechiul Qoheleth,
Fiul lui David, regele poet,
El însuși rege în Ierusalim.
Așa grăit-a: *Havel havalim!*
El, Qoheleth, Ecclesiastul, spune,
În necuprinza lui înțelepciune:

Deșertăciune-i tot. Deșertăciune!” (I, 1-2).

În acest fragment introductiv, ce seamănă cu o – sau chiar constituie un fel de – Notă a editorului, i se atribuie discursul, ce urmează a fi reprodus, lui *Qobeleth*. Acesta nu este un nume de persoană. Termenul îl desemnează pe cel ce are autoritatea de a se adresa unei adunări ecclesiale. Din documentare, cercetătorul a obținut și alte informații edificatoare, pe care le-a structurat perfect din punct de vedere lingvistic, pentru a evita orice ambiguitate. De aceea, *Qobeleth*, cuvânt ebraic, poziționat sub accent, la sfârșit de vers, este o unitate de două ori apozată: mai întâi, prin versul al doilea, pentru a se evidenția faptul că funcția aceasta este îndeplinită de „Fiul lui David”, adică al „regelui poet” (inspirată apozarea printr-un compus ocazional, metaforic); apoi, prin versul al treilea, pentru a se sublinia statutul cu totul special al acestui *Qobeleth*: el este conducător al poporului lui Israel, rege al Ierusalimului: „El însuși (a se citi: ca și David) rege în Ierusalim”. De la înțeleptul cărmuitor al mărețului Ierusalim, receptorul are așteptări mari. În judecata unui rege „cu necuprinsă înțelepciune” se poate avea toată încrederea, sugerează și Poetul, prin epitetul cu tentă hiperbolică. *Captatio benevolentiae* este, astfel, asigurată. La început de vers patru, o repetiție *adverb-verb dicendi*: „Așa grăit-a”, reînnoadă firul epic. Această structură este urmată de o nouă apozitie: *Havel havalim!* – celebrul motiv cultural *vanitas vanitatum*, „deșertăciunea deșertăciunilor”, enunțat în ebraică. E clar pentru cărturari. Nu și pentru cititorii de rând.

Ca și în *Psalmul 1*, v. *Preafericit bărbatul înțelept*, incipitul prefigurează un discurs argumentativ. De data aceasta, argumentația este de largi dimensiuni, cu numeroase probe imbatabile, persuasive. Desfășurată în douăsprezece capitole. Extrem de consistente semantic. Extrem de expresive. *Havel havalim!* este teza exprimată exclamativ, menită să trezească omul la realitate. În același scop, Poetul sintetizează, repetă, subliniază, adăunează, încercând să fie cel puțin la fel de convingător precum *Qobeleth* în versiunea românească a *Ecclesiastului*. Ce este deșertăciune în viața petrecută în această lume? Totul. Generalizarea

pare a fi o condamnare la nefericire. Și totuși... în implicatura ei pragmatică se întrezărește speranța: Dacă totul e deșertăciune aici, pe pământ, înseamnă că fericirea trebuie căutată în altă parte. Unde și cum, vom afla în al XII-lea capitol, în concluzia ce validează teza discursului argumentativ. Acolo, *Ecclesiastul* le insuflă destinatarilor săi ideea unei salvări metafizice, în viața, în lumea de apoi, prin intervenția lui Dumnezeu. De aceea, în temerea de Dumnezeu stă începutul (și sfârșitul!) înțelepciunii, căci aceasta ne împiedică să ne îndepărtăm prea mult de Lege:

„Iată pe scurt: tot ceea ce ai auzit aceasta este: Teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui! Acesta este lucrul convenit fiecărui om.

Căci Dumnezeu va judeca toate faptele ascunse, fie bune, fie rele” (*Ecclesiastul XII, 13-14*).

În versiunea dorcesciană:

*„Ci iată care-i ultimul cuvânt
Din tot ce-ai ascultat și auzit:
Pe Dumnezeu să-L temi neconținut
Și să-I păzești poruncile oricând.
Acesta este lucrul convenit
Oricărui om de humă pe pământ.
Yah Elohim din veșnicii ascuns e,
Dar are sub privire toate cele,
De la noianul mării, pân’ la stele.
Și judeca-va lucrurile-ascunse –
Pe toate: Fie bune, fie rele”.*

Am marcat, prin subliniere, ceea ce demonstrează fidelitatea față de textul de origine, respectiv, prin italice, ceea ce atestă libertatea stihuitorului de a adânci, de a nuanța conținuturile prin figuri generatoare de imagini, care pecetluiesc un stil. Eugen Dorcescu exclude, după izgonirea din Grădina Edenului, posibilitatea vreunei întâlniri a făpturii create, a „omului de humă”, cu Dumnezeu. Așa cum, „din veșnicii ascuns e”, așa va rămâne Yah Elohim, pentru totdeauna, inacce-

sibil simțurilor umane. Poetul conturează un tablou cosmic, plasând pe orizontală „noianul mării”, iar pe verticală – „stelele”... Dar nimeni nu-și poate reprezenta vederea lui Yah Elohim, care trece dincolo de orice reper, de orice limită. Așa cum nu poate avea reprezentarea Eternului. A Necuprinsului. A Atotputerniciei. Această inserție de patru versuri strecoară, în subsidiar, și o polemică fină cu eul liric arghezian, ce strigă, în deșert: „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!”, căci va primi întotdeauna drept răspuns „tăcerea. Doar tăcerea”. Iată câtă libertate își ia Poetul față de textul versificat. Adaugă idei (v. „Căci nu există aducere-aminte”; „Un chin cumplit, pe care Elohim/Ni-l dă, să ne strivească întru el” etc.) și imagini de incontestabilă originalitate, cu un extraordinar curaj. Am putea spune că stihuitorul nu are rezerve în a continua, fără a contraria însă, creația originală, cu propriile puteri. Cercetează, scoate la iveală mai mult adevăr, îl dăruiește în versuri splendide. Confruntarea variantei/variantelor sursă cu cea versificată de Eugen Dorcescu va ilustra o perpetuă preocupare pentru poetizare, pentru transformarea discursului stihuit în poezie adevărată. Revin la începutul acestuia, pentru a exemplifica, lapidar, modul cum se realizează adaosul de imagini prin figuri proprii limbajului poetic. Parcurgându-le, am fost frapată de abundența și varietatea lor, am avut sentimentul că amplificarea, controlată, a emoției estetice însoțește, și va însoți permanent – la enunțiator, într-o primă fază; la cititor, apoi –, regretul că atâtea minunății ale lumii/vieții/poeziei sunt deșarte. De pildă, pentru a demonstra, și în plan formal, zădărnicia, Eugen Dorcescu redă febrilitatea, ciclicitatea și inutilitatea mișcărilor existențiale, prin figuri retorice (repetiția, enumerația etc.) și semantice (tropi), subsumabile unei tehnici a acumulării de probe:

- **repetiții**, ce reflectă neastâmpărul lumii, agitația de neînțeles, reluarea superfluă a ciclurilor existențiale: „*Trec generații, una câte una,/Și vin, și trec, și trec, și vin întruna*”; „*Răsare astrul zilei. Și apune./Gonește din genune în genune,/Spre locul unde iar o să apară/A doua zi. Când va apune iară*”;

- **enumeratii**, ocurente, mai ales, în structuri ternare – o caracteristică a stilului dorcescian: „Să descifrez ce sunt, ce-au fost să fie/*Prostie, cunoștință, nebunie*”; „În timp ce inimii îi voi impune/Să bată doar în ritm de-nțelepciune,/ *Lucidă și atentă, scrutatoare*”;

- **aliterații**, în structuri axate pe repetiție: v. o imagine dinamică, în care soarele este raportat la simbolistica animalelor de forță și viteză (leul, leopardul, taurul, bivolul etc.): „Gonește din genune în genune”. Sonoritățile semnifică în consonanță cu unitățile semantice. Consoana postpalatală *g* este urmată de fiecare dată de sonanta nazală *n* (*gonește, genune, genune*); traiectoria curentului de aer fonator fiind lungă, iar eliminarea acestuia realizându-se prin cavități diferite (cavitatea bucală, în cazul lui *g*, respectiv cavitatea nazală, în cazul lui *n*), versul presupune un efort articulator crescut. Se poate face școală pe această imagine!

- **metafore coalescente**: „Și vântul. Ghem de vaier și suspine”, în care al doilea termen este separat de primul prin punct interior – marcă a fragmentării și a reconfigurării discursului, prin adaos, după ce unitatea comunicațională s-a încheiat. A se remarca sugestivitatea imaginii, care este și vizuală (prin intermediul comparantului *ghem*, căci vântul nu se vede), și sonoră, și dinamică, fiind percepută, așadar, concomitent, prin mai multe simțuri; de asemenea: „foșgăitoarea lumilor plămadă”, cu structura SN-SG, în care imaginea este dinamizată de epitetul – avansat, pentru a se insista asupra semnificației lui – *foșgăitoarea*, derivat adjectival de la verbul *a foșgăi*, sinonim popular pentru neologicul „a se agita”; v. și „lanțul negurii”, cu aceeași structură (SN-SG), în care abstracta negură se concretizează, devine materialul din care se confecționează „lanțul”, un fel de cătușă la glezna neghiobului: „Iar cel neghiob orbecăie în beznă/Legat cu lanțul negurii de gleznă”;

- **comparații** ce pun în lumină asemănări de nebănuț, plauzibile, vibrante, încadrate perfect în context („Pâraie, fluvii, picurii din ciuturi/Vâslesc, *ca niște stoluri verzi de fluturi*,/La locul lor dintâi, la începuturi”; „*Precum un hoit uscat în carapace*”) etc. etc.

La care adaugă:

- **sacadări discursive** (fragmentări prin punct sau prin alt semn de punctuație, în interiorul versului, dar și apoziții, incidențe, intercalări), semne ale neliniștii, ale zbuciumului existențial: „Ieșire nu-i. Nu este nicio cale./Multă-i știința? Multă și durerea./Aceasta ți-e averea. Și puterea”; „O soață mi-am adus. Și țiitoare./Am fost măreț. Pe toți i-am întrecut./Pe toți care tronat-au în trecut”;

- **utilizarea unor neologisme** expresive în poziții cheie, ca semn al actualizării expresiei înțelesurilor vechi: „În *van* te lamentezi și te nedumeri./ [...] Și-am înțeles c-atare gânduri sunt/Tot *vanități*. Și goană după vânt”;

- **utilizarea infinitivului**, în structuri în care este concurent cu conjunctivul, după modelul sintaxei biblice („Și-am vrut cu de-amănunțul *a pricepe*/Înțelepciunea când și unde-ncepe”; „Voiam să știu, simțeam că mă răpune/Imbodul dureros *de-a înțelege*”);

- **reformulări** ce răspândesc fiori, dar seduc, îndeplinindu-și funcția de elemente discursive autopropulsoare: „Deșertăciune-i tot. Deșertăciune!”; „... Și iată, toate sunt/Deșertăciuni. Și goană după vânt”; „Dar vai: Și-acestea-s tot deșertăciune!”; „Deșertăciune-i truda. Și vânare/De vânt. Și fără niciun rost sub soare”; „Deșertăciune-i tot ce viețuim” etc. etc.

Un lector neavizat nu va sesiza amploarea arsenalului stilistic de pe parcursul întregului text stihuit, dar va aprecia fluentza și frumusețea versurilor astfel alcătuite, sobrietatea și eleganța rostirii, bucurându-se de efectele perlocuționare ale trudei creatoare.

Precum debutul variantei dorcesciene a *Ecclesiastului*, finalul îți taie respirația. Perspectiva metafizică înseamnă un nou început, salutar, pentru cel bun. Care trebuie să respecte două condiții: să se teamă de Dumnezeu; și să-I „păzească poruncile”. Pare puțin, pare ușor. Dar este, într-adevăr, așa? Dumnezeu e Adevărul, e Judecătorul drept și implacabil. Să deducem că șansa la fericire o au doar câțiva dintre noi? E cutremurător. Gândul mă duce la acei THE HAPPY FEW... care-l preocupă atât de mult pe Eugen Dorcescu. Care l-au preocupat atât de mult pe Shakespeare... Se pune întrebarea legitimă: Și pentru ceilalți?... *Deșertăciunea. Nimicnicia. Bezna* (pentru a răspunde într-o structură

ternară, precum Eugen Dorcescu – a se vedea refrenul „Adâncul. Nimicirea. Abaddon” din volumul intitulat *Abaddon*, 1995).

Ecclesiastul este un act cultural, reverberant în timp și spațiu. Săvârșit din datorie, dar și din dragoste. În spiritul sfintelor porunci. Pe care Qoheleth le venerează. Chiar și atunci când îndeamnă tinerii la veselie, desfătare și pace sufletească, *Ecclesiastul* le atrage atenția să respecte Legea, căci va urma judecata lui Dumnezeu:

„Bucură-te, omule, cât ești tânăr și inima ta să fie veselă în zilele tinereții tale și mergi în căile inimii tale și după ce-ți arată ochii tăi, dar să știi că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va aduce la judecata Sa” (*Ecclesiastul XI, 9*).

Stihuirea lui Eugen Dorcescu mizează, ca întotdeauna, pe reliefuri suplimentare, pe care le obține prin: adresarea directă (v. vocativul „Tu, tinere”); juxtapunerea de enunțuri hortative, cu verbe-predicat la imperativ sau la conjunctiv („te bucură”, „să te-nfrupți”, „ascultă!”); formularea de urări, extensiv, prin adaos de epitete („... *Adâncă/Să-ți fie desfătarea!/Și bogată!*”) sau intensiv, prin elipsă („*Pașnic somnul!*”); armonizarea, rimică, a unui cuvânt din fondul vechi cu un neologism („*săturate*”/„*revelate*”); utilizarea unei locuțiuni verbale de tip directiv, care atrage atenția asupra unei sentințe („*Dar ține minte:*”); enunțarea axiomatică a certitudinii, a inevitabilului, într-o propoziție cu verbul predicat la indicativ viitor („*Pentru toate Domnul/Te va chema-ntr-o zi la judecată*”) etc. Toate acestea înviorează textul poetic dorcescian, îi potențiază vitalitatea, îl fac transmisibil astăzi:

„Tu, tinere, te bucură, cât încă
E vreme. Să te-nfrupți pe săturate
Din cele-ngăduite, revelate.
Ascultă-ndemnul inimii! Adâncă
Să-ți fie desfătarea! Și bogată!
Să-ți fie veghea clară! Pașnic somnul!
Dar ține minte: Pentru toate Domnul
Te va chema-ntr-o zi la judecată!” (*Ecclesiastul XI, 9*)

Nu pot să nu-mi amintesc ce-mi mărturisea Poetul, în legătură cu *Ecclesiastul*, cu șase ani în urmă:

„Convingerea mai veche că «toate sunt deșertăciune și vânare de vânt» a dat sufletului, și minții, și duhului meu o energie uriașă. *Ecclesiastul*, spre exemplu, împotriva a ceea ce se afirmă în mod curent, și dincolo de tragismul său incontestabil («toate sunt deșertăciune și vânare de vânt»), *nu este un text pesimist*, deoarece el proclamă doar deșertăciunea lumii terestre, nu și absurditatea ei. În plus, *Ecclesiastul* respinge ideea că nu ar exista salvare pentru spirit”¹³.

Poate că în uriașa energie răspândită de *Ecclesiastul* constă vibrația acestei cărți. Și a textului versificat, cu atâta măiestrie, de Eugen Dorcescu. Stihuirea *Ecclesiastului* este la fel de bine-venită precum cea a *Psalmilor* sau a *Pildelor*. Nu doar pentru a „salva”, în context poetic, printr-un limbaj mai apropiat de cel actual, mesaje de mare profunzime, adevăruri eterne, foarte necesare tuturor generațiilor. Nu doar pentru a face Sfânta Carte cunoscută unui public modern, interesat, bunăoară, de continuitate în cultură, de literaritatea *Bibliei*, de metatextualitate poetică etc. Ci și, de ce nu?, pentru a duce mai departe tradiția unei poetici de nișă: valorificarea în artă, implicit în poezie, a cărților biblice. Religiozitatea nu este nici o condiție, nici o consecință a implicării lui Eugen Dorcescu în versificarea cărților sapiențiale și poetice ale *Bibliei*. Prin stihuire, el săvârșește, dincolo de slujire, un act de cultură. Un act de creație. Rămânând un Poet liber. De vocație. Creativ. În capitolul *Impresie și expresie*, din eseu *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei* (v. Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*), treceam în revistă strategii textuale, figuri, imagini, simboluri, structuri sintactice, prozodice etc., care, împreună, au generat amprenta creativității dorcesciene. Fără excepție, le-am regăsit în stihuirea solemnă, clară, detașată, plină de talent, în cea mai firească

¹³ V. Mirela-Ioana Borchin, *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, în Eugen Dorcescu, *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2015, p. 559.

și mai frumos curgătoare limbă română, a *Ecclesiastului*. Altfel spus, amprenta lui Eugen Dorcescu este aceeași în stihuri și în opera originală. Drept aceea, sunt îndreptățită să consider că *Ecclesiastul în versuri*, în particular, și *Biblicele*, în general, fac parte din excepționala operă poetică dorcesciană.

„*Timișoara*”, 13 august 2021, p. 7; „*Timișoara*”, 20 august 2021, p. 7.

„CARTEA PARADISULUI LĂUNTRIC”

În aceste zile din preajma Sărbătorilor Pascale, a ieșit de sub tipar o carte importantă, o carte unică în felul ei: Eugen Dorcescu, *BIBLICE*, Îngrijire ediție și *Cuvânt-înainte*: Mirela-Ioana Dorcescu, Text coperta a IV-a: Valeriu Anania, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, 306 pagini.

După *Cuvântul înainte*, unde ni se oferă, succint, informațiile și interpretările necesare unei corecte înțelegeri, sub aspect cronologic, tematic, cultural, estetic, a textului, urmează trei secțiuni: *Stihuiuri din Sfintele Scripturi*; *Poeme originale*; *Mărturia stihuitorului*.

În cea dintâi secțiune (*Stihuiuri din Sfintele Scripturi*), ne reîntâlnim cu *Psalmii*, *Ecclesiastul*, *Pildele* și *Rugăciunea regelui Manase*, texte sacre, cărți poetice și sapiențiale ale *Bibliei*, versificate de Eugen Dorcescu între anii 1991 și 2000, publicate, atunci, separat, apoi laolaltă, într-o ediție întâi a *Biblicelor*, la Editura Marineasa, Timișoara, în anul 2003, texte revăzute și completate acum, în această amplă ediție a doua, cu celebrul *Psalm 41/42* și cu celelalte secțiuni amintite mai sus. Iată o mostră de enunț biblic recreat stilistico-prozodic, dar și semantic (fără alterarea, fără laicizarea mesajului), de poetul-scrib, de inițiatul Eugen Dorcescu:

Psalmul 41/42

1. „Precum dorește cerbul izvoarele alpine,
Umbroasele izvoare, cu-nfiorate ape,
Așa tânjește, Doamne, ființa mea spre Tine,
Spre apa veșnic vie a surselor divine,
Din ea, pe veci, și-n viață, și-n moarte, să se-adape.

2. Vai! Sete mi-e de Tine! Mă voi întoarce oare
În fața Celui Veșnic? Vegherile-mi și somnul
3. În lacrimi mi se scaldă. Căci, fără încetare,
Răuvoitorii-mi strigă: „Hei, tu, unde ți-e Domnul?”
Ce să răspund? Mă-neacă o mută disperare.
4. Îmi amintesc, cu dulce și mare revărsare
De inimă, cum însumi, cândva, ca-n altă viață,
Călăuzeam mulțimea, în sacra dimineață,
Spre Templu-n zvon de trâmbiți și cânt de adorare.
5. O, suflete! Nu geme! Alungă-ndurerarea!
Nădăduiește-n Domnul! Căci iarăși va să vină
O vreme-a mântuirii, cu slavă și lumină.
Doar Domnul mi-e nădejdea. Doar Domnul mi-e salvarea.
6. Zdrobit mi-e duhul, Doamne! Privirile-mi ridic
Spre cerul Tău. Și glasul-mi, din sinele-mi, Te cheamă.
Puterea mea-n pustiuri străine se destramă.
Amurgul mă înghite, hulpáv, ca pe nimic.
Iordanul și Hermonul și muntele cel mic
Sunt singurii mei martori sub cerul de aramă.
7. Port greu noian de beznă și-azururi pe grumaz.
Abis pe-abis se cheamă, în vuiet de cascade.
Tehom, marea Genezei, în sufletul meu cade
Și-aruncă peste mine talaz după talaz.
8. Cândva, nu-mi zbura gândul la vremurile grele
De-acum. Ci desfătare simțeam, din zori în seară.
Și-n noapte, ca-ntr-un naos, sub lună și sub stele,
Întreaga mea făptură vibra, ca o vioară,
În laudă și rugă, spre Domnul vieții mele.

9. Tu, Stânca mea, răspunde: Chiar m-ai uitat? Căci iată
Vrăjmașul fără milă mă calcă și m-apasă.
Că-s doborât de jale, de dorul Tău, nu-i pasă.
„Unde ți-e Domnul?” zice, rânjind cu gura toată.
10. Batjocura aceasta mă sfarmă până-n oase,
Ca lama unei săbii. „Unde ți-e Domnul? Spune!”
Așa îmi strigă-ntruna, cu vorbe veninoase,
Dușmánul care-ncearcă, din veac, a mă răpune.
11. Tu, suflete, ignoră-l! Stai tare-n rugăciune!
Căci vom ajunge iarăși sub bolta Sfintei Case.
Vom preamări pe Domnul, aduce-vom prinoase,
Cu laude, cu lacrimi, cu psalmi și osanale.
Noi, robii prea ferice ai mântuirii Sale”.

Secțiunea a doua a prezentei ediții (*Poeme originale*) cuprinde 27 de poeme originale de factură spirituală, selectate din întreaga creație a poetului, unele foarte recente. Spre edificare, cităm câteva titluri: *Psalm*, *Duminica Tomii*, *Sub cerul Genezei*, *Adam*, *Ioanitul*, *Templierul*, *Ecclesiast* etc.

Reproducem, oarecum aleatoriu, unul singur:

Spitalul

„Spitalul, zumzet, freamăt, ca un stup,
E numai suferință, numai trup.
Dar, răsturnat în marele văzduh
Al zării, îți vorbește despre Duh.
Aceasta-i rânduiala: Va urca
Ins după ins, la rând, Golgota sa...
Ce mici suntem, ce goi, ce trecători,
Scheletici, plini de răni și de sudori,
Cu pieptul sau cu pântecul deschis...
Iar dincolo de toate – ce abis!

Te prinde ameteala când privești
Mulțimea de ființe omenești
Purtând în orice țipăt câte-un cui.
Dar mângâiate blând de mâna Lui”.

Secțiunea a treia (*Mărturia stihuitorului*), esențială pentru istoricul și criticul literar ce s-ar încumeta să comenteze această operă de însemnătate majoră, foarte utilă, însă, oricărui cititor, reia o conferință, susținută și publicată de Eugen Dorcescu în anii 2000 și în care poetul evocă truda și izbânda sa în stihuirea textelor sacre, numindu-și stihuirile, adunate între două coperte, „*cartea Paradisului meu lăuntric*” (p. 301).

Cât privește altitudinea și importanța, culturală, etică și estetică a *Biblicelor* lui Eugen Dorcescu (lucrare prea bine cunoscută și recunoscută, încă de la ediția întâi), în loc de a ne pronunța noi înșine, preferăm să reproducem un scurt pasaj din recomandarea Mitropolitului Bartolomeu (Valeriu) Anania, înscrisă pe coperta a IV-a: „Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re creează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern”.

„Oficial media”, *Timișoara*, 15 aprilie 2021.

EUGEN DORCESCU ȘI HARUL STIHUIRII TEXTELOR SACRE

Noua ediție, revizuită și adăugită, a volumului *Biblice* al scriitorului Eugen Dorcescu, apărută la Editura Eurostampa, Timișoara, 2021, cu un amplu, exhaustiv *Cuvânt-înainte*, al Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, reprezintă un florilegiu tematic de elevată ținută intelectuală și artistică. În noua sa formă, volumul *Biblice* asamblează, definitiv, în ordinea apariției, toate textele sacre veterotestamentare, asupra cărora Eugen Dorcescu s-a oprit, călăuzit de Duhul, spre a le stihui, respectiv: *Psalmii în versuri*, *Ecclesiastul în versuri*, *Pildele în versuri*, precum și *Rugăciunea regelui Manase*. Celor 70 de *Psalmi* și poemelor originale *Prolog* și *Epilog*, publicate în ediția anterioară (Editura Marineasa, Timișoara, 2003), li se adaugă, acum, *Psalmul 41/42*, precum și un grupaj de *Poeme originale*, volumul încheindu-se cu *Mărturia stihuito-rului*, o extinsă și profesionistă dare de seamă, menită să ajute cititorul, avizat sau nu, să înțeleagă, deopotrivă, riscurile și responsabilitățile majore, pe care cel angajat într-un astfel de demers trebuie să și le asume ori, categoric, să renunțe. Nu poate și nu trebuie oricine și oricum să se apropie de astfel de texte, cu un astfel de scop, decât așa cum am văzut că rezultă din analiza Doamnei Mirela-Ioana Dorcescu, precum și din recenziile preoților-doctori în teologie: Ionel Popescu și Ioan Bude, dar mai ales din recomandarea Mitropolitului și omului de mare cultură Bartolomeu (Valeriu) Anania și culminând, desigur, cu excepționala *Mărturie a stihuito-rului*. Voi selecta câteva pasaje concludente despre conținutul volumului *Biblice*, din textele-recenzii ale profesioniștilor (filologi sau teologi) amintiți.

În *Cuvânt-înainte*, scriitoarea Mirela-Ioana Dorcescu afirmă, printre altele, următoarele: „În esență, *Biblicele*, în configurația pe care

am stabilit-o în colaborare cu Eugen Dorcescu, reafirmă atașamentul autorului față de *Marea Carte* (unica, în accepțiunea ce i-o acordă Poetul, mai cu seamă în anii din urmă), constituind un act liric de slujire a lui Dumnezeu, «în cele trei ipostasuri»: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, de către un cavaler (ioanit, templier, scrib), «rob al unui singur Stăpân», cum se autodeclară fericit». De asemenea: „Non-imanența, metafizica, transcendența, abisalitatea depun mărturie despre un univers dorcescian ocupat în integralitate de Dumnezeu. Relația eului cu Atotputernicul (a ființei cu Ființa) ocazională epifanii, proiecții simbolice, meditații, care îmbogățesc, consolidează și conferă adâncime lirismului Poetului timișorean, accentuându-le, deopotrivă, creației și autorului, emoția și rațiunea, fervoarea și sobrietatea, anvergura națională și internațională a mesajelor”. Cu alte cuvinte, pentru autorul volumului antologic *Biblice, Marea Carte (Biblia)* este cartea de căpătâi. Conținutul volumului este un „act liric de slujire a lui Dumnezeu”, autorul fiind „rob al unui singur Stăpân” și, drept urmare, universul său fiind „ocupat în integralitate de Dumnezeu”.

La rândul-i, Părintele vicar dr. Ionel Popescu, adresându-se autorului, salută apariția volumului: „Vă sunt profund recunoscător pentru această splendidă stihuire și pentru că sunt primul care se adapă, cu emoție și cu bucurie, din fântâna dorului după Dumnezeu. Citesc și recitesc cuvintele semănate în versurile care te înalță către Dumnezeu și am convingerea că de la El a venit inspirația, care a picurat în sufletul Domniei Voastre lumina, frumusețea și darul tălmăcirii cu har a mângâietorilor și inegalabililor psalmi biblici”. În emoționanta sa apreciere, Părintele vicar aseamănă conținutul volumului cu o fântână a „dorului după Dumnezeu”, menită să te înalțe spre El, exprimându-și „convingerea că de la El a venit inspirația [...] și darul tălmăcirii cu har...”

În aceeași gamă, în calitatea sa de doctor în teologia *Vechiului Testament*, Preotul dr. Ioan Bude salută și apreciază performanța literară și spirituală a lui Eugen Dorcescu, care a „tălmăcit” în limba română texte sacre, grație harismelor primite, filologică și muzicală; remarcă faptul că această strădanie îl alătură mitropolitului Dosoftei,

iar literatura română a sporit astfel substanțial: „Maestrul EUGEN DORCESCU a primit harisma (darul) «tălmăcirii limbilor», prin versificarea anumitor texte sacre din *Vechiul Testament* [...]. Maestrul a primit această specială harismă filologică, dimpreună cu o altă harismă, a muzicalității interioare, atât de necesară, spre a «tălmăci» la perfecție imnologia biblică, în general, și pe cea psalmică, în special, dintr-o limbă extrem de săracă în cuvinte – și mai ales în vocale –, într-o limbă europeană, extrem de vocalizată și de muzicală și cu un foarte bogat fond lexical, ca limba română. De la versificarea *Psaltirii* de către mitropolitul Dosoftei și până în prezent [...], nimeni nu a reușit o asemenea performanță [...]. Așa se face că literatura română s-a îmbogățit, în mod real și substanțial, cu prețiosul volum antologic în versuri, cunoscut, de acum, sub denumirea de *Biblicele* lui EUGEN DORCESCU” (cf. Preot dr. Ioan Bude, *Credință, onoare și misiune – scurt extras din spovedania unui Templier*, în „*Timișoara*”, 24 iulie 2020, p. 6).

De asemenea, Mitropolitul Bartolomeu (Valeriu) Anania, referindu-se la volumul *Biblice*, aprecia, deopotrivă, talentul autentic, harul și meșteșugul de stihuitor și de re-creator al *Psalmilor* în limba română contemporană, subliniind evlavia autorului față de *Biblie*, al cărei conținut, citând din *Cântarea Cântărilor*, „îi stă ca o pecete pe inimă”. Iată: „Poetul Eugen Dorcescu este un scriitor familiarizat cu *Sfânta Scriptură* și, implicit, cu poezia ei. Dacă multor condeieri ai literaturii noastre *Biblia* le-a fost doar o sursă de inspirație sau le-a oferit teme lirice, autorului de față îi stă ca o pecete pe inimă – ca să-l citez pe Solomon –, ceea ce-i conferă, pe lângă prestigiul literar, și o aură de noblețe spirituală [...]. Am deschis cartea, am citit primele pagini și de îndată mi-am dat seama că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane și la dimensiunile talentului autentic al unui scriitor modern [...]. Iată, acum, ni le oferă pe toate la un loc, în cartea de față, pe care le-o recomand cititorilor cu bucurie și încântare” (text coperta a IV-a, edițiile 2003, 2021).

Dar textul care încheie conținutul volumului antologic *Biblice* este chiar *Mărturia stihuitorului*, unde autorul însuși se simte într-un fel responsabil să ne împărtășească lucruri demne de știut și de luat în seamă, privind felul în care s-a născut această capodoperă literară. Evident, Eugen Dorcescu s-a apropiat de textul sacru al *Marii Cărți*, al *Sfintei Scripturi – Biblia* – într-un context anume, despre care ne povestește, cu onestitate, ca într-o spovedanie terapeutică, din punct de vedere spiritual, în paginile primului volum de *Jurnal*, intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Dar iată ce ne dezvăluie, confesiv, autorul: Stihuirea *Psalmilor*, a *Ecclesiastului*, a *Pildelor* și a *Rugăciunii regelui Manase* a durat șapte-opt ani. Pentru autor, stihuirea a însemnat o experiență profesională și o analiză critică a scrierilor proprii. Totodată, o autocontemplare și obiectivare, el fiind doar scriitor, iar textul sacru fiind Cuvântul lui Dumnezeu. Deopotrivă, și o experiență intelectuală (culturală), care „implică știința limbii, psihologia creației, fenomenologia esteticului”, armonizând relația dintre: „înțelegere, imaginație, emoție, suflet și duh”. De asemenea, „tălmăcirea în stihuri a *Scripturii* obligă la asumarea duhului Ei și, deopotrivă, să fii asumat de Ea”. Stihuitorul (căci așa se consideră pe sine autorul), conștient de pericolele care-l pândesc, trufia și falsa smerenie, prudent, le evită. Pentru stihuirea celor trei cărți poetico-sapientțiale: *Psalmii (Tebillim)*, *Ecclesiastul (Qobelet)*, *Pildele (Mishle)*, autorul a avut la îndemână numeroase versiuni ale *Bibliei* (englezești, franțuzești, germane și românești), mai ales *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1975). Așa cum mărturisește, a urmărit două obiective majore: „Pe temeiul unei permanente comparații între diferitele enunțuri și lecțiuni, am purces la stihuirea propriu-zisă, ghidat fiind de două obiective: a) respectarea, în spirit, a textului sacru (imperativ duhovnicesc); b) organizarea lui imagistico-prozodică (imperativ estetic). Punerea de acord a acestor obiective s-a realizat prin: a) asimilarea, pe cât ne-a fost posibil, a sensului; b) prelucrarea stilistică, în întreaga ei complexitate”.

„Prelucrarea stilistică” a atras după sine cunoașterea și asumarea următoarelor „sectoare ale structurii”, respectiv, nivelurile: prozodic,

lexical și sintactic. Prin toate acestea, autorul a urmărit și a reușit să obțină o captare cât mai expresivă a mesajului, să sensibilizeze cititorul, construind o stare de spirit propice receptării, precum și „realizarea de sine a stihuitorului, dorința sa de împlinire în duh”. Sintetizând, autorul adaugă: „Am năzuit, tot timpul, să ofer oricui proba că limba română literară modernă și ființa veșnic tânără a enunțului sacru sunt perfect compatibile [...], să facilitez, atât cât harul mi-a îngăduit, fuziunea dintre efemer și eternitate”.

Textelor sacre stihuite li se alătură în volum și o serie de *Poeme originale* de inspirație biblică de o rară frumusețe, dintre care nu pot să nu amintesc: *Prolog*, *Epilog*, *Istoria unei nevroze*, *Barbarii*, prin care, pe de o parte, autorul împărtășește sublimul unei comuniuni personale cu Însuși Dumnezeu, contemplarea și dialogul tăcerii reverberând abisal în duhu-i (*Prolog*, *Epilog*), iar, pe de altă parte, în poemele *Istoria unei nevroze* și *Barbarii* amendează formele concrete, grave, ale decăderii morale a societății contemporane, exprimându-și, clar, curajos și responsabil, poziționarea sa pe latura sănătoasă a baricadei, revendicându-și alegerea de a fi fost, de a fi și de a rămâne rob, slujind sub un stăpân, căci „stăpânu-acela-i Dumnezeu”.

Aș dori, totuși, din punct de vedere teologic, să mai adaug câteva gânduri, care mi se par importante, referitor la volumul *Biblice*. În percepția mea, confirmată și de opiniile exprimate de recenzenți avizați și competenți (profesioniști), atât literar, cât și teologic, volumul *Biblice* reprezintă un *Summum bonum* (o sumă a lucrurilor celor mai bune) din toată creația scriitorului Eugen Dorcescu. Prin educație riguroasă, de calitate, precum și printr-o experiență îndelungată, bine asumată, dobândim un discernământ sănătos, responsabil și matur, pe baza căruia cernem și discernem clar și corect între Bine și Rău, alegând Binele. Dar, în zona Binelui, trebuie să țintim mai sus, spre Mai Bine. Căci Binele poate deveni, la rându-i, Rău, dacă ne împiedică să avansăm spre Mai Bine. Iar de la Mai Bine, e de dorit să năzuim la Foarte Bine. Și de la Foarte Bine, la Superlativul Absolut, spre performanțe maxime. Altfel spus, spre Binele Cel Mai Înalt sau Binele Suprem. La acest nivel, desigur, nu se ajunge imediat, ci în timp, prin perseverență. Este un

proces, care presupune ardere. Efort și timp. Vorba lui La Rochefoucauld: „Omul tinde mereu spre incompetența lui maximă”. Și îi dau/dăm dreptate. Un alt proverb spune: „Nimeni nu s-a născut învățat”. Da, „dar totul e să nu rămânem nou-născuți”, adăuga graficiana Tia Peltz. Trebuie să creștem, trebuie să țintim sus, cât mai sus. Atunci când cineva vrea să devină alpinist, deși visează să ajungă pe Everest, totuși, până să urce pe Everest, va trebui să se antreneze foarte mult, să se pregătească riguros pe toate planurile, care țin de performanță în alpinism. Va urca pe toate dealurile din jur, apoi va escalada munții cu înălțimi accesibile capacităților sale din acel moment. Apoi, va ajunge la alții, din ce în ce mai înalți: Mont Blanc, Ararat, Kilimanjaro și, în final, temerar, experimentat și echipat corespunzător, va lua cu asalt și... Everestul! Și, probabil, va reuși. În orice domeniu, pornim de jos, tinzând cât mai sus.

Revin la volumul *Biblice*. Prin educația sa filologică riguroasă, dublată de o experiență de cercetător la Academia Română, Filiala Timișoara, precum și de cea de scriitor profesionist, de editor, Eugen Dorcescu a ajuns la cota de unde, literar și cultural vorbind, **a urcat pe Everestul propriei sale creații literare**. Aceasta îmi confirmă mie *Biblicele*. Și nu numai mie. Și încă ceva. Ceva care dezvăluie secretul unei astfel de performanțe, mai ales când vrei să te apropii și să abordezi un atare demers, extrem de temerar, dar și de dificil, care, omenește vorbind, este aproape inaccesibil. Mai e ceva. Harul divin, darul nemeritat. Acesta implică, precum la Moise, pe lângă cultura Egiptului, chemarea suverană din partea Celui care i s-a revelat, spunând: *Eu sunt Cel ce sunt*. Dar chiar și această chemare, spre înalta performanță, nu exclude efortul perseverent al celui chemat.

Ceea ce voi spune în continuare este foarte important, din punct de vedere teologic. Eugen Dorcescu, precum rezultă din *Mărturia stihuitorului*, a dovedit că știe și că și-a asumat aceasta. Toate traduceri sau versiunile *Bibliei* pot fi clasificate în trei categorii majore, respectiv: *traduceri textuale*, în care traducătorul încearcă să se apropie cât poate de mult de forma textului original, în detrimentul înțelesului original; *traduceri parafrazate*, în care traducătorul încearcă să se apropie cât

poate de mult de înțelesul textului original, în detrimentul formei acestuia; și *traduceri echivalent-dinamice*, în care traducătorul încearcă să se apropie, cât poate de mult, atât de forma, cât și de înțelesul textului original/originar al *Bibliei*. Acestea din urmă sunt cele mai eficiente și recomandate traduceri (sau versiuni), pentru analiza exegetică a textului. *Biblia* este Cuvântul lui Dumnezeu, revelat în scrierile canonice ale *Vechiului și Noului Testament*. Acest Cuvânt este Adevărul cu majusculă, divin, sfințitor. Dar, din punct de vedere exegetic, acest Adevăr poate fi clasificat în două tipuri de adevăr: relativ și absolut. Adevărul biblic relativ este acel adevăr biblic valabil numai pentru destinatarul original, nu și pentru cel actual, decât ca simplă informație (el a fost valabil atunci, acolo, atât. Exemple: dărâmarea zidurilor Ierihonului, prin cântarea fanfarei. Ori desplicarea Mării Roșii sau a râului Iordan). Adevărul biblic absolut este acel adevăr biblic universal valabil, atât pentru destinatarul original, cât și pentru cel actual. Exemplu: Cele Zece Porunci: „Să nu ucizi” (precum în *Vechiul Testament*, tot așa și în *Noul Testament*). De ce este important să știm acest lucru? Întrucât *Biblia* conține atât adevăruri relative, cât și adevăruri absolute, iar atunci când citim un text oarecare din *Biblie*, este bine să distingem adevărurile relative de cele absolute. Să nu le amestecăm. Dacă percepem un adevăr biblic relativ ca fiind un adevăr biblic absolut, rezultă un legalism teologic (nu e corect, teologic, să fac doctrină dintr-o experiență personală, unică). Dar și invers. Dacă percepem un adevăr biblic absolut ca fiind un adevăr biblic relativ, rezultă un liberalism teologic (transformând regula într-o excepție, ceea ce este total incorect; minciuna a fost păcat atunci și este păcat și acum). De asemenea, ca să înțeleg adecvat mesajul unui anumit text biblic, trebuie să cunosc cele trei procese ale interpretării și comunicării *Bibliei* și relația dintre ele, respectiv: *Exegeza*, procesul prin care destinatarul de azi face o călătorie imaginară înapoi în timp, pentru a deveni contemporan cu destinatarul original, ca să înțeleagă corect mesajul pe care expeditorul original al acelui text i l-a transmis. Apoi, lăsând adevărurile relative din text (valabile doar pentru destinatarul original), luăm doar adevărurile absolute (valabile pentru cei de demult, dar și pentru

noi) și ne întoarcem, imaginar, în vremea noastră. Acest proces teologic îl numim *Hermeneutică*. Adevărul absolut din acel text biblic este mesajul expeditorului original (Moise, David, Solomon, profetul Isaia, evanghelistul Matei, apostolul Pavel sau oricare altul) și către destinatarul actual. Acest mesaj trebuie să-l punem apoi într-o formă de comunicare potrivită, pentru a-l transmite clar și convingător ascultătorilor (predică, în biserică/lecție în clasă ori amfiteatru, de la catedră). Acest proces se numește în teologie *Homiletică*. Deci, ordinea corectă, obligatorie, aceasta este: textul biblic, apoi Exegeza pe text, urmată de Hermeneutică și, în final, Homiletica. Nu vom începe direct cu Homiletica (Vom spune lucruri interesante, dar biblic incorecte). Orice teolog avizat trebuie să știe și să adopte această metodă, din respect față de Dumnezeu și de Cuvântul *Sfintei Scripturi*, apoi față de ascultătorii săi și, nu în ultimul rând, față de sine și demnitatea sa.

Un ultim element: Textele canonice ale *Bibliei* au fost scrise de-a lungul a circa o mie cinci sute de ani, între 1400 î.Hr. și 100 d.Hr. Din acest punct de vedere, *Biblia* este o carte de istorie veche (atât *Vechiul Testament*, cât și *Noul Testament*). Cu toate acestea, *Biblia*, prin mesajele ei absolute, este „Pâinea cea de toate zilele” pentru sufletul credinciosului, flămând și însetat după Dumnezeu, precum „cerbul după izvoarele de apă” (*Psalmul 41/42*). De aceea, credinciosul autentic are deprinderea lecturii devoționale a *Bibliei*. Adică, cuvintele *Psalmului 22/23* sau *41/42* au fost, atunci, demult, pentru cei care le-au rostit ori scris, o laudă sau o rugăciune. Dar, prin prospețimea Duhului, care le-a inspirat atunci, ele sunt valabile și pentru noi, acum.

Cei care sunt familiarizați cu acest mod de lectură a *Bibliei*, citind atent volumul *Biblice*, vor constata, cu certitudine și bucurie, faptul că Eugen Dorcescu a citit, mereu și mereu, zilnic, *Biblia*, aplicându-i această lectură devoțională și fiind copleșit, astfel, din abundență, de harul și inspirația Duhului. Deopotrivă, a abordat fiecare text sacru, înainte de a-l stihui, exegetic și hermeneutic, pentru a afla înțelesul mesajului, oferindu-i apoi, și din punct de vedere stilistic, o formă estetică, fapt care i-a reușit prin excelență.

Mă simt îndatorat să îi mulțumesc Domnului, la unison cu Doamna Mirela-Ioana, îngrijitoarea acestei ediții *Biblice*, cu Părintele vicar dr. Ionel Popescu, precum și cu teologi de înaltă clasă și performanță culturală și spirituală, Preot dr. Ioan Bude și Mitropolit Bartolomeu (Valeriu) Anania, pentru *Marea Carte* și rolul Ei de a ni-L revela pe Dumnezeuul Triunic, de a ne convinge de metanoia, precum și de a ne călăuzi în fascinanta aventură culturală și spirituală a urmării lui Hristos. De asemenea, alături de mulți alții, inclusiv de scriitorul Prof. univ. dr. Livius Petru Bercea.

În mod special, mă simt dator să îl felicit, colegial, frățește, amical, dar, mai ales, ca un discipol, pe Maestrul Eugen Dorcescu și, deopotrivă, să-i mulțumesc pentru acest volum antologic, *Biblice*, o altă carte de căpătâi, tezaur de valori spirituale de cea mai aleasă ținută. Frumusețea spirituală nu se cultivă în fața oglinzii, ci în fața oglinzilor unor cărți frumoase. Și, mai ales, în oglinda... *Cărții Cărților*.

„*Timișoara*”, 10 septembrie 2021, p. 7 ; „*Timișoara*”,
17 septembrie 2021, p. 7.

EUGEN DORCESCU ȘI BIBLICELE SALE

Întâlnirea cu poetul și, implicit, cu poezia dorcesciană a avut loc în primăvara anului 2021, a doua primăvară pandemică. În acel moment, am intrat în posesia volumului intitulat *Biblice*, aflat la a doua ediție. Cum nu există coincidențe și fiecare întâlnire are un anumit rost, iată că întâlnirea cu Eugen Dorcescu a avut drept consecință (re)apropierea mea de vers și de tainele versificației.

Eugen Dorcescu formulează o nouă definiție a lirismului, o nouă viziune asupra acestuia. Poezia mare se construiește numai cu ajutorul duhului/Duhului. Arta este, în esență, o creație spirituală, nu a teluricului. Pe acest principiu mizează creația lui Eugen Dorcescu.

Astfel, poezia dorcesciană împlinește un deziderat fundamental, de mult recunoscut, al artei: catharsisul. Îmbinarea religiei – legătura dintre om și Divinitate – cu literatura are un efect terapeutic asupra cititorului.

Volumul *Biblice* propune, în esență, o *ars poetica*. Lirismul *Biblicelor* este o invitație către cititori de a descoperi legătura indispensabilă dintre om și Dumnezeu. Poezia și, în genere, arta se manifestă deplin, elevat, doar în orizontul Spiritului. Așa cum însuși a declarat cu diferite prilejuri și cum au observat comentatori de autoritate (Virgil Nemoianu, Ion Pop), Eugen Dorcescu nu este neapărat un poet religios. Ci un poet ce trăiește și scrie „într-o lume în care și pentru care Dumnezeu există” (am reprodus propriile sale cuvinte). Acesta este unul dintre mesajele forte pe care eul poetic îl transmite în paginile *Biblicelor*.

Volumul ne oferă oportunitatea de a reflecta și de a conștientiza faptul că tăcerea, inevitabilă în comunicarea noastră cu Providența, capătă sens și este, după cum afirmă Eugen Dorcescu în *Prolog*, chiar

calea către El: „Tăcerea s-a umplut de sens și țel,/Tăcerea era drumul către El”.

Relația poetului cu textul sacru, sursa prezentului volum, este veche și strânsă. Primele sale stihuri după *Sfânta Scriptură* datează din anii '90.

În cele ce urmează, vom încerca o analiză a unor texte cuprinse în primele două părți ale cărții: *Stihuri din Sfintele Scripturi* și *Poeme originale*. Cea dintâi secțiune cuprinde: *Psalmii, Pildele, Ecclesiastul* și *Rugăciunea regelui Manase*. Eugen Dorcescu nu doar mănuieste cu iscusință condeiul, ci reușește să păstreze mesajul sacru al cărților biblice pe care le prelucrează. Vom invoca, drept exemplu, *Psalmul 1. Al lui David*, atât originalul:

- „1. Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut;
2. Ci în legea Domnului e voia lui și la legea Lui va cugeta ziua și noaptea.
3. Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vremea sa și frunza lui nu va cădea și toate câte va face vor spori.
4. Nu sunt așa necredincioșii, nu sunt așa! Ci ca praful ce-l spulberă vântul de pe fața pământului.
5. De aceea nu se vor ridica necredincioșii la judecată, nici păcătoșii în sfatul dreptilor.
6. Că știe Domnul calea dreptilor, iar calea necredincioșilor va pieri”;

cât și versiunea stihuită:

- „1. PRAAFERICIT BĂRBATU-nțelept ce nu se duce
La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește

Pe calea celui care păcatul făptuiește
 Și nici nu clevește batjocuri la răscruce.
 2. Ci-și află desfătarea doar în divina Lege.
 La ea, și zi, și noapte, gândește și se-adapă.
 3. Asemeni e cu pomul ce crește lângă apă
 Și care n-are roade și frunzele betege.
 4. Or, nu-i așa cu-aceia ce au la suflet răul!
 Ei nu pot sta-n picioare la dreapta judecată.
 5. Cu cei cinstiți nu-i afli alături niciodată,
 Ci, ca pe-o biată pleavă, îi risipește hăul.
 6. Căci Domnul știe bine cărarea orișicui –
 Pe drept îl ocrotește; cel rău era și nu-i”.

Eugen Dorcescu adaugă, acolo unde socotește necesar, câteva note de subsol, elemente paratextuale, menite să ofere indicații și explicații suplimentare cu privire la anumiți termeni din limba ebraică. De exemplu, substantivul (plural) „psalmi” are echivalent în ebraică lexemul *Tehillim*, grafiat תהלהים, cu semnificația „cântări de laudă”. În limba greacă, psalmul este desemnat de termenul *psalmoi*, care înseamnă „cântări acompaniate de harpă”.

Cele două texte invocate îl ghidează pe cititor spre împlinirea Legii. Omul, muritorul, teluricul, dacă ne referim la origine, este și trebuie să fie dependent de Legea divină. În esență, mesajul celor două texte, care, de fapt, sunt unul și același, în aceasta constă: respectarea Cuvântului sacru. În întreaga sa călătorie pe pământ, de la naștere și până la moarte, omul trebuie să trăiască în Legea Domnului. Primele versete ale celor două texte îl introduc pe lector în atmosfera spirituală, confirmă Legii: „1. Fericit bărbatul care n-a umblat în/sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor/nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut;/ 2. Ci în legea Domnului e voia lui și la/legea Lui va cugeta ziua și noaptea” sau: „1. PREAFERICIT BĂRBATU-nțelept ce nu se duce/La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește/Pe calea celui care păcatul făptuiește/Și nici nu clevește batjocuri la răscruce./ 2. Ci-și

află desfătarea doar în divina Lege./La ea, și zi, și noapte, gândește și se-adapă”.

Autorul *Biblicelor*, al volumului de versuri *Pax magna* (debut, 1972), al *Nirvanei. Cea mai frumoasă poezie* (ediție *ne varietur*, 2015), al volumului de poeme *Sub cerul Genezei* (antologie tematică, 2017) etc. se așază alături de poeți precum Alexandru Macedonski și Tudor Arghezi. Aceștia, ambii exponenți ai paradigmei moderne, se situează pe linia lirismului cultivat de Eugen Dorcescu. Macedonski a realizat volumul compus din unsprezece psalmi, numit *Psalmi moderni*. Atât Macedonski, cât și Arghezi au avut reală tangență cu poezia spirituală, iar Eugen Dorcescu se situează, credem noi, în această triadă, mai aproape de Arghezi, din punctul de vedere al ideii și al mesajului transmis. Universul liric religios arghezian cuprinde, printre altele, psalmi stihuiți din *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei. În creația dorcesciană predomină simțirea profundă, precum în creația argheziană. Eul poetic percepe existența lui Dumnezeu în interiorul său. De fapt, dialogul om – Divinitate constă în ceea ce este specific interiorității.

Un text care reliefează oarecare similitudine cu Macedonski este poemul *Adam*, prezent în secțiunea a doua, *Poeme originale*, din *Biblice*. Corespondentul acestuia este *Țărână*, poezie publicată în revista „Literatorul”, în anul 1893:

„Țărână – suntem toți țărână,
E de prisos orice trufie...
Ce-a fost... în veci are să fie...
Din noi nimic n-o să rămână.
Zadarnic falnice palate
Sunt în pământ rădăcinate:
Nicio pieire nu s-amână.

Despoți, cu frunți încoronate,
Poeți, cu harpe coronate,
Filosofi, oameni de știință,

Păgâni, vestiți prin necredință...

Nicio pieire nu s-amână...

Țărână, suntem toți țărână”.

În textul macedonskian se identifică o tonalitate sobră, realistă. Nimeni nu este scutit de pieire și de tentații. În fond, *Țărână* pune în lumină nimicnicia umană și ideea conform căreia viața materială este una pur trecătoare. Poemul lui Macedonski este bazat pe cuvintele rostite de *Ecclesiast*, fiul lui David: „[...] deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune!”

Ambele poeme fac trimitere la ceea ce este, de fapt, omul în ipostaza trupească, perisabilă: pământ sau, enunțând sintagma din ebraică, utilizată de Eugen Dorcescu, *ha'adham* („omul de lut”). În textul dorcescian sunt rezumate, în esență, sub formă de versuri, primele cinci capitole din *Facerea*. Primele două stihuri din *Adam* ilustrează stadiul în care se află ultima creație a lui Dumnezeu: „Dezic și mă dezic de tot ce am./În fapt, ce vrea să-nsemne a avea?” Insistența asupra verbului din al doilea vers, o interogație retorică, evidențiază subordonarea creației față de Creator. Mesajul textului este transmis gradual, de la statutul de cădere în păcat, la mântuire și la comuniunea cu Tatăl. Ultimul vers este sugestiv în evidențierea statutului final al omului: cel de creație în interdependență cu Creatorul.

Ecclesiastul, în versificarea lui Eugen Dorcescu, dezvăluie cititorului, în primă instanță, cunoștințele pe care eul poetic dorcescian le are despre o limbă din familia lingvistică a limbilor semitice, respectiv din ramura nordică a acestora: limba ebraică, limba originară a textului sacru. Anumite pasaje și cuvinte ebraice întâlnite în text denotă apropierea versificării de original:

„1. Așa grăit-a vechiul *Qoheleth*,

Fiul lui David, regele poet,

El însuși rege în Ierusalim.

2. Așa grăit-a: *Havel havalim!*”

Ecclesiastul este o meditație gravă, lipsită de orice iluzii, asupra lumii situate „sub soare”. Fiul regelui mărturisește prin vocea lirică incapacitatea de a atinge absolutul. Sugestivă este metafora „Amărăciunea neputinței tale”, figură care compune un vers și care este o adresare către cititor, pentru a fi atenționat asupra condiției sale de muritor. De asemenea, versurile din capitolul al doilea al *Ecclesiastului* dorcescian: „4. Făcut-am lucruri strălucite: Case,/Sădit-am vii întinse, tămâioase,/Grădini, dumbrăvi. Și am plantat în ele/Pomi roditori, cu fructe mari și grele./[...] Dar vechiul gând mi-a încolțit în minte:/Deșertăciune-i truda. Și vânare/De vânt. Și fără niciun rost sub soare” redau tema în jurul căreia gravitează întreaga creație a lui Eugen Dorcescu: căutarea mântuirii și a armoniei cu Dumnezeu. În fapt, este prezentată antinomia material – imaterial. Munca omului pe pământ și apropierea sa afectivă de materie sunt vremelnice. Prin versificarea *Ecclesiastului*, poetul invită la aprecierea, la valorizarea veșniciei, în pofida bogățiilor lumești și a onorurilor sociale. Material este trupul, iar imaterial este spiritul. Eugen Dorcescu înclină balanța spre imaterial, spre duh. Dumnezeu, în denumirea ebraică Yah Elohim, a sădit în om ideea de eternitate, iar omul care se bucură de truda muncii sale trăiește în Legea și după voia Providenței.

Literatura română douămiistă se află încă în stadiul de formare. Mai mult, scrierile literare, indiferent de structura lor discursivă, de la începutul anilor două mii, experimentează diferite strategii și apelează la modalități precum intertextualitatea, de pildă, pentru a contura un nou tip de scriere.

Eugen Dorcescu este, în mod cert, unul dintre scriitorii care aduc un nou suflu poeziei românești de la sfârșitul anilor nouăzeci și începutul anilor două mii. Creația sa, implicit *Biblicele*, reactualizează și pune în lumină un fapt transcendent: binomul om – Divinitate. Ce intenționează Eugen Dorcescu să evidențieze prin intermediul cărților sale? Frumosul sub forma sa autentică. Ce înseamnă frumosul în formă autentică? Ceea ce a creat și creează Atotputernicul, căruia îi sunt adresate imnuri și laude.

Criticul literar Cornel Ungureanu, în amplul său studiu *Literatura Banatului. Istorie, personalități, contexte*, îl situează pe Eugen Dorcescu în secțiunea *Modernii și postmodernii Europei Centrale*, alături de Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, George Suru, Șerban Foarță, Marcel Tolcea. Exegetul îi atribuie lui Eugen Dorcescu apelativul de *homo religiosus*, datorită liricii inspirate nemijlocit din *Biblie*, surprinzând ființa umană cu anxietățile, dar și cu bucuriile sale, toate acestea fiind parte a legăturii cu Dumnezeu.

Elemente preluate din *Biblie* se găsesc și în *Jurnalul* poetului, volumul I, intitulat *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*. Din paginile diaristice, cititorul află începuturile *Biblicelor*: ziua de miercuri, 20 martie 1991. Cu două zile înainte, Eugen Dorcescu împlinise patruzeci și nouă de ani. Ideea întocmirii unui volum cu *Psalmii* stihuiți era în stadiul de „șantier”:

„Miercuri, 20 martie 1991

Astăzi m-am gândit, subit, și la un alt proiect (pe lângă volumul *Cronică*, la care lucrez), un proiect, aș îndrăzni să cred, măreț. Ce-ar fi să versific *Psalmii*? Chiar dacă nu toți, măcar 30-40 dintre ei. Iată o întreprindere temeinică, de câțiva ani, o muncă pasionantă, extraordinară. Nădăjduiesc s-o pot face, dacă Dumnezeu îmi va dărui har și tărie”.

Anumite însemnări din *Îngerul Adâncului* conțin versete psalmice, fapt care, în esență, pregătea terenul pentru apariția originalelor stihui. Tot în *Jurnal*, Eugen Dorcescu enunță principiul după care se ghidează în scrierile sale. Lectura, scrisul, existența însăși trebuie să vizeze binele spiritual, de care să ne bucurăm noi înșine și prin care, eventual, să-i bucurăm pe cei din jur. Aceasta constituie încă o miză a scriiturii dorcesciene și, implicit, a volumului *Biblice*.

„Timișoara”, 27 august 2021, p. 7.

BIBLICELE LUI EUGEN DORCESCU

Bogat el însuși în credință și talent, cunoscutul om de cultură și Poet de notorietate Eugen Dorcescu a înzestrat literatura română cu un volum care desfată ochiul, inima și sufletul cititorului, prilejuindu-i o intrare binecuvântată în lumea credinței adevărate, în lumea *Sfintei Scripturi*, a *Bibliei*, singura carte fără pereche, pe care fiecare bun creștin ar trebui s-o păstreze la îndemână, spre a-i fi cea dintâi și cea de pe urmă, din care să citească, la vreme de veselie sau de tristețe. Desigur, mă refer la volumul *Biblice*, cea mai recentă carte semnată de autor și ieșită de curând la Editura Eurostampa din Timișoara (2021).

De la Dosoftei încoace, au mai încercat câțiva (nu mulți!) să apropie cititorul, prin mijlocirea versului, de învățăturile *Scripturii*, dar nimeni în maniera lui Eugen Dorcescu, ilustrul poet timișorean, înzestrat cu dar și har. E minunată încercarea Domniei Sale de a aduce la cunoștința cititorului, în limba română actuală, în veșminte de sărbătoare, învățăturile biblice, pentru a-l îmbogăți sufletește și a-l educa spiritual. Atunci când un poet are credința și devoțiunea față de *Biblie* și de poezie, în măsura în care se recunosc acestea în biobibliografia lui Eugen Dorcescu, nu este de mirare că reușește să stihuiască textul biblic în formă desăvârșită. Versificările Domniei Sale au muzicalitate și gravitate în simplitate, versetele modelate de condeiul său deschid numeroase căi spre mintea și sufletul cititorului, pentru că atât fondul, cât și forma dobândită de acestea emoționează, surprind, încântă.

Din *Cuvântul înainte* la volumul *Biblice*, semnat de nu mai puțin cunoscuta Mirela-Ioana Dorcescu, Conf. univ. dr. la Universitatea de Vest din Timișoara, aflăm că „poezia pe teme spirituale, emanând serenitate și forță, mărturisind deschis credința în Dumnezeu, este definitorie pentru Eugen Dorcescu”. În același *Cuvânt-înainte* mai

suntem informați că ediția princeps a *Biblicelor* a apărut la Editura Marineasa, în 2003. Până la publicarea, cu vreo două luni în urmă, a prezentei ediții, revăzute și adăugite, Eugen Dorcescu a parcurs două decenii de viață, timp în care încercările prin care a trecut l-au apropiat încă mai mult de *Biblie*, de „singura carte adevărată”, în viziunea sa.

Multe și deosebit de interesante și de bine documentate au fost cronicile, eseurile, exegezele scrise în urma apariției acestui volum de poezie spirituală. De aceea, mă voi mărgini la abordarea realizării estetice a textelor, evidențiind câteva dintre mijloacele artistice, figurile de stil, la care a apelat poetul, pentru a da o formă sobră, elegantă, solemnă cărților biblice transpuse în limbajul poeziei. Sunt texte care dovedesc relația poetului cu Dumnezeu, astfel încât „poezia lui să fie și adevărată, și profundă, și perenă” (*ADAM. Pagini de jurnal – 2000-2010*, Editura Mirton, Timișoara, 2020, p. 14).

În *Psalmul 1*, prima cântare de laudă, a regelui David, închinată Domnului, două comparații subliniază puterea bărbatului fericit, care „nu se duce la sfatul celor care fac răul”, păcătuind și clevetind, ci își „află desfătarea doar în divina Lege”. Bărbatul fericit este asemuit pomului „ce crește lângă apă/și care n-are roade și frunzele betege” („frunze betege” – un epitet rar!). Interesantă imaginea vizuală. Dar nu numai atât. Apa, sursa vieții, Îl simbolizează pe Dumnezeu. El este Cel ce dă fapturilor create apă în cantitatea optimă pentru a trăi sănătos. Cei ce se îndepărtează de Dumnezeu sunt ca pomii sterpi și bolnavi, lipsiți de binecuvântarea lichidului vital. Pe cei ce „nu pot sta-n picioare la dreapta judecată” poetul îi aseamănă cu „o biată pleavă”, pe care „o risipește hăul”. A fi drept e o virtute. Dar încercările sunt multiple și grele, pentru a proba dreptatea omului. Foarte puțini răzbesc în viața de creștin. Cei ce se pierd nu mai au nicio însemnătate. Sunt condamnați la risipire și la prăbușire. Construcția gerunzială din: „Pe Domnul să-L slujiți neîncetat/Și să gustați plăcerea tremurând” are o puternică încărcătură semantică. Slujirea Domnului nu este un imperativ, ci o problemă de alegere. Cei ce aleg să-L slujească trebuie să se teamă de El, fiindcă în această temere se află începutul înțelepciunii creștine. O nouă comparație iese în relief: regele David își simte Creatorul „ca un scut”,

când gloata vine „să îl împresoare”. Scutul divin i-a adus, mereu, lui David victorie, de la lupta cu Goliat până la ultimul război. Scutul e semnul dragostei și al încrederii lui Dumnezeu în slujitorul Său fidel, rege și poet. „Regele regilor și Poetul poezilor”, după cum îl consideră Eugen Dorcescu.

Două epitete foarte sugestive descoperim în următoarele versuri: „Zdrobește dinții lor mârșavi și lași”, epitete cu o bogată pletoră semantică, de natură morală. De fapt, acestea apar într-o construcție artistică în care figura centrală este sinecdoca: dinții sunt parte din întreg. Nu doar ei trebuie zdrobiți, ci oamenii mârșavi și lași cărora aceștia le aparțin. Imaginea are o mare duritate. Dreptatea nu se face cu mânuși de catifea. Alte două epitete, de data aceasta ale verbului, din versul „Mă culc și-adorm pacific și senin”, au darul de a sugera liniștea de care se bucură omul cu credință. Acestea poartă amprenta uriașului talent al unuia dintre cei mai pricepuți mânăuitori de cuvinte, care combină cu naturalețe neologismele cu lexeme din vocabularul fundamental al limbii române. Este cazul neologismului „pacific”, care, ca determinant al verbului, își schimbă și valoarea gramaticală, devenind, din adjectiv, adverb. Eugen Dorcescu dă viață cuvintelor ca nimeni altul!

În *Psalmul 7*, Regele David afirmă cu tărie că Îl preamărește pe Dumnezeu, cântându-I „numele sublim, nepământesc”. Epitetul *sublim* se referă nu doar la numele frumos al Atotputernicului, ci și la cât este El de înfricoșător pentru un pământean. În aceeași ordine de idei, epitetul „nepământesc” trimite la o sferă de apartenență superioară, misterioasă, imposibil de imaginat de către un „om de lut”.

O metaforă splendidă, după un epitet antepus, „Nocturnul cer cu aștri de foc împodobit”, descrie simbolic măreția bolții cerești, făcând aluzie la grandoarea focurilor/luminilor celeste. Spre această boltă binecuvântată ne ridicăm, cu toții, din când în când, ochii, spre a cere sprijin sau spre a-I mulțumi lui Dumnezeu pentru toate binefacerile. Omul a primit darul de a contempla înaltul cerului, creația Domnului, pentru că, zice psalmistul: „Aproape ca pe îngeri l-ai pus și prețuit”, întrebându-se, în același timp: „Ce este omul, la el de Te-ai gândit?/Ce-i el, să-l iei în seamă, să-l ai în cercetare?” Se reia aici teza responsabilității

Creatorului asupra Creației sale. Dar gândul lui Dumnezeu la om înseamnă mai mult decât grijă și dragoste. Înseamnă și „cercetare”, pentru a-l menține în sfera moralității creștine sau a-l nimici.

O enumerație bogată slăvește „tot lucrul” mâinilor dumnezeiești, arătând ce minunății i-au fost puse omului nu doar la îndemână, ci sub stăpânire: „Sub talpa lui ai pus/Și oile, și boii, și pasărea de sus/Și fiarele, și peștii zvâcnind ca o sclipire...” Câtă profunzime în asemănarea zvâcnirii peștelui cu o sclipire! Gândirea analogică a lui Eugen Dorcescu naște imagini foarte rare. În cazul de față, cei doi termeni ai comparației – „peștii” și „sclipirea” – sunt puși în relație prin intermediul gerunziului „zvâcnind”, formă ce implică repetabilitatea unei acțiuni bruște, momentane. Și, imediat, o metaforă superbă, în versul: „Pe-ntinderea de humă și-n mările celeste!” (*Psalmul 8*). Cerul în opoziție cu pământul, apele de sus („mările celeste”), de o puritate absolută, în contrast cu „mările pământului”, cu ape sărate, stătute, compromise. O adevărată construcție semiotică!

Dumnezeu este apărătorul celor săraci și asupriți: „Acum mă voi scula», rostește Domnul,/«Să-l apăr pe sărac, pe asuprit,/Pe cel ce-a suspinat neauzit – /Voi proteja și veghea lui, și somnul»”. Stihuitorul, în acest registru imnic, caracterizează enunțul divin într-o exprimare figurată, recurgând la un epitet multiplu și la o metaforă hiperbolizată: „Cuvinte sacre, drepte și curate,/Argint de șapte ori trecut prin foc!” Curăție, puritate, sacralitate și dreptate, pe care numai metalul prețios, alb, de „șapte ori trecut prin foc” (număr al încheierii unui ciclu în *Biblie*, aici un ciclu al purificării), le poate exprima, nicidecum omul, ființă limitată, pe care incinerarea îl transformă în cenușă.

Dar m-aș întinde nepermis de mult cu modestele mele aprecieri asupra multiplelor și valoroaselor mijloace artistice întrebuițate de Eugen Dorcescu, dacă aș lua psalm după psalm, deoarece tropii rari, grei de semnificații, pot fi întâlniți aici, precum în toată lirica dorcesciană, la tot pasul, la tot versul, autorul fiind un meșter-făurar de imagini impresionante, de sinestezii memorabile.

Pot afirma, citând-o pe Mirela-Ioana Dorcescu, cea care semnează prefața acestui volum, după lectura *Psalmilor* versificați în mod atât de

strălucit de poet, că „literatura română s-a îmbogățit, în mod real și substanțial, cu acest volum antologic în versuri, cunoscut de acum, sub denumirea de *BIBLICELE* lui EUGEN DORCESCU”.

Din *Ecclesiastul*, cea de-a doua carte stihuită magistral, voi reține – și voi reflecta la ele, în timpul care mi-a rămas – câteva cuvinte pline de înțelepciune, atribuite fiului marelui rege David, rege și el, în Ierusalim, predicatorul, cel care se adresează, astfel, mulțimilor: „Așa grăit-a: *Havel havalim!*/El, Qoheleth, *Ecclesiastul*, spune,/În necuprinsa lui înțelepciune:/Deșertăciune-i tot. Deșertăciune!/Într-adevăr, cu ce se alege oare/Sărmanul ins din truda lui sub soare?/Ce folosește *omul scos din lut*/Trudind o viață-ntreagă neștiut?/” și îmi voi exprima suprema admirație, nu numai față de ce spune, ci mai ales pentru felul cum se exprimă autorul, apel făcând la cea mai curată limbă românească, pentru că, „om de lut” fiind și eu, nu cunosc, nici recunosc, o mai frumoasă alcătuire de cuvinte, capabilă să sintetizeze soarta mea și-a altora asemenea mie, pe acest pământ: „Pământul doar rămâne-ntotdeauna”, iar noi suntem supuși implacabilei treceri: „trec generații una câte una,/Și vin, și trec, și trec, și vin întruna”.

Cât privește *Pildele*, ele au fost stihuite integral, ca și *Ecclesiastul*, beneficiind, totodată, de o accentuare și, uneori, de o extindere tematică. Astfel, enunțurile sentențioase cu același subiect, sau cu subiect asemănător, au dobândit o unică prelucrare, cifrele dintre paranteze indicând entitățile reunite organic, armonic. Atrage atenția *Pilda 18, 10*, exemplară pentru această atât de originală stihuire creatoare. *Pilda 18, 10*, în versiunea versificată de Eugen Dorcescu, vizează, nemijlocit, prin extindere semantică, destinul scribului și, ca atare, este plasată de poet, ca o concluzie, la finele textului:

„Puternic turn e Numele divin,
Spre care dreptii și-nțelepții vin.
Primește-ne, sub ziduri, și pe noi,
Căutătorii vremii de apoi,
Pe noi, robiți celestelor comori,
Ai slovei fantomatici slujitori;

Primește-ne, să ne adăpostim,
S-agonizăm, noi, bieții **sopherim**,
Sub scutul Tău etern, Yah Elohim!”

O capodoperă a genului este și *Rugăciunea regelui Manase*, versificată exemplar, prin harul pe care l-a primit Poetul de la Divinul Autor al „celor ce sunt”. Este evidentă aici empatia stihuito- rului cu acela care, întru pocăință, cunoscându-și fărădelegile, îngenunchează cu inima în fața lui Dumnezeu. Și, cine îl cunoaște pe minunatul OM Eugen Dorcescu, înțelege de îndată că empatia Domniei Sale pentru regele păcătos, care se pocăiește, este sinceră, caldă, frățească.

Eugen Dorcescu mărturisește în *Jurnalul* său: „Mă bucur că Dumnezeu mi-a dat har și putere să stihuiesc *Psalmii*, *Ecclesiastul* și *Pildele*. Mi-am împlinit, astfel, rostul și i-am dat vieții mele sens, zbor, țel, lumină, duh, conținut”. Și continuă: „*Psalmii în versuri* sunt cartea Paradisului meu lăuntric. *Cronică* și *Abaddon* – cărțile Infernului meu interior. *Ecclesiastul în versuri* e concluzia existențial-artistică la care am ajuns”. Iar despre *Pilde* afirmă: „Ele sunt dreptarul meu în această vale, în acest provizorat, acceptabil adesea, frumos uneori, insuportabil mai totdeauna” (*Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal* – 1991-1998, Editura Mirton, Timișoara, *passim*).

Dacă, în prima parte a volumului, intitulată STIHUIRI DIN SFINTELE SCRIPTURI, am savurat PSALMII, ECLESIASTUL, PILDELE și RUGĂCIUNEA REGELUI MANASE, în cea de-a doua, numită POEME ORIGINALE, descopăr cu plăcere câteva poezii pe care le-am întâlnit în alte cărți ale poetului. Secțiunea cuprinde douăzeci și șapte de texte lirice, de certă valoare. Pentru că nu vreau să nedreptățesc niciun poem, citând versuri din unul sau altul, nu o voi face. Le admir deopotrivă și îmi mărturisesc admirația sinceră pentru autorul lor. Sunt poeme de inspirație duhovnicească, pline de dramatism, de vibrație, desăvârșite estetic. Absolut toate sunt marca EUGEN DORCESCU!

A treia și ultima parte a volumului o reprezintă *Mărturia stihuito- rului*, în legătură cu felul în care, de-a lungul a 7-8 ani, a versificat 71 de

Psalmi, Ecclesiastul, Pildele și, ceva mai târziu, *Rugăciunea regelui Manase...* A fost o muncă intensă, poate uneori obositoare, dar noi, cititorii *Psalmilor în versuri*, ai BIBLICELOR, în întregul lor, suntem beneficiarii rodului bogat al trudei creatoare. Noi avem prilejul de a citi poezie profundă, într-o limbă limpede, frumoasă, dulce. Așteptăm și alte cărți semnate de „poetul de aur”, cum l-am perceput și (supra)numit eu însămi, în urmă cu câțiva ani.

„*Timișoara*”, 16 iulie 2021, p. 11.

EUGEN DORCESCU – „UN MEȘTEȘUGAR AL STIHULUI ÎNVĂȚAT SĂ ZBOARE”

Eugen Dorcescu ne-a dăruit, înainte de Sfintele Paști, ediția 2021 a *Biblicelor* (Editura Eurostampa, Timișoara), revăzută și adăugită, care „reproduce integral textul – revizuit – publicat în 2003, căruia îi adaugă versificarea *Psalmului 41/42*”, o secțiune de *Poeme originale* și eseul *Mărturia stihuitorului* (Numerotarea psalmilor în textul grec și în cel ebraic nu este identică, n.n.).

Cuvântul înainte (p. 5-21), din care tocmai am citat, este semnat de Mirela-Ioana Dorcescu, hăruiată și neobosita exegetă a operei poetului, prozatorului, eseistului, traducătorului, editorului și doctorului în științe filologice, Eugen Dorcescu, în vreme ce cuvântul-recomandare de pe coperta a IV-a îi aparține mitropolitului Bartolomeu (Valeriu) Anania, „leul Ardealului”, vrednic semănător al cuvintelor evanghelice în sufletul credincioșilor și inspirat diortositor al *Scripturilor Sfinte*.

Dacă la primirea ediției princeps a *Biblicelor* lui Eugen Dorcescu (Editura Marineasa, Timișoara, 2003), ierarhul cărturar Bartolomeu a fost străfulgerat de gândul că „o Psaltire în versuri este un non-sens, de vreme ce originalul ebraic, urmat de cel grecesc, este o carte de poeme în înțelesul deplin al cuvântului...”, după ce a citit primele pagini și-a dat seama „că autorul – un mare meșteșugar al stihului învățat să zboare cu aripile larg deschise – nu se mulțumește să versifice textele biblice, ci le re-crează la măsura limbii române contemporane...”

Deși, cu ceva timp în urmă, profesorul universitar și scriitorul Cornel Ungureanu sublinia că „nu-i simplu să scriem despre Eugen Dorcescu”, acest minunat „dresor de cuvinte”, cum îl considera neuitatul său prieten Aurel Gheorghe Ardeleanu, de curând plecat „pe cărarea

Împărăției lui Dumnezeu” (ieromonah Arsenie Boca), mă încumet și eu să aștern câteva cuvinte despre *Biblicele* sale, pentru că, în calitate de slujitor al Bisericii, mă simt îndatorat a face acest lucru bine plăcut Domnului și, mai ales, pentru că, pur și simplu, mi-e drag să scriu despre omul credincios Eugen Dorcescu, despre acest „om al chiliei”, iubitor de isihie, care îndeplinește, ca nimeni altul, cuvântul Mântuitorului: „Cercetați *Scripturile*, că socotiți că în ele aveți viață veșnică. Și acelea sunt care mărturisesc despre Mine” (*Ioan 5, 39*).

De ce s-a aplecat Eugen Dorcescu asupra stihuirii *Psalmlor*, *Pildelor lui Solomon*, *Ecclesiastului* și *Rugăciunii regelui Manase*, care, împreună cu *Cartea Iov* și cu *Plângerile lui Ieremia*, fac parte din rândul cărților didactico-poetice ale *Vechiului Testament*, mai ales că nu mulți poeți creștini s-au încumetat să facă acest lucru, m-am întrebat și mă întreb adesea.

Răspunsul se află în cartea lui Amos, păstorul din Tecoa, chemat de Dumnezeu la misiunea profetică: „Dacă leul mugește” – spunea el – „cine nu se va înfricoșa și dacă Domnul grăiește, cine nu va prooroci?” (3, 8). Sigur, Amos vorbește despre momentul sublim al chemării și al trimerii sale la profeție, dar cred că și maestrul Dorcescu a trăit un asemenea moment, atunci când, în stare de meditație și de rugăciune fiind, va fi simțit un fior sacru și va fi auzit înlăuntrul său, ca și Sfântul Pavel, Apostolul Neamurilor, „cuvinte de nespus, pe care nu se cuvine omului să le grăiască” (*II Corinteni 12, 4*).

Așa se explică, înclin să cred, atenția, interesul, respectul, evlavia și dragostea poetului Eugen Dorcescu față de cărțile poetice și sapiențiale ale *Bibliei*, izvodite de autorii inspirați, în urmă cu câteva milenii.

Neavând calitatea de specialist în vastul domeniu al filologiei, nu mă hazardez să formulez opinii, păreri, aprecieri critice, judecăți de valoare cu privire la metoda de lucru a autorului, la stilul său ori referitor la aspectele tehnice ale *Biblicelor*. Pe acestea le las în seama specialiștilor.

Ca teolog, însă, nu pot să nu remarc și să nu subliniez, totodată, că Eugen Dorcescu dovedește o cunoaștere matură și profundă a textelor *Sfintei Scripturi*, dobândită prin lectură stăruitoare în mai

multe limbi și, mai ales, prin studiu temeinic, prin aprofundarea și explicarea corectă a termenilor și a expresiilor biblice. În acest context, experiența sa de traducător în/și din spaniolă și franceză i-a fost, cred, de mare ajutor.

De asemenea, textele biblice versificate de autor poartă pecetea erudiției, clarității și a expresivității, se citesc ușor, cu bucurie și cu mare folos duhovnicesc. Frumusețea lor literară, pătrunsă de muzicalitate și de fiorul sacru al credinței, atinge corzile sensibile ale sufletului și îl înalță pe cititor spre zările veșniciei.

Trăitor într-un oraș modern, Eugen Dorcescu a rămas, după umila mea părere, un „om al chiliei”, un poet, scriitor și credincios iubitor de isihie, un creștin care vede în creația sa voia și lucrarea lui Dumnezeu. De aceea mai cred, ca și Smaranda Vultur, că „nu întâmplător a stihuit, cum îi place să spună, *Psalmii*, *Ecclesiastul*, *Pildele lui Solomon*, gest de smerenie și căutare a unei înțelepciuni ocrotitoare, a unei bune vecinătăți cu Cel care ne dă și ne ia deopotrivă totul”. Nu întâmplător, ci proniator este efortul stihuitorului de a transpune în matca adevărului scripturistic și a spiritualității iudeo-creștine aceste texte sacre și de a le oferi credincioșilor și preoților, teologilor și specialiștilor.

Psalmii, izvodiți în acordurile harpei davidice, *Proverbele* sau *Pildele lui Solomon*, maxime și zicători sublime ale înțelepciunii iudaice, care își au izvorul în Dumnezeu, *Ecclesiastul*, „străfulgerare transcendentă” a autorului inspirat și operă admirabilă prin profunzimea-i duhovnicească, ce stă la inima monahilor, precum și *Rugăciunea de pocăință a regelui Manase*, prin versificația maestrului Eugen Dorcescu îmbogățesc, îndrăznesc să afirm, tezaurul spiritual și cultural al Bisericii noastre.

Prin aceste osteneli, numele lui Eugen Dorcescu se așază la loc de cinste în rândul ierarhilor, părinților, oamenilor de cultură de la noi și de pretutindeni, care, într-un fel sau altul, au tălmăcit, au tradus și au versificat cărțile didactico-poetice ale *Vechiului Testament*, de la *Psaltirile Șcheiană*, *Voronețeană*, *Hurmuzachi* și până la Grigorie de Nissa,

diaconul Coresi, mitropolitul Dosoftei, Paul Claudel, Petru Creția, Ioan Alexandru, Șerban Foarță, Dumitru Stăniloae.

În partea a II-a a *Biblicelor, Poeme originale*, autorul așază, spre meditație și lectură pioasă, un buchet cu douăzeci și șapte de poezii, îmbibate de mirul preacurat al trăirilor sale lăuntrice, de dulceața inconfundabilă și inepuizabilă a tezaurului religios. Aici, în aceste versuri emoționante, îl descoperim, încă o dată, pe sensibilul poet Eugen Dorcescu, credincios dictonului: „Eu dorm, dar inima mea veghează”, care va deveni, de altfel, reazemul tradiției isihaste, al rugăciunii neîncetate, pe care mintea coborâtă în inimă o deapănă chiar în timpul somnului.

Partea a treia a volumului, *Mărturia stihuitorului*, nu este altceva decât o confesiune a autorului despre modul în care a versificat 71 de *Psalmi, Ecclesiastul, Pildele și Rugăciunea regelui Manase*, din care reținem mărturisirea sa sinceră: „Din fericire, eu știu că, indiferent ce întreprind, sunt doar scriitor și nu neapărat autor (Textul sacru este Cuvântul lui Dumnezeu) și-mi pun, necondiționat, nădejdea în Autorul a tot ce există” (p. 281).

Mulțumim, iubite maestre, pentru darul de suflet pe care îl faceți Bisericii și culturii române și Vă invit să rostim împreună *Pilda 18, 10*, așa cum ați re-elaborat-o și stihuit-o:

„Puternic turn e Numele divin,
Spre care dreptii și-nțelepții vin.
Primește-ne, sub ziduri, și pe noi,
Căutătorii vremii de apoi,
Pe noi, robiți celestelor comori,
Ai slovei fantomatici slujitori;
Primește-ne, să ne adăpostim,
S-agonizăm, noi, bieții **sopherim**,
Sub scutul Tău etern, Yah Elohim!”

„*Timișoara*”, 3 septembrie 2021, p. 7.

EUGEN DORCESCU ȘI DORUL DE DUMNEZEU

„Sunt doar scriitor și nu neapărat autor” (p. 281), mărturisește Eugen Dorcescu în capitolul III, *Mărturia stibuitorului*, ce însoțește ediția revăzută și adăugită a *Biblicelor*, care, iată, deloc întâmplător, vede lumina tiparului în postul Paștelui ortodox al anului 2021. Acel „doar” face diferența ce-l situează în sfera smeriților, a celor care se fac vrednici de admirația și de prețuirea celor care se încumetă să-i parcurgă Opera. Despre Eugen Dorcescu se poate vorbi DOAR la modul celebrator, orișicât Domnia Sa ar respinge elogiile și cuvintele mari, ce-i definesc, pe bună dreptate, personalitatea. Nu sunt în măsură să fac o analiză pertinentă a conținutului *Biblicelor* versificate de Eugen Dorcescu (aici intră *Psalmii*, *Ecclesiastul*, *Pildele* și *Rugăciunea regelui Manase* – variante intermediare apar în 1993, 1997, 1998, 2000 și 2003), ci mă limitez la a emite câteva judecăți de valoare în jurul profesionistului într-ale scrisului Eugen Dorcescu. Cu toată modestia-i proverbială, Eugen Dorcescu nu e doar un inspirat scriitor, editor, redactor și făuritor de carte, orator de mare finețe și subtil analist al vieții Cetății, psalmist, pilduitor, pătruns de fervoare mistică, ins religios, „atlet al lui Hristos”, ci și un om cu o vastă „experiență culturală” (p. 282), care-l legitimează să vorbească în cunoștință de cauză despre subiectele (de cele mai multe ori inedite, autentice, originale, de mare forță noocratică), pe care le abordează cu o acuratețe, o temeinicie și o responsabilitate față de actul scris-vorbit rar întâlnite. Fără a fi prelat sau teolog, Eugen Dorcescu se dovedește un inspirat estet și cărturar deschizător de drumuri în literatura română, un „performer” *concentrat pe lucrurile chintesențiale*, profunde, care, asemenea profetului din textele sacre, nu e bine primit (a se citi: receptat la adevărata-i anvergură de către confrății de breaslă) în țara sa.

Eugen Dorcescu face ceea ce doar Dosoftei s-a încumetat la timpul lui: să „tocmească” (la nivelul vremurilor pe care le trăim) „pre versuri”, vorba cronicarului, *Psaltirea*. Gest de mare îndrăzneală (ce nu are nimic în comun cu erezia), ce pune față-n față *Psalmii* (alături de *Ecclesiastul*, *Pildele* și *Rugăciunea regelui Manase*) originali și originari cu propria variantă tălmăcită (trecută prin filtrele interpretării), fără însă – și aici rezidă marea finețe a stihuitorului – a altera în vreun fel (modifica cu o iotă) mesajul de bază sau forma *ab initio* ale textelor sacre. Altfel spus, e o întâlnire de bun augur, depășind intențiile scriptice ale vrednicului său înaintaș, între vechi-nou-vechi (dacă ținem cont și de textul propus de Dosoftei), ce se pretează pe deplin *studiului comparatist*.

Autosituarea lui Eugen Dorcescu între cărți și Carte („Biblia” – gr. *biblos*= „colecție de cărți”, „Carte”), *foaie de parcurs existențial*, este și o veritabilă *modificare de paradigmă*, concretizată, la nivelul anilor din urmă, prin cantonarea, aproape exclusivă, pe aprofundarea textelor fundamentale care stau la originea Ortodoxiei. De altfel, într-un dialog recent, Domnia Sa (după depășirea simbolică a ipostazei de „fiu risipitor” și de privilegiat al lucrului cu cartea de tip „profan”) își motivează selectarea riguroasă a cărților din propria-i bibliotecă (volume donate, în general, tinerilor care și-au făcut un obicei de a lectura temeinic cartea cu vădit rol înnobilitator), locului rămânând cu precădere textele cu substrat religios-dogmatic, în varii limbi de circulație mondială, și câteva dicționare, studii filologice, compendii și istorii literare, „epurare” voluntară, care vine în sprijinul interesului aproape unidirecțional al acestuia pentru zona de spiritualitate creștină, fapt ce îi deschide premisele *construirii în Absolut* sau îi conferă statutul de *purtător de Cuvânt*.

Contemporaneitatea lui Eugen Dorcescu îl înregistrează drept „cel dintâi chemat” să pună în Operă și să dea o față nouă (schimbare la față veterotestamentară) textelor de bază conținute de *Vechiul Testament*. A lucra cu și pe textele sacre e un privilegiu. Pe lângă însuflețire, pasiune, încântare, exaltare, frenezie, înflăcărare, fervoare mistică, *Scribul* (p. 276), *Ioanitul* (p. 270), *Templierul* (p. 272), ghidul spiritual

sau „oștean al lui Hristos” (p. 282), Eugen Dorcescu e și un mare entuziast, îndumnezeit, pe care nu îl recomandă doar o cultură prodigioasă (studiul aprofundat al *Bibliei* îl preocupă, după propriile-i confesiuni, încă din perioada studenției), ci și o rară capacitate asociativă și de înțelegere a sensurilor și semnificațiilor de bază.

Eugen Dorcescu (cel fascinat de cuvânt și de Logos) *își trăiește credința* moment de moment, nu doar versificând colecția de texte sacre adunate sub numele generic de *Biblice* (*I. Stihuri din Sfintele Scripturi, II. Poeme originale, III. Mărturia stihuitorului*). Experiențelor sale multiple mai adaugă una: „experiența stihuirii devine experiență existențială” (p. 283), fapt ce-i conturează *vocația monumentalului*.

Eugen Dorcescu e un *bun creștin* și un *legatar testamentar de nădejde*, iar *limba română îi este „casă” și „acasă”*. Limbii materne îi intuiește potențialul interpretativ, faptul că se pretează la a tălmăci sacralitatea moștenită din *illo tempore*. Demersul său cărturăresc (ce merge până la identificare cu textul sacru) înseamnă a veni în întâmpinarea Ortodoxiei (față de Ortodoxie și față de limba română strămoșească manifestă un adevărat cult). În cazul său, *dreapta credință se îmbină fericit cu harica tălmăcire*.

Racordarea veterotestamentară – pildă de credință, formă de comuniune/rugăciune, lepădare de sinele păgubos, ținută morală ireproșabilă, ieșire din abis – a lui Eugen Dorcescu nu se produce la modul accidental, ci e o consecință firească a *devenirii sale ca om al Crucii*.

Biblice e o formă de mărturisire, de cinstire și de învățătură. Varianta interpretativă propusă de Eugen Dorcescu (cu respectarea riguroasă a „rânduiei”), sub formă de *cuvinte-prescuri* sau de *dantelării lirico-duhovnicești*, se adresează deopotrivă slujitorilor la altar, dar și mirenilor făcători de bine și de pace, accentul punându-se pe iubire, credință, rugăciune, smerenie, grija față de aproapele. Stihuitorul îmbină cugetările sapiențiale cu mesajul accesibil, „poporan”. O lectură atentă a textelor sacre versificate de Eugen Dorcescu nu dă niciun moment impresia că autorul ar urmări desacralizarea prin gestul său cărturăresc. Psalmodiarea lirismului sau liricizarea *Psalmilor, Ecclesiias-*

tului și Pildelor: a psalmodia și a liriciza au ca punct de plecare *vibrația sonoră a cuvântului* (*cuvânt – vibrație – incantație – sens*). Teocentric și hristocentric, fiu, frate și prieten al lui Dumnezeu, Eugen Dorcescu ne îndeamnă, patern și fratern, *să ne reorientăm privirea, de pe coordonatele abisalei noastre orizontalități terestre, pe verticala infinită a sacralității celeste*. Prin *Biblice*, Eugen Dorcescu mărturisește, dăruiește și, în același timp, dobândește.

Carte-izvor, a bucuriei declanșate de întâlnirea fericită cu Dumnezeu, carte de dragoste (Dumnezeu=Iubire), carte de re-lectură, despre întoarcerea „Acasă” și despre locuire (în Credință și în Iubire), carte de identitate, manual de construire (a propriei identități spirituale din „cărămizile” puse la dispoziție de Constructorul-Dumnezeu), manual de Arhitectură și de mobilare sufletească interioară, pledoarie pentru „a fi” (în Dumnezeu), carte despre Viață, punct de sprijin, primenire interioară, mărturisiri fără anateme, carte de tip năvod (care prinde și ne prinde), a.b.c. soteriologic, carte a purtării de grijă, carte de ascultare, de dezîntemnițare și de deșțelenire, carte de Călătorie, compendiu de pedagogie spirituală, cuvinte de mângâiere, pledoarie pentru schimbare simbolică la față (la vorbă și la port), pedagogie a îndumnezeirii, carte anti-„gârbovire” întru credință, logocentrism, dezlegare de lumea păcatului, părtășie cu Dumnezeu, cuvânt rost(u)it, revenire la „Matcă”, despresurare a hotarelor inimii, manual de lingvistică sacră aplicată, *Biblice e o formă de adecvare a discursului drumețului, aflat pe Calea Regală*, și, în același timp, *metanoia, modalitate de a face accesibil umanului Cuvântul Împărătesc*.

Structural, Eugen Dorcescu, cu ajutorul instrumentelor lingvistice pe care i le pune la dispoziție rostirea românească, păstrează forma organizatorică și sensurile *Psalmilor, Ecclesiastului și Pildelor*, pe care le investește cu rimă (1 cu 4, 2 cu 3). Tălmăcitorul de rit „nou” Eugen Dorcescu reține dubla numerotare a *Psalmilor* (*Septuaginta, Textul Masoretic*): 120/121, 122/123, 125/126, 126/127, 128/129, 129/130 etc. Rareori lasă deoparte, netălmăcind: 124, 134, 135, 138, 139 sau psalmul necanonic 151. Dacă în *Vechiul Testament* (care conține 31 de capitole de *Pilde*), ordinea firească a textelor e *Psalmii, Pildele, Ecclesiastul* și (cu

eludarea textelor intermediare) *Rugăciunea regelui Manase*, la Eugen Dorcescu *Pildele* schimbă locul cu *Ecclesiastul*. Respectând cronologia strictă veterotestamentară, rămân în afara stihuirii (proiect neasumat de Eugen Dorcescu) *Cântarea Cântărilor*, *Isaia*, *Ieremia*, *Plângerile lui Ieremia*, *Iezechie*, *Daniel*, *Osea*, *Amos*, *Mibeia*, *Ioil*, *Avdie*, *Iona*, *Naum*, *Avacum*, *Sofonie*, *Agheu*, *Zaharia*, *Maleahi*, *Cartea lui Tobit*, *Cartea Iuditei*, *Cartea lui Baruh*, *Epistola lui Ieremia*, *Cântarea celor trei tineri*, *Cartea a treia a lui Ezdra*, *Cartea înțelepciunii lui Solomon*, *Cartea înțelepciunii lui Isus*, *ful lui Sirah (Eclesiasticul)*, *Istoria Susanei*, *Istoria omorării balaurului și a fărâmării lui Bel*, *Cartea întâi a macabeilor*, *Cartea a doua a macabeilor* și *Cartea a treia a macabeilor*. În afara stihuirilor din textele sacre, *Biblice* mai conține un *Prolog* și un *Epilog*, câteva *Poeme originale* (secțiune în care Eugen Dorcescu își aduce contribuția personală de credință) și dezvăluiri făcute de tălmaci din „bucătăria” internă a motivelor care l-au determinat să își asume delicata misiune a versificării *Psalmilor*, *Ecclesiastului*, *Pildelor* și *Rugăciunii regelui Manase*.

În secțiunea *Poeme originale* (în care detectăm multitudinea punctelor de suspensie din titluri, semn de intensă trăire lirică), regăsim mare parte din *vechile teme* din creația lui Eugen Dorcescu: *solitudinea și problema identitară* („Sunt singur ca-n deșert în plină stradă/Sunt omul de cenușă. Ha’adham!” – *Obrazul Miriamei...*; „Am uitat cine sunt. Mi-am uitat pergamentul,/mica glorie, pana” – *Casa mea e o insulă pustie...*; „... magma care suntem nu există” – *O, Domnul, meu...*); *obsesia trecerii-petrecerii* („Verdeață-n jur. Copaci. Și flori. Și-un cer/În care urbea-ntreagă se topea” – *Pe-alee,-n fața mea...*); *nostalgia în formă continuată* („ne-nveleam în răcoare și-n vis,/ca niște sinucigași fericiți” – *Pe vremuri, de Sfântul Ilie...*); *stările angoasante* („Apele gâlgâie. Apele negre,/înapoi și-nainte,/ne cuprind în bulboanele lor,/în cumplite aduceri-aminte” – *Degetul lui Dumnezeu...*); *neputința de a fi, metafizicul și laudatio Dei* („eu, care sunt doar-slăbiciune și disperare,/... Cum voi trece/dincolo de locuri, de vremuri?” – *Doamne, știi bine...*); *neajunsurile trăirii în trup și starea de nimicnicie* („Ce mici suntem, ce goi, ce trecători,/Scheletici, plini de răni și de sudori,/Cu pieptul sau cu

pântecul deschis.../Iar dincolo de toate – ce abis!” – *Spitalul*); „*teroarea abisului*” (*În eternitatea bisericii...*); *pluvialul ce generează depresivul și melancolicul* („Afară plouă ceșos”, „... Streșinile plâng/hohotind. Și morții/surâd, cu pietriș, cu/nisip și/cu apă în gură” – *Duminica Tomii*); *fascinația față de un illo tempore personal și de toposurile de tip Axis* („... nu e nimic și/ nici nu a fost/vreodată/ceva mai frumos/decât fânul uitat/din *Poiana/uitată*” – *Sub cerul Genezei, 1*; „demult demult când *Râul era Râu*” – *cântec de călătorie*); *disparația mamei, problema fericirii* („cheia fericirii”); *ruperea de lumesc și reiterarea ipostazei adamice* („Dezic și mă dezic de tot ce am./În fapt, ce vrea să-nsemne a avea?/Sunt singur. Sunt căzut. Sunt *ha’adham*” – *Adam*); *dragostea față de soția Mirela-Ioana, înger păzitor, prieten de nădejde, soră întru credință, lingvist reputat și sfătuitor de taină* (*Montségur, Salcâmmii sacri*); *nevroza generată de o lume în derivă și de o antumitate declasată, prevestitoare de Apocalipsă* („Elita-i nulă: vipuri și vedete./Elevi drogați. Studenți analfabeți./Fecioare hăcuite de chiurete/Îmbrățișează-n public proxeneți” – *Istoria unei nevroze*); *punerea la index și marginalizarea seniorilor* (*Barbarii*) ș.a.

Biblice reprezintă un „bun” cultural și dogmatic autohton, prin care Eugen Dorcescu, cel care aduce mari servicii limbii române făuritoare de (con)text spiritual, experimentează dubla stare de grație proprie creatorului și conectarea acestuia la sacralitatea textului versificat.

„*Timișoara*”, 23 aprilie 2021, p. 10.

NECTARUL BIBLICELOR LUI EUGEN DORCESCU

Dragostea Poetului Eugen Dorcescu față de Divinitate, informarea sa în *Scripturi* și în literatura de elită, perenă, precum și măiestria sa artistică au dat naștere unei lucrări de mare valoare estetică, de recunoscută însemnătate duhovnicească și culturală, ce se intitulează *Biblice* (Prima ediție, Editura Marineasa, Timișoara, 2003; Ediția a doua, îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2021).

Eugen Dorcescu este un nume consacrat, în literatura română, și apreciat, în literatura europeană (în literatura spaniolă, mai ales), Maestrul fiind cunoscut drept poet, prozator, eseist, traducător – într-un cuvânt, drept o personalitate proteică.

Biblicele sunt deschise de *Cuvântul-înainte* al Mirelei-Ioana Dorcescu și sunt structurate în trei părți (*Stihui din Sfintele Scripturi; Poeme originale; Mărturia stihuitorului*). Din partea introductivă, aflăm cât de importantă este Divinitatea în viața lui Eugen Dorcescu, mărturisirea Dumnezeuului treimic caracterizându-l nu doar în literatură, ci și în viața de zi cu zi: „Poezia pe teme spirituale, emanând serenitate și forță, mărturisind deschis credința de neclintit în Dumnezeu, este definitorie pentru Eugen Dorcescu” (p. 5).

Eugen Dorcescu plasează în centrul existenței sale *Cartea Sfântă* și în centrul creației sale tema biblică: „Tema biblică este cea mai fertilă și mai înălțătoare în creația dorcesciană. Ea irigă edificiul realizat de Eugen Dorcescu în cinci decenii de activitate literară, răstimp în care, cu harul său, cu truda sa, acesta a înzestrat literatura română – nu exclusiv, ci predilect – cu o poezie spirituală de mare profunzime și eleganță, racordată la expresivitatea limbii literare actuale, dar păstrând,

într-o remarcabilă balanță, și frumoasa limbă a începuturilor literaturii române, ale cărei temelii au fost așezate, de atâtea veacuri, în Biserica neamului” (p. 21).

Primul capitol, *Stihuri din Sfintele Scripturi*, cuprinde următoarele secțiuni: *Prolog, Psalmii, Ecclesiastul, Pildele, Rugăciunea regelui Manase, Epilog*.

Prologul acestui capitol, uluitor de sincer și de profund, ar trebui să atingă sensibilitatea oricui. Este vorba de o rugăciune, care începe firesc: „N-a fost cu neputință. N-a fost greu./ Aseară am vorbit cu Dumnezeu”, dar duce la o revelație, exprimată prin metafora *abisului*: „Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis./Așa-I vorbeam: Abis lângă abis” (p. 25).

În secțiunea *Psalmlor*, cântări adresate lui Dumnezeu, prima notă ne oferă informații terminologice: „Ebr. *Tehillim*, תְּהִלִּים, («cântări de laudă»). Termenul *Psalmi* își are originea în gr. *psalmoi*, Ψαλμοί («cântări acompaniate de harpă»)” (p. 27), precum și informații ce țin de istoria culturii: „O mare parte din psalmi (89) sunt atribuiți regelui David (cca 1010 – 975 î. Hr.). Ceilalți, până la 150, au fost compuși de Moise, de Solomon, de Asaf, de fiii lui Core, poate de Ezdra etc. Grupăți în 5 cărți, cu un număr diferit de texte fiecare (1 – 41; 42 – 72; 73 – 89; 90 – 106; 107 – 150), psalmii au fascinat, oricând și oriunde, spiritele însetate de abisul fecund al Cuvântului” (p. 284-285).

Ecclesiastul ne obligă a reflecta asupra limitelor omenești, ne îndeamnă să conștientizăm faptul că tot ceea ce facem este în zadar, deoarece nimic nu este nou sub soare, nimic nu se schimbă, cele vii au o ciclicitate imperturbabilă. Se afirmă cu tărie că totul este deșertăciune. „*Ecclesiastul* este atribuit regelui Solomon, fiul lui David și urmașul lui pe tron, pentru încă 40 de ani, până la dezbinarea regatului” (p. 285).

Pildele, aidoma celorlalte tipuri de texte biblice versificate, „sunt poezie metafizică, poezie sublimă, insuflată, nepieritoare” (p. 285).

Rugăciunea regelui Manase stă mărturie pentru grandoarea pocăinței unui rege exilat în Babilon, pedepsit pentru fărădelegile sale. Pocăința regelui Manase, cel care și-a adus aminte de Dumnezeu, a fost suficientă pentru îndreptarea, pentru iertarea acestuia.

Este remarcabilă, este extraordinară capacitatea Maestrului Eugen Dorcescu de a stihui textele sacre. A transferat mesajele biblice în versuri, le-a valorificat cu mijloacele artei poeziei, fără a le diminua forța inspirației ce le-a generat.

La nivel prozodic, a folosit îndeosebi ritmul iambic, a recurs la versurile ample, solemne, grupate, în marea lor majoritate, în strofe. Dar există și ale forme de organizare textuală în tiparele poeziei culte. Expresivitatea rostirii decurge din abundența figurilor de stil, a unor imagini poetice de mare impact afectiv. Se regăsesc, în toate secțiunile volumului:

- epitete:

„Durerea noastră-i *sุมbră și adâncă*. / Ferice de acel care-ntr-o zi / Pe pruncii tăi *plăpânzi* îi va izbi / Și-i va zdrobi și-i va strivi de Stâncă...” (Psalmul 136/137, 9); „Sublim să-i pară totul, deci! *Feeric!* / Să guste-acum a clipelor dulceață, / În anii săi *deșerti*, cât e în viață, / Departe de-a mormântului genune” (Ecclesiastul XI, 8); „Așa cuprinzi *adâncile* cuvinte / Și capeți cuget *clar*, discernământ, / Îți afli rânduiala pe pământ, / Nu șovăi nici în gând, nici în cuvânt, / Ci judeci *cumpănit*, cu *luare-aminte*” (Pildele 1, 1-7);

- comparații:

„Sufletul meu e pur. El Ți se-arată / *Ca pruncul înțârcat ce doarme-n fașă...* / *Ca de copil* sunt gândurile mele. / *Ca un copil* doresc, vorbesc și tac” (Psalmul 130/131, 2); „Omul infam și crud, fără de lege, / *E-asemeni umbrei care se destramă.* / Nu-i fericit. Nimic nu se alege / Din zilele-i pribege *ca o scamă.* / Sunt iute-trecătoare și betege – / De-aceea: Că de Domnul n-are teamă!” (Ecclesiastul VIII, 13); „În textul lor, durabil *ca granitul,* / *Ca litera* de bronz sau de oțel. / Să se scufunde, dar, în manuscrisul / Străvechi, să se scufunde în abisul / Pe care l-a sondat, cândva, și el” (Pildele 1, 1-7);

- metafore:

„Căci vorba lor și gândul nu-s curate. / Adâncul lor e un *abis de ură,* / Gâtlejul lor, *un turbure mormânt* / Rostesc mereu lingușitor cuvânt, / Cu glas mieros și otrăvită gură” (Psalmul 5, 9); „Există-un timp prielnic pentru toată / Alergătura omului sub cer. / Nimic nu scapă *legii*

lui *de fier/Și tainei* lui, în veci nedezlegată” (*Ecclesiastul III, 1*); „Dar inima ce calmul și-a aflat,/Indiferent de timp și-mprejurare,/E *un festin bogat și necurmat*” (*Pildele 15, 15*);

- **personificări:**

„Răsare astrul zilei. Și apune/*Gonește* din genune în genune...” (*Ecclesiastul I, 5*); „Iar numele viclean, cât dăinuiește,/E ponegрит de toți, și blestemat./Apoi – se șterge-ncet și *putrezește*” (*Pildele 10, 7*);

- **paralelisme sintactice:**

„*Tu, Cel Etern și unic Dumnezeu!*/Tu, *Stânca* mea, *Liberatorul meu!*” (*Psalmul 18/19, 14*); „*Pietre sfârâmi? Prea bine!**Nu uita/Că te-ar putea răni în carnea ta./Lemne despici? Prea bine!* Dar să știi/*Că tândările lor te pot răni*” (*Ecclesiastul X, 9*);

- **maxime:**

„*Există-un timp prielnic pentru toată/Alergătura omului sub cer*” (*Ecclesiastul III, 1*); „*Temérea de Cel Veșnic e-nceputul/Înțelepciunii. [...]*” (*Pildele 1, 1-7*) etc.

În privința lexicului poetic, un loc aparte ocupă neologismele (*a abandona, a absolvi, a adora, angoasă, atent, atroce, a conchide, declin, ermetic, eternitate* etc.), mult mai frecvente decât cuvintele vechi – arhaisme/regionalisme (*brâncă, gropniță, strămurare* etc.). Neologismele, îndeosebi, primenesc expresia lingvistică, arată că stihuirile sunt adresate publicului românesc de astăzi, care are acces la expresivitatea unui cuvânt recent.

Al doilea capitol, intitulat *Poeme originale*, însumează douăzeci și șapte de creații poetice. Toate poemele incluse în acest capitol sunt conectate prin spiritualitate, emanând sentimentul certitudinii în existența lui Dumnezeu și un farmec aparte al viețuirii în lumea creată de El. Primele versuri ale poemului *Adam* (cel care este și fereastră spre volumul de proză *Adam. Pagini de jurnal – 2000-2010*) pot fi privite ca deslușire a unei identități spirituale. „Dezic, și mă dezic de tot ce am./În fapt, ce vrea să-nsemne *a avea?*” Poetul se autoînfrățesează, își arată, indirect, prin apel la bine-cunoscutul personaj biblic, drama ființei interioare. Vorbește despre lepădarea de sine. Urmează o mutare înțeleaptă: căutarea celor sufletești în detrimentul celor lumești.

Precum Adam, eul liric s-a descoperit pe sine și a realizat că tot ceea ce nu dă sens sufletului trebuie să fie înlăturat. *Salcâmi sacri* este un poem cu desăvârșire nobil și plin de taină, având ca temă iubirea și drept remă sacralitatea și eternitatea acesteia. Florile de salcâm sunt albe, simbolizând puritate, tinerețe, optimism. Salcâmul este în strânsă legătură cu spațiul liturgic. Este arborele sacru, ce asigură rezistență templelor, obiectelor de cult, întregului mediu religios. Poetul ne face să înțelegem dimensiunea sacră a iubirii, referindu-se la o istorie ce-i încântă memoria de cavaler perpetuu, invadată de: „... oștiri, și de Scripturi, și de odoare,/De crucea spadei fulgerând în soare”. Versul final este o culme a tuturor acestor trăiri: „Iubirea-i o pădure de salcâm...” *Scribul* ne duce cu gândul la un autoportret. Maestrul Eugen Dorcescu s-a comparat mereu cu un scrib, în sensul deplin și măreț al cuvântului. Scribii reprezentau o clasă de literați, ce și-au sacrificat viața în slujba înfloririi culturii de nivel înalt. *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* începe cu poemul *Templierul*, care poate fi considerat, de asemenea, un autoportret al lui Eugen Dorcescu.

Al treilea capitol, *Mărturia Stihuitoarei*, face o notă aparte, conținând o destăinuire sinceră, sensibilă, dar rațională, asemănătoare unei analize critice a parcursului creator. Ni se oferă detalii asupra modului în care s-au versificat șaptezeci și unu de *Psalmi*, *Ecclesiastul*, *Pildele*, cu mențiunea adăugării, în 2003, și a *Rugăciunii regelui Manase*. Ne imaginăm cât de dificil trebuie să fie ceea ce a realizat Maestrul Eugen Dorcescu, dar acesta, precum un cavaler demn, responsabil, nu se referă la dificultăți, ci doar la izbânda ce i-a încununat procesul unic al stihuirii cărților biblice – o parte însemnată din creația și din viața sa: „Este o experiență culturală cuprinzătoare, deoarece ea implică, în demersul său, știința limbii, dar și psihologia creației, fenomenologia esteticului și, evident, raportul subtil dintre înțelegere, imaginație, emoție, suflet și duh” (p. 282).

În această ultimă secțiune, sunt precizate reperetele teoretice și procedeele de lucru, Eugen Dorcescu ghidându-se după niște obiective: „Pe temeiul unei permanente comparații între diferitele enunțuri și lecțiuni, am purces la stihuirea propriu-zisă, ghidat fiind de două

obiective: a) respectarea, în spirit, a textului sacru (imperativ duhovnicesc); b) organizarea lui imagistico-prozodică (imperativ estetic). Punerea de acord a acestor obiective s-a realizat prin: a) asimilarea, pe cât ne-a fost posibil, a sensului; b) prelucrarea stilistică, în întreaga ei complexitate” (p. 288).

Volumul *Biblice* al lui Eugen Dorcescu reprezintă nectarul creației sale în plan spiritual. Cartea se adresează unui public larg, celor avizați și neavizați, celor din domeniul literelor, celor din domeniul teologic, dar și altora. Noua ediție a *Biblicelor* se bucură de numeroase cronici, eseuri, studii, care cercetează volumul din multiple perspective, relevându-i complexitatea, unicitatea, vibrația spirituală și valoarea artistică.

„MĂRTURIA STIHUITORULUI”

Volumul *Biblice*, semnat de Eugen Dorcescu, reia, sub o formă consolidată, *stihuirile* din *Scriptură*, în mai multe părți, armonios alcătuite de poet. Structura este finisată până la ultima literă în ceea ce privește mesajul către cititor: *Prolog; Psalmii; Ecclesiastul; Pildele; Rugăciunea regelui Manase; Epilog*. Totodată, poetul leagă demersul său de câteva *Poeme originale*, secțiune ce se integrează în viziunea de ansamblu asupra acestui gen de poezie, sau, cum afirmă autorul, *stihuire*: punere în operă a unor texte sacre într-un limbaj actualizat, bazat pe înțelegerea profundă a *Bibliei*. A creat o punte între psalmii cunoscuți, agreați de multă lume, și psalmii de azi, o punte între două eternități.

Legătura dintre poet și *Biblie* este una fundamentală, viața i-a fost structurată și susținută de aceasta. Pătrunderea în profunzime a gândurilor lui Dumnezeu, legat de Creația Sa și de omul – parte a acesteia, transmise unor persoane inspirate prin revelație, reprezintă o etapă spirituală înaltă, atinsă greu de orice faptură limitată, captivă într-un trup efemer.

Volumul a apărut la Editura Eurostampa din Timișoara, în anul 2021, și este ultimul *țipăt mut* adresat de scriitor lumii, moștenirea sa cea mai de preț, lăsată celor care au înțeles căile omului pe Pământ. Este nevoie și de o anumită inițiere în fenomenul complex al lumii *Bibliei*, unică, aparte, separată de lume și, totuși, făcând parte din lume. Din acest motiv, volumul are un *Cuvânt-înainte*, semnat de Mirela-Ioana Dorcescu, specialist în domeniu, cunoscătoare de literatură și semiotică. De asemenea, poetul, atins de Cuvânt, ne prezintă, în final, *Mărturia stihuitorului*, o zonă importantă pentru istoria literară și pentru ceea ce înseamnă relația scriitorului cu Dumnezeu. Ambele secvențe sunt obiective, dovedind modestia (sau smerenia) de care orice artist ar trebui să dea dovadă.

Eugen Dorcescu declară că el a fost doar *scribul*, cel care a preluat mesajul adevăratului *Autor* și l-a transmis spre oameni. O responsabilitate mare, dar și eliberatoare, cu efecte asupra minții umane și asupra sufletului creaturii. Răsplata pentru scrib este imensă, cititorul va înțelege că are în fața ochilor un mesaj de sus, împletit cu aspirațiile individului de humă, în raport cu Spiritul. Motivațiile stihuitorului sunt din zona divină, ele nu se coagulează dintr-o teorie literară sau artistică artificială, Eugen Dorcescu făcând referire la regulile de bază ale *Scripturii*: „Căci de se socotește cineva că este ceva, deși nu este nimic, se înșală pe sine însuși” (*Galateni* 6, 3). Mai sunt și alte trimiteri care definesc poziția scribului în raport cu cele scrise și publicate. Aceste precizări au fost necesare din perspectiva teoriei literaturii. În general, o parte dintre literați se poziționează pe o linie de vedetism, scriitorul fiind considerat de multe ori o personalitate cu veleități originale... Țărâna nu poate cuprinde nemurirea, aici fiind cheia stihuirilor.

Unul dintre poemele din partea a II-a a volumului devoalează această poziție:

„De când e lumea lume, se repetă
Enigma minunată de-a fi scrib.
De a fi scrib hieratic și celib,
Precum, în paradisul caraib,
Un zbor de pescăruș sau de egretă.

Frumos și pur, dușman al nimănu,
Neștiutor de vrajbă și de ură,
Pierdut în scriitură și-n Scriptură:
Așa își poartă frágila făptură,
Blindat, zidit, în sihăstria lui” (*Scribul*, p. 276).

Cine cunoaște *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu (dar și opera sa, în ansamblu) va înțelege fiecare cuvânt pus în acest poem, unul scris de *Yab Elohim* în carnea sa.

Mărturia stihuiitorului trebuie citită cu atenție, ea dă o direcție corectă în ceea ce reprezintă textele actualizate din *Psalmi*, *Ecclesiastul*, *Pildele*, *Rugăciunea regelui Manase*. Stihuirii ale *Psalmlor* s-au mai întreprins în literatura română, începând cu Mitropolitul Dosoftei, în anul 1673, și continuând cu alți scriitori. Din câte cunoaștem, versificarea *Ecclesiastului*, a *Pildelor*, a *Rugăciunii regelui Manase*, tălmăcirii în stihuri, realizate de Eugen Dorcescu, reprezintă o premieră în cultura noastră. Starea originală a textului sacru se păstrează, artistul lăsându-se modelat de forța spirituală a enunțului. Substanța a impus o formă aparte, potrivită cu mesajul divin. Scribul s-a supus. Astfel, nivelul prozodic a fost atins cu maximă atenție și responsabilitate. La nivel lexical, având în vedere vechimea textului, s-a păstrat fondul arhaic și s-a modelat cu unele neologisme, potrivite cu sensul divin primordial. Apar și *termeni ebraici*, fenomen impus de teologia biblică, interpretarea *Bibliei* prin *Biblie*. Acești termeni sunt definiți în corpusul cărții și cititorul inițiat va descoperi (sau redescoperi) o lume atinsă de har, cimentată prin revelație și disponibilitate.

În fond, psalmii ne arată cum să ne adresăm lui Dumnezeu. Ei sunt o lecție supremă de comunicare, omul trebuie s-o deprindă, dacă dorește să se lege/relege de Creator, ca sursă de viață, acces la adevăr, luminare în ce privește calea pe care trebuie s-o deseneze în lumea aceasta pentru sine/salvarea sa. Minte omului este modelată de textul divin, înțelepciunea are importanța ei și se dobândește prin exercițiu zilnic în relația cu *Yah Elohim*. Peisajul divin, oferit de aceste stihuirii, se relevă cu putere, textul transmițând energii subtile, certe, puternice, relevante. Omul se poate redescoperi ca ființă creată, cu posibilități enorme în lume. Astfel, Eugen Dorcescu probează că limba română este compatibilă cu cele mai înalte trăiri, făcând legătura dintre prezent și eternitate. Până la urmă, Dumnezeu este activ în istorie, prin istorie, cu istoria pe Umerii Săi, iar limba română demonstrează acest lucru.

Editor, om de cultură, Eugen Dorcescu putea să aleagă, dintre multele stiluri, pe cel în care să-și exprime opera. S-a întors, smerit, la stilul de început, cel care ne leagă de viață, de moarte, de humă și de Cer, totodată. Marile probleme ale omului sunt cele din textele sacre,

jocul de-a „stăpânul inelelor”, practicat de unii scriitori, a fost/și este spectaculos, dar efemer, din punctul de vedere al omului de țărână. Într-unul dintre psalmi, Dumnezeu e prezentat ca stând în Cer și răsând de toate demersurile omului (*Psalmul 2*)...

Lectura va dezvălui cititorului adevărata dimensiune a muritorului, care poate izbuti în istorie și poate viețui multă vreme pe Pământ, dacă acționează după liniile de forță ale adevărului:

„În cortul Tău cine-o să locuiască,
O, Doamne? Și-n sfințenia deplină
A muntelui Tău sacru, în lumină?
Acela doar ce vrea să făptuiască
Numai dreptate, cel fără de vină,
Cel cu vorbire sinceră, firească.
Asemenea, cel ce, nicicând, nu are
În graiul lui cuvinte dușmănoase,
Pe semeni nu-i jignește, nu-i descoase.
Dar pe cel rău îl vede cu oroare,
Cinstire dând purtării cuvioase.
În veci el nu-și reneagă jurământul,
Chiar de i-a fost spre pagubă cuvântul.
Nu ia dobândă. Nu primește mită,
Pe cel cinstit la moarte să-l trimită.
Cel ce străbate scala asta toată
Nu-și va-ntina mărirea niciodată” (*Psalmul 14/15*, p. 43).

Cititorul va întâlni, de-a lungul cărții, experiențele unor generații de oameni, care s-au zbatut în istorie să dobândească o stare înaltă, capabili să vadă dincolo de orizontul anilor trăiți aici, să pipăie eternitatea cu ochi spirituali. Mesajul original rămâne intact, stihuirea sună familiar, omul ascultă acel *glas*, ca un susur blând și subțire:

„Când inima-mi m-a-mpins să văd ce sunt
Destin, înțelepciune și menire,

Ce țintă-și are omul pe pământ,
De ce se zbate fără contenire,
Am intuit, privind pământ și cer,
Și marea mișcătoare și profundă,
Că omul nu-i capabil să pătrundă
Dumnezeiescul lumilor mister.
El nu distinge cele de sub soare,
Lucrarea Celui Veșnic. Totuși, iar,
O cercetează, trudnic și amar –
Eșecu-i cât osârdia de mare.
Căci chiar dacă-și închipuie că are
Putința de-a pricepe ce-i sub soare,
Greșește. Nu pricepe. E-n zadar” (*Ecclesiastul VII, 16, 17*).

O parte importantă a *Biblicelor* o reprezintă *Poemele originale*, dense, captivante.

Ele reprezintă o prelungire a *stibuirii* și devin operă literară de primă mărime, poetul tratând marile probleme ale unui *prezent continuu*, în acesta cuprinzându-se destinul omului, cu neputințele și limitele sale, capabil să facă saltul spre eternitate doar stimulat de impulsul divin subtil. Aici descoperim poetul, vorbind cu toate posibilitățile oferite dintru începuturile sale.

Prologul (cunoscut, pretutindeni, cu titlul *În tăcere*) deschide seria revelațiilor personale:

„N-a fost cu neputință. N-a fost greu.
Aseară am vorbit cu Dumnezeu.
La fel de clar, de simplu, de senin,
Cum ai tăifăsuși cu un vecin...
E drept că El tăcea. Sau, mai curând,
Iradia în fiecare gând,
În fiecare șoaptă și impuls,
În fiecare zbatere de puls.
Doar eu grăiam. Și iată că, treptat,

Discursul spre tăcere s-a mutat,
Tăcerea s-a umplut de sens și țel,
Tăcerea era drumul către El.
Așa-I vorbeam. Spunându-I tot, deschis.
Așa-I vorbeam: Abis lângă abis” (p. 25).

Poemele originale încep cu o laudă adresată Creatorului, El merită toată închinarea, pentru bucata de pâine, pentru paharul cu apă, pentru Creație. Totul dovedește prezența Lui, iar certitudinea vine la final: „Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori.//Lăudat că-n final/mă omori...” (p. 245). El merită lauda, întrucât dreptatea și judecata Sa sunt corecte, întrucât oferă salvarea în eternitate prin Fiul Său, Iisus Hristos. Moartea este doar un prag, oferta de a trece în altă lume, mai înaltă, după riguroasa inițiere...

Ultimul poem din acest ciclu pornește de la viziunea *Ecclesiastului*, preluată de poet în ființa sa: ce a fost va mai fi, ce va fi a mai fost, taina din istoria acestei lumi: „Și totu-i mai zadarnic decât tine./Strivite de mesajul cosmoglot,/Cuvintele, sărmanele, nu pot/S-absoarbă taina tainicului cod -/Și vin la ușa Tainei să se-ncline” (*Ecclesiast*, p. 277).

Relația bărbat-femeie este văzută abrupt, dar adevărat. Omul este pământ, țărână vorbitoare, fără ascendență. Adam, ins primordial în Paradis, cu urmași pierduți, doar *el* și *ea*, creați ca unic trup... În concluzie, în lume sunt *el* și *El*. Taina se desfășoară sub o agendă trecătoare și, totuși, eternă, prin acel unic trup clădit în Dumnezeu... (*Adam*, p. 269).

Trecând dintr-un plan în altul, poemele oferă o imagine-sinteză a umanității, bătrânii marginalizați de generațiile tinere, împinși spre limita inferioară a existenței (*adunați în țarc, împinși în moarte*), pentru o *înghițitură de mâncare*... Apoi, *libertatea infernală*, în care este cuprinsă o lume presupus liberă, decisă să-și ia destinul în propriile mâini. Efectul: *oameni morți, deși pretind că-s vii*... Oameni fără reper, fără Stăpân/Dumnezeu (*Istoria unei nevroze*, p. 273)...

Toate aceste poeme sunt marcate de adevărul profund al *Bibliei*, o prelungire a stihuirii care a ținut cartea la nivelul suprem al destinului,

asumat prin acceptarea planului divin. Se desenează, strict, ordonat, disciplinat, marile teme ale literaturii din orice vreme... Aventura în abis.

Poetul, la fel ca un cavaler din alte vremuri, rămâne credincios Stăpânului și femeii sale, o prezență „în vidul greu dintre pământ și cer”, capabil să depună sacrificiul suprem (*Ioanitul*, p. 270). Acceptă autoritatea și doza de iubire care valorifică existența.

„Poetul Eugen Dorcescu este un scriitor familiarizat cu *Sfânta Scriptură* și, implicit, cu poezia ei. Dacă multor condeieri ai literaturii noastre *Biblia* le-a fost doar o sursă de inspirație sau le-a oferit teme lirice, autorului de față îi stă ca o pecete pe inimă – ca să-l citez pe Solomon –, ceea ce-i conferă, pe lângă prestigiul literar, și o aură de noblețe spirituală”, a scris Valeriu Anania, cel care ne-a dăruit o variantă tradusă a *Cărții Sfinte*, într-o limbă română elegantă și penetrantă. De fapt, relația celor doi s-a concretizat în acel demers înalt al scribilor dispuși să ne ofere gândurile lui Dumnezeu despre oameni, menite să ne dea un viitor și o speranță...

Cuvântul-înainte semnat de Mirela-Ioana Dorcescu și *Mărturia stihuitorului* lămuresc multe aspecte importante legate de realizarea acestui volum și clarifică termenii, sensul, starea, cheia literară și spirituală. Cartea ar putea fi catalogată ca fiind utilă zonei de închinare, agreată de comunitățile creștine. Dar nu este așa, *Biblia* este o carte practică, ea te poartă prin experiențe necesare, nu presupuse: moartea, viața, nașterea, înțelepciunea, relația cu ceilalți oameni, relația cu Dumnezeu, abilitatea de a realiza ceva concret, posibilitatea de a lăsa moștenire un tezaur spiritual necesar, iubirea, ura, fuga de rău, evitarea urâtului etc. Marile teme ale omului au fost atinse, indiferent de timpul în care cititorul va lectura conținutul acestor stihuiuri, omul este invitat la experimentarea lor (trăirea valorilor divine)...

În *Biblice*, cititorul va putea descoperi o lume aflată sub ochii lui Dumnezeu, având, ca pecete, harul:

„Ci iată care-i ultimul cuvânt

Din tot ce-ai ascultat și auzit:

Pe Dumnezeu să-L temi neconținut
Și să-I păzești poruncile oricând.
Acesta este lucrul cuvenit
Oricărui om de humă pe pământ.
Yah Elohim din veșnicii ascuns e,
Dar are sub privire toate cele,
De la noianul mării, până la stele.
Și judeca-va lucrurile-ascunse –
Pe toate: Fie bune, fie rele” (*Ecclesiastul XII, 13-14*).

„*Timișoara*”, 2 iulie 2021, p. 7.

BIBLICELE LUI EUGEN DORCESCU SAU UN UNIVERS ÎNTR-O LACRIMĂ DE LUMINĂ

Motto:

*Oprește, Doamne, clipa
cu care măsoară eternitatea!*

Lucian Blaga

*Sufletul nostru e o urnă în care
închidem cenușa patimilor stinse.*

Octavian Goga

Universul, în geometria lui nesfârșită, de o putere sublim-infinită, este o entitate vie, în continuă mișcare, transformare, galaxii, constelații, sisteme solare cu astre, planete și sateliți, dar și găuri negre, pornind de la macrocosmos (infinitul mare) și ajungând până la microcosmos (infinitul mic) – în alcătuirea unică și minunată a ființei umane. Peste toate aceste lucruri, văzute ori nevăzute, plutește Spiritul universal (Dumnezeu – Treimea Sfântă), Tatăl a Tot și a Toate, singurul care are puterea de a cuprinde în Om, o ființă infimă raportată la măreția Lui, un întreg Univers. E o dovadă a Forței (consumatoare de lucru mecanic) sau a Puterii (producătoare de Energie)? Să ne reamintim de fragilitatea mugurelui care poate sparge duritatea cojii de nucă, dar nu datorită forței lui, ci puterii primite de la Creator.

Într-o manieră similară, facem vorbire nu atât despre forța cuvântului, cât despre abilitatea lui de a-și transforma puterea în energie, în lumină, în căldură, ce poate încălzi suflete, mângâia suferințe, alina inimi. Un om care poate face toate acestea nu este altceva decât o unealtă în mâna lui Dumnezeu, de la care izvorăsc toate cele bune și de folos trupului, dar mai ales sufletului. Motivele pentru care omul

transformă, prin alchimia specială a sufletului, viața în bucurie nu sunt foarte clar elucidate, complexitatea structurii sale anatomo-fiziologice funcționând, însă, sub guvernarea unui echilibru chimic impecabil. Unii reușesc să facă din viața lor o poveste de succes, alții, din păcate, nu, totuși, în oricare dintre situații: „Viața fiecărui om este un basm scris cu degetele lui Dumnezeu” (H. Cr. Andersen).

Biblia este, cu siguranță, o eternă sursă de inspirație, o curgere lină, din care oricine se poate adăpa, în primul rând, cu înțelepciune, dar și cu adevăr divin. Poate tocmai de aceea, această minunată *Carte a Cărților* ascunde în ea, însă lăsându-se revelate, resursele spirituale indispensabile trăirii, căci: „Viața este darul lui Dumnezeu pentru noi. Modul în care o trăim este darul pe care noi îl facem lui Dumnezeu” (Michelangelo Buonarroti).

E drept, căile pe care omul le alege, în rezonanță cu nevoile sale spirituale, nu sunt întotdeauna fericite, lupta continuă dintre bine și rău înclinând perpetuu balanța în defavoarea naturii noastre fizice, așa după cum amintește gânditorul: „Viața e duelul lui Dumnezeu cu diavolul, iar câmpul de bătălie sunt eu” (Dostoievski, *Frații Karamazov*).

De-a lungul istoriei literaturii, au curs râuri de poezie creștină, religioasă, spirituală, fiecare operă aruncând peste lume lumina sufletului care a creat-o. În literatura română, dat fiind filonul creștin adânc înrădăcinat în natura neamului românesc, au existat perpetuu scriitori creștini, religioși, de o rară simțire spirituală, care au îmbogățit patrimoniul cultural național cu lucrări ce vor rezista veacurilor. Încercări de transpunere în versuri a psalmilor sunt multiple, unele dintre ele reușite, altele mai puțin reușite, după stăruința luminii care adastă în sufletele creatorilor lor. În calitate de editor, am luat contact cu astfel de încercări contemporane, una dintre ele, de notorietate, fiind cea a concretizării versificării integrale a *Vechiului și Noului Testament*, realizată de poetul Ioan Ciorca din Cluj-Napoca, după o muncă de aproape treizeci de ani, lucrare apărută la Armonii Culturale (în 2013), sub egida Asociației Cultural-Creștine „Ars Vivat”, păstorită de neobositul promotor cultural maramureșean, preotul stravrofor Radu Botiș.

O ediție princeps, realizată în tiraj restrâns, câte un exemplar al lucrării fiind înmănat atât Patriarhului BOR, cât și Papei, la Vatican. O lucrare ce urmează a fi omologată la Cartea Recordurilor. O lectură agreabilă, un text ușor de parcurs, dar mai ales de memorat, pentru încrustarea cuvintelor lui Dumnezeu în filigranul simțirii cititorului.

O altă întâlnire inedită cu scrierile *Vechiului Testament* a fost și *Psaltirea Iubirii*, interesanta lucrare a scriitoarei buzoiene Elena Căpățînă, despre care se spunea: „Acum, la apariția acestui nou volum, *Psaltirea Iubirii*, care adună la un loc cei 150 de psalmi, doamna profesoară Elena Căpățînă ne oferă o lectură plăcută și folositoare, de suflet, care reprezintă și o punte între lumea *Vechiului Testament* și Lumea lui Dumnezeu de astăzi. Ca niște cântări pentru un Pământ înnoit, aflat într-o altă fază de evoluție, psalmii iubirii sunt acum mai necesari ca oricând, pentru că scot la lumină lucrările frumoase pe care le-a făcut Dumnezeu și pe care ni le-a dat nouă, oamenilor, ca să le folosim, să avem grijă de ele, să ne bucurăm...” (Părintele Mihail, Piatra Neamț, *Prefață*).

*

Am avut plăcerea și onoarea de a-l întâlni pe domnul Eugen Dorcescu, pe undele familiei Armonii Culturale, aparițiile creațiilor Domniei Sale în paginile revistei universale de creație și atitudine culturală cu același nume devenind o permanență valorică necesară. Cele două volume ale *Jurnalului* său, primite cu dedicația autorului, reprezintă o mărturisire clară de credință, care îl așază pe poetul Eugen Dorcescu în rândul valorilor patrimoniului universal. *Biblicele* lui Eugen Dorcescu – o lucrare pe cât de originală, pe atât de cuprinzătoare – rămân conectate la divin prin tălmăcirea în versuri a unor cărți biblice, alese dintre cele mai expresive, și anume: *Psalmii*, *Ecclesiastul*, *Pildele lui Solomon*, *Rugăciunea regelui Manase* (Secțiunea I), dar și o suită de *Poeme originale* (Secțiunea a II-a), ce reiterează aceeași inscripție biblică, atât de prezentă încă din deschiderea cărții.

Partea I – *Stihuri din Sfintele Scripturi* – debutează cu versificări ale psalmilor biblici, o întreprindere inedită, prin cromatica specială,

limba de o frumusețe impecabilă, versificarea nefiind practic o adaptare în versuri a cuvântului psalmic, ci o reșezare, în matca firească a credinței, a Cuvântului lui Dumnezeu, rostit prin gura regelui-proroc David. Cuvintele lui Eugen Dorcescu au puterea de a adăuga sensului biblic o căldură aparte, de a crea invizibile fire de credință, cu care să lege inimi într-un ritm pulsatoriu unic, așa după cum spune filosoful: „Dumnezeu este intervalul dintre două bătăi ale inimii” (Emil Cioran).

În întreaga operă, poetul Eugen Dorcescu face din mărturisirea sa de credință un prilej de reverberare a recunoștinței pe care o poartă Creatorului, nu un motiv de mândrie ori înfumurare, pe care nu îl veți întâlni niciunde în opera sa. Credința mărturisită este motorul care îi pune în mișcare viața, îl motivează să continue, îi impune o anumită ținută, pe care nu o interpretăm ca pe o resemnare, ci ca pe o atitudine înțeleaptă. Poetul se roagă pentru umanitate, însă nu împărtășește convingerile ori starea de fapt a lumii actuale, vizând în special degradarea valorilor, generalizarea răului ori a întunericului, cu care Lumina nu poate fi de acord, căci: „Respect prea mult ideea de Dumnezeu ca să-L fac responsabil de o asemenea lume absurdă” (Georges Duhamel).

În ultimă instanță, este vorba despre dragostea divină, pe care Dumnezeu a sădit-o în noi și pe care, pe terenul fertil aflat, o amplifică, de la micimea seminței, la înălțimea arborelui, de la suavul adierii, la puterea uraganului, ținând cont că: „Dragostea lui Dumnezeu, inexprimabilă și perfectă, își face drum într-un suflet pur la fel cum lumina trece printr-un obiect transparent. Cu cât mai multă dragoste află sufletul, cu atât mai multă dăruiește, astfel încât, pe măsură ce devenim mai curați și mai deschiși, bucuria dragostei ajunge să fie tot mai completă” (Dante Alighieri).

Sufletul credincios știe și recunoaște în *Psalme(i)* o armă de temut în lupta împotriva oricărui rău, cuvintele folosite de proroc au o anumită duritate, direcționând enunțul de la starea de rugă la un ton de imprecăție, în care răul, inclusiv răufăcătorul sunt demonizați, pe bună dreptate. Însuși versetul de început creează această atmosferă. Spre exemplificare comparativă, redăm originalul biblic și versiunea din

Biblice: „1. Fericit bărbatul, care n-a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor nu a stat și pe scaunul hulitorilor n-a șezut” *versus*: „PREAFERICIT BĂRBATU-ntelep ce nu se duce/La sfatul celor care fac răul. Nu se-oprește/Pe calea celui care păcatul făptuiește/Și nici nu clevetește batjocuri la răscruce”. Poetul simte nevoia de a clarifica starea, de a-i induce valențe noi, spre a spori confortul sufletesc al credinciosului, spre a-i alunga neîncrederea sau teama de Cuvântul Domnului. Și aceasta, nu datorită lirismului pe care o atare versificare îl incumbă, ci datorită modului blând de adresare, din nevoia de înlăturare definitivă a spaimii de abandon, pe care, teoretic, doar Dumnezeu îl poate înfăptui, așa cum ne spune gânditorul: „Numai Dumnezeu are privilegiul să ne abandoneze. Oamenii nu pot decât să-ți întoarcă spatele” (Emil Cioran).

Poetul își atribuie menirea clară de a face din psalmi o veritabilă rugăciune, de a putea aduce prin ei alinare sufletului deja zbuțuit de păcatele sau relele acestei lumi, de a putea consola pe cel aflat în deznădejde și, de ce nu, de a dărui din Lumina pe care la rându-i a primit-o, de a transforma incertitudinea în certitudine, prin reconsiderarea relației directe cu Dumnezeu, de a converti supunerea în eliberare, așa după cum strigă muritorul: „Ah, suflete, îți este frică prea mult. Ai văzut propria noastră tărie. Ai văzut propria noastră frumusețe. Ai văzut peștii tăi aurii. Atunci de ce te-ai mai teme? Tu ești cu adevărat sufletul sufletului” (*Rûmî*). Tocmai de aceea, putem spune că psalmii dorcescieni au un plus de expresivitate, fiind născuți nu dintr-o nevoie „rece, intelectualistă”, ci dintr-o necesitate „intimă, existențială” a poetului.

În *Ecclesiastul*, se ilustrează vădit măiestria revelării înțeleșurilor ascunse, cea de a face din cuvinte lacrimi, spre îndestulată spălare a păcatului omenesc. Iată, spre exemplificare comparativă, versetul 8 (capitolul I) din *Ecclesiastul* original și cel aflat în zămislire poetică: „Toate lucrurile sunt într-o necurmată frământare, așa cum nu se poate spune; ochiul nu se mai satură privind și urechea nu obosește auzind” *versus* „Istovitor e totul. Graiul gurii/Nu poate prinde freamătul făpturii,/Atât de mult se zbuțuim și-asudă/Foșgăitoarea lumilor plămadă./Nu prididește ochiul să tot vadă/Și-auzul nu se satură

s-audă”. Însăși deșertăciunea capătă, sub neînfricată peniță a poetului, un alt sens, mai plastic, redefinind, cum nu se poate mai bine, truda și zădărnicia ei: „Și iată, m-am uitat cu luare-aminte/La tot ce făurisem mai-nainte,/La toată truda mea covârșitoare./Privit-am iubitor, ca un părinte,/Dar vechiul gând mi-a încolțit în minte:/Deșertăciune-i truda. Și vânare/De vânt. Și fără niciun rost sub soare” (II, 11). Dacă Degetul de Lumină al lui Dumnezeu creează Totul, putem spune, fără nicio exagerare, că simpla atingere a peniței poetului are un efect demiurgic în sine, transformând cuvântul într-o veritabilă bijuterie, ce emană emoție, credință și curaj.

Aceeași măiestrie se manifestă în *Pildele* versificate, dar și în *Rugăciunea regelui Manase*, poetul oprindu-și atenția asupra lucrurilor cu adevărat importante, cu înțelepciune și dragoste pentru adevărul revelat prin credință: „Citind, neștiutorii au puțința/De a găsi, în fine, drumul drept./Cei tineri își cultivă cunoștința./Cât despre cel matur și înțelept,/Își va-mplini știința, iscusința./El, deci, va fi în stare să pătrundă/Ascunse graiuri, pilde, parimii./Enigmele-nțelepților vor fi,/Sub ochii lui, curate, străvezii./Va medita ferice, va privi/Ca-n ghicitură-n apa lor afundă” (p. 188).

Conștient de harul înțelepciunii pe care Domnul i l-a strecurat în sânge, poetul se dovedește a fi un suflet plin de modestie, care nu se preamărește pentru minunata înțelegere a mesajelor divine, ci mărturiseste: „De-atâta timp, în lumea de himere,/În lumea iluzorie, și eu/Am rătăcit. Asemeni lui Orfeu,/Crezând în a cuvântului putere.// Crezând și, totuși, nu. Căci, mai presus/De vorba noastră vană și firavă,/Resimt Cuvântul răstignit în slavă/Și-mpurpurat pe crucea lui Iisus.//Încât, sătul de idoli și eroi/(Eroi când în prim-plan, când în eclipsă),/Pun jos condeiul laic. Scrieți voi!/Ne revedem după Apocalipsă”. O dovadă în plus a măiestriei, a modestiei și a înțelepciunii creatoare.

În Partea a II-a – *Poeme originale* –, poetul își continuă demersul, reușind să pună în deplin acord convingerile sale cu cele ale adevărilor scripturistice, scriindu-și, spre exemplu, propriul *Psalms*. Mulțumirea sufletească, dobândită de cele mai multe ori prin exerciții extraordinare de voință, nu lasă loc (de)plângerii circumstanțelor nefa-

vorabile, în virtutea protazei: „Dacă i-am mulțumi lui Dumnezeu pentru ce a făcut pentru noi, n-am mai avea timp să ne plângem” (Richard Wurmbrand).

Dacă tonul liric sună uneori descurajator (*O, Domnul meu!*...), alteori poartă o notă de încredere (*Degetul lui Dumnezeu...*, *Spitalul, Vine seara...*), abandonul în brațele lui Dumnezeu izvorâtor fiind de alinare, liniște și pace. Pe aceste poieni ale regăsirii, pașii poetului recreează pașii lui Dumnezeu de la început de lume, cu o emoție colorată de flori și arome (*Sub cerul Genezei, I*). Călătoriile dorcesciene sunt peregrinări pe undele vieții și ale amintirii (*Cântec de călătorie*) ori chiar subtile trimiteri către o *Cântare a Cântărilor*, pe care le dedică persoanei iubite (*Monségur, Salcâmii sacri*). Toate acestea denotă o putere de expresie extraordinară, o complexitate scriitoricească mai mult decât de admirat.

În partea a III-a – *Mărturia stihuitarului* – poetul detaliază aspecte ale trudei întru alcătuirea scrierii în sine, declarând că toate versificările pe marginea textelor sfinte îi conferă calitatea de „scrib” și nu pe cea de „Autor” – atribut pe care doar Creatorul îl poate avea.

BIBLICE reprezintă o scriere uimitoare în esență, ce mijlocește contactul cititorului cu lumea credinței, a sublimului creator. Opinăm că, prin tot ceea ce Eugen Dorcescu reușește să facă, *Biblicele* imprimă o notă personală de autenticitate și, mai presus de orice, de înțelepciune. Eugen Dorcescu este, de fapt, un stejar uriaș, la umbra căruia aerul este mai tare, soarele pătrunde mai viu, zilele se regăsesc mai colorate, nopțile împrumută parfum de poiene florale.

Fie doar și pentru acestea, BIBLICE – apărută în 2021 la Editura timișoreană Eurostampa, ediție îngrijită de Doamna Mirela-Ioana Dorcescu – merită o LAUDATIO, pe care o putem înfăptui doar prin retrăirea perpetuă a unei profunde stări de smerenie, în fața Cuprinderii celui Necuprins.

AVE, MAGISTER!

„Timișoara”, 15 octombrie 2021, p. 7.

III.

MISCELLANEA

DESPRE MORALITATEA UNEI ARTE POETICE

Structura polivalentă și multiplele semnificații ale însemnărilor din al doilea volum al *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu, volum intitulat *ADAM*, sunt sintetizate într-o manieră obiectivă și detaliată de către editoarea cărții, Mirela-Ioana Dorcescu, într-o *Notă introductivă* la textul *Jurnalului*. Dintre diversele și interesantele notații jurnaliere ale poetului (dominante, ca spațiu, sunt cele referitoare la relațiile cu familia și la caracterizarea societății contemporane), mie mi-au reținut atenția cu precădere cele care se pot constitui (refăcând, din fragmente, un întreg bine conturat și echilibrat) într-o foarte originală și profundă „artă poetică morală”, despre care s-ar putea spune că stă la temelia întregii sale poezii.

Mai întâi, să-mi explic opțiunea pentru această formulă (sintagmă). Sunt convins că și cele mai „extravagante”, nonconformiste arte poetice își asumă (și, până la urmă, au) o anumită moralitate. Nici nu se poate altfel. Artă adevărată presupune acceptarea unei forme de moralitate, întrucât nu poți crea ceva temeinic în lipsa acestei cerințe și necesități interioare. În al doilea rând, nu am nicio îndoială asupra deplinei sincerități a textului acestor însemnări ale lui Eugen Dorcescu. Fiecare pagină are calitatea unei veritabile „depoziții” (am ales, aici, semnificația aproape juridică a termenului) privind starea, relațiile și percepțiile poetului. Cum însemnările despre actul creator ocupă un loc însemnat în economia cărții, mărturisind că poetul a simțit mereu nevoia de a-și deschide sufletul și în această privință, de a se „poziționa” față de problemele (specificul) artei literare, ele sunt (devin) fundamentale pentru o viziune a lui Eugen Dorcescu asupra artei poetice, în general. Nu voi spune, aici, nimic privitor la interminabilele dispute despre raportul dintre *artă* și *morală*, dintre *estetic* și *etic*. Am simțit, în prima

fază a redactării acestor rânduri, impulsul de a corela însemnările jurnaliere ale autorului, din acest volum, cu amplul text-răspuns al poetului din interviul extins, inițiat și finalizat de Mirela-Ioana Dorcescu în volumul „*Etern, într-o eternă noapte-zi*” (Editura Mirton, Timișoara, 2016), dar am văzut că textul *Jurnalului* își ajunge, oarecum, sieși, poate exista independent, aducând, incontestabil, noutăți sintagmei *artă poetică*, așa că voi da cuvântul cu precădere poetului, utilizând de regulă citatul (mai mult sau mai puțin comentat). Trebuie să adaug că în acest volum (*ADAM*) poetul insistă asupra unor aspecte ale unei posibile *arte poetice*, așa că mă voi referi numai la acestea. De asemenea, referințele privind poetica proprie și alte considerații asupra literaturii fiind diseminate în tot textul, se impune o „sistemizare”, o ordonare, prin reconstituirea unor concepte ce revin, în *Jurnal*, cel mai adesea, prin adăugare și insistență, prin reformulare și precizare.

Prima constatare pe care mi-a prilejuit-o lectura integrală și atentă a *Jurnalului* este aceea că aproape toate formulările de *ars poetica* sunt astfel „plasate” în textul acestor însemnări, încât fac corp comun cu notațiile de cea mai diversă factură, fie cu finalitate socială, fie caracterologică, fie morală (uneori și familială!), încât e destul de dificil să desprinzi din context doar fraza strict axată pe problematica literară (estetică); dar, niciodată, această poziționare nu e „gratuită”; contextul maximizează, de obicei, semnificațiile unei aserțiuni. Mai trebuie precizat că asupra unor chestiuni (mai mult sau mai puțin „teoretice”) poetul revine adeseori (v. și afirmațiile noastre *supra*), încă o dovadă că e preocupat să-și întrească și să-și detalieze (expliciteze) opțiunile axiologice în arta literară. Nu de puține ori, referirile la propria creație (un fel de „autoevaluare”) nu fac decât să întrească aprecierile criticii față de opera sa, să clarifice o poziție personală, „validând” cele susținute de către alții despre el.

După 1989 (deși creația unui poet e greu de segmentat temporal, în funcție de conjuncturi) s-a produs o radicalizare morală a poeziei lui Eugen Dorcescu, vizibilă, cu precădere, în creația sa cu substrat social și în cea mistic-religioasă. De aici – fermitatea declarativă cu care poetul (își) formulează și susține crezul poetic. Autorul *Jurnalului* se simte

detașat (aproape desprins) de existența zilnică, socială, este „inaderent la realitate”, „cel mai îngrozitor coșmar, cea mai cumplită pedeapsă fiind însăși viața”. Și atunci, se refugiază în creație, care devine un mod de existență (poate singurul de o sinceritate – mai cu seamă interioară – deosebit de intensă). Concomitent, funcționează izolarea pe care și-o impune și care e facilitată de comuniunea cu Duhul liniștitor al Celui Veșnic. Așa, într-o solitudine/sinceritate totală, își va încredința hârtiei gândurile, aproape zilnic. Primele însemnări, de la începutul anului 2000 (nu mi se pare un an începător de un nou secol, ci încheietor al veacului precedent...) sunt dedicate, semnificativ, înseși definiției/definirii poeziei, specificului lirismului: „... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre *relația* (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă”; peste câteva pagini, formularea e reluată, puțin altfel, particularizată prin referirea la propria poezie: „... ele (poeziile mele) exprimă mult mai exact, mai profund, mult mai convingător ceea ce ar putea fi numit misterul, miezul, miracolul că sunt (și mi se pare că sunt), că îmi supraviețuiesc (și mi se pare că îmi supraviețuiesc). Enigma existențială, în general, dincolo de evaluări estetice referitoare la intuirea și rostirea ei, este prezentă în aceste texte beletristice. Fiorul mistic însuși își află locul, mai ales, dacă nu exclusiv, în poezie”. De altfel, Eugen Dorcescu concretiza, la începutul *Jurnalului*, o asemenea „definiție” prin poezia *Adam*, o profundă și originală „ilustrare” a acestei relații și, totodată, un semn sub care e așezat întregul text al *Jurnalului*. E, cumva, dintr-o perspectivă teoretică, ilustrarea luptei „dintre carne și duh”, fundament al liricii sale: „Dușmanul poeziei este egoul. Ea tinde spre Realitate, iar fantasmalele egoului i se opun”. Poetul constată, din perspectiva definiției sale, inexistența unei poetici creștine, care și-ar putea afla sorgintea în textul biblic: „Nu există o poetică (o estetică) creștină” [...] care „s-ar putea elabora pornind de la textul

biblic” [...], care ar putea valida câteva concepte și relații: „apare distincția *Autor – Scriitor*; în paralel, și *Realitate* («Eu sunt Cel ce sunt») – *Aparență*”. Poezia e un întreg, care „devine” printr-o creștere *sui generis*, printr-o intercondiționare ce asigură liantul *operei*: „Un text cheamă alt text, după logica lor secretă” sau/drept urmare: „Un volum e o structură, un sistem, un întreg autonom”. Una dintre cele mai importante afirmații despre originalitatea actului poetic privește lăuntricitatea athanorului în care se plămădește poezia: „O poezie există atunci când există o idee poetică – o soluție parțială sau globală a enigmei, un eșafodaj al lumii imaginare. [...] Uneori ideea poetică apare din prima clipă. În acest caz, poezia, în esența ei, se scrie dintr-o răsufare, reluările vizând nu fondul, ci acuratețea expresiei”. Procesul de creație este o punere de acord a expresiei poetice cu „ideea”: „Ezitatea, munca, revenirile sunt, de fapt, înaintări spre formularea deplină a unei anumite idei poetice, care se limpezește, pe măsură ce e căutată”. Poetul exemplifică prin propria personalitate complexitatea (= dualitatea făpturii) scriitorului: „Întotdeauna s-au unit, în mine, porniri metafizice, subțiri, tăioase, ca niște seceri de argint, și, pe de altă parte, o senzualitate violentă, robustă, acaparatoare”. Nu vedem, oare, în această formulare, însăși esența „luptei dintre carne și duh”, ca premisă a elaborării mării creații? Ajungem în același teritoriu în care se situează și afirmația lui Ion Arieșanu că „... orice volum de poezie se naște dintr-o criză”, iar Eugen Dorcescu conchide: „... poezia este soluția fantasmatică, imaginară, a unei crize existențiale majore”. Continuarea acestor aserțiuni completează definiția poeziei prin adoptarea și folosirea frecventă a sintagmei *idee trăită*, care devine, de fapt, temelia oricărei arte adevărate, întrucât „... valorifică ideea-ființă, adevăruri esențiale, fundamente. De pildă, una dintre poeziile mele pornește de la descoperirea că absența e mai prezentă decât prezența. Or, la o asemenea idee nu se ajunge pe căi reci, teoretice, raționale, ci prin spontaneitatea revelației”, prin (am completa/preciza noi) „trăirea ideii”, sau, cum spune (revenind) însuși poetul, „o idee la care autorul ajunge prin revelație, nu prin deducție”. Neputând ocoli realitatea lingvistică proprie fiecărui text (*id est*, poezie), poetul o introduce în ecuație, prin

completarea definirii poeziei (adevărate) ca fiind „ecoul transcendent (și încărcat cu ființă) al cuvintelor (ca să dau o definiție ad-hoc, imperfectă, inevitabil parțială)”. Aparținând lumii dintre cer și pământ, „poezia nu poate fi definită”, concluzionează poetul. Este, vorba lui Arghezi, ecoul sufletului nostru imponderabil. Sau, cum precizează, puțin mai departe, Eugen Dorcescu, definindu-și starea „pre-creativă”, este acea „stare de spirit cunoscută, acel salt din realitate într-o anumită paradigmă sau metarealitate, acel balans ontologic și acea productivitate a limbajului, care împreună – știi prea bine – însoțesc «producția» lirică”. Concret, exemplifică și detaliază: „M-am trezit cu miezul unei poezii în minte. M-am așezat la masă, am notat câte ceva, am lăsat pagina, am revenit. Treptat, sensul și-a găsit versurile și poezia s-a degajat, pas cu pas, din substanța semantică amorfă – cum iese statuia din piatră...” Spre finalul *Jurnalului* apare ideea de *sinceritate inculcată în artă*, asupra căreia poetul promite să revină: „Poezia mea este adevărată (chiar și în plan ontologic), fiindcă impune valori. Nu fiindcă enunțurile ei sunt verificabile empiric (deși uneori – deseori – se verifică, probabil, și așa). Va trebui să mai meditez la tema aceasta” (pornind de la acest citat, am optat pentru titlul pe care l-am dat textului de față – n.n., L. Bercea). În sintagma *trăirea ideii* cred că ar trebui inclusă și ceea ce numim (și accept, aici, sensul denotativ al noțiunii) *amintirea* (= o „retrăire” a trecutului). Privitor la poezia (scrierile) lui Eugen Dorcescu, unele texte își au rădăcinile în memorarea aproape inconștientă a altor spații și timpuri decât cele contemporane și apropiate poetului. Voi da doar vreo 2-3 exemple, deși ele sunt numeroase, iar frecvența revenire asupra „edenului” de la Stroești (satul copilăriei poetului) ne arată un artist care nu-și neglijează rădăcinile. În 2000: „Vizita la Stroești a mișcat (a reînviat?) ceva foarte profund în sufletul meu”. În 2003: „... am aruncat priviri fugare peste Poiană, peste zăvoiul rărit, peste valurile râului. Pe pod am întârziat o vreme, contemplând apa și norii din adânc. *Simțeam că Dumnezeu este aproape* (s.n. – L. Bercea)”. În 2006, cu detalieri: „... în memoria-i veche, fiecare îns păstrează, probabil, un cronotop, un peisaj și un timp, cu linii neschimbate. După cum l-a înregistrat eul fraged, receptiv, nebătătorit, în copilărie. Spre exemplu, drumul de la Târgu-

Jiu la Stroești, Poiana, munții – la nord, râul spre apus, cărarea, șerpuind, alburie, spre sud ș.a.m.d. Acesta este peisajul ce apare în vis, întreg sau fragmentat. El apare în ceea ce scriu, ca o matrice, ca un fundal, ca o formă arhaică, în care se toarnă substanța mișcătoare a vieții... O, Doamne! O gheară nevăzută mă sfâșie în adânc”.

Poetica lui Eugen Dorcescu se întregește cu alte câteva concepte originale care privesc opera literară, în ansamblu, definiția artistului, atitudinea față de propriile scrieri, relația poezie – critică, aprecierea experimentului artistic viabil sau definirea *Jurnalului* căruia i se confesează, adică mai mult probleme ale receptării operei literare. Adecvarea criticii la operă e o chestiune de principiu: „... poezia își generează, atunci când e înnoitoare, critica. Obligă critica să se adapteze. Poate că, în anii aceștia, critica noastră, încă materialistă, nu are instrumentele necesare să abordeze o poezie de factură spirituală”. Experimentul literar trebuie să-și dovedească viabilitatea: „Am ajuns la formula respectivă spontan, nu prin convenție, mi s-a impus formula, ca singurul limbaj posibil pentru substanța în cauză” – spune poetul despre *Istoria unei nevroze*. Sau, despre *Drumul spre Tenerife*: „Sunt absorbit de scris. Și mă bucur că sunt absorbit. Totul este transfigurat potrivit ideii trăite, ce s-a ivit, spontan, după, desigur, o îndelungată ecloziune. Ideea drumului (motiv arhetipal), ce trage după sine – și cu sine – toate datele personalității. Așa cum (mi) se întâmplă întotdeauna”. Definiția artistului e legată aproape întotdeauna de emiterea unor păreri personale asupra literaturii, în genere. Artistul e actant, unul subiectiv, însingurat: „Literatura nu e realistă. E o copilărie să afirmi (și să-ți închipui) că ar fi. Nu-i realistă pentru că exprimă punctul de vedere al unei entități în mișcare – adică al autorului”; în același timp, artistul adevărat trăiește drama unui veșnic debutant, deoarece „... simte că are în el o operă fundamentală, dar n-o poate scrie”. În altă parte: „Cartea nescrisă este stihia ce bântuie mintea, sufletul, viața unui scriitor. Ea este arhi-tema operei sale”. Scrisul „se trăiește” ca o incantație: „Deocamdată, încerc voluptatea, tot desesperantă, a scrisului. Sunt două aripi (deopotrivă complementare și antagonice) ale freneziei: suprasaturația literară, setea după belșugul apei vii, al apei divine. Și, ca revers,

fascinația exercitată de palpitul creației. Chinul de a trăi e unica noastră fericire. Fericirea de a scrie se confundă cu acest chin (nevindecabil, desigur)”. Meticulos, sistematic, clasic, Eugen Dorcescu „disecă”, anatomic, opera: „Structura operei literare. Primul nivel, «povestea» lirică sau epică. Poți rămâne la ea, la cunoașterea sensibilă (imagini, sentimente, emoții, întâmplări, chiar învățăminte). Acest nivel, însă, poartă în sine (este vehicolul și conținătorul straturilor succesive – mai adânci sau mai înalte) sensurile vizionare, nucleeele generative, ducând înspre ființă. Lectura coboară deci (sau urcă), esteticul devenind o cale posibilă spre ontologie, spre Taină”. În perfectă consonanță cu nivelul ultim (superior) al operei este „definiția” artistului: „Artiștii mari (poetii, de pildă) au o personalitate stilistică atât de puternică, încât impresia ultimă (și de la distanță) este că au scris, de fapt, un singur poem, indiferent câte titluri, câte segmente există în creația lor [...] Marii poeți au, de fapt, o unică arhitemă. Aceea trebuie identificată, spre a-i putea înțelege”. Artiștii mari sunt și stăpânii deplini ai cuvântului: „Îmi dau seama că, pentru a izbuti o poezie bună, un text bun, trebuie să ai deplină și subtilă stăpânire asupra cuvintelor. Să le trasezi *tu* drumul. Cititorul trebuie să aibă toată libertatea, dar toată libertatea pe care *tu* i-ai prescris-o. Pare, poate, paradoxal ce zic, însă cei care sunt poeți cu adevărat mă vor înțelege”. Mă întreb (ca oricare dintre cititori): cum trebuie descifrat atunci conceptul de *operă deschisă*? E drept, e verificat (și verificabil) că fiecare cititor are o „grilă personală de lectură”, în funcție de gradul de cultură, de statutul social, cred că și de profesie. Cât privește creatorul (artistul), uneori poate fi uimit de ceea ce „descoperă” un cititor în opera (poezia) sa.

Ar mai fi de discutat două chestiuni, aparent convergente, dar care, la lectura textului *ADAM*, sunt abordate ușor diferit. Textul *Jurnalului* face parte din (și e inseparabil de) *OPERA* lui Eugen Dorcescu. Niciodată el (poetul) nu și-a pus întrebarea asupra in-utilității (artistice!) a operei sale. Însă nu e perfect lămurit asupra utilității și valorii *Jurnalului*, considerându-l o scriere aparte, valorificabil(ă) *post-mortem* și revine mereu asupra acestei chestiuni, deși nu vrea să renunțe la el: „Și *Jurnalul* vreau să-l așez într-o cutie bine protejată și să-l las pe

mâini bune”; ori: „... în acest aparent paradox stă specificul *Jurnalului*: el are menirea de a-i oferi scriitorului un spațiu de refugiu din fața obtuzității contemporanilor săi, spațiu care, tocmai fiindcă a fost protector și generos cu un spirit mai mult sau mai puțin ultragiatic de ai săi, va fi recuperat și îi va asigura scriitorului defunct puțința de a socializa intens în viitorime...” Dar, în altă parte: „*Jurnalul* – cronică a singurătății” sau: „*Jurnalul* – discursiv, descriptiv, constatativ fiind – evocă mai ales datele concrete ale vieții și manifestarea exterioară a insului”. Dacă o întrebare ca: „*Jurnalul* e o formă mascată de narcisism?” (prezentă, la un moment dat, în text) mi se pare, uneori, firească, acum, din perspectiva cărții (= *Jurnalului*) tipărite, consider sceptică formularea: „Revin la *Jurnalul* meu inutil”. Deși poate părea chiar „o formă... de narcisism” (v. citatul de mai sus), insistența cu care poetul revine asupra propriilor scrieri (volume) o consider un fel de platoșă apărătoare, fie de intruși (nechemăți), fie de rău-voitori. Aproape volum de volum „beneficiază” de grija sporită a poetului, atent la felul în care acesta (volumul) a fost receptat (mai cu seamă în mediile literare), la ecurile avute, la aprecierile asupra sa ca poet. Eugen Dorcescu nu e singurul artist preocupat de acest aspect al operei sale, așa încât nu văd în fragmentele pe care le transcriu mai jos din *Jurnal* nicio formă de... narcisism, ci de lucidă înregistrare a unei realități. Iată cum este comentată lansarea *Scrisorilor la un prieten*, carte de un realism crud: „Cum să-mi alung mâhnirea rece, tăcută, din suflet? Îmi dau seama că scrierile mele au ecou, că răscolesc măcar unele dintre conștiințele celor ce le citesc. Percep, odată cu ecoul, și informația subliminală a primejdiei: sunt sigur că unora (multora?) nu le convin tăieturile necruțătoare ale frazării, precizia loviturii, obiectivitatea ideii (și a atitudinii)”. Și iată cum își „plasează” Eugen Dorcescu propria operă în contextul contemporaneității: „Eu cred că tabloul pe care poezia mea și *Scrisorile* îl oferă (tabloul acestei realități) se pliază corect pe referent. Mai mult, fixează această lume agonică în cadrele apartenenței sale la Apocalipsă [...] *Apocalipsă de periferie*”. I se pare că opera îl izolează de confrăți: „... am observat [că], cu cât scriu mai bine, cu cât prezența mea publică e mai convingătoare, cu atât se fac mai mari

eforturi spre a fi izolat...” Își conturează „laboratorul poetic”: „Poeziile mele de-acum se aseamănă, structural, cu operele plastice moderne: par libere, neconstrânse formal, dar libertatea, nesupunerea lor la canonul prozodic sunt posterioare măiestriei, sunt rodul epuizării tuturor posibilităților pe care le oferă măiestria. Încât, avem de-a face cu arhi-rafinamentul simplității, ulterior rafinamentului formal”. În altă parte, își definește scrisul prin integrarea lui în poetica generală, pe care o acceptă: „Eu cultiv o literatură de factură spirituală, care transfigurează senzualitatea și își subordonează (valorificând-o expresiv) senzorialitatea. O literatură de factură spirituală superioară – fiindcă știu unde e Centrul absolut și, totodată, unde e centrul sinelui (depozitar al reminiscenței edenice)”. Închei, într-un fel, cum am început însemnările de față. Eugen Dorcescu își plasează scrisul pe axa universului cu neputință a fi cunoscut prin simțuri, ci numai intuit: „Scrisul meu a fost și este o chemare a Numelui. Scrisul meu invocă Numele Domnului”.

Poetul Eugen Dorcescu (nedezmînțindu-și o vocație a teoretizării de care știam de ani buni) face din multe pagini ale *Jurnalului* un veritabil tratat de teorie a unei literaturi superioare și moderne.

„*Timișoara*”, 22 ianuarie 2021, p. 7.

REPERE ALE UNEI POSIBILE (PO)ETICI BIBLICE

(Note pe marginea *Jurnalelor* lui Eugen Dorcescu)

În anul 2020, la Editura Mirton din Timișoara au apărut două volume masive (*Îngerul Adâncului*, 537 p. și, destul de recent, *Adam*, 550 p.) din *Jurnalul* poetului Eugen Dorcescu (însemnări aproape zilnice dintre anii 1991 și 2010). Am scris despre ceea ce mi s-a părut semnificativ în aceste volume. Notele de față pornesc de la o afirmație a

poetului din volumul *Adam*: „Nu există o poetică (o estetică) creștină. S-ar putea elabora o asemenea poetică, pornind de la textul biblic, așa cum chiar eu am încercat (și încerc) să fac, sumar, sau – mai exact – fixând niște piloni. S-ar putea dezvolta acest nucleu (el se află, spre exemplu, în *Artistul și profetul* din *Scrisori la un prieten*, dar și în alte locuri). Însă ar trebui o estetică declarată, explicită” (*Adam*, p. 91; în continuare: siglele *Î. A.*, p..., pentru *Îngerul Adâncului* și *A.*, p..., pentru *Adam*). Una dintre preocupările poetului referitoare la conturarea unei (po)etici creștine (biblice) s-a concretizat în studiul despre poezia mistică și religioasă, a cărui definitivare este amintită în *A.*, p. 248: „Am terminat o nouă etapă în definitivarea textului referitor la poezia mistico-religioasă. Să-l public? Să nu-l public? Ezit”. Sigur, nu e vorba, în aceste pagini din *Jurnal*, de o (po)etică biblică (creștină) integral motivată prin textul sacru. Textul *Jurnalului* nu are ca finalitate o asemenea întreprindere (o „teoretizare” care ar implica o exegeză biblică de sine stătătoare). În numeroase pagini din *Jurnal* se găsesc, însă, inserate, printre alte gânduri și aprecieri, afirmații care pot fi considerate puncte de pornire și de sprijin ale unei posibile poetici bazate pe textul biblic. Riscând să nu fim întotdeauna în congruență cu gândurile poetului, în sensul de a interpreta (poate!) altfel decât a fost intenția lui pasajele la care vom apela, am identificat câteva repere ale unei asemenea poetici. De altfel, poetul își va întemeia (voit) creația de după 1990 (cea concomitentă scrierii *Jurnalului*) aproape numai pe baze biblice, pentru că, spune el, „în solitudinea mea, redeschid Cartea, spre a-mi regăsi viața și adevărul” (*Î. A.*, p. 111) sau: „Voi trăi și voi scrie, străduindu-mă să urmez doar voia Providenței” (*Î. A.*, p. 114). Mărturisirea nu e unică și gândul următor vine pe temeiul constatării că persoana sa se însingurează, lumește, dar rămâne în comuniune cu Creatorul: „Am avut mari satisfacții în acești ani (*Psalmi* în versuri, *Cronică*), dar și mari necazuri. Necazuri venite, probabil, pentru a-mi pedepsi greșelile, necazuri izvorâte însă și din rătăcirea celor din jur. Încă din primele zile am avut de înfruntat o isterie ce m-a uimit. Singur și neclintit pe convingerea mea dintotdeauna: primatul Duhului asupra tuturor și a toate” (*Î. A.*, p. 310). Afirmația tranșantă pe care o găsim la

un moment dat, în volumul al doilea al *Jurnalului*, e precedată sau urmată de fragmente de mărturisire care îi detaliază esența: „Mă mângâi cu gândul că scrisul meu, încă de la început, încă de pe când era precuvânt, pre-scriere, a tins spre esență, spre Realitate și i-a aparținut. Așa cum tinde și îi aparține și azi. *Scrisul meu a fost și este o chemare a Numelui. Scrisul meu invocă Numele Domnului* (s. n. – L. Bercea)”, *A.*, p. 495. Textul înlesnește două observații (pe care le cred necesare): invocarea Numelui Domnului ne duce cu gândul, întâi de toate, la specificul psalmilor biblici (pe care, după 1990, Eugen Dorcescu i-a și transpus în versuri), unii – veritabile texte lirice; *Realitatea*, spre care tinde scrisul poetului, este însăși esența Divinului, alta decât cea „fizică”, de lângă noi, decât cea palpabilă, mundană. De altfel, la începutul fragmentelor de „ars poetica” din *Jurnal* (v., mai ales, volumul *Adam*), Eugen Dorcescu definea poezia (creația umană, în general) ca fiind expresia unei stări (sau relații) speciale: „... un poet important nu scrie despre om: privit în sine, omul e prea mărunț pentru a fi subiectul unei mari poezii; la fel, un poet important nu scrie despre Dumnezeu: om fiind, nu-L poate cuprinde și, închipuindu-și că poate, cade în trufie, ratându-și poezia. Un poet important scrie despre relația (tainică) dintre Dumnezeu și om (ca făptură). Despre misterul acestei relații, despre drama și splendoarea ei. Astfel, poezia lui e și adevărată, și profundă, și perenă” (*A.*, p. 14). Această relație (tainică) este ca un „spațiu” unde s-ar situa „misterul”, acel loc în care se întâlnesc, în anumite circumstanțe, Spiritul înalt divin, Duhul (cum îi place poetului s-o spună) și eforturile făpturii umane de a accede în proximitatea acestui Duh. Aici se naște poezia: „Dacă descinzi în suflet, apoi în duh, suficient de adânc, aproape tot ce scrii (aproape tot ce gândești, aproape tot ce grăiești) va fi poezie” (*A.*, p. 216). Or, asta presupune o deplină sinceritate, o etică majoră, fără de care orice posibilă relație cu Divinitatea ar fi pângărită. Și mai e ceva: individul (mai ales dacă e artist – recte, poet) are nevoie de o *pregătire* anterioară pentru această (intersectare) comuniune dintre divin și terestru: „Ce face un poet când nu scrie poezie? Firește, are ce face – meditează, se roagă, citește... *Existența mistică e singura soluție demnă de ființa lui spirituală* (s. n. – L.

Bercea). Nu-i rămâne decât să trăiască, pe deplin, ceea ce a scris” (A., p. 203). Creatorul (poetul) e, prin natura lui, trebuie să fie, o ființă spirituală, stare care vine din îndreptarea sa spre Spiritul suprem, al începuturilor: „Sforțarea, drumul spre secretul eului, numai poezia le exprimă. Numai poezia surprinde ceva din substanța inefabilă a ființei” (A., p. 182); sau, din altă perspectivă: „Poezia este urmarea unui salt, a plasării spontane într-un univers imaginar, într-o proiecție lirico-reflexivă” (A., p. 183). Dar „substanța inefabilă a ființei” (v. *supra*) nu se câștigă decât trăind idei, poate altfel spus – prin accesul spre o stare dincolo de existența fizică. O astfel de trăire o cunoaște poetul atunci când e pus în circumstanțe-limită: „Adevărata artă valorifică ideii-ființă, adevăruri esențiale, fundamente. De pildă, una dintre poeziile mele pornește de la descoperirea că absența e mai prezentă decât prezența. Or, la o asemenea idee nu se ajunge pe căi reci, teoretice, raționale, ci prin spontaneitatea revelației, survenită pe fondul unei mari drame” (A., p. 216). Nu cred că exagerez cu explicația următoare: *Absența* (s.n. – L. Bercea) nu poate fi percepută decât prin trăirea ideii (de „absență”) și devine cu atât mai dureroasă, cu cât trăirea e mai profundă și mai persistentă. Risc să afirm că și divinul devine „perceptibil” prin trăirea lui intensă. E tocmai exemplul lui Eugen Dorcescu. Aserțiunile următoare completează citatul anterior din *Jurnal*, anume că „... la baza oricărei opere literare mari, stă o idee. O idee trăită, nu teoretică. O idee la care autorul ajunge prin revelație, nu prin deducție” (A., p. 216); sau: „O poezie există atunci când există o idee poetică – o soluție, parțială sau globală, a enigmei, un eșafodaj al lumii imagine...” (A., p. 180). Poeții mistici veritabili trăiesc „ideea” de divinitate, își întemeiază mesajul liric și imaginea poetică pe mesajul pe care această Realitate (cum o numea, *supra*, poetul) îl îndreaptă spre ființa umană. Aș putea, strict filologic, să certific faptul că textul biblic e bazat pe *mister* (pe *neașteptat*, pe *inexplicabil*, pe *supra-uman* pentru mintea terestrului) de la început până la sfârșit (mai ales în *Noul Testament*). Și, aș îndrăzni să adaug, că poezia veritabilă nu este expresia unor certitudini, ci a acestui *mister*, a intersectării lumii „de sus” cu cea „de jos”. Chiar și ideea de *criză*, pe care poetul o așază, la un moment dat, la temelia apariției unei

opere (a poeziei) este tot din aria raportului divin – uman, pentru că o criză se poate naște dintr-o așteptare, dintr-o dorință, din năzuința spre ceva (Cineva). Parcurgând cu atenție textul biblic, ne putem da seama că o serie de gesturi (acțiuni) esențiale au ca punct inițial o „criză”, fie că ea este, de pildă, așteptarea unui Mesia, fie dorința de a scăpa de stăpânirea romană, fie o situație tragică, pentru care Mântuitorul găsește „soluția” (vindecări miraculoase, hrănirea mulțimilor, învierea unor decedați). Să revenim la *Jurnal*. Nu numai Eugen Dorcescu e de părere că orice volum de poezie e rezultatul unei crize: „Ion Arieșanu afirma [...] că orice volum de poezie se naște dintr-o criză. Cred că are dreptate. Dar explicația lui nu epuizează, firește, problema cauzelor, problema genezei unui corpus liric. În genere, poezia este, într-adevăr, soluția fantasmatică, imaginară, a unei crize existențiale majore. Cum s-a întâmplat cu toate volumele mele de după '90. E vorba de poezia importantă...” (A., p. 207-208). Firește, a face un paralelism denotativ cu semnificația textului biblic ar fi facil. Dar, în „subtextul” comparației, sunt convins de justetea apropierii pe care o propun. Văzută ca o „luptă dintre carne și duh”, poezia dă naștere unei mărturisiri care ne arată un poet perfect conștient de importanța preeminenței spiritului: „Întotdeauna s-au unit în mine porniri metafizice, subțiri, tăioase ca niște seceri de argint, și, pe de altă parte, o senzualitate violentă, robustă, acaparatoare. La fel e și acum. Nu mă simt altul, deși, probabil, sunt altul...” (A., p. 181). „Pornirile metafizice” au un temei. Opțiunea fundamentală a poetului devenise o călăuză în creație: „Încerc să păstrez o distanță înțeleaptă față de ceea ce e rău. Eu cultiv o literatură de factură spirituală, care transfigurează senzualitatea și își subordonează (valorificând-o expresiv) senzorialitatea. O literatură de factură spirituală superioară – *fiindcă știu unde e Centrul absolut* (s.n. – L. B.) și, totodată, unde e centrul sinelui (depozitar al reminiscenței edenice). Și-mi asum tragismul condiției umane” (A., p. 282). Cu următoarele două semnalări închei incursiunea mea în textul *Jurnalelor* lui Eugen Dorcescu. Prima semnalare vizează forța creatoare a cuvântului; spațiul biblic în care se află informația despre crearea lumii prin cuvânt este cartea *Genezei*; cuvântul poetic

(respectând proporțiile!) păstrează, prin forța sa expresivă, calitățile creatoare ale Cuvântului original: „Poezia adevărată este ecoul transcendent (și încărcat cu ființă) al cuvintelor (ca să dau o definiție ad-hoc, imperfectă, inevitabil parțială). Poezia nu poate fi definită” (A., p. 288). Amintirea e o zestre de factură mistică. Peisajul care i-a marcat poetului existența e unul edenic, pur, ocrotitor, amintind de imaginea Edenului inițial, care i s-a înscris în memoria afectivă, indiferent de urâțirea ulterioară a peisajului și de îndepărtarea spațial-temporală a poetului: „Sufăr, tânjesc, după liniștea mistică, infinită a Pustiei. După Poiana mea mistică” (A., p. 422). Mărturisiri identice se regăsesc de nenumărate ori.

Rândurile de mai sus au caracterul unei simple semnalări. Neîndoielnic, elaborarea unei (po)etici biblice ar fi de competența unor buni cunoscători ai semnificațiilor *Scripturilor*, situație care depășește competențele unui simplu filolog, precum semnatarul acestui text. Cred că, totuși, exigențele exprimate de Eugen Dorcescu își vor găsi ecoul și rezolvarea cuvenite.

„Tabor”, nr. 4, aprilie 2021, p. 87–91

LIRISMUL LUI EUGEN DORCESCU ÎN DRUMUL SPRE TENERIFE*

Se poate spune că literatura română este aproape ignorată în Franța, mai cu seamă poezia ce se scrie în acea parte a romanității.

Abia dacă este citat Mihai Eminescu (1), căruia i se acordă, curent, titlul de fondator al poeziei lirice în limba română, în timp ce Eugen Dorcescu se sustrage cu totul eforturilor pe care le desfășoară câțiva editori pentru a face cunoscută poezia română contemporană.

Ne gândim la defuncta colecție *Orphée/La différence*, condusă de Claude Michel Cluny, al cărei catalog a contribuit totuși la difuzarea textelor lui Lucian Blaga, Daniel Turcea, Tudor Arghezi. O convergență mi-a permis, în calitate de hispanist, să descopăr poezia lui Eugen Dorcescu, dat fiind că el este comentat în Prefața celei mai recente culegeri a lui Andrés Sánchez Robayna, *Por el gran mar/Marea cea mare* (tradusă în română, în 2018, de Mirela-Ioana Dorcescu) (2) și a tălmăcit el însuși o selecție de poeme din volumul *La sombra y la apariencia/Umbra și aparența*, al aceluiași autor (2012, Editura Mirton, Timișoara).

Concomitent, cartea despre care vrem să vorbim, *drumul spre tenerife/la route pour tenerife*, a făcut obiectul unei traduceri în Spania,

* CLAUDE LE BIGOT (n. 1946), profesor emerit la Universitatea din Rennes 2, Haute Bretagne, Franța, este autorul mai multor cărți și a numeroase articole publicate în Franța și Spania. Cităm titlurile câtorva dintre volumele sale: *Comprendre le texte poétique*, 2006; *À quoi bon la poésie, aujourd'hui?*, 2007; *Questions de littérature générale*, 2015; *Les polyphonies poétiques: Formes et territoires de la poésie contemporaine en langues romanes*, 2016 etc. A fost director al Centrului de Studii și Cercetări privitoare la Peninsula Iberică al Universității din Rennes 2. Studiile sale aprofundează poetica textului, istoria poeziei și istoria culturală. Mai recent, se ocupă cu traducerea textelor poetice. Este consilier literar al revistei „Les Langues néo-latines” (Paris).

reunită cu alte texte sub titlul de *Elegías Rumanas*; un alt poet din Canare, Coriolano González Montañez, i-a asigurat versiunea castiliană. Partea cea mai consistentă a cărții constă într-un lung poem de 50 de fragmente, încadrate de două scurte compoziții, de asemenea în versuri, purtând titlurile de *Prolog* și *Epilog*.

O dublă curiozitate ne-a determinat să citim poemul lui Eugen Dorcescu: supraviețuirea elegiei în secolul XXI și experiența unei călătorii insulare, la un autor a cărui existență se desfășoară între Dunăre și Carpați.

Plecând de la titlul *Elegías Rumanas* (3), întrebarea care se pune este de a ști ce rămâne din genul elegiac astăzi. În Antichitate, punctul de plecare al elegiei era într-un cântec care celebra moartea unei persoane, în iubirile contrariate sau într-o despărțire dureroasă. În epoca romantică, elegia dobândește o dimensiune filosofică, instituind curajul spiritului în fața morții. Dar, în sine, cântecul nu are puterea de a-l smulge pe om din singurătatea sa. În cel mai bun caz, el poate conduce la resemnare, sau, dimpotrivă, la nădejde, ce coincide, la un credincios ca Dorcescu, așa cum precizează *Epilogul*, cu întâlnirea lui Dumnezeu.

el camino hacia tenerife, care se prezintă ca un lung poem, este, într-un anumit fel, o cronică de călătorie de un tip particular, fiindcă ea deschide o cale meditativă, orientată spre sentimentul religios și spre experiența sacrului. Mai degrabă decât a idealiza o viață exemplară sau frumusețea naturală a peisajului, în acest caz descoperirea Insulei Tenerife de către autor, volumul este o meditație asupra raporturilor dintre poezie și credința care prevalează. Poetul se înscrie într-o indiscutabilă tradiție lirică, în care comuniunea cu peisajul joacă un rol esențial, dar călătoria la Tenerife este mai întâi una interioară, care confirmă o căutare a transcendenței. În fine, ultimul punct pe care îl vom aborda va fi consacrat noii desfășurări lirice operate de Eugen Dorcescu.

- *Abordarea spațiului insular*

Este mai degrabă emoțională decât fizică. Într-adevăr, Dorcescu nu pare doritor să zugrăvescă specificitățile insulei, cu litoralul ei negru și stâncos în nord și cu plajele sale de nisip alb, scăldate în lumină, în

sud, cu ale sale curiozități geologice, precum cuptoarele de zâne, ori râpele sale abrupte.

Cel mult el reamintește natura vulcanică a insulei, cu nisipul său negru. Firește, peisajul maritim este prezent: „pulsăția mării în/scoici în pescăruși în cer/în nisipuri/dar drumul spre/tenerife/e mai mult decât/marea” (cf. fragment 34, 2009) (4). Însă el nu reține atenția poetului decât în măsura în care este calea unei asceze interioare, a unei deposedări de sine, ce trebuie să conducă la elevația sufletului. De unde această tensiune între un real literar, ce prelungește mitul Insulelor Fericite, și o parusie pe care numai credința o poate procura:

„[...] solitudinea
drumului ce izvora tot mai
clar
spre marea insulă iluminată
spre unica insulă iluminată
spre insula mereu căutată
niciodată găsită
cum se spune-n române
spre insula topos existențial
topos romantic
topos livresc
himeric topos
u-topic topos
spre insula
spre insularitatea
insondabilă ca
un ochi rotitor rătăcitor
de fântână
spre insularitatea
la isla
din mine însumi” (2009, fragm. 2).

Experiența insularității, descrisă în carte, este mult diferită de cea încercată și exprimată de Andrés Sánchez Robayna, pentru care insularitatea este deopotrivă izolare și deschidere (5). În fond, Dorcescu adoptă alte coordonate în fața peisajului, căruia poetul îi descoperă intimitatea profundă; el simte cum bate inima lumii în această divagație spirituală, pe care o scandează reluarea obsedantă, de-a lungul cărții, a titlului fără majuscule *drumul spre tenerife*.

Interogând lumea exterioară, poetul descoperă liniile de forță ale vieții sale interioare. Experiența peisajului este rezultatul unei construcții sensibile, care pune în lumină misterele ascunse ale Naturii. Dar, în același timp, conștiința de sine se trezește la contactul cu lucrurile lumii, ca și cum interiorul și exteriorul s-ar hrăni într-un dialog viu, ce reunește omul și lucrurile lumii. Iată un punct comun cu Sánchez Robayna, a cărui operă este reunită sub titlul *En el cuerpo del mundo*.

Astfel, a interpreta sensul unui peisaj revine la a sonda partea de alteritate ce ne locuiește și ne definește. Dorcescu a știut să traducă, într-o imagerie care amintește acel „cou coupé” al lui Guillaume Apollinaire (pură coincidență?), această experiență a depozitării de sine, ce favorizează tensiunea dintre identitate și alteritate.

O atare ambivalență mijeste în spectacolul crepusculului, când percepția se fragmentează, cufundând individul în perplexitate, dar, de asemenea, ascuțindu-i curiozitatea de a fora ștergerea, misterul, accesibilitatea. Prin mijlocirea imaginilor capabile a sugera ciclul natural, între dispariție și renaștere, Dorcescu găsește în relația cu necunoscutul dimensiunea unei transcendențe:

„stau pe țărm
pe plaja neagră
înecată în flori
în palmieri și
în valuri
stau pe **playa jardin** (6)
în timp ce soarele

lunecă-n vid
decapitat răvășit
stau și simt cum
vântul din larg mă
prinde în laț
mă sugrumă
mă risipește-n negre nisipuri
și iarăși mă strânge
și iarăși
mă frânge
soarele
aruncă o ultimă privire
o ultimă rază sângerie
spre țărniș ca și cum
m-a zărit
stau pe țărniș
șiroind de
apă de soare
renăscut din
mister” (2009, fragm. 46).

Peisajul face un semn, pe care poetul îl exprimă prin imagini și metafore ce îl descriu, fără a-i revela secretele. Poetului îi rămâne astfel îndatorirea de a face cunoscut misterul. Oferă scriitura această posibilitate? Stilul epurat al lui Dorcescu oscilează între o expresie simplă, directă, și abateri metaforice, care ne îndepărtează de realul perceput.

Temându-se de riscurile unei metaforizări abuzive, poetul este mai degrabă tentat să numească, pur și simplu. Dar el are sentimentul că acest mod de desemnare rămâne foarte îndepărtat de experiența trăită. Este mult mai bine a renunța la alipirea de aparențe, dacă poetul vrea să enunțe un adevăr interior.

La Dorcescu, peisajul este o totalitate de impresii și de senzații legate între ele, unde fuzionează interiorul și exteriorul, cosmicul și umanul, într-un ritm foarte personal, în care discursul se dispensează de

punctuație și de majuscule. Dacă uneori lectorul se împiedică în anumite ambiguități sintactice, autorul îi oferă ajutorul unui personaj martor, întrupat de un înțelept eremit, ale cărui cuvinte pun în gardă împotriva rătăcirii.

- *Căutarea transcendenței*

Misterul ascuns în organizarea lumii și, de asemenea, existența umană adresează întrebări științei și poeziei. Tradiția filosofică a desemnat, sub numele de *metafizică*, întrebările care i se ridică omului și care nu găsesc răspunsuri satisfăcătoare sau definitive.

Dorcescu face parte dintre poeții care și-au pus creația în serviciul unei prospecțiuni fără încetare reîncepute, dacă nu se găsea o anume certitudine în fermitatea credinței. Limbajul poemului, ce încearcă să dea un sens iraționalului, dorește, în același timp, să se elibereze de ceea ce îl alienează. A căuta un sens dincolo de ceea ce vehiculează limba vernaculară este principiul însuși al transcendenței.

Jean-Claude Renard remarca, în ale sale *Notes sur la poésie*: „[poemul] ne arată, în maniera sa, că totul rămâne a fi descifrat: că el nu este decât semnul unei prezențe mereu amânate, mereu diferite, mereu trecute sau viitoare – un limbaj ce se schimbă neîncetat, care deschide și închide, descifrează și e descifrat, într-un raport paradoxal (ca și imposibil) între altul și același, știință și neștiință etc., dar care apare astfel, într-un anume fel, capabil să domine absența și prezența [...]” (7)

Încercând să facă incompreensibilul comprehensibil, poezia ne învață, cu mijloace proprii, că lumea este semnificantă și că poetul se angajează să ne ofere descifrarea ei. Se înțelege deci de ce primul limbaj poetic a fost religios; el îndeamnă la a se depăși limitele condiției umane, la a se surmonta contradicțiile care i-au împins pe filosofii materialişti să vorbească despre absurdul existenței.

Un poet credincios, precum Jean-Claude Renard, este explicit când spune despre limbajul poetic că el a fost „cel dintâi sistem de semne prin care s-a încercat ieșirea din sine, doborârea barierelor, dominarea timpului și a morții, obținerea de semnificații deschise, imboldul de a intra în relație cu inaccesibilul, încercarea de a accede la «viața adevărată»” (8) etc.

Se poate stabili astfel o înrudire strânsă între poezie și credință, chiar dacă, pe de altă parte, există și curente de gândire care înscriu sacrul în profan, cum s-a putut semnala referitor la Andrés Sánchez Robayna (9).

Revenind la sensul prim al sacrului, Dorcescu este mai apropiat de gândirea lui J. C. Renard, care face din poezie un exercițiu spiritual, „drumul spre tenerife”, cu înaintările și reluările sale, putând fi asimilat unei întâlniri cu Dumnezeu sau, încă, accesului la Ierusalimul Ceresc, pentru a prelua expresia lui Dorcescu, subliniind că utilizarea majusculei este rezervată strict pentru desemnarea Divinității:

„și m-am situat
iarăși imaginar
mai mult
temerar inconștient
necugetat păcătos
în teritoriul lui
inaccesibil
și totuși
de ce inaccesibil?
mi-am zis
de ce inaccesibil? Tu
Însuți mi-ai spus că
dacă Te chem dacă
mă las cu totul în
seama și-n grija Ta dacă
mă las altfel spus mântuit
voi fi primit și eu
nevrednicul
fie și ultimul din
șirul de umbre ce vin și
iar vin
cu pietriș cu nisip
cu cenușă în oase și-n gură

voi fi primit și eu în
cubul divin al
Ierusalimului Ceresc
eu
cel ce mă îndoiesc de
propria mea existență eu
care
drept să spun
am uitat că exist” (2009, fragm. 20).

Totuși, activitatea poetică și activitatea religioasă nu se pot confunda, chiar dacă și una și cealaltă se străduiesc să înscrie sacrul în lume, pentru a instaura un loc deschis transcendenței, unde triumfă forțele spiritului:

„drumul spre tenerife nu
e nicidecum
ultimul drum
pentru cine vrea
să-nțeleagă
pentru cine are
urechi de-auzit și
ochi în stare să
vadă
drumul spre tenerife
e **drumul**
adică mișcarea eului
în sfârșit conștientă de
sine de propriul
mister de
tenebrosu-i traseu
monocentric
adică eul ce s-a
descoperit în

sfârșit
în eterna sa ascensiune
edenică
adică mizeria nesfârșită
a trupului
incapabil să călătorească
spre propriul duh
adică istoria luptei
dintre carne și duh” (2009, fragm. 21).

La drept vorbind, nu se pune pentru Dorcescu problema de a reactiva vechea dezbateră teologică asupra divorțului dintre carne și spirit. Dimpotrivă, tot interesul poetului este orientat spre indispensabila legătură dintre cuvânt și scriitură, convins fiind de ambiția demiurgică a poeziei de a face să existe ceea ce inventează ea și ce îi oferă omului exercițiul deplinei sale libertăți.

Un asemenea punct de vedere ar fi putut să pară suspect în optica vechilor teologii. Să-i recunoaștem lui Dorcescu această îndrăzneală a gândirii, care refuză să abandoneze omul unui timp îndurat cu pasivitate. În raportul său cu timpul (fragmentul 20), autorul nu este doar torturat de meditația asupra vieții și a morții, limbajul său este traversat, totodată, de cuvântul divin și, în plus, de invadarea Istoriei de către Spirit.

Trebuie să vedem în această orientare filosofică un răspuns la anii de represiune pe care i-a cunoscut România într-un trecut recent? Oricum, forțele spiritului sunt prezente în autor și îl conduc la o manieră de a „dori absolutul” (Renard 1970: 153), ce mărturisește despre încrederea într-o practică semnificantă, pe care postmodernitatea ar avea mai degrabă tendința de a o lua în răs, convinsă de totala neputință a cuvântului poetic:

„un glas lăuntric
nocturn
un glas venit

din locul acela
nevăzut
neștiut
din locul acela
de negăsit [...]
locul acela
există
adică se află dincolo de
toate puterile și
iscodirile minții
un glas venit de
acolo mi-a spus
într-o noapte
târziu
că drumul spre
tenerife
e începutul drumului
de-ntoarcere
în paradis
așa mi-a spus El
béni soit-II” (2009, fragm. 30).

Înfruntarea dintre trup și duh, ale cărei ecouri teologice s-au atenuat, încă dă astăzi o rațiune de a fi exercițiului poeziei: a testa materialitatea limbii, pentru a exploata efectele ce țin de scriitură, și a construi un sens, care spune ceva despre fundamentele înseși ale realității. Această interogație este condusă cu luciditate de Dorcescu, după un ritual ce ne permite să circulăm în labirinturile lumii cu o relativă seninătate, fiindcă limba poezilor reduce antagonismele:

„... dintre carne și duh
un război ce nu
s-a oprit nicio
clipă

de atâtea și atâtea
decenii
și care din cele două
forțe are șanse
să-nvingă?
niciuna devastat
sunt doar eu
locul înfruntării lor
crude nepotolite
privește-mă bine și
te cutremură
eu sunt un duh
pătat cu limfă și
sânge
și tot eu sunt
un trup ucigaș
în care duhul veghează
fără odihnă
cu spada alături” (2009, fragm. 47).

În ciuda eforturilor sale de a găsi un echilibru liniștitor, poetul poate fi cuprins de îndoială și poate descoperi că strădania sa de a gândi și exprima realul este inutilă, întrucât limbajul nu își respectă întotdeauna promisiunile. Fragmentul 25, în centrul poemului, pare a exprima un moment de descurajare:

„am pus pe hârtie
aceste cuvinte
zadarnice într-un
moment de
zadarnic răgaz
pe zadarnicul meu
drum
spre Tenerife” (2009, fragm. 25).

Totuși, acest scepticism nu ajunge să afecteze poezia lui Dorcescu, fiindcă poetul găsește în asceza poetică mijlocul de a se sustrage curselor estetismului și ale virtuozității înșelătoare. Scriitura sa provine dintr-o sensibilitate pudică și lucidă, care nu se încrede în industria verbului. Am văzut mai devreme că referirile la peisajul canarian rămân discrete și concretețea lor se încadrează în coerența unui peisaj mai mult mental decât fizic. Căutând un peisaj dedesubtul cuvintelor, Dorcescu nu se conformează preceptului lui Paul Valéry, care înțelegea să facă din poemul liric „dezvoltarea unei exclamații”; el își ancorează lirismul într-o „scriitură precară”, după expresia lui Jérôme Thélot, care nu are a transmite un mesaj în sensul politic al termenului, ci se preocupă să facă sensibile emoțiile sufletului. În același timp, căutarea unei posibile salvări mizează pe intervenția voinței divine; seninătatea ar fi atunci accesul spre o stare afectivă obținută prin rugăciune. Se poate vorbi de „poezie precară”, în sensul prim, ancestral, al adjectivului (lat. *precarius*, din *prex*, *precis*, *prière*: „obținut prin rugăciune”). Orientare ce se cuvine salutată la acest poet, care probează că lirismul de azi nu cedează în fața exaltării.

- *O nouă desfășurare lirică*

Este ceva paradoxal în scriitura lui Dorcescu, ceva ce ține de contrastul dintre gravitatea reflecției și modestia tonului. Poetul face să se lovească brutal simplitatea unei deplasări aeriene și sentimentul ascensiunii, care derealizează stilul cronicii. Lectorul observă aceasta încă de la debutul celui de-al doilea fragment:

„încerc să fiu ceea ce
voi deveni
adică mai întâi un
călător spre tenerife apoi
un sojourner un locuitor temporar
al tenerifei
liber în autocrația sublimului în
autocrația frumuseții
urcăm la bordul avionului

saab
zbor cu mici turbulențe
cu nori
vânzoliți cu
aterizare normală” (2009, fragm. 2).

S-a spus foarte clar că poetul nu va ceda „sublimului”, nici celebrării gratuite („liber în autocrația sublimului în/autocrația frumuseții”), nu acceptă nimic ce ar putea să flateze calitățile peisajului obiectiv. Mai mult, concepția ce fonda, altădată, lirismul romantic în confuzia dintre stările de spirit și dinamica forțelor naturale și care nu avea drept țel decât să sublinieze opoziția dintre eu și lume, o atare concepție este ruinată de însuși faptul că subiectul care contemplă peisajul este bântuit de ideea de a ieși din sine:

„eu însumi
strivit între săgețile
aprinse ale dimineții
smuls din propria-mi
bătrânețe sinistră
neretrăind nimic
nemaivisând nimic
eu însumi pornit pe
drumul spre tenerife
drumul alb și singur și
iluminat ca o cărare a
lunii pe mare” (2009, fragm. 3).

Parcursul conduce la un delicios vertij, în care eul este uitat, iar autorul face experiența unei de-subiectivări, își moare sieși pentru a se abandona clipelor de surpriză, chiar de extaz, pe care i le oferă călătoria:

„iar funcția lui [a drumului?] e
să mă poarte în

amiaza nesfârșită
înecată-n lumină
să mă poarte spre
marea oglindă
spre ocean
lacrima azurie a soarelui
unde
chipul meu neschimbat
chipul meu întru totul
schimbat
se descompune limpid și
aseptic
dezvelind armătura nevăzută
a duhului” (2009, fragm. 7).

Cufundându-se în apele oceanului, călătorul își anihilează identitatea, suferă metamorfoze ce îi eliberează spiritul (limba română stabilește nuanțe între: *spirit*, *suflet*, *dub*). Această metamorfoză este tradusă prin paradoxuri abrupte, singura modalitate de a exprima smulgerea din sine.

Evoluția călătoriei lăuntrice dă naștere unui ritm foarte personal, prin care poetul pare a vrea să meargă până la limita cuvântului, desăvârșind o poezie prolixă, adică o poezie ce își înlănțuie sintagmele fără a multiplica elementele de subordonare, fără să fi recurs la o hipotaxă greoaie, care ar fi frânat întrucâtva alura voiajului.

Numeroasele repetiții sintagmatice, reluările și leitmotivele animă ritmul călătorului și cele câteva pauze – acelea unde intervine vocea bătrânului eremit – strecurate în versurile mai lungi. Această formă de prolixitate elimină toate efectele somptuoase ale rimei, ceea ce nu înseamnă că Dorcescu este insensibil la efectele sonore.

Căutarea unui ritm sintactic este prioritară și, pentru a-și redobândi suflul, această căutare recurge la ingambamente brutale și total neașteptate, prepozițiile rămânând suspendate la sfârșit de vers și dislocând astfel sintagmele. Totuși, Dorcescu nu bravează sintaxa pentru a

părea modern; pur și simplu, el o supune exigențelor unei gândiri ce progresează pornind de la rupturi și juxtapuneri. Acest stil ar putea să ne amintească o formă de oralitate care șterge stratificările unei scriituri ce s-ar sprijini prea mult pe logica discursivă. Este de ajuns să ne oprim la fragmentul nr. 13, din care cităm doar finalul:

„drumul spre ceea ce numeam
real ireal
convențional nonconvențional
probabil
improbabil oniric
difuz bisolar bilunar
asemantic suprasemantizat
într-un cuvânt
abia îndrăznesc a rosti
spre ceea ce numeam și
numesc
într-un limbaj ce transmite
mesaje doar
între mine și mine
agonizantul meu paradis
tenerife” (2009, fragm. 13).

Un ultim punct merită un comentariu, dat fiind că el bulversează deprinderile noastre privitoare la percepția de sine și la perceperea celuilalt. Teza susținută de Blanchot și Lévinas, care ne învață că „întâlnirea Celuilalt este inseparabilă de deschiderea spre lume”, își află limitele când înțelegem că această deschidere este abisală (*apud* Michel Collot 1989: 94).

Celălalt și lumea au partea lor nevăzută, care se reconciliază, într-un anume fel, cu misterul orizontului, ce ne scapă pe măsură ce înaintăm către el.

Fragmentul 34 este foarte interesant în această privință. Dorcescu se întreabă dacă cunoașterea Celuilalt, care nu se lasă sesizat așa de ușor,

ne revelează ceva din noi înșine. În măsura în care identitatea este, și ea, schimbătoare, individul se descoperă închis într-o mreajă, unde partea sensibilă a două entități frânează o cunoaștere reciprocă. Paradoxul alterității este asemănător structurii orizontului, insesizabil la nesfârșit:

„drumul spre tenerife [...] nu seamănă cu nicio cale spre ce-i cât de cât și în orice chip în afara eului nu seamănă cu nicio cărare spre alteritate drumul spre tenerife e-alteritatea însăși adică identitatea cea mai profundă cea mai adevărată cea care deși a ta străină ți-a fost străină îți este și probabil cât timp vei fi viu la fel de străină îți va rămâne” (2009, fragm. 34).

Dar ce nu spune Dorcescu, nescrutând paradoxul structurii orizontului, este că această prezență absentă domină intersubiectivitatea și misterul orizontului, la fel cum invizibilul din Celălalt poate deveni obiectul dorinței mele. Dacă ne fixăm pe ceea ce prezidează originea

poemului liric, vom vedea că aceasta coincide cu dorința de a umple un hiatus și de a răspunde la necesitatea absolută de a lumina misterul.

Transcendența poate ajuta aici; dar, în egală măsură, imanența, dacă se vrea cu adevărat a o situa în materia semnificantă a poemului. Este rolul imaginilor sau al metaforelor, al expresiei figurate, care nu devoalează decât mascând; acest mod de reprezentare decalată este poate mai apt a „face văzută” partea nevăzută a lumii. Dorcescu nu a renunțat la aceasta; doar că el plasează atare capacitate în puterea demiurgică a poetului. Dacă ar trebui să avem în vedere alți autori deschiși tematicilor religioase, după căderea lui Ceaușescu, despre care se poate spune că participă la redezvoltarea lirismului, ar fi potrivit, poate, să fie citată Liliana Ursu, cu publicarea, în 1996, a cărții *Înger călare pe fiară*, din care aceste câteva versuri amintesc de gândirea lui Dorcescu: „urc/treaptă după treaptă,/rugăciune după rugăciune/până la Tine//Între revelație și adorare/nu sunt decât o pietricică rostogolită/în cer”.

BIBLIOGRAFIE

COLLOT Michel, *La poésie moderne et la structure d'horizon*, Paris, PUF, 1989.

DORCESCU Eugen, *drumul spre tenerife*, Timișoara, Editura Eubeea, 2009 (pdf).

Idem, *Elegías Rumanas*, traducción de Coriolano González Montañez, La Muela (Zaragoza), Editorial Arscesis, 2020.

LE BIGOT Claude, *La experiencia de la insularidad o el viaje hacia la alteridad en la obra poética de Andrés Sánchez Robayna*, dans „La nueva literatura hispánica”, 2020, n° 24, pp. 223-226.

Idem, *Le sacré comme tension entre l'imaginaire et la visée ontologique: l'exemple de Andrés Sánchez Robayna*, dans *Écritures poétiques, Écritures du sacré: Interactions*. Coordonné par Bernadette Hidalgo Bachs, Université Blaise Pascal, 2015, pp. 64-75.

RENARD Jean-Claude, *Notes sur la poésie*, Paris, Seuil, 1970.

NOTE

- (1) Trebuie salutată, totuși, excelenta traducere în franceză a unei scurte antologii din Mihai Eminescu, realizată de Jean Louis Courriol, în versuri cu măsură și rimă; ceea ce oferă o imagine mai fidelă a lirismului românesc din a doua jumătate a secolului XIX (cf. *Poezii/Poésies*, Non Lieu, 2015).
- (2) În ce mă privește, traducerea în franceză a volumului *Por el gran mar/Sur la vaste mer* ar fi trebuit să fie publicată în acest an la Tallis Pré (Bruxelles). Andrés Sánchez Robayna, deci, a servit de interfață pentru a intra în contact cu Eugen Dorcescu. Îl citesc și comunicăm în limba spaniolă, deși unele rudimente de limbă română îmi permit să îndrept o privire discretă spre original.
- (3) Sub acest titlu cartea reunește: *el camino hacia tenerife/drumul spre tenerife*, *Poemas del Viejo/Poemele Bătrânului*, *Las elegías de Bad Hofgastein/Elegiile de la Bad Hofgastein*, La Muela (Zaragoza), Editorial Arscesis, 2020.
- (4) Cităm textul plecând de la ediția originală: *drumul spre tenerife*, Timișoara, Editura Eubeea, 2009 (pdf).
- (5) Pentru noțiunea de *insularitate* la poetul canarian, trimitem la articolul nostru: „La experiencia de la insularidad o el viaje hacia la alteridad en la obra poética de Andrés Sánchez Robayna”, în *La nueva literatura hispánica*, 2020, n° 24, pp. 223-226.
- (6) În spaniolă în text.
- (7) J.C. Renard, *Notes sur la poésie*, Paris, Seuil, 1970, p. 90.
- (8) *Ibidem*, p. 118.
- (9) C. Le Bigot, „Le sacré comme tension entre l'imaginaire et la visée ontologique: l'exemple de Andrés Sánchez Robayna”, în *Écritures poétiques, Écritures du sacré: Interactions*. Coordonné par Bernadette Hidalgo Bachs, Université Blaise Pascal, 2015, pp. 64-75.

„*Vatra veche*”, nr.9, 2021, p. 20–22; nr. 10, 2021, p. 23–26.
(Traducere din limba franceză: Mirela-Ioana Dorcescu)

* * *

[CLAUDE LE BIGOT
(Université de Rennes 2. France)

*LE LYRISME DE EUGEN DORCESCU DANS
drumul spre tenerife/la route pour tenerife*

Autant dire que la littérature roumaine est à peu près inconnue en France et plus encore la poésie qui s'écrit dans cette contrée de romanité. C'est à peine si l'on cite Mihai Eminescu, à qui l'on accorde volontiers le titre de fondateur de la poésie lyrique en langue roumaine; alors Eugen Dorcescu échappe totalement aux efforts que quelques éditeurs déploient pour faire connaître la poésie roumaine contemporaine. Nous pensons à la défunte collection Orphée/La différence, dirigée par Claude Michel Cluny, dont le catalogue a pourtant contribué à la diffusion de textes de Lucian Blaga, Daniel Turcea, Tudor Arghezi. C'est une convergence qui m'a permis en tant qu'hispaniste de découvrir la poésie de Eugen Dorcescu, puisqu'il est commenté dans la Preface du dernier recueil de Andrés Sánchez Robayna, *Por el gran mar/Marea cea mare* (traduit en roumain, en 2018, par Mirela-Ioana Dorcescu), après avoir traduit, lui-même, une sélection de poèmes du livre *La sombra y la apariencia/Umbra și aparența* (2012, Timișoara, Editura Mirton).

Mais le livre dont nous voulons parler *drumul spre tenerife / la route pour tenerife* a fait l'objet d'une traduction en Espagne, réuni avec d'autres textes sous le titre de *Elegías Rumanas*; c'est un autre poète canarien, Coriolano González Montañez, qui en a assuré la version castillane. La partie la plus étoffée du livre consiste en un long poème de 50 fragments, encadrés par deux brèves compositions, en vers également, portant les titres de „Prologue" et „Épilogue". C'est une double curiosité qui nous a poussé à lire le poème de Eugen Dorcescu: la survivance de l'élégie au XXIe siècle et l'expérience d'un voyage insulaire chez un auteur dont l'existence s'écoule entre Danube et Carpates.

La question que l'on se pose à partir du titre *Elegías Rumanas* est de savoir ce qu'il reste du genre élégiaque aujourd'hui. Dans l'Antiquité, le point de départ de l'élégie est un chant qui célèbre la mort d'une personne, les amours contrariés ou une séparation douloureuse. A l'époque romantique, elle prend une dimension philosophique, en consacrant le courage de l'esprit devant la mort. Mais en soi, le chant n'a pas le pouvoir d'arracher l'homme à sa solitude. Dans le meilleur des cas, il peut conduire à la résignation, ou au contraire à l'espoir chez un croyant comme Dorcescu, qui coïncide, comme le précise l'épilogue, à la rencontre avec Dieu.

el camino hacia tenerife, qui se présente comme un long poème, est en quelque sorte une chronique de voyage d'un type particulier, parce qu'elle ouvre une voie méditative, tournée vers le sentiment religieux et l'expérience du sacré. Plutôt que d'idéaliser une vie exemplaire ou la beauté naturelle du paysage, en l'occurrence la découverte de l'île de Tenerife par l'auteur, c'est une réflexion sur les rapports entre la poésie et la foi qui l'emporte. Si le poète s'inscrit dans une indiscutable tradition lyrique où la communion avec le paysage joue un rôle essentiel, le voyage à Tenerife est d'abord un voyage intérieur qui confirme une quête de transcendance. Enfin, le dernier point que nous aborderons sera consacré au nouveau déploiement lyrique qu'opère Eugen Dorcescu.

- L'approche de l'espace insulaire

Il est plus émotionnel que physique. En effet, Dorcescu ne s'attache pas à dessiner les spécificités de l'île, avec son littoral noir et rocailleux au nord et ses plages de sable blanc, baignées de lumière, au sud, ses curiosités géologiques comme les cheminées de fée, ses ravins abrupts. Tout au plus, rappelle-t-il la nature volcanique de l'île avec son sable noir. Certes, le paysage maritime est présent: „pulsăția mării în/scoici în pescăruși în cer/în nisipuri/dar drumul spre/tenerife/e mai mult decât/marea" (cf. fragment 34, 2009). Mais il ne retient l'attention du poète que dans la mesure où il est le chemin d'une ascèse intérieure,

d'une dépossession de soi qui doit conduire à l'élévation de l'âme. D'où cette tension entre un réel littéraire qui prolonge le mythe des Îles Fortunées et une parousie que seule la foi peut procurer:

„[...] solitudinea
drumului ce izvora tot mai
clar
spre marea insulă iluminată
spre unica insulă iluminată
spre insula mereu căutată
niciodată găsită
cum se spune-n române
spre insula topos existențial
topos romantic
topos livresc
himeric topos
u-topic topos
spre insula
spre insularitatea
insondabilă ca
un ochi rotitor rătăcitor
de fântână
spre insularitatea
la isla
din mine însumi” (2009, fragm. 2).

En cela, l'expérience de l'insularité décrite dans le livre est bien différente de celle qu'éprouve et exprime Andrés Sánchez Robayna, pour qui l'insularité est à la fois isolement et ouverture. Au fond, Dorcescu adopte d'autres coordonnées face au paysage dont le poète découvre l'intimité profonde; il sent battre le cœur du monde dans cette divagation spirituelle que scande la reprise lancinante tout au long du livre du titre sans majuscule „*drumul spre tenerife*”. C'est en interrogeant le monde extérieur que le poète découvre les lignes de

force de sa vie intérieure. L'expérience du paysage est le résultat d'une construction sensible, qui met en lumière ce que la Nature recèle de mystères. Mais, au même moment, c'est la conscience de soi qui s'éveille au contact des choses du monde, comme si l'intérieur et l'extérieur se nourrissaient dans un vivant dialogue réunissant les choses du monde et l'homme. Voilà un point commun avec Sánchez Robayna, dont l'œuvre poétique est réunie sous le titre de *En el cuerpo del mundo*. Interpréter le sens d'un paysage revient alors à sonder la part d'altérité qui nous habite et nous définit. Dorcescu a su traduire, avec une imagerie qui rappelle le „cou coupé” de Guillaume Apollinaire (pure coïncidence ?), cette expérience de dépossession de soi, que favorise la tension entre identité et altérité. C'est cette ambivalence qui affleure dans le spectacle du crépuscule où la perception se délite, plongeant l'individu dans la perplexité, mais aiguisant aussi sa curiosité à creuser l'effacement, le mystère, l'accessibilité. Par le biais d'images propres à suggérer le cycle naturel, entre disparition et résurgence, Dorcescu trouve dans la relation avec l'inconnu la dimension d'une transcendance:

„stau pe țărnișă
pe plaja neagră
încetă în flori
în palmieri și
în valuri
stau pe **playa jardin**
în timp ce soarele
lunecă-n vid
decapitat răvășit
stau și simt cum
vântul din larg mă
prinde în laț
mă sugrumă
mă risipește-n negre nisipuri
și iarăși mă strânge

și iarăși
mă frânge
soarele
aruncă o ultimă privire
o ultimă rază sângerie
spre țărniș ca și cum
m-a zărit
stau pe țărniș
șiroind de
apă de soare
renăscut din
mister” (2009, fragm. 46).

Le paysage fait signe, que le poète exprime par les images et les métaphores qui le décrivent, sans révéler ses secrets. Il reste alors au poète d'en faire partager le mystère. L'écriture offre-t-elle cette possibilité? Le style dépouillé de Dorcescu oscille entre une expression simple et directe et des écarts métaphoriques qui nous éloignent du réel perçu. Se méfiant des risques d'une métaphorisation abusive, le poète est plutôt tenté par la nomination pure et simple. Mais il a le sentiment que ce mode de désignation demeure très éloigné de l'expérience vécue. Mieux vaut renoncer à coller aux apparences, si le poète veut énoncer quelque vérité intérieure. Chez Dorcescu, le paysage est une totalité d'impressions et de sensations nouées, où s'imbriquent l'intérieur et l'extérieur, le cosmique et l'humain dans un rythme très personnel où le discours se dispense de ponctuation et de majuscules. Si parfois, le lecteur butte sur quelques ambiguïtés syntaxiques, l'auteur lui offre le secours d'un personnage témoin, incarné par un sage ermite dont les paroles mettent en garde contre la déraison.

- La quête de transcendance

Le mystère qu'enferme l'organisation du monde ou encore l'existence humaine interroge la science et la poésie. La tradition

philosophique a désigné, sous le nom de métaphysique, les questions qui se posent à l'homme et qui ne trouvent pas de réponses satisfaisantes ou définitives. Dorcescu fait partie des poètes qui ont mis leur création au service d'une prospection sans cesse recommencée, s'il ne trouvait pas quelque assurance dans la fermeté de la foi. La langue du poème, qui tente de donner un sens à l'irrationnel, s'attache en même temps à se libérer de ce qui l'aliène. Chercher un sens au-delà de ce que véhicule la langue vernaculaire est le principe même de la transcendance. Jean-Claude Renard faisait remarquer dans ses *Notes sur la poésie* que „[le poème] nous indique à sa manière que tout reste à déchiffrer: qu'il n'est que le signe d'une présence sans cesse différée, sans cesse différente, sans cesse passée ou future – un langage qui continûment change, fraye et défraye, déchiffre et est déchiffré en un rapport paradoxal (et comme insoutenable) entre l'autre et le même, le savoir et le non savoir etc., mais qui apparaît ainsi, d'une certaine façon, comme capable de dominer l'absence et la présence [...]”. En essayant de rendre compréhensible l'incompréhensible, la poésie nous enseigne à sa manière que le monde est signifiant, et que le poète s'attache à nous offrir son déchiffrement. On comprend alors pourquoi le premier langage poétique fut religieux; il apprend à dépasser les limites de la condition humaine, à surmonter les contradictions qui ont poussé les philosophes matérialistes à parler de l'absurde de l'existence. Un poète croyant comme Jean-Claude Renard est explicite quand il dit du langage poétique qu'il fut „le premier système de signes par lesquels on tenta de sortir de soi, d'abattre les barrières, de dominer le temps et la mort, d'obtenir des significations sans clôture, de chercher à entrer en rapport avec l'inaccessible, d'essayer d'atteindre «la vraie vie» etc." C'est ainsi qu'on peut établir une étroite parenté entre poésie et foi, même s'il existe, par ailleurs, d'autres courants de pensée qui inscrivent le sacré dans le profane, comme on a pu le montrer à propos de Andrés Sánchez Robayna. En revenant au sens primitif du sacré, Dorcescu est plus proche de la pensée de J.C. Renard, qui fait de la poésie un exercice spirituel, le „chemin vers tenerife”, avec ses avancées et ses reprises, pouvant être assimilé à une rencontre avec Dieu ou encore

l'accès à la Jérusalem Céleste, pour reprendre l'expression de Dorcescu, en soulignant que l'emploi de la majuscule est strictement réservé à la désignation de la Divinité:

„și m-am situat
iarăși imaginar
mai mult
temerar inconștient
necuțetăt păcătos
în teritoriul lui
inaccesibil
«și totuși
de ce inaccesibil?
mi-am zis
de ce inaccesibil? Tu
Însuși mi-ai spus că
dacă Te chem dacă
mă las cu totul în
seama și-n grija Ta dacă
mă las altfel spus mântuit
voi fi primit și eu
nevrednicul
fie și ultimul din
șirul de umbre ce vin și
iar vin
cu pietriș cu nisip
cu cenușă în oase și-n gură
voi fi primit și eu în
cubul divin al
Ierusalimului Ceresc
eu
cel ce mă îndoiesc de
propria mea existență eu

care
drept să spun
am uitat că exist»” (2009, fragm. 20).

Cependant, activité poétique et activité religieuse ne peuvent se confondre, même si l'une comme l'autre s'efforce d'inscrire le sacré dans le siècle pour en établir un lieu ouvert à la transcendance, où triomphent les forces de l'esprit:

„drumul spre tenerife nu
e nicidecum
ultimul drum
pentru cine vrea
să-nțeleagă
pentru cine are
urechi de-auzit și
ochi în stare să
vadă
drumul spre tenerife
e **drumul**
adică mișcarea eului
în sfârșit conștientă de
sine de propriul
mister de
tenebrosu-i traseu
monocentric
adică eul ce s-a
descoperit în
sfârșit
în eterna sa ascensiune
edenică
adică mizeria nesfârșită
a trupului
incapabil să călătorească

spre propriul duh
adică istoria luptei
dintre carne și duh” (2009, fragm. 21).

Il ne s'agit pas à proprement parler pour Dorcescu de réactiver le vieux débat théologique sur le divorce entre la chair et l'esprit. Au contraire, tout l'intérêt du poète est tourné vers l'indispensable liaison entre la parole et l'écriture, convaincu de l'ambition démiurgique de la poésie pour faire exister ce qu'elle invente et qui rend à l'homme l'exercice de sa pleine liberté. Un tel point de vue aurait pu paraître suspecte au regard des anciennes théologies. Reconnaissons à Dorcescu cette audace de la pensée qui refuse de livrer l'homme à un temps passivement subi. Dans son rapport avec le temps (fragment 20), l'auteur n'est pas seulement tourmenté par la réflexion sur les fins dernières, son langage est aussi traversé par la parole divine, ou encore par l'envahissement de l'Histoire par l'Esprit. Faut-il voir dans cette orientation philosophique une réponse aux années d'oppression que la Roumanie a connue dans un passé récent? Quoi qu'il en soit, les forces de l'esprit habitent l'auteur et le conduisent à une manière de „convoiter l'absolu" (Renard 1970: 153), qui témoigne de la confiance placée dans une pratique signifiante que la postmodernité aurait plutôt tendance à tourner en dérision, persuadée de la totale impuissance de la parole poétique:

„un glas lăuntric
nocturn
un glas venit
din locul acela
nevăzut
neștiut
din locul acela
de negăsit [...]
locul acela
există

adică se află dincolo de
toate puterile și
iscodirile minții
un glas venit de
acolo mi-a spus
într-o noapte
târziu
că drumul spre
tenerife
e începutul drumului
de-ntoarcere
în paradis
așa mi-a spus El
béni soit-II” (2009, fragm. 30).

L'affrontement entre le corps et l'esprit, dont les échos théologiques se sont atténués, donne encore aujourd'hui une raison d'être à l'exercice de la poésie: tester la matérialité de la langue pour en exploiter les effets qui tiennent à l'écriture et construire un sens qui dit quelque chose des fondements mêmes de la réalité. Cette interrogation est conduite avec lucidité par Dorcescu, selon un rite qui nous permet de circuler dans les labyrinthes du monde avec une relative sérénité, parce que la langue des poètes réduit les antagonismes:

„... dintre carne și duh
un război ce nu
s-a oprit nicio
clipă
de atâtea și atâtea
decenii
și care dintre cele două
forțe are șanse
să-nvingă?
niciuna devastat

sunt doar eu
locul înfruntării lor
crude nepotolite
privește-mă bine și
te cutremură
eu sunt un duh
pătat cu limfă și
sânge
și tot eu sunt
un trup ucigaș
în care duhul veghează
fără odihnă
cu spada alături” (2009, fragm. 47).

Malgré ses efforts pour trouver un équilibre apaisant, le poète peut être saisi d'un doute et trouver que l'effort pour penser et exprimer le réel est inutile, puisque le langage ne tient pas toujours ses promesses. Le fragment 25, au centre du poème, exprime semble-t-il un moment de découragement:

„am pus pe hârtie
aceste cuvinte
zadarnice într-un
moment de
zadarnic răgaz
pe zadarnicul meu
drum
spre tenerife” (2009, fragm. 25).

Ce scepticisme cependant ne parvient pas à dessécher la poésie de Dorcescu, parce qu'il trouve dans l'ascèse poétique le moyen d'échapper aux pièges de l'esthétisme et de la virtuosité qui font illusion. L'écriture du poète procède d'une sensibilité pudique et lucide qui se méfie de l'industrie du verbe. Nous avons vu précédemment que les

références au paysage canarien restaient discrètes et que leur concrétude tenait dans la cohérence d'un paysage plus mental que physique. En cherchant un paysage sous les mots, Dorcescu n'obéit pas au précepte de Paul Valéry, qui entendait faire du poème lyrique „le développement d'une exclamation"; il ancre son lyrisme dans une „écriture précaire", selon l'expression de Jérôme Thélot, qui n'a pas de message à transmettre au sens politique du terme, mais qui s'active à rendre sensibles les émotions de l'âme. En même temps, la quête d'un salut possible compte sur l'intercession de la volonté divine; la sérénité serait alors l'accès à un état affectif obtenu par la prière. C'est dans le sens primitif de l'adjectif qu'on peut parler de „poésie précaire" (lat. *precarius*, de *prex*, *precis* = *prière*). C'est cette orientation qu'il faut saluer chez ce poète, qui prouve que le lyrisme d'aujourd'hui ne cède pas à l'exaltation.

- Un nouveau déploiement lyrique

Il y a quelque chose de paradoxal dans l'écriture de Dorcescu qui tient au contraste entre la gravité de la réflexion et la modestie du ton. Le poète fait se heurter brutalement la banalité d'un déplacement aérien et le sentiment d'élévation qui déréalise le style de la chronique. Le lecteur s'en rend compte dès le début du second fragment :

„încerc să fiu ceea ce
voi deveni
adică mai întâi un
călător spre tenerife apoi
un sojourner un locuitor temporar
al tenerifei
liber în autocrația sublimului în
autocrația frumuseții
urcăm la bordul avionului
saab
zbor cu mici turbulențe

cu nori
vânzoliți cu
aterizare normală” (2009, fragm. 2).

Il est bien dit clairement que le poète ne cèdera pas au „sublime”, ni à la célébration gratuite (*liber în autocrația sublimului în / autocrația frumuseții*), rien qui puisse encenser les qualités du paysage objectif. Plus encore, ce qui fondait autrefois le lyrisme romantique dans une confusion entre les états d'âme et la dynamique des forces naturelles, et qui n'avait pour but que de souligner l'opposition du moi et du monde, cette conception est battue en brèche du fait même que le sujet qui contemple le paysage est hanté par l'idée de s'absenter de lui-même:

„eu însumi
strivit între săgețile
aprinse ale dimineții
smuls din propria-mi
bătrânețe sinistră
neretrăind nimic
nemaivisând nimic
eu însumi pornit pe
drumul spre tenerife
drumul alb și singur și
iluminat ca o cărare a
lunii pe mare” (2009, fragm. 3).

Si le cheminement est celui qui conduit à un délicieux vertige où l'on oublie son moi, l'auteur fait l'expérience d'une dé-subjectivation, il meurt à lui-même pour mieux se laisser aller aux moments de surprise, voire d'extase que lui offre le voyage:

„iar funcția lui [drumului?] e
să mă poarte în
amiaza nesfârșită

înecată-n lumină
să mă poarte spre
marea oglindă
spre ocean
lacrima azurie a soarelui
unde
chipul meu neschimbat
chipul meu întru totul
schimbat
se descompune limpid și
aseptic
dezvelind armătura nevăzută
a duhului” (2009, fragm. 7).

En s'immergeant dans les eaux de l'océan, le voyageur dissout son identité, subit des métamorphoses qui délivrent son esprit (la langue roumaine établissant des nuances entre: *spirit*, *suflet*, *dub*). Cette métamorphose est traduite par d'abrupts paradoxes, seule façon de rendre compte de l'arrachement à soi-même.

Le processus du voyage intérieur donne naissance à un rythme très personnel, par lequel le poète semble vouloir aller au bout de la parole, en mettant au point une poésie prolixe, c'est-à-dire qui enchaîne ses syntagmes sans multiplier les éléments de subordination, sans avoir recours à une pesante hypotaxe qui freinerait en quelque sorte l'allure du voyage. Les nombreuses répétitions syntagmatiques, les reprises et les leitmotifs recréent le rythme du marcheur que quelques pauses – celles où intervient la voix du vieil ermite – coulées dans des vers plus longs. Cette forme de prolixité élimine tous les effets somptueux de la rime, ce qui ne veut pas dire que Dorcescu soit insensible aux effets sonores. La recherche d'un rythme syntaxique est prioritaire et trouve pour reprendre son souffle des enjambements brutaux et tout à fait inattendus, des prépositions restant suspendues en fin de vers et brisant ainsi les syntagmes. Cependant, Dorcescu ne s'attaque pas à la syntaxe

pour faire moderne; simplement il la plie aux exigences d'une pensée qui progresse à partir de ruptures et de juxtapositions. Ce style pourrait rappeler une forme d'oralité qui efface les stratifications d'une écriture qui s'appuierait trop sur la logique discursive. Il suffit de lire le fragment n° 13 dont nous ne citons que la fin:

„drumul spre ceea ce numeam
real ireal
convențional nonconvențional
probabil
improbabil oniric
difuz bisolar bilunar
asemantic suprasemantizat
într-un cuvânt
abia îndrăznesc a rosti
spre ceea ce numeam și
numesc
într-un limbaj ce transmite
mesaje doar
între mine și mine
agonizantul meu paradis
tenerife” (2019, fragm. 13).

Un dernier point mérite un commentaire, parce qu'il bouscule nos habitudes sur la perception d'autrui et de soi-même. La thèse soutenue par Blanchot et Lévinas qui nous apprend que „la rencontre de l'Autre est inséparable de l'ouverture au monde", trouve ses limites quand on se rend compte que cette ouverture est abyssale (*apud* Michel Collot 1989: 94). Autrui comme le monde ont leur part d'invisible qui renoue en quelque sorte avec le mystère de l'horizon, qui nous échappe à mesure que nous marchons vers lui. L'Autre est-il valorisé parce qu'il enferme un mystère? La lecture de Dorcescu nous invite à penser qu'il en va de même avec le regard intérieur que l'on porte sur soi-même. Le fragment 34 est à cet égard très intéressant. Dorcescu se demande si la

connaissance d'Autrui, qui ne se laisse pas appréhender aussi facilement, nous révèle quelque chose de nous-mêmes. Dans la mesure où l'identité est elle aussi mouvante, l'individu se trouve enfermé dans une nasse où la part sensible des deux entités freine une connaissance réciproque. Le paradoxe de l'altérité est semblable à la structure d'horizon, indéfiniment fuyante:

„drumul spre tenerife [...]
nu seamănă cu nicio cale
spre ce-i
cât de cât și
în orice chip
în afara eului
nu seamănă cu
nicio cărare
spre alteritate
drumul spre tenerife
e-alteritatea însăși
adică
identitatea cea
mai profundă
cea mai adevărată
cea care
deși a ta
străină ți-a fost
străină îți
este și
probabil
cât timp vei fi viu
la fel de străină
îți va rămâne” (2009, fragm. 34).

Mais ce que ne dit pas Dorcescu, faute de scruter le paradoxe de la structure d'horizon, c'est que cette présence absente régit aussi

l'intersubjectivité et le mystère de l'horizon, tout comme l'invisible de l'Autre peut devenir l'objet de mon désir. Si l'on s'en tient à ce qui préside à l'origine du poème lyrique, elle coïncide avec le désir de combler un manque et de répondre à l'absolue nécessité d'éclairer le mystère. La transcendance peut y aider; mais l'immanence également, si on veut bien la situer dans la matière signifiante du poème. C'est le rôle des images ou des métaphores, de l'expression figurée qui ne dévoile qu'en masquant; ce mode de représentation biaisée est peut-être plus apte à „faire voir" l'invisible du monde. Dorcescu n'y a pas renoncé; il place seulement cette faculté dans le pouvoir démiurgique du poète. S'il nous fallait considérer d'autres auteurs ouverts à des thématiques religieuses, depuis la chute de Ceaușescu, dont on peut dire qu'ils participent au redéploiement du lyrisme, il conviendrait de citer Liliana Ursu avec la publication en 1996 de *Înger călare pe fiară* dont ces quelques vers rappellent la pensée de Dorcescu: «urc/treaptă după treaptă,/rugăciune după rugăciune/până la Tine//Între revelație și adorare/nu sunt decât o pietricică rostogolită în cer».]

UN BILANȚ JUBILIAR

I. Devine tot mai convingătoare ideea că, la un bilanț (de obicei jubiliar) al vieții și operei unui artist, se impune editarea unei lucrări (așa-zis omagiale), în care să se reflecte, în frunte cu CV-ul de rigoare, „vocile” cele mai reprezentative, în plan cultural, literar, obștesc, constituind efigia cu care merge în posteritate respectiva personalitate. Desigur, nu de o „obsesie a posterității” ar fi vorba – deși despre asta unii comentatori scriu, în varii cazuri, cu convingere –, ci de o lucidă stare de conștiință asumată, unii dintre artiștii vizați având tăria de a-și amenaja acel loc de veșnică odihnă, în kimitirionurile noastre betonate și cu cât mai puțină verdeță...

„Totdeauna ne străduim să facem ceva pentru posteritate, dar anevoie am vedea posteritatea făcând ceva pentru noi”, observa, cu amară luciditate, Joseph Addison, un poet și eseist englez de acum trei secole, de aceea, poate, pe considerentul că posteritatea se pregătește din timp (cineva a spus asta), personalități culturale și științifice (și nu numai acestea) doresc să lase, încă din timpul vieții, imaginea cât mai exactă a trecerii lor prin lume, prin oglinzile alterității, prin conștiința semenilor...

Nu e nimic spectaculos ori teatral în acest gest de livrare *post vita* a imaginii, iar atunci când acesta vine din partea unor personalități îndeobște recunoscute, gestul ca atare constituie deopotrivă un bilanț pentru contemporaneitate și o întâmpinare pentru posteritatea mai mult sau mai puțin grăbită a se interesa/ocupa de „cazul” în discuție.

Să rămânem la ideea de „bilanț”, într-o contemporaneitate concretă, cu precizarea că astfel de cărți, dincolo de marcarea vreunui jubileu, constituie instrumente de lucru foarte importante pentru comentatori/cercetători, furnizând acel pachet biobibliografic, întocmit de-a gata, care i-ar necesita monografistului respectiv un timp

relativ considerabil, ușurându-i astfel accesul la indicii bibliografici, ba chiar la texte reprezentative, definatorii pentru personalitățile în cauză.

II. *Despre Opera lui Eugen Dorcescu. Interviuuri. Crestomație critică (2014–2020)*, Editura Mirton, Timișoara, 2021, 670 de pagini, masivul volum omagial, prilejuit de împlinirea a 50 de ani de la debutul în revista „Lucefărul” (București), apoi la Editura Cartea Românească în 1972, se adaugă celorlalte lucrări, prin care neobosita Mirela-Ioana Dorcescu, nimeni alta decât soția poetului, le-a editat cu deosebită osârdie, dublată de un simț valoric și interpretativ. Cercetând cu atenție și vocație creator-aplicativă universul liricii dorcesciene, în lucrări de sine stătătoare (*Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei*, 2015; „*Etern, într-o eternă noapte-zi*”. *Eseu hermeneutic în dialog cu Poetul Eugen Dorcescu*, 2016; *Primăvara elegiei*, 2017; *Hermeneia*, 2019 ș.a.), realizând totodată substanțiale antologii din poezia clasicului timișorean (*Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, 2015; *Sub cerul Genezei*, 2017; *Agonia caniculei*, 2019) și editându-i, până acum, cele două volume din fabulosul *Jurnal* de mai bine de 1000 de pagini [I. *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*; II. *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, 2020], sine qua non înțelegerea Omului și Scriitorului nu poate fi aprofundată, pe coordonatele existențiale și onto-valorice, cartea de față amintește de lucrarea omagială *Despre Eugen Dorcescu. Volum omagial 75* (2017), care însuma articole semnate de importanți scriitori despre „Omul și Poetul”, „Scribul”, „Poezia” și „Recunoașterea”, în tot atâtea secțiuni distincte.

Și, pentru a completa acest tablou al recunoașterii omagiale a poetului, vom aminti și consistenta antologie de autor, apărută în Spania: Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), 2020. Traducción y edición crítica: Coriolano González Montañez; Biobibliografía y selección de opiniones críticas: Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu.

Subintitulată *Interviuuri. Crestomație critică*, lucrarea începe cu un *portret aniversar* despre *Poetul Eugen Dorcescu*, în care Mirela-Ioana Dorcescu amintește de prețuirea pe care i-o poartă aniversatului

numeroși scriitori români și străini, de la Virgil Nemoianu, Vasile Barbu, Nicolae Dabija, Luis León Baretto, la Șerban Foartă, Iosif Cheie, Miron Scorobete, George Vulturescu, Victor Rusu, Zenovie Cârlușea și atâția alți comentatori, care au relevat bogăția de teme și idei a magnificent-mirobolantului univers liric, precum și dimensiunea considerabilă a acestui poet, pe care critici literari străini îl consideră deja „poet european” în cheia veritabilei modernități, încadrabil într-o „tradiție a sublimului” (Andrés Sánchez Robayna), deopotrivă numindu-l „cel mai mare dintre poeții români în viață” (Luis León Barreto)... Un literat precum Coriolano González Montañez a învățat limba română ca să-l traducă și să-l promoveze în spațiul hispanic. Și ar mai fi de amintit multe alte nume de cercetători literari, precum Rosa Lentini, Fernando Sabido Sánchez, Jaime Siles, Maria Cinta Montagut, Mónica Delia Pereiras, Luis Sanz Irlas, Lucía de Fraga, Jorge de Arco ș.a.

În „portretul” realizat, Doamna Mirela-Ioana Dorcescu face o sumară trecere în revistă a „specificului dorcescian”, accentuând câteva aspecte esențiale, „definitorii” pentru „individualitatea lui Eugen Dorcescu în literatură”. „Poet cultivat, poliglot, conectat, datorită lecturilor asidue în franceză și spaniolă, ocazional, și în italiană, la marile culturi romanice”, Eugen Dorcescu este încadrabil în formatul „poeziei spirituale, cu ascendent în cărțile sapiențiale și poetice ale *Bibliei*, în special în *Psalmi*”. Sfera inspirației sale trece cu mult dincolo de creștinism, în relief spiritual al altor religii, într-o „vastă paradigmă”, de vreme ce întâlnim în aceasta atât referiri la cultele precreștine (zeul Moloch), cât mai ales concepte fundamentale din hinduism și buddhism (Nirvana, Samsara, Vacuitatea etc.), din mitologia greacă (Orfeu, Euridice etc.) etc. Poezia sa reflectă o mitologie lirică de maximă idealitate, în cadrul căreia descoperim acele metafore-simbol ale unei reverii intens spiritualizate (*Marele Arheu*, *Trubadurul din vis*, *Templierul*, *Ioanitul*, *Litovoi* etc.), capabile a pune în evidență ceea ce poetul numește „arhi-amintirea”, o tehnică maieutică de sine, de abisală cunoaștere, menită a revela, anamnetic, „avatarii”, existențele *a priori* și lumile posibile respective, totul cu referențialitate la acuitatea urgentă a destinului/spiritului creator. Poet înăscut (*genuinus*), Eugen Dorcescu

este deopotrivă un „poeta doctus” și un „poeta artifex” – inspirația, instruirea și meșteșugul poetic exprimând triada substanțială a unei personalități lirice inconfundabile, încadrabilă în sintagma fericită prin care Blaga definea „poezii de linie înaltă”...

Poet, prozator, eseist și traducător din limbile franceză și spaniolă (la rândul său tradus în culturile italo-hispanice), Eugen Dorcescu este autorul a peste 40 de volume de poezie și proză (dacă am numărat bine), prezent în diferite volume colective și antologii, ca și în zeci și zeci de publicații române și străine, încununat cu premii și distincții ale breslei și Statului român, Cetățean de Onoare al Timișoarei etc. După cum îl înfățișează și reușitul portret de pe coperta volumului în discuție (desen de artistul Mihai Cătrună), scriitorul reflectă, la această vârstă, o maturitate deplină, privind în ideatic cu o fermă stăpânire de sine, dar și cu acea blândețe a înțelepciunii, emanând pacificare sufletească, împăcare de sine, conștiința a datoriei împlinite față de sine și de Cel Veșnic („darul cu care am fost înzestrat”), scrutând timpul dintr-o deja apogetică ipostază. Un ipostas al sublimului!

A doua parte cuprinde trei interviuri substanțiale, realizate de Silvia-Gabriela Almăjan („*Antologiile Nirvana. Cea mai frumoasă poezie și Biblice, dar și Îngerul Adâncului sunt cărțile identității mele adevărate, profunde*”), Ana-Maria Radu („*Cartea vieții mele*”) și George Roca (*Poeta Genuinus – Poeta Doctus – Poeta Artifex*), prin care poetul își mărturisește profesiunea de credință, ideatica spirituală a operei sale (neconsiderându-se poet „mistic”, ci metafizic, de problematică spirituală), credința că „poezia și proza mea se află într-o relație biunivocă, derivând din statutul meu de scriitor, același în ambele ipostasuri”, proza nefăcând decât să „decripteze”, discursiv și analitic, simbolurile, metaforele, lumea poeziei și, invers: „poezia esențializează, oarecum încifrat și sintetic, desfășurările precumpănitor expositive ale prozei”.

Preț de peste 600 de pagini sunt dedicate cronicilor, eseurilor, notelor de lectură și studiilor semnate de nume cunoscute din cultura română de azi, dar și din literatura spaniolă, precum, în ordine alfabe-

tică, Cezarina Adamescu, Silvia-Gabriela Almăjan, Veronica Balaj, Vasile Barbu, Luis León Baretto, Livius Petru Bercea, Elisabeta Bogăţan, Iulian Boldea, Preot dr. Ioan Bude, Lucian Bureriu, Zenovie Cărlugea, Iulian Chivu, Marian-Cătălin Ciobanu, Radu Ciobanu, Anișoara-Violeta Cîra, Petre Don, Mirela-Ioana Dorcescu, Luis Sanz Irlés, Mircea Lăzărescu, Ticu Leontescu, Daniel Luca, Maria Cinta Montagut, Coriolano González Montañez, Laurențiu Nistorescu, Maria Nițu, Marian Odangiu, Mariana Pășlea, Ana Pop Sîrbu, Ion Pop, Preot dr. Ionel Popescu, Florin-Corneliu Popovici, „Portal Măiastra” (Zenovie Cărlugea), Adrian Dinu Rachieru, Ana-Maria Radu, Alexandru Ruja, Miron Scorobete, Constantin Stancu, Theodor Talianu, Cristina Temu, Marius Terchilă, Preot Horia Țăru, Cornel Ungureanu.

Lucrarea reprezintă, dincolo de marcarea unui bilanț circumstanțial îndreptățit, o sursă importantă de informații, privind Viața și Creația în cauză, pentru toți cei ce apelează/acesează opera valorosului scriitor Eugen Dorcescu, un clasic în viață, oricând, în acest fel, disponibil viitorului monograf. Remarcăm, desigur, benedictina aplecare a coordonatoarei Mirela-Ioana Dorcescu, lăudabilul efort susținut, rigoarea de standard a procesului de elaborare, profesionalismul și devoțiunea de neegalat, în ceea ce privește atât promovarea, cât și înțelegerea profundă/descifrarea hermeneutică a Operei.

Un demers necesar, constant, profund, devoțional, pilduitor, de o specială consacrație, pe care îl salutăm și a cărui acuratețe indelebilă, sub toate aspectele, o recomandăm cu fraternă colegialitate scriitoricească.

„Luceafărul”, 9 aprilie 2021.

RECEPTAREA OPEREI LUI EUGEN DORCESCU

La începutul acestui an (2021), la Editura Mirton din Timișoara, Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Dorcescu a editat o consistentă creștomăție critică intitulată *Despre opera lui Eugen Dorcescu* (670 p.), încă o lucrare consacrată poetului căruia i-a dedicat anterior câteva exegeze sau ediții nu mai puțin importante: *Eugen Dorcescu sau vocația vectorială a Nirvanei; Nirvana. Cea mai frumoasă poezie; „Etern, într-o eternă noapte-zi”* și altele. Recentul volum reunește opiniile critice ale mai multor cititori avizați ai poeziei lui Eugen Dorcescu – unii dintre semnatari, critici literari cu vechi state – toți, însă, admiratori obiectivi ai operei poetice dorcesciene.

Mirela-Ioana Dorcescu deschide sumarul volumului cu un portret aniversar al poetului (cartea apare cu prilejul aniversării a cincizeci de ani de activitate literară) și cu o bibliografie extinsă și sistematizată, așa încât lucrarea să dea suficiente detalii cititorului despre poet și despre opera sa, apreciată de Virgil Nemoianu a fi una dintre primele trei opere poetice românești reprezentative pentru începutul secolului al XXI-lea. După Luis León Barreto, *Eugen Dorcescu este cel mai mare poet român în viață* (p. 132). De o relevanță aparte sunt cele trei interviuri care urmează, fiindcă ele explorează multe și subtile unghere ale vieții și activității literare ale lui Eugen Dorcescu. Interviurile, și așa începe cu cel al lui George Roca (*Poeta Genuinus – Poeta Doctus – Poeta Artifex*), sunt un *remember* sumativ, sunt tot atâtea prilejuri de a deschide porțile memoriei poetului și de a-i solicita confesiuni, argumentări, sincerități spirituale, într-un portret complex, sintetic, cel mai adesea cu trimiteri la universul operei poetice dorcesciene (idei, categorii, arhetipuri, reprezentări, aspirații) și la convingerile estetice care au generat-o și au consacrat-o.

George Roca vrea să știe de la poet de ce a ales totuși să trăiască în Timișoara și află lucruri de suflet, altfel inefabile, greu de motivat în afara simțirii: „Timișoara avea o aură care m-a atras, m-a fascinat. Și nu m-am înșelat. Am îndrăgit această cetate discretă, civilizată, tolerantă, foarte potrivită cu temperamentul meu, empiric și artistic, din prima clipă a întâlnirii noastre, în zori, la coborârea din tren” (p. 56). Însă George Roca insistă, în interviul său, pe criteriile deontologice din crezul poetului, care i-au marcat traducerea din spaniolă și franceză a unor clasici și contemporani (Lamartine, Leconte de Lisle, Baudelaire, Pierre Loti, Rosa Lentini, Andrés Sánchez Robayna, Coriolano González Montañez etc.): „În ce mă privește”, afirmă Eugen Dorcescu, „caut, mai întâi, afinități de mentalitate și de viziune artistică și abia apoi mă încumet a tălmăci un text. Astfel mă pot situa mai aproape de intențiile autorului tradus și, în consecință, versiunea românească rămâne, într-o mai mare măsură, fidelă sursei. [...] Și, totuși, echivalarea integrală nu e cu putință. O traducere are două semnături, prin ea vorbesc două glasuri – cel al autorului și cel al traducătorului” (p. 59).

Desigur, și celelalte două interviuri sunt interesante și „scormonesc” adânc după adevăruri ascunse, pe care le subliniază în titluri: „*Antologiile Nirvana. Cea mai frumoasă poezie și Biblice, dar și Îngerul Adâncului sunt cărțile identității mele adevărate, profunde*” (Silvia-Gabriela Almăjan); „*Cartea vieții mele*” (Ana-Maria Radu). Abilă provocarea răspunsurilor, la aceasta din urmă: „Când am avut șansa de a vă vizita, la domiciliul de pe strada Liviu Rebreanu, am remarcat impresionanta Dumneavoastră colecție de ediții ale *Bibliei* în diverse limbi...” (p. 50). Remarcabile și întrebările Silviei-Gabriela Almăjan, aplicate, care direcționează categoric și anticipează răspunsul: „Domnule Eugen Dorcescu, am observat înclinația Dumneavoastră către elegie. Considerați că acest gen vă reprezintă?” (p. 42).

Răspunsurile poetului sunt, de fiecare dată, lămuritoare, cu argumente din marea cultură a lumii, cu aprofundări suficiente și fără divagări de prisos. Pentru un cercetător la Filiala din Timișoara a Academiei Române, pentru un editor și director la prestigioasa Editură

Facla, viziunile și orizonturile sunt pe măsura bogatei sale experiențe și culturi literare. Ceea ce este de remarcat, și nu știu dacă nu am mai spus-o cândva, Eugen Dorcescu vorbește despre experiență, însă nu o face comparativ, nu disperă și nici nu dă sfaturi (în afara invitației la onestitate, cu care ne-am întâlnit în *Jurnal*). Ca o observație nu departe de ceea ce spuneam, sumarul cărții este alcătuit de Mirela-Ioana Dorcescu, în succesiunea alfabetică a numelor cronicarilor, deși la fel de obiectivă ar fi fost și ordonarea acestora după criteriul cronologic, al ordinii apariției textelor, ori pe criteriul obiectului de referință; – orice altă opțiune ar fi fost subiectivă și neavenită. Așa, de la A la Z (Cezarina Adamescu/Cornel Ungureanu), încap patruzeci și doi de autori și optzeci și nouă de cronici, evocări și note de lectură, fără să mai adăugăm interviurile deja amintite sau să socotim separat eseul critic de la limita comentariilor (Marian-Cătălin Ciobanu, Mircea Lăzărescu, Ticu Leontescu ș.a.).

Titlurile cronicilor și ale notelor trimit spre evocativ, spre analiză, spre sinteze: unele sunt concludente, altele doar conclusive; unele sunt grăbite, altele sunt meticuloase; unele uzuale, altele sunt obiectuale; unele formale, altele sunt informale; unele sunt curente note de întâmpinare, altele sunt rigurozități critice – toate însă se opresc, după simțul valorii, în fața textului dorcescian și îi surprind, sobru sau copleșitor, profunzimile, conotațiile, conexiunile, poeticul. Și totuși, rețin câteva titluri care recomandă analizele de sub ele: *Poezia reflecției și a simplității*; *Începutul din sfârșit*; *Eugen Dorcescu, alchimist la vămile Nirvanei*; *Eugen Dorcescu sau cerebralitatea scrisului*; *Între exasperări și credință*; *Două aripi ale aceluiași trup*; *Poezia ca „Pax Magna”*; *Lumea ca limbaj*; *Timpu și lumea în dublet*; *Poetul sub cerul Genezei* etc. În aceste condiții ale complexității analitice, Mirelei-Ioana Dorcescu îi va fi fost destul de greu să selecteze și să decidă pentru coperta a IV-a trei nume (Radu Ciobanu, Zenovie Cârlușea și Șerban Foarță), prin care să aibă tot atâtea niveluri și maniere de interpretare, unghiuri de vedere, tot atâtea trimiteri la particularități distinctive ale operei lui Eugen Dorcescu, la portretul moral al poetului, la demnitatea scrisului său.

Crestomația vine, așadar, să reprezinte, într-o diacronie onestă, receptarea secvențială a contemporaneității, anticipând trebuințele critice integrative, în perspectiva testelor vremii, în contul unui poet român reprezentativ și al operei sale. Sigur este că sunt puțini poeți în literatura noastră care să se fi bucurat, în timpul vieții (ce bucurie nobilă!), de mărturiile unei atari receptări.

„Cafeneaua literară”, nr. 5, 2021, p. 28 – 29.

OPERA LUI EUGEN DORCESCU ÎN VIZIUNEA A TREI GENERAȚII DE COMENTATORI

Prima lună a anului 2021 s-a încheiat cu apariția unei valoroase culegeri de interviuri și de texte critice. Intitulată *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU. Interviuri. Crestomație critică (2014-2020)*, ediție coordonată și îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu, Editura Mirton, Timișoara, 2021, această carte îl omagiază pe Poetul timișorean la împlinirea a 50 de ani de activitate literară.

Volumul se deschide cu o introducere: *POETUL EUGEN DORCESCU – PORTRET ANIVERSAR (50 de ani de activitate literară)*, semnată de coordonatoarea volumului (care, de altfel, semnează, în Cuprins, și câteva eseuri). După expresivul portret (plastic), realizat de Mihai Cătrună, care ne întâmpină pe coperta I, întâlnim acest portret literar, sintetic, ce surprinde nu doar personalitatea celui omagiat, ci și principalele coordonate ale operei sale, așa cum reies acestea din cercetarea hermeneutică a poeziei:

„Poet cultivat, poliglot, conectat, datorită lecturilor asidue în franceză și în spaniolă, ocazional, și în italiană, la marile culturi romanice, importantul scriitor timișorean este informat direct de la sursă despre ceea ce înseamnă literatura de valoare universală, și anume aceea spre care a ținut, începând de la debutul cu volumul *Pax magna* (Editura Cartea Românească, București, 1972). Pregătirea filologică, specializarea în lingvistică, poetică, stilistică și semiotică adaugă, în cazul său, noi orizonturi de înțelegere, de interpretare și de prelucrare originală a fenomenelor culturale. Conexiunea nu exclude intertextualitatea, temperată însă de autocenzura onestă și depășită de o forță creativă rară și de o pasiune față de expresivitatea limbii române, care

implică o enunțare cu totul aparte a ideii poetice. Totuși, Eugen Dorcescu se arată, în *Jurnalul* său, precum Mihai Eminescu odinioară, dezamăgit, frustrat chiar, de incapacitatea de a exprima, în totalitate, gândul sau trăirea, starea poetică ce generează textul literar. Ceva rămâne întotdeauna nespus, fiindcă este imposibil de exprimat, din diverse motive (nu doar din cauza «neajungerii limbii»), în contextul în care scrierea își definitivează forma artistică. Ceea ce ne face să bănuim că gândirea poetică a lui Eugen Dorcescu are încă mari rezerve creative, din care se mai pot ivi texte literare, că, după 50 de ani de acumulări, creația sa nu este încheiată. Prin urmare, nu o pot analiza ca pe un «anthropos ergon», ci ca pe o *energeia*, în desfășurare în momentul de față, într-un anumit cadru și pe anumite coordonate relativ stabile, evidențiate de scrierile sale de până acum” (p. 8).

Caracteristicile predominante ale liricii dorcesciene sunt cele ale *poeziei spirituale*. Poetul metafizic are ca model cărțile sapiențiale și poetice ale *Bibliei* (cum a declarat el însuși într-un interviu). În esență, arta sa poetică este cea a raportării eului la Dumnezeu. De aceea, poezia dorcesciană tratează statutul individului uman de *ființă în fața Ființei*.

În structura volumului *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU* se regăsesc: *Biobibliografia* la zi a Poetului, trei *Interviuri*, realizate, de curând, de către SILVIA-GABRIELA ALMĂJAN, ANA-MARIA RADU, respectiv GEORGE ROCA (sub genericul *Taina scrisului*), și o *Crestomație critică*, alcătuită din 85 de articole, semnate atât de comentatori aflați la început de drum, unii proaspăt absolvenți de Filologie, cât și de exegeți consacrați, cunoscuți atât în țară, cât și în afara granițelor ei, sau de scriitori spanioli, foarte interesați de opera dorcesciană. Coperta a IV-a reunește textele a trei scriitori, vechi prieteni ai Poetului: Radu Ciobanu, Zenovie Cărlugea și Șerban Foarță.

Interviurile, alături de *Biobibliografie*, aduc la lumină aspecte însemnate din destinul artistic al sărbătoritului.

Silvia-Gabriela Almăjan a dorit ca interviul realizat de Domnia Sa și desfășurat, în condiții de pandemie, prin e-mail, să se distingă de cele pe care Eugen Dorcescu le-a oferit de-a lungul vremii. I-a adresat scriitorului întrebări cu privire la operele pe care acesta le-a publicat

între 2015 și 2020. Poetul a prezentat pe scurt istoria *antologiei lirice*, tălmăcită în spaniolă, *Elegías Rumanas* (apărută, în 2020, la Editura Arscesis, Zaragoza, Spania), precizând că, în perioada 2010-2013, a publicat trei volume de poezie, dintre care două bilingve (castiliană – română), volume prin care s-a făcut remarcat în Spania. De reținut că inițiativa realizării acestei antologii, pentru care autorul a propus titlul de *Elegías Rumanas*, a aparținut editorilor săi, de la Editura Arscesis, din Zaragoza: Maria Poddubnaya și Rafael Lechowski*. Legătura sa cu *elegia*, ca specie predilectă, a fost explicată pornind de la etimologia lexemului: „*Elegie* înseamnă, etimologic (gr. *elegeia*), «cântec trist». În ebraică, *shiggaion* (*Psalmul 7*) dezvoltă, în esență, aceeași semnificație. Da, poezia mea are o evidentă gravitate, tema ei este *ființa* (*Ființa*), felul meu de a gândi și de a simți se bizuie pe *Havel havalim* («Deșertăciunea deșertăciunilor»), pe viziunea *Ecclesiastului* biblic”.

Identitatea sa artistică, afirmă Eugen Dorcescu, este relevată de antologiile *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) și de *Biblice* (2003), dar și de proza din *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal* (1991-1998), carte apărută în 2020.

În ceea ce privește *Jurnalul*, în calitate de autor, Eugen Dorcescu este recunoscător aceluia care au comentat această carte, încercând să îi menționeze pe toți.

Întrebat fiind despre ce a dobândit în urma a cinci decenii, timp în care s-a dedicat exclusiv literaturii, Poetul a declarat: „Am dobândit o anume liniște, o anume convingere că mi-am făcut, cât de cât, datoria, că nu mi-am irosit, chiar de tot, talantul, că am pus în lucrare darul cu care am fost înzestrat, că existența mea nu a fost și nu este un eșec, nu a fost pe de-a-ntregul zadarnică. Poate că, făcându-mi datoria, adică trăind așa cum am trăit și cum trăiesc, în, prin și pentru slujirea, într-un anume fel (prin cuvântul inspirat), a Celui Veșnic, mi-am salvat sufletul și, mai ales, nu am întristat Duhul Creatorului” (p. 46).

* Iată cum este apreciat Eugen Dorcescu pe site-ul Editurii spaniole Arscesis, la 17 iunie 2020, după apariția antologiei ELEGÍAS RUMANAS: *Como poeta, desde nuestra experiencia, consideramos a Eugen Dorcescu como uno de los poetas vivos más importantes.*

Cel de-al doilea interviu, intitulat „*Cartea vieții mele*”, realizat de Ana-Maria Radu, scoate în evidență măiestria cu care Eugen Dorcescu tâlcuiește fiecare idee, relatează fiecare amintire, fie ea legată de întâlnirile cu studenții, fie de relațiile cu scriitorii, profesori ai Facultății de Litere (Daniel Vighi, Al. Ruja, Rodica Bărbat, Simona Constantinovici, Mirela-Ioana Borchin). Fragmentul cel mai frapant este cel în care Eugen Dorcescu mărturisește deschis, fără niciun echivoc, că *Jurnalul*, pentru Domnia Sa, „a reprezentat și reprezintă enorm. *Jurnalul* a fost, este și va fi *cartea vieții mele*. Alături de și împreună cu *Nirvana*. *Cea mai frumoasă poezie*. Am scris 23 de ani acest *Jurnal*. A fost confidentul meu, interlocutorul meu, martorul meu, uneori duhovnicul meu” (p. 51-52).

Pentru a întregi triada interviurilor, coordonatoarea a introdus în volumul omagial și pe cel obținut de George Roca, sub genericul *Taina scrisului*, interviu cu titlul *Poeta genuinus – Poeta doctus – Poeta artifex*. Aici, Eugen Dorcescu, operând cu noțiuni din gândirea sa estetică, a prezentat, pe scurt, întreg parcursul său scriitoricesc, precum și pașii făcuți pentru împlinirea rostului său în literatură, în principal ca *poeta genuinus* și *poeta doctus*, arătându-și recunoștința față de toți cei ce l-au sprijinit în carieră, între care figurează personalități proeminente ale culturii române și spaniole: Al. Philippide, Ștefan Bănuțescu, Mircea Ciobanu, Virgil Nemoianu, Marian Popa, Valeriu Anania, Profesorul G.I. Tohăneanu, Andrés Sánchez Robayna și mulți alții.

Cele 85 de foarte valoroase comentarii referitoare la aproape întreaga creație dorcesciană au fost scrise în perioada noiembrie 2014 – decembrie 2020. Aceste texte critice (cronici, eseuri, note de lectură, studii), publicate online sau în diferite reviste literare tipărite, probează modul cum talentul nativ al Poetului a fost fructificat în cărțile sale.

Crestomația, impresionantă prin volum și captivantă prin conținut, foarte lucidă și analitică, aduce un plus de clarificări, sublinieri, aprofundări la tot ceea ce s-a scris despre Eugen Dorcescu până în anul 2014.

Fiecare autor are puncte de vedere argumentate și credibile pentru deschiderile multiple ale textului liric sau epic dorcescian.

Numelor de rezonanță din generația seniorilor (Cornel Ungureanu, Radu Ciobanu, Mircea Lăzărescu, Marian Odangiu, Ion Pop, Iulian Boldea, Livius Petru Bercea, Adrian Dinu Rachieru, Lucian Bureriu, Iulian Chivu, Constantin Stancu, Elisabeta Bogățan, Zenovie Cârlușea etc.) li se alătură cele ale unor literați din generația succedentă (Florin-Corneliu Popovici, Mirela-Ioana Dorcescu, Maria Nițu, Ana Pop Sîrbu, Veronica Balaj, Daniel Luca etc.), dar și numele unor de curând consacrați exegeți (Silvia-Gabriela Almăjan, Marian-Cătălin Ciobanu, Ana-Maria Radu, Mariana Pășlea etc.), pentru a evidenția variate mesaje dintr-o activitate literară a cărei calitate obligă la reflecție și analiză. În consens cu aceștia se dovedesc a fi criticii spanioli (Luis León Barreto, Luis Sanz Irlas, Maria Cinta Montagut, Coriolano Gonzáles Montañez), care îl apreciază pe Eugen Dorcescu pentru dramatismul său, pentru perspectiva metafizică, pentru originalitate. Un loc special le revine unor renumiți teologi, precum: Preot dr. Ionel Popescu, Preot dr. Ioan Bude sau poetul Ticu Leontescu. Nu pot cita din toți coautorii volumului omagial în spațiul restrâns al unei cronici. Voi spicui doar câteva fragmente elocvente pentru clasarea lui Eugen Dorcescu în galeria scriitorilor români importanți. De pildă, Iulian Chivu susține: „Poezia lui [Eugen Dorcescu] nu este religioasă *stricto sensu*, ci mai degrabă se situează deasupra religiozității prin trăire și reflexivitate, într-un numinos proteic. Aici se împacă și se șterg și diferențele, și diferențele dogmatice și consensualizează într-un același El Shaddai revelat în lumină, chemând eul, tot mai departe, din lumină-n lumină; și Avatarul – Totemul, care cheamă eul din negură în negură” (p. 514). Spirit erudit și profund, abordând *Elegiile de la Carani*, Mircea Lăzărescu întreprinde o hermeneutică fină, punând în valoare bivalenta structură *suferință-renaștere* a eului liric din antologia *Nirvana*: „Am luat și cea de-a doua carte primită, *Elegiile de la Carani* de Eugen Dorcescu (2017). Ca un lector ce s-a atașat de volumul *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015), am receptat miracolul prin care un muritor, ce-și împlinește, până la capăt, suferința pierderii, poate ajunge la o – poate nesperată – renaștere” (p. 454). În *Elegiile de la Carani*, autorul eseului, cu un ochi critic și sensibil la simbol și paradigmă, identifică

salutara *Triadă* dorcesciană: „Primul grupaj de poezii din volum, fiecare având un titlu, se încheie, semnificativ, cu o paradigmatică *Triadă*, în care găsim, de la început, versurile reper: «În orice loc și clipă, eram trei:/Eu, El Shaddai și amintirea Ei», pentru a se încheia cu strofa: «În sufletu-mi de-azur, veghează trei:/Tu, El Shaddai și amintirea Ei», cu completarea de la mijloc: «Pe tine, cine oare te-a trimis?/Ea? El Shaddai? Sau propriu-mi abis?»... Cât privește *Elegiile* propriu-zise, putem citi în 2: «O, nu!/Lumea începe, se/reîncepe,/da, reînvie,/vai, ce miracol»... iar în ultima elegie (17): «... Universul real/își caută drum/și-nlătură/universul/himeric...»” (p. 454).

Maria Cinta Montagut impresionează prin cunoașterea adâncă a literaturii române, în general, și a operei dorcesciene, în special. Domnia Sa se referă la *Elegías Rumanas*, o antologie care cuprinde trei cărți: *El camino hacia Tenerife (Drumul spre Tenerife)*, 2010, *Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului)*, 2012, și *Las elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein)*, 2013, și care a atras atenția iubitorilor spanioli de poezie prin farmecul lirismului, prin profunzimea trăirilor și a meditațiilor asupra vieții și morții. În viziunea sa, *El camino hacia Tenerife (Drumul spre Tenerife)* este drumul unei vieți de poet: „Călătoria este un element transformator, cu inevitabilul concurs al timpului” (p. 480). *Poemas del Viejo (Poemele Bătrânului)* răscolesc, împovărează sufletul prin personajul lor formidabil, *Bătrânul...* Eugen Dorcescu realizează o poezie pătrunzătoare, cruntă, în care „bătrânețea este antecamera morții. În aceste versuri nu există, însă, o tonalitate tragică, ci o reflecție senină asupra timpului: «Incompatibil cu/spațiul, cu timpul,/Bătrânul își gustă, în/singurătate, acronia.. »” (p. 478-479). *Las elegías de Bad Hofgastein (Elegiile de la Bad Hofgastein)*, cel de-al treilea volum, prezintă calvarul durerii la pierderea mamei. Maria Cinta Montagut vede în această durere amintirea vie a celei defuncte și nicidecum uitarea. Cu empatie și cu o veritabilă intuiție critică, autoarea conchide: „Doresc să închei aceste note cu următoarele versuri ale lui Eugen Dorcescu, versuri ce explică foarte limpede modul în care poetul înțelege poezia:

«sublimul rămâne
întotdeauna
sublim
chiar dacă
oamenii
nu-l mai
observă »” (*Drumul spre Tenerife*).

Cele mai multe comentarii din anul 2020 sunt dedicate celor două volume din *Jurnalul* lui Eugen Dorcescu (*Îngerul Adâncului și Adam*), care alcătuiesc „cartea vieții sale”. *Jurnalul* a incitat, a încântat, a inspirat numeroși critici. La ambele volume se referă Mircea Lăzărescu, Livius Petru Bercea, Zenovie Cârługea, Florin-Corneliu Popovici, Anișoara-Violeta Cîra, dar și tinerii Silvia-Gabriela Almăjan, Marian-Cătălin Ciobanu, Ana-Maria Radu. Toți aceștia remarcă, din unghiuri diferite, valoarea excepțională a răvășitorului *Jurnal* („Un jurnal verde-n față, fabulos, zguduitor” – Zenovie Cârługea), calitatea sa de document istoric, de capodoperă a genului, de carte de vizită a lui Eugen Dorcescu, *un écrivain pas comme les autres* (Silvia-Gabriela Almăjan).

*

În miezul îngrijorărilor determinate de nesiguranța sanitară a acestor vremuri, *DESPRE OPERA LUI EUGEN DORCESCU*, acest tom omagial bogat, de 670 de pagini, care onorează, deopotrivă, creația și personalitatea scriitorului, care onorează, în fond, literatura și pe slujitorii ei, este și va rămâne un *eveniment*, realizat, cu onestitate, devotament, bună-credință și profesionalism, de Mirela-Ioana Dorcescu. Este un gest nobil de manifestare a prețuirii față de un important scriitor român contemporan, de anvergură europeană. La mulți ani binecuvântați, Maestre!

„*Timișoara*”, 26 februarie 2021, p. 7.

TRIOLOGIA OPTIMISTĂ: ELEGIIILE DE LA CARANI, PRIMĂVARA ELEGIEI, CELESTA

Motto: *Măreția este cel mai înalt grad al frumuseții și măreț poate fi numai ceea ce are unitate și armonie* (Ioan Slavici).

În bibliotecă am câteva cărți dragi, de mare însemnătate personală și nu numai, adevărate comori, care mă cheamă din când în când să le redeschid, ca să mă învăluie cu lumina lor. Trei dintre ele, deși fiecare are statut autonom, impecabil scrise și având în palmare nenumărate comentarii apreciative, sunt în deplină armonie una cu cealaltă, încât ar putea constitui chiar o trilogie unică, prin subțila lor legătură vibrațională. Mereu împreună, ca un tot unitar, armonios și măreț.

Impulsul declanșator este dat de bijuteria lirică *Elegiile de la Carani*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, în care poetul Eugen Dorcescu captează în versuri de o frumusețe copleșitoare o atmosferă de străluminare divină, exterioară și interioară totodată. O carte a bucuriei, a renașterii, a iubirii spiritualizate, a ieșirii din tragismul sfâșierii sinelui, a certitudinii că toate I se datorează lui Dumnezeu, pe care autorul îl numește *Domnul* („Că ne vom revedea, că Domnu-i bun” – p. 8), *El Shaddai* („Tu, El Shaddai și amintirea ei” – p. 16), *Cel Veșnic* („legat de Cel Veșnic” – p. 19), *Cel Sfânt* („Și, peste tot,/ vegherea/Celui Sfânt” – p. 31), *Împăratul* („Așa se pierde el, spre Împăratul” – p. 41). Poemele dorcesciene sunt întâlniri, evenimente, respirații ale timpului trăit într-un spațiu mirific, ce declanșează în conștiința cititorilor săi simțiri nebănuite, ajutându-i să descopere spațiul, timpul, suflul și gândul în discontinuitatea și continuitatea lor, trăind virajele timpului mental, altfel viața ar fi doar un drum între două puncte bine știute. Poetul este continuu poet, precum aerul este continuu aer, chiar dacă sunt precipitații, ceață, furtuni. El simte nevoia stringentă de a da glas,

de a ilumina, de a depăși, de a reinventa totul. Poezia dorcesciană se identifică cu renașterea omului, dobândind astfel rezonanță universală.

Acum acest miracol coincide, întâmplător sau nu, cu renașterea naturii, a culorilor vieții, a bucuriei. Totul induce o stare de spirit euforică eului poetic, în consonanță cu explozia de lumină a primăverii și mai ales cu apariția grațioasă a iubitei, ce pare ireală, cu o „aură spirituală” și „ochi luminători”, astfel că tenebrele sfâșietoare ale trecutului se risipesc:

„Lumea începe, se
reîncepe,
da, reînvie,
vai, ce miracol!,
lângă rustica poartă, lângă
chioșc, lângă scară,
lumea începe, se reîncepe,
în abisul din suflet,
în chiar marea amară
unde Moartea șezu.
Și iată,
dinspre spânz și zambile,
pe-o cărare solară,
auriu-azurie,
pe cărarea de la Moarte la
Viață,
vii tu” (p. 18).

Metaforele în cascadă, desăvârșirea artistică, bogăția de semnificații metafizice ale elementelor poetice, cultivarea esteticii sublimului cer în mod imperios o reluare a lecturii. Cuvintele simple, care curg lin, sunt încărcate de conotații și vibrează de sensibilitate și armonie, încât cititorul este captivat pe nesimțite. În sufletul lui se prelungesc și se dezvoltă emoțiile produse de poeme prin sentimente retrăite și încetul cu încetul se creează o unitate nedefinită, în care se întâlnesc poetul, textul și cititorul.

Poetul emite posibile indicii pentru a nu se greși cărarea spre înțelegerea mesajului poetic și unul dintre ele considerăm că ar fi jocul simbolisticii culorilor, cu atât mai mult cu cât majoritatea poemelor sunt adevărate tablouri pictate parcă de un penel măiestru. Întâi este negrul:

„Absentă, dar mai vie ca oricând,
Cu ochii tăi de *neagră* catifea,
Mai vie, mai prezentă, mai a mea,
Decât mi-ai fost cândva, în trup și-n gând,

Mai duh, mai vis decât ai fost cândva,
Acceptă-mă, nemernicul ce sunt!
Tu, moarta mea! Tu, neuitata mea!” (p. 7).

Poetul se afundă în absență, în prezență, ca într-o singură și aceeași minune, nedezarmând în fața suferinței. De aceea, negrul nu reprezintă aici deznădejdea, tristețea, ci frumoșii ochi ai soției pierdute. În același timp, amintește și de „neagra moarte, de tăcerea ei” (p. 11), negrul fiind centrul ascuns, invizibil, dar și simbolul dăinuirii veșnice. Urmează griul, simbol al tristeții, al apăsării: „Priveam, printre crenele, câmpul *gri*” (p. 13), atmosfera fiind tulburată de „cerul mohorât,/al cruntei înnoptări medievale”, care s-a răsfrânt ca o umbră asupra pământului. Culoarea gri estompează contururile, nefiind clar definit traseul cel mai bun de urmat. Jocul de însemne colorate continuă hotărât cu albastrul: „În sufletu-mi de-*azur*” (p. 16), iar „Drumul/descrie/*albastre* spirale/în câmpul cu/flori” (p. 17), între care se distinge divina miozotis, ca o „chemare” (p. 38), exprimând încredere, loialitate, îndemn la liniște și meditație. Primăvara se anunță cu „*verzi* și palizi fiori” (p. 17), prin:

„Copacii din jur, abia
înverziți, ca și norii,

destrămați,
inegali,
ireali...” (p. 19).

Imaginile sunt văzute prin „ochii abisali” ai iubitei, astfel că pulsația de viață și speranță a verdelui este dublu accentuată cu acest procedeu stilistic. Rozul, culoare afectivă, simbol al iubirii în tăcere, definește iubita – „abisal juvaier” (p. 19):

„printre flori,
printre nori,
cobori,
alergând,
cu gura ta *roză*
de dor fremetând” (p. 27).

La fel și culoarea vișiniu, o culoare regală, elegantă, ce exprimă grandoare creativă, atitudine generoasă. Iubita este pentru poet:

„un lujer de
spânz
vișiniu,
din a cărui corolă
eu,
călător într-un mistic
pustiu,
beau rouă în
zori,
beau, în amurg,
însetat,
desfătat,
străveche ambrozie,
vin auriu” (p. 32-33).

Alături de simbolistica culorii, iubita, „lujer de spânz“, are puteri tămăduitoare, chiar magice, reverberând lumina reînvierii:

„Ce taină! Ce miracol! Ce chemare!
E, oare, un mesaj din Paradis?” (p. 38).

Mai ales că înaintează „pe-o cărare solară,/auriu-azurie” (p. 18). Auriul este culoarea perfecțiunii spirituale, a sfințeniei, este o culoare puternică, o culoare solară, a căldurii, a pasiunii. Cititorul este condus spre înalt, lumea cerească unindu-se cu cea telurică, fără a fi nevoie de cuvinte pentru a înțelege „esența esențelor”. Și, în sfârșit, nu putea lipsi dintre „astralele culori” accentul feminin – argintiul: „amiază de-argint” (p. 25), „solzi de-argint” (p. 36):

„Ziua
se retrage, lin,
ca o gazelă
de-argint,
în amurg” (p. 39).

Argintiul este simbol al purității sub orice formă, puritatea unui cristal, scânteierea unui diamant, puritatea apei sau reflexiile dintr-o oglindă; argintul este asociat noțiunilor de intuiție, contemplare, liniște, feminitate, noblețe. Lumina reflectată de lucirea aurie a Soarelui se împletește cu misterul argintat al Lunii. În istoria spirituală aurul evocă iubirea, măreția lui Dumnezeu, iar argintul, înțelepciunea și tainele divine. De fapt, toate culorile conduc spre „abisalul juvaier“, ce strălucește când delicat, când intens, în stihurile elegiilor, fiind permanent prezent. Pentru că întregul volum este o epistolă de dragoste destinată ființei iubite, ce inundă sufletul poetului. Acesta se reflectă în materia lirică, îi limpezește sensurile și semnificațiile fără a-i răpi emoția, inefabilul. Poetul s-a angajat în explorarea propriei lumi, a celei lăuntrice și a celei exterioare, înscriind în versuri de o dezarmantă sinceritate toată respirația sa afectiv-meditativă, în spiritul moralei biblice.

Datorită profunde sale credințe, Poetul a fost răsplătit printr-o reîntoarcere la bucuria vieții, oferindu-i-se o nouă șansă de a-L slăvi pe Creator. Acest volum de poeme este o carte profund creștină, o carte a vieții și învierii, a vieții de dincolo de viață, constituind, în același timp, o dovadă de netăgăduit a existenței lui Dumnezeu, a iubirii Sale răsfrânte asupra Poetului, asupra oamenilor.

Poemul care încheie minunat *Elegiile de la Carani* este *Ioanitul*, o adevărată capodoperă, analizată cu argumente de netăgăduit de Mirela-Ioana Dorcescu în lucrarea sa *Hermeneia* (p. 55), apărută în anul 2019. În interpretarea Poetului, un orator desăvârșit, cu adevărat înnăscut, asistența este de fiecare dată electrizată la recitarea acestui poem; bătrânul Cavaler „frumos și pur” își face apariția realmente din „vidul greu dintre pământ și cer”, dăruindu-și cu bucurie ultima suflare Celui pe care L-a slujit toată viața, lui Dumnezeu Împăratul. Recitarea transmite o puternică emoție, dovada acurateței, ritmului și melodiei interioare a acestei creații memorabile, cu reflexe clare înspre simbolismul european. În plus, impune un echilibru perfect volumului, atât ideatic, cât și stilistic.

*

Oricât s-ar încerca, o analiză atât de percutantă, de atotcuprinzătoare a *Elegiilor de la Carani* precum cea realizată de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu în cartea *Primăvara elegiei*, Editura Mirton, Timișoara, 2017, este greu de egalat. Această magistrală lucrare hermeneutică sporește lumina lor, putând fi considerată o a doua parte a trilogiei *sui-generis*. Este o carte document, un real și bine-venit ghid, care pune în lumină frumusețea scânteietoare a tuturor valențelor stihurilor dorcesciene, încadrându-le în marea literatură. Este o carte complexă, de sine stătătoare, care însă există datorită *Elegiilor de la Carani*, fiind deci legată de acestea. În urma cercetării aprofundate a textului, a fost determinată precis valoarea incontestabilă a lucrării prin comentarii dintre cele mai onorante.

Am ales trei exemple prin care vom putea să reliefăm munca titanică, originală, mustind de bucurie a Mirelei-Ioana Borchin-Dor-

cescu, îndeosebi reușita în demersul său argumentativ, corect și persuasiv.

„Cu *Primăvara elegiei*, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu rotunjește demersul său exegetic în tainele poeziei lui Eugen Dorcescu, diversificându-și modalitățile de investigație hermeneutică, pentru care traversează cu abilitate paradigmele subtextualului și metatextualului, fără a ocoli *ab initio* nici mijloacele holist-deconstructive, nici abordările textualiste, structuraliste, nici sintezele hermeneutice, optând uneori pentru registrul ușor didacticist-universitar în demontarea arhitecturii textuale și în interpretarea riguros atentă a ei”, afirmă Iulian Chivu, în *Text și textualitate în orizont holist-hermeneutic*, comentariu apărut în volumul său, intitulat *Heterogene*, Editura Sitech, Craiova, p. 279 – 286.

Livius Petru Bercea – în textul de pe coperta a IV-a a cărții subliniază: „Între comentariile pe care le-a prilejuit criticii opera poetică a lui Eugen Dorcescu, cartea doamnei Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu întrunește deplin calitățile necesare pentru a fi considerată o exegeză în adevăratul sens al cuvântului. Cercetătorul filolog s-a aplecat competent, răbdător și minuțios, atât asupra integralei poetice a lui Eugen Dorcescu, dar și asupra recentului volum, *Elegiile de la Carani*, evidențindu-le noutatea, profunzimea și polifonia de semnificații simbolice; comentariul are calitatea de a fi atât de strâns legat de text, încât uneori îl integrează până la contopire, dovedind nu numai o cunoaștere perfectă a sa, ci și o rezonanță specială la multitudinea de sugestii pe care le poate transmite această operă. Formația de semiotician a autoarei își spune din plin cuvântul, fapt vizibil mai ales în încercarea dublă: o dată de *sistematizare* a multiplelor trimiteri filosofico-gnostice ale poeziei lui Eugen Dorcescu și, apoi, de *epuizare a paradigmei semantice a întregului*”.

Anișoara-Violeta Cîra, în cartea *Realismul simbolic. Eseistica și proza Mirelei-Ioana Dorcescu*, Editura Mirton, Timișoara, 2018, p. 50, consideră că: „Analiza aprofundată a *Elegiilor de la Carani* ocazionaază numeroase incursiuni, întotdeauna motivate, în complexa operă a maestrului Dorcescu, pentru a scoate în relief elementele de continuitate, dar și recente aspecte inovatoare, care opun acest volum tuturor

elegiilor scrise anterior de Poet [...] Dintre toate eseurile hermeneutice ale Mirelei-Ioana Borchin-Dorcescu, *Primăvara elegiei* poartă, începând din titlu, și amprenta prozatoarei, care, pe alocuri, hibridizează genurile, în direcția eseului... românesc”.

Considerăm *Primăvara elegiei*, în ansamblu, drept o scrisoare de dragoste, un răspuns la epistola Poetului. Aceiași actanți, momente succesive, diferite din existența lor și, chiar dacă autorul este altul, cărțile sunt atât de strâns legate, încât, riscând a repeta citatul, „comentariul integrează textul până la contopire”. Afirmația este întărită de remarca poetesei Maria, din romanul *Celesta*: „... din punct de vedere literar, voi doi formați un tot indestructibil” (p. 124).

*

Și iată că tocmai am numit cea de-a treia parte a trilogiei *sui generis*, și anume romanul scriitoarei Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, intitulat *Celesta*, Editura Mirton, Timișoara, 2018, *cel mai frumos roman de dragoste al acestui început de mileniu*, iubirea dintre Teodoru și Arina fiind cu adevărat celestă, binecuvântată. Un element de paratext, epigraful, ne indică de la început legătura cu *Elegiile de la Carani*: „Căci, dincolo de-a lacrimii perdea,/O-mbrățișai. Și EA tembrățișa” (Eugen Dorcescu, *Triada*). Personajele principale sunt foarte apropiate de scriitoare. Scrisă la persoana I, cartea are valențe de roman autobiografic, memorialistic, psihologic. Autoarea se identifică cu naratoarea și cu personajul principal Arina. Ca urmare, scriitoarea are libertatea de a merge dincolo de evenimentele experienței sale și de a-și explora astfel virtualitățile eului. Subtilitățile de introspecție sunt mai ușor și mai clar permise într-un roman scris la persoana I. Lumea este văzută de o singură conștiință în același timp și nu dintr-o multitudine de perspective. Este o viziune a unui singur subiect, care poate chiar să reinventeze realitatea grație scriiturii sale. De fapt, o transfigurează, în limita în care literatura se inspiră din realitate și poate să se confunde cu aceasta. Romanul este scris cu o sinceritate dezarmantă, planul sufletesc profund, precum și apropierea încetul cu încetul de cel pe care eroina îl iubeste, dezvoltarea relației dintre protagoniști se desfășoară ca pe o

scenă deschisă. Și cu această abordare sunt în general amândoi de acord, deși Teodoru o dojenește uneori pe Arina: „Am zis că tu pari a nu avea noțiunea intimității. A incomunicabilității acestei intimități. Ai asistat la un moment de mare intimitate a creației. Așa ceva nu se spune apoi, la cafenea, cu toate detaliile adiacente!” (p. 65). Dar legământul „Nos amaremos. Hasta la muerte” pecetluiește nu numai acceptarea tuturor erorilor și anularea a tot ce îi tulbura, ci și unirea lor pe veci. Eroina Arina este copleșită: „Trăiam clipa. Lunga mea clipă de fericire. Istovitoare. Sclipitoare. Uitasem cu desăvârșire toate întrebările de până acum. În sufletul meu era pace. Mă odihneam, în sfârșit. În armonie. Trăiam dragostea fără nicio urmă de îndoială. Din copilărie, de când mă iubeau bunicii, n-am mai avut parte de o asemenea dragoste. Mi-am amintit, spontan, de bunicii mei de la Carani” (p. 72). Exprimarea prin propoziții scurte este concordantă ritmului inegal al bătailor inimii ei, redând tulburarea și intensitatea bucuriei în fața iubirii adevărate.

Povestea de dragoste a celor doi devine un simbol, la fel cum Carani este un spațiu mai degrabă simbolic decât unul geografic. E prezent în toate cele trei cărți, un alt element care le unește. „Caraniul este temelia mea. Și, multă vreme, am crezut că mi-era de-ajuns să revin în acest loc, pentru a rezista la greu, pentru a redobândi putere, ca să pot merge mai departe” (p. 95). Arina are emoții înainte de a ajunge împreună cu Poetul aici: „Dacă nu va fi destul de frumos pentru ochii lui de Poet? I-l prezentasem lui Teodoru în ceea ce avea el mai bun, ori de câte ori venea vorba, încât mi-ar fi părut rău să-l dezamăgesc. Și mai mult aș fi regretat dacă nu l-ar fi văzut” (p. 85). E locul copilăriei ei fericite și locul unde bunicii se odihnesc în pace. Și la bunici îl duce mai întâi: „Inima îmi bătea din ce în ce mai tare, pe măsură ce mă apropiam, la brațul lui, de mormântul alor mei...” (p. 89). Apoi i-a arătat casa în care a crescut, mergând la braț prin sat și simțindu-se: „liberă... onorată...” Curând ei au înțeles că, de fapt, a fost o revedere, demult, în subconștient, s-au mai întâlnit, pe când îi „creșteau aceiași oameni... în aceeași căsuță de la țară” (p. 108). La fel, în *Elegia 4*, Poetul mărturisește că el nu a venit în acest loc, ci a revenit și nu descoperă satul, ci îl redescoperă:

„În satu-acesta pașnic și-nSORIT,
Eu n-am venit acum. Am revenit.
Și nu descopăr lumea. Regăsesc
Misterul ei sublim, donquijotesC” (*Elegiile de la Carani*, p. 23).

S-ar putea spune că venirea la Carani înseamnă pentru Eugen Dorcescu revenirea la poezie, pentru că „sincopa existențială, dramatic motivată în *Nirvana*, este salutar depășită, ne-o spun poemele de-acum ale *Omului din oglindă*” (Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu, în *Primăvara elegiei*, p. 152).

De asemenea, un loc însemnat pentru desăvârșirea poveștii de iubire dintre Arina și Teodoru este cel mai vestit și vestit sat din Banatul istoric – Uzdin (Serbia), care s-a afirmat prin bogăția și diversitatea acțiunilor sale pentru păstrarea identității naționale a românilor din Serbia. Aici sunt invitați oameni de seamă, români care activează în domeniul culturii și științei. Și Poetul este acum laureatul celebrului festival internațional de poezie „Drumuri de spice”, înscriindu-și numele între marile personalități care sunt omagiate în fiecare an. Rememorarea călătoriei este redată pitoresc, cu mult umor, reliefând talentul incontestabil al prozatoarei. Derularea cinematografică a scenelor încântă. Ca într-un scenariu bine scris și regizat. Aici dovezile de iubire curg. Întâi este discursul lui Teodoru: „La Uzdin, în Serbia... Teodoru a preferat să lanseze o carte scrisă de mine despre poezia lui. O carte de exegeză, în care subliniam schimbarea de ton din elegiile sale, speculând nașterea fericirii în miezul durerii, poate și pentru a contrabalansa satisfacția eului liric de a-și învârti cuțitul în rană, de a conferi, prin plasament, superioritate durerii” (p. 183). Fără să fie numită, se subînțelege că este vorba de *Primăvara elegiei*, elementul de legătură dintre cărți păstrându-se nealterat. Apoi acolo s-a petrecut un moment decisiv pentru iubirea lor. Într-un decor romantic, pe înserate, fiind singuri, lângă statuia lui Eminescu, Teodoru a cerut-o în căsătorie pe Arina, care astfel a depășit îndoielile legate de trecut. „Probabil așa trebuia să se întâmple: să uit, să rup trecutul de prezentul nostru” (p. 185). Trăind pasiunea adevărată, frământările sufletești ale Arinei se

sting, pentru a face loc bucuriei iubirii: „Avea dreptate Thai: iubirea e bucurie. Bucurie în toate. Și în durere. Oricât de mare ar fi durerea” (p. 190).

În contextul diegetic, cele trei personaje principale, triada, par să fie într-o armonie stabil acceptată. Adevărul este că Teodoru și Arina suferă fiecare în felul său, dar, prin suferință, ei se apropie tot mai mult. Al treilea personaj al triadei nu are nume, este EA, o absență mai puternică decât orice prezență: „Absenta era mult prea prezentă, supraconfirma mesajul poeziei lui Teodoru despre *Absență*, poezie adesea citată pentru detenta ei filosofică” (p. 29). Arina se autoanalizează, devenind pe parcursul narațiunii un personaj din ce în ce mai complex. Se ridică din toate punctele de vedere la înălțimea valorii omului pe care-l iubește. Încearcă „a-i cunoaște și accepta tenebrele, inerția, lumea” (p. 30) lui Teodoru, în care EA „a fost iubirea vieții lui”, o lume care îi era străină: „Pe EA n-o vedeam ca pe o rivală, dar nici ca pe o prietenă. Refuzam să mi-o reprezint în vreun fel. Nici nu mă căzneau să mi-o apropiu. Nu speram nici să o îndepărtez cândva. Deși nu mai exista în mediul meu, luam act de... omniprezența spiritului EI cu nesfârșită tristețe. Fie!...” (p. 64). Își dă seama că nu va putea lupta cu absentă și admite, în consecință, puterea ei, mai ales că în ochii lui Teodoru între Arina și EA „nu există diferențe esențiale... Sunteți avatarele aceleiași Doamne...” (p. 108). Teodoru nu mai este totuși cel de altădată:

„În sufletu-mi de-azur, veghează trei:

Tu, El Shaddai și amintirea Ei” (*Triada*, din volumul *Elegiile de la Carani*, p. 16).

Iar replica dată de Arina, în *Celesta*, este o altă dovadă a legăturii indestructibile între aceste lucrări, ce se continuă una pe alta: „Și Triada e nobilă... Uneori însă, tare mi-ar plăcea să fim doar noi doi...” (p. 198). Dacă EA ar fi trăit, Arina nu ar fi intrat în viața lui Teodoru. Le-a fost sortit să se întâlnească și să-și continue viața împreună. Teodoru este convins că aceasta a fost „rodul lucrării Domnului” (p. 139). Și încordarea dispare, pentru că Teodoru este de acord să se elibereze de urmele unei realități trecute, iar declarația sa de dragoste pentru Arina atinge sublimul: „Tu crezi că m-aș fi căsătorit cu tine, dacă n-ai fi, pentru

mine, prima ființă după Dumnezeu?” (p. 205). Ceremonia de înmormântare a urnei EI pune capăt apăsătoarei triade.

Poetul Teodoru, „bărbat matur, de mare succes profesional și artistic, cu lecturi vaste și profunde” (p. 16), „cu ochi uzi, chinuiți, sub pleoape încrețite și învinețite, cu o lucire metalică stranie, cu o duritate de granit” (p. 38), o inițiază pe Arina în taina textelor biblice, dezvăluindu-i adâncimea lor: „mai mult decât orice, el îmi oferea, eu primeam legea spirituală... De credință începusem să am cea mai mare nevoie” (p. 200). Astfel, viața Arinei s-a schimbat, având drept călăuză spirituală pe Teodoru, pe care îl admiră și iubește fără rezerve: „Textele sfinte au ajuns la mine cu vocea lui” (p. 119); „Trebuia să învăț. Creșteam. De la o zi la alta, sub ochii lui, în ochii lui, fericită că, fiind cu el, pot să mă apropiu și de El” (p. 120). Acest demers în a-L cunoaște pe Dumnezeu presupune a-L descoperi, a ajunge la misterele care sunt ascunse unui ochi nevizat. Este un proces greu și îndelungat, făcut prin propriile convingeri, dar mai ușor și mai rapid sub îndrumarea unui cunoscător profund al *Bibliei*, care trăiește în spiritul ei. Așa cum matematica ordonează viața, așa și lectura *Scripturilor* ordonează cunoașterea în esențe. Iubirea este și ea o formă de cunoaștere, Arina și Teodoru începând „a comunica vital” (p. 128): „Nu te putea mulțumi mersul *terre à terre* al ateismului, al materialismului exclusivist” (p. 122), subliniază Teodoru. Prezența permanentă a Divinității pe parcursul scriiturii, interesul pentru aprofundarea învățăturilor divine, credința că Dumnezeu le-a unit destinele intensifică ideea legăturii dintre aceste cărți, unite în trilogie.

Romanul este, în ansamblu, și el, o declarație de dragoste, ca și celelalte două scrieri din trilogie. De-a dreptul fascinant de sinceră este mărturisirea Arinei: „Am încredere absolută în bunele tale intenții și în capacitatea ta de a-mi face bine” (p. 121). Epitetul *absolut* accentuează abandonarea Arinei în fața ghidului său spiritual, care i-a modelat sufletul și conștiința, care i-a deschis un drum necunoscut până atunci spre o lume nevăzută, dar intens prezentă. Și într-adevăr, Teodoru a încurajat-o permanent pe Arina, este acum alături de ea în toate situațiile și evenimentele din viața sa. I-a mângâiat sufletul când a fost

operată; apoi au intrat împreună în marea literatură, Arinei recunoscându-i-se meritele literare; de asemenea, colaborarea lor s-a fructificat în apariția unor cărți foarte bine primite de critica literară; dar, cel mai mult impresionează armonia și echilibrul sufletelor lor. Arina și-a găsit siguranța și stabilitatea. Iar Teodoru, Poetul, precum un vultur, a renăscut printr-un proces dureros de transformare, secretul fiind eliberarea de trecut, de inerții ce împiedicau înălțarea, de amintiri ce îngreunau calea.

*

Am identificat și împletit, în prezentarea romanului *Celesta*, principalele elemente din cele trei lucrări, care le leagă și care creează o tramă dramatică – filon de continuitate, suport pentru o reală trilogie.

Cărțile din această „trilogie optimistă” vor suscita în continuare discuții interesante asupra legăturii intrinseci dintre ele, scrise fiind, toate trei, cu mare sinceritate. Iar existența unei corelații la nivel semiotic, ce nu poate fi negată, va deschide noi perspective asupra acestui subiect.

UN PERIPLU HERMENEUTIC PRIN ÎNGERUL ADÂNCULUI

Deși poți avea, uneori, sentimentul că s-a spus totul despre o carte citită și răscitită, a cărei receptare este voluminoasă, rămâne, totuși, întotdeauna, în cazul operelor proeminente, ceva încă nespus, ceva ce ai adăuga chiar tu. Și ești îndreptățit să o faci, fiindcă niciodată nu se epuizează un subiect, mai cu seamă un subiect de operă literară, la esența căruia nu se ajunge ușor. Se știe că „esențele tari se țin în recipiente discrete”. Exact așa se întâmplă cu mesajul unui text: ceea ce este important se ascunde în subsidiar, printre rânduri, dincolo de cuvântul scris. Descoperirea sensurilor implicite, subliminale, ascunse, este un exercițiu hermeneutic. De aceea, am și intitulat acest eseu „Periplu hermeneutic”: în intenția mea, el este un parcurs euristic prin *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)* de Eugen Dorcescu, adică printr-un discurs narativ, așezat în forma unui jurnal literar.

Un jurnal e mai mult decât o scriere literară propriu-zisă, este o demascare, o invitație în intimitate, în gânduri ce țin de un erotism al trăirilor. E agonia care se desfășoară în paralel cu lumea palpabilă. Aceasta este impresia pe care mi-a făcut-o volumul I al *Jurnalului* lui Eugen Dorcescu, pe care am avut onoarea și bucuria să îl primesc, din mâinile Domniei Sale, cu dedicație, în fața Bisericii din Piața Dacia, Timișoara, într-o după-amiază de iulie din 2020.

În această abordare, voi încerca să surprind ce înseamnă, în viziunea lui Eugen Dorcescu, A FIINȚA în lumea – lume și în lumea – eu.

Simțământul pe care mi l-a transmis *Jurnalul* dorcescian este acela că autorul vizează sensul cu care să-și umple un gol lăuntric chinuitor și face eforturi de a găsi acest sens în spirit, în comunicarea cu Dumnezeu. Chiar dacă pornește pe altă cale decât Arghezi, ardoarea căutării mă

face să mă gândesc la acel: „vreau să te pipăi și să urlu: Este”. Dar Eugen Dorcescu este convins de existența lui Dumnezeu. El nu are nevoie de dovezi, ci imploră Dumnezeu treimic să dea înțeleș vieții sale, în momente de mare cumpănă din perioada postrevoluționară (1991–1998).

Cu siguranță, zbaterile relevate sunt cele din lupta existențială, de pe dealul Golgotei, pe care îl urcăm fiecare dintre noi. În cele din urmă, acest *noi* se conturează în *Jurnal*. Reiese din teme, personaje, viziune. O viziune accentuat subiectivă, poate chiar cu un orgoliu al distanțării de semenii, de gloată. Proza-jurnal, de altfel, implică subiectivism. Perspectiva lui Eugen Dorcescu îmi amintește de Camil Petrescu: „... eu nu pot să descriu decât ceea ce văd, ceea ce simt, ceea ce înregistrează simțurile mele... Din mine însumi eu nu pot ieși”.

Stilul dorcescian rămâne însă inconfundabil: sinteză între senzualitate și idealitate, între căldură umană și luciditate rece, între ecouri rustice și atmosferă citadină, un mix de tot ceea ce se subsumează verbului A FI.

Jurnalul se deschide, în spirit metafizic, cu secțiunea intitulată, în ebraică, **MOTH TAMUTH**, sintagmă care, tradusă, înseamnă „Murind, vei muri”, după cum este specificat în notă, spre delectarea cititorului, care începe un adevărat traseu hermeneutic, în parcurgerea unei opere de mare valoare. **MOTH TAMUTH** poate indica eternitatea spirituală a celui care călătorește în sfera cunoașterii. Lectura, bogăția de sensuri ne transmit sentimentul că viața este „vie”, dar efemeră, sugerând, așa cum mărturisește Eugen Dorcescu, apartenența ființei la neant: „Căci nimic suntem și nimic e totul” (p. 24).

Simbolistica auctorială se face simțită încă din primele pagini. Poetul introduce *motivul și simbolul MĂRII*, care evidențiază încercările vieții, venind în valuri, și nesfârșitul, necunoscutul, ce se află mereu înaintea noastră. Primăvara se instituie, prin trăirile diaristului, ca un anotimp al disperării, subliniind și ideea reîntoarcerii în sine însuși, cu întrebarea „Cine sunt?”

Cotidianul cenușiu, pe care autorul îl analizează cu franchețe, este marcat de întrebări existențiale despre *condiția de scriitor*, cea de om,

aflat în căutarea asiduă a lui Dumnezeu. La aproximativ cincizeci de ani, Eugen Dorcescu își definește și redefinește reperul existențial. Pentru Domnia Sa, a fi scriitor înseamnă a naviga în mări (ne)sigure: „Un scriitor nu e... nici mai bun, nici mai rău decât ceilalți oameni. Nici mai fericit, nici mai nefericit. E doar SCRITOR”.

De remarcat suita de exclamații retorice: „Ce nebunie! Ce ridicol! Câtă prostie! Câtă tristețe!”, care creionează un act artistic consacrat, cel de respingere a lumii. Totul pare a fi o scenă dintr-o piesă de teatru shakespeareană. Scriitorul își reafirmă, decisiv, misiunea identitară la vârsta de 49 de ani: „Cea mai mare parte din timp o voi consacra scrișului. Și voi continua să adâncesc marile teme” (p. 28). De altfel, are revelația versificării *Psalmilor* (cel puțin a „Psalmilor omului”). În jurul acestora se vor concentra eforturile sale artistice. În același timp, sesizează un ambient social cuprins de cangrenă și relatează absurdul unei existențe în care umanul se degradează, devine animalic. Oamenii par lipsiți de conștiința empatiei. Autorul construiește o frescă în care surprinde tarele unei societăți aflate în declin. Se poate observa o tendință de destructurare a realului, iar omul-poet plonjează dincolo de timp și de spațiu, în el însuși. Unul dintre tablourile *Jurnalului* înfățișează viața socială „cariată” de oportunism, de lipsa principialității, de invazia oamenilor-„șobolan”, a oamenilor-parazit, care murdăresc/afectează moral comunitatea. Paraziții ocupă „o lume fără idealuri”.

Jurnalul este o cronică lăuntrică – „o confesare în fața Celui Veșnic”, în care se consemnează o profundă suferință a intelectualului elevat. „Ascult de glasul conștiinței mele”, mărturisește autorul. Aceasta este opțiunea sa: cea de a trăi în mod superior, cum îi pretinde conștiința. În lupta cu sine însuși, păstrarea valorilor morale prevalează, în ciuda mizeriilor cotidiene, atât de multe și de diverse. Viața își dezvăluie sensul cu pași mici și propune încercări, deziluzii, căderi și reveniri. Diaristul nu ezită să accentueze reperele existențiale, precum și arhetipurile umane, pilonii existenței sale: casa părintească din satul Stroiști, orașul, părinții, revelația întru Cel Veșnic, criza religioasă, cea metafizică. Dar nu își trage obloanele, ci contemplă lumea, oricât de urâtă i s-ar părea. Bunăoară, este pus pe tapet grobianismul unui act

artistic teatral, căruia Eugen Dorcescu îi condamnă, argumentat, absența profunzimii, trivialitatea, lipsa de considerație față de dramaturgul I. L. Caragiale. Remarcăm aici intensitatea revoltei intelectualului rafinat, delimitarea sa de incultură. Fin observator al psihologiei umane, diaristul sesizează atitudinea decrepită a unor falși intelectuali, care se abandonează unei societăți în derivă, imediat după comunism. Eugen Dorcescu exclamă la un moment dat: „Acesta e ridicolul: să-ți plasezi viitorul în trecut”, vorbind despre apelul disperat al unor postrevoluționari la timpuri care și-au pierdut valoarea, într-un prezent jalnic, căzut în derizoriu. Se întoarce, adesea, evadează mai bine zis, în trecutul copilăriei, OÙ SONT LES NEIGES D'ANTAN?, pentru a reface atmosfera Paradisului pierdut. Retrăiește trecutul prin evocarea viitorului, care îi aparține angelicului nepoțel Andrei. Se remarcă, în asemenea pasaje, un fel de lirism narativ, ca în poezia lui Charles Baudelaire: „Sunet-parfum-culoare se-ngână și-și răspund”. Sau, în altele, se comportă exact ca un Marcel Proust, a cărui madlenă devine casa de la Stroești, vatra sa. Eugen Dorcescu se reîntoarce adesea, în vis, la vatra copilăriei sale. Poetul evocă „acel timp de poveste, un vis tragic și paradisiac”, unde ar putea găsi un respiro care să-i salveze ființa (p. 157).

Din punct de vedere simbolic, imaginea orașului este cea mai importantă. Ni se prezintă un univers citadin, creionat sub aspect politic, în care un pseudo-intelectualism devorează până și „normalitatea din normal”; uneori, abjecția își întinde, ca o caracatiță, sau ca o hidră cu multe capete, tentaculele, toată decăderea ducând spre anarhie socială. Se impune alternanța cu care diaristul trece, episodic, de la entuziasmul scriitoricesc, de la patima creației, la sentimentul solitudinii, la capătul căreia, înălțător, suprem, este doar „Mon Dieu”: „Je veux faire Ta volonté, mon Dieu! Et Ta loi est au fond de mon cœur” (p. 50) – „Vreau să-Ți fac voia, Dumnezeu meu! Legea Ta este în străfundul inimii mele” (trad. n. – C.-L. D.).

Setea de autentic îl determină pe autor să evoce figuri emblematice ale literaturii, Lucian Blaga, Ion Barbu, Tudor Arghezi, generația al cărei talent „are un zbor mai înalt”, reflexiv-interogativ.

Diaristul rămâne omul ideilor cu sens, se află în căutarea și definitivarea identității de scriitor, are certitudinea desprinderii de mediul degradant și construiește, treptat, relația sa cu Dumnezeu. Are curajul de a da un verdict solemn umanității care, pe alocuri, pare să se îndepărteze de civilizație, după căderea în desuetudine și snobism: „Oamenii nu se schimbă. Sunt aceiași de la începuturile lumii” (p. 57); împarte oamenii în două categorii: idealistii și ticăloșii.

Epicul este animat de fluiditatea trăirilor, de înlănțuirea momentelor memorabile, de trecerea de la vis la real; de tirania claustrofobiei, de senzația agresiunii unei ape ce provoacă disoluția, sentimentul neputinței; de imaginea simbolică a sângelui, asociat cu presentimentul morții iminente, al catastrofalului. Sunt enumerate întâlniri cu diverse personaje aflate în prag de colaps: boli, dureri, moartea unui copil.

Scriitura se îndreaptă, ca un ecou, spre un alter-ego, scriitorul adresându-se unui lector prezumtiv, după o poetică a semnificării: „Tu, care, eventual, citești aceste șiruri, ești sociabilitatea mea, antumă și postumă, deopotrivă” (p. 67). Autorul evocă, plin de șarm, Stroeștiul copilăriei sale: câinele Ursulică, pisica și doi pisi mici... din dorința de a-și călăuzi eul, pentru a ieși din el însuși și a intra în starea de grație prin care „a scrie” să fie sinonim cu „a da naștere”, ca un Demiurg, unui alt univers. Lirismul narativ se distinge și printr-un umor hâtru, cu o nuanță de fină ironie la adresa unor personaje: „Gheorghe Bălan, supranumit Parfum, fiindcă este mereu ferchezuit..., care pretinde că i-a scris lui Ceaușescu peste 400 de scrisori și telegrame”, este imaginea unui „erou al timpului nostru” (p. 74). Este un anti-erou, de fapt, care amuză, dar și întristează în egală măsură. Un personaj caragialesc, în fața căruia încerci „râsu’-plânsul” românesc.

Autorul face adesea apel la literatura franceză: între alții, la Gustave Flaubert sau, deloc întâmplător, la Sartre. Este stăpânit de aceeași „la nausée”, provocată de rătăcirea, alienarea, răutatea, dușmănia pe care le vede în jur (p. 88). „Nimic nu e aicea. Totu-i peste”, spune Eugen Dorcescu, gustând fericirea de a fi înțelept, de a trăi în acord cu harul său: „Voi scrie așa cum scrie apa în pietriș, voi «cânta» așa cum cântă vântul într-o poiană pustie. Și, cine este și va fi făcut să citească și

să asculte, va citi și va asculta” (p. 90). Mărturisirile diaristului sunt revelatoare: „singurul refugiu – spiritul, lectura și scrisul” probează intelectualismul, dar și o sensibilitate exacerbată a unui scriitor, care viețuiește într-o societate în derivă și admite că salvarea vine din el însuși, într-o solitudine benefică: „Infinitul e mai perceptibil în izolare, în reclusiune” (p. 95).

Eugen Dorcescu ajunge progresiv la o stare de CATHARSIS, conferită fie de lectura *Bibliei*, fie de lectura literaturii mari, de pildă, la un moment dat, a romanului *Salammbô* de Gustave Flaubert. Și totuși, nu uită de lumea sa hâdă: „Mârlani cu bani și burtă – iată emblema acestei vremi... Lumea are deci o profunzime diabolică”, demonstrând că este preocupat de a analiza, de a găsi, poate, temeuri, motive, pentru degingolada estetică, socială, umană la care asistă (p. 99).

O temă fundamentală este *condiția poetului*, relevată cu un anumit vibrato, punându-se accent pe ideea că această „caracatiță” a decăderii morale a afectat până și forma estetică a gândirii; „poetașii”, dar și poeții sunt cuprinși, deopotrivă, de prosternare, de fals intelectual, de blazare snoabă, devenind intelectuali de circumstanță. De aceea, autorul exclamă, edificator, prin aluzie la celebra afirmație a lui Iisus Hristos: „Împărăția mea nu este din lumea aceasta” (p. 104-105).

Referirile la statutul de scriitor sunt dublate de enunțuri în care se exprimă viziunea lucidă asupra propriilor scrieri. Întreg textul pune în lumină fie preocupări literare profund intelectuale, fie legătura cu Divinitatea, care devine un punct de reper, singurul „stăvilar” autentic, puntea dintre cele două lumi: atunci-acum; sau puntea eu-lume, eu-text.

Diaristul se arată perfect ancorat în realitatea socială și politică, despre care vorbește ca un abil cunoscător: sesizează constante erori, ocurența tagmei patriotarșilor, face diagnoza unei lumi aflate în declinul pe care și-l construiește singură: „... proba neroziei e peste tot: în ziare, la TV, în agitația noilor activiști, mulți, virulenți, inepti, perfizi” (p. 113). Concomitent, se autoanalizează, cu exactitate, drept un cavaler, un „hidalgo”, un independent, care provoacă celorlalți oarecare jenă. Are și el o sfială, din cauza luptei acerbe dintre „carne și duh” (p. 128). *Tema iubirii* este magistral prezentată prin propria poveste de

familie. Diaristul realizează un adevărat cult pentru soție, căreia i se dăruiește cu fidelitate, respect, în care vede jumătatea sufletească de o puritate ce îl împlinește. Boala soției îl devastează, dar îl determină să reanalizeze întreaga stare de fapt, în rugăciunea laitmotiv: „Doamne Dumnezeu meu, nădejdea mea, nu mă pedepsi! Trimite Cuvântul Tău și tămăduiește-o!” (p. 129), rugăciune ce demonstrează legătura vitală a omului-poet cu Divinitatea. Spiritul sacrificial este dus până la identificarea cu celălalt: scriitorul este nevoit să suporte suferința soției, mărturisește că nu poate trăi în absența ei. Conchide, lovit de imaginea sinistră a spitalului, a oamenilor bolnavi, a durerii: „Oamenii sunt conștientizarea intermitentă a disperării”, punând accent pe ideea că, aflați în fața nenorocirilor, semenii intră într-o stare de comuniune cu Dumnezeu, într-un fel de solidaritate cu ceilalți. Autorul are uneori convingerea că este pus la încercare. Rapiditatea cu care se derulează trecerea anotimpurilor și a etapelor existenței (în care se confruntă cu noi încercări) este însoțită de rugăciune și de prezența lui Dumnezeu în tot și în toate. Altfel: „Totul trece. Nimic nu există” (p. 154).

Pe fondul deziluziei provocate de ambianță, Eugen Dorcescu își enunță standardele în definiția persoanei umane, formulată în propriii termeni: „Persoana umană este acel exemplar uman marcat de excelență, care trăiește pentru un ideal, care își asumă nu doar sentimentul, ci și cultul valorii și care are necesități spirituale conștientizate” (p. 159).

A doua parte a *Jurnalului* dorcescian, numită, tot în ebraică, *ABADDON*, semnalează evenimente derulate la o distanță de un an de la sfârșitul primei părți, *MOTH TAMUTH*. Apare aici o altă dimensiune a ființei dorcesciene: lucrurile par a intra pe făgașul normal, setea de viață, de ceilalți înlocuiește zbuciumul interior, care-l măcinase îndelung (p. 167).

Titlul *ABADDON* („Îngerul Adâncului”, cf. *Apocalipsa* 9, 11, Îngerul nimicitor, *Exterminans*) reiterează ideea unei atmosfere citadine, surprinsă în vârtoarea decăderii morale, după evenimentele politice ce au succedat revoluției. Orașul este populat de oameni cuprinși

de vicii inexplicabile, caricaturi dezastruoase, găzduiește o „lume halucinatorie, falsă, stresantă” (p. 172). Poetul se dedică, o vreme, în totalitate, stihuirii *Psalmilor*, consemnând intrarea într-o altă etapă a existenței sale, cea a dobândirii unui suport duhovnicesc, în care scrisul se restrânge la contextul legăturii directe cu *YAH ELOHIM*. Poetul mărturisește, totuși, adesea, că recade în plasa melancoliei de altădată: „Bucuria de a trăi, firavă oricând, a dispărut cu totul” (p. 184). Sintagma „deces social” este amenințătoare. Ea stimulează lupta pentru supraviețuire. Nu a omului simplu, ci a artistului sensibil, care caută educația morală, care demonstrează o „inteligentă melancolică” (p. 186). Autorul se simte apăsător de trecerea inexorabilă a timpului: „... angoasa și simțământul timpului – iată două dintre dimensiunile lăuntrice ale insului care sunt”, confesiune ce-i stârnește vechea amărăciune, dar și o detașare la nivel metafizic (p. 195).

În altă parte, diaristul discută felul cum înțeleg cei apropiați vocația/profesie de **SCRIITOR**, vocație/profesie de prestigiu social mare și mic, în egală măsură: „... nu-i înțeles, e adulat, invidiat, venerat câteodată, dar și disprețuit”. Percepția celorlalți este incorectă și îl dezamăgește (p. 209). Împlinirile scriitoricești îl îndepărtează de semeni, chiar și de mulți dintre cei apropiați, de scriitori și de familie (cu excepția soției Oli și a fiicei Dana). Duplicitatea, prezența non-valorilor într-un sistem corupt, fetid, îl agasează și-i mențin o stare de distanțare și de rezistență intelectuală (p. 222-228).

Perioada scrierii *Psalmilor în versuri* și a *Cronicii*, perioadă atât de tulburătoare, petrecută între Paradisul și Infernul sufletului său, alternează cu dezamăgiri și disperare, din cauza bolii soției, cu grija pentru soția fragilă, pe fondul căderii în haos a lumii pestrițe din preajmă. Deasupra tuturor planează spiritul pur intelectual al autorului, care cade, recade și-și reia sensul viețuirii, cu ajutorul lui LE DIEU, L'ÉTERNEL. Am remarcat ocurența unor pasaje întregi notate în limba franceză, aparținând *Psalmilor* biblici (p. 238-245). Autorul declară, inspirat, că, în această lume dezordonată, singurul sens îi este dat de scris, iubire și credință, pe care adesea le numește cu diferite sintagme, fie laice, fie religioase, sub forma unor rugăciuni scurte: „se

vădește dorința mea adâncă de a mă fixa în nădejde, credință și iubire. Împărăția mea nu e din lumea aceasta” (p. 251).

„Eu sunt poeta genuinus și poeta doctus, prea puțin poeta artifex,... nu sunt poet religios”, afirmă Eugen Dorcescu, din dorința de a sublinia ideea că, pentru Domnia Sa, este vitală o lume în și pentru care se resimte prezența lui Dumnezeu. Descinde adesea din zarea „Împărăției” cu mărturisiri precum: „eu sunt poet, acesta mi-e harul și se cuvine să-mi accept soarta”, prin care se insinuează ideea de conștientizare a condiției sale: de iubitor al poeziei în stare pură, poezie pe care o identifică spiritul său creator în majoritatea etapelor sale existențiale (p. 261). În secțiunea secundă, Eugen Dorcescu revine și asupra interogării interioare legate de scrierea *Jurnalului*, a cărui importanță o ia în considerare și o dezvăluie: „Mare mângâiere acest jurnal! Îmi face bine!” Spovedania continuă sugerează, poate, ideea că acest monolog, susținut constant, nu este altceva decât dialogul cu „eul stihial”, pe calea spre Dumnezeu. Menționează, la un moment dat, sintagma *Îngerul nimicitor, Îngerul Adâncului*, în contextul rememorării unei lumi vechi, punând accent pe „insanitatea mediului uman”, pe ceea ce va rămâne după ce nu vom mai fi, pe ceea ce va dispărea în neantul uitării (p. 290-291).

Eugen Dorcescu nu ezită să-și exprime atașamentul față de orașul care l-a format, în care a trăit multe decenii: „Timișoara mea frumoasă, Timișoara mea minunată, Timișoara mea, atât de veche, atât de nouă, atât de fără seamăn”, încercând acut sentimentul apartenenței, care contribuie la conturarea identității sale de scriitor timișorean (p. 292).

Etaple de încercări chinuitoare și febrile sunt urmate de momente de uzură, sau de zile situate sub semnul certitudinilor, descrise de simple constatări: „Am scris o poezie azi. Am fost la cumpărături. Am citit. Am trăit”. Și acestea contribuie la întregirea imaginii unui om care, dincolo de a fi literat, este un trăitor fervent, care gustă și-și umple sufletul de viață, o viață pe care o acceptă cu splendoarea și deziluzia ei (p. 296).

Jurnalul surprinde, la intervale regulate, imaginea părinților, pe care autorul îi numește simplu, afectuos, „mama” și „tata”, iar, când îi

amintește, mărginește întreg orizontul său emoțional la cele două ființe în preajma cărora găsește bucurie, mândrie, pace. Imaginea părinților este inseparabilă de cea a Stroieștiului. Dorul de satul copilăriei este dorul de el însuși, dar și de matrice, de „spațiul ocrotitor” (p. 305).

De nenumărate ori, diaristul are sentimentul că toată suferința, neîmplinirile creatoare se explică prin „greșelile” pe care le plătește, succesiv, în fața Divinității: „necazuri venite, probabil, pentru a-mi pedepsi greșelile”. Acceptarea pedepsei demonstrează credința unui scriitor smerit, sfios, drept, rațional, care știe să deosebească nu doar binele de rău, ci și minciuna de adevăr sau păcatul de fapta creștinească.

Se rețin, în această secțiune, și amplele dezbateri de idei, concluziile simple la care ajunge autorul. Simbolurile predominante, cel al zborului și cel al mării, subliniază aspirațiile spirituale ale Poetului (p. 316).

Jurnalul lui Eugen Dorcescu este o terapie pentru trup și suflet. Prin intermediul său, Poetul intră în legătură cu el însuși, dar și cu Dumnezeu. Este locul unde se găsește adevărul subiectiv al existenței unui mare scriitor român contemporan. Încercările, disperarea, lupta pentru căutarea sensului, iubirea, suferința, dezamăgirea sunt consemnate constant, într-un exercițiu de sinceritate necondiționată, întru descoperirea sinelui, dar și întru oferirea imaginii unui traseu existențial original:

„Consemnez. Vorbesc cu mine însumi. Rememorez. Fixez timpul, cum ai încerca să fixezi în ierbar o plantă de aer” (p. 336).

Construiește abil portrete ale prietenilor, puțini din categoria celor adevărați, intelectuali veritabili, „frați”; ale colegilor editori și scriitori, de majoritatea cărora s-a distanțat din principiu. Viața ne învață că nu există prietenie dezinteresată, decât arareori, mare parte a relațiilor cu semenii fiind condiționate de bani, putere, snobisme, elemente care autorului sensibil îi repugnă, pe care le repudiază fără echivoc (p. 340).

Eugen Dorcescu imprimă textului un intens suflu, un puternic lirism melancolic, de vigoarea celui eminescian, îndrăznim a spune. Nu întâmplător, metafora „voluptatea singurătății” exprimă dorința eului

narator de a se regăsi, pasional, în el însuși, în intimitatea legăturii cu Dumnezeu. Singurătatea este interpretată drept mijloc de a-și descoperi glasul interior, elanul creator, unic, moral și religios: „Mă încred în Dumnezeu. N-am teamă de nimic. Ce-mi poate face OMUL?” (p. 350).

În iubire, Poetul excelează. În relația cu soția sa Oli („soția mea îmi e, deopotrivă, soție și copil...” – p. 372), găsește puterea de a înfrunta și accepta vicisitudinile vieții, care uneori par a fi insuportabile, cel puțin pentru cei ce le citesc în relatarea lui Eugen Dorcescu.

Întâlnim, de câteva ori, pe parcursul *Jurnalului*, cuvântul **DATORIE**, de obicei în propoziția recurentă „Îmi fac datoria”, care evidențiază modul cum omul Eugen Dorcescu s-a angajat în lupta existențială, în servirea unor cauze nobile și, în special, în slujirea lui Dumnezeu. Aserțiunile sale au solemnitate: „Scriu, fiindcă, scriind, am sentimentul că exist, în locul și timpul în care trebuie să exist” (p. 385). Astfel, Eugen Dorcescu își împlinește destinul. Cel al unui scriitor veritabil.

În plus, autorul realizează succint și o analiză a evoluției poeziei românești, încercând să conștientizeze propriul loc în edificiul acesteia, în panoplia scriitorilor pe care îi admiră și de care se diferențiază prin originalitate și viziune: „Știu, simt, că felul meu de a gândi și de a scrie diferă de al celorlalți. Eu nu scriu pentru a plăcea, eu scriu spre a da glas adevărului pe care-l simt înlăuntrul ființei mele” (p. 386). Cât adevăr, câtă sinceritate, câtă conștiință de sine! Cu siguranță lăuntrică, diaristul numește clar tema operei sale: „tema mea este ființa, nu literatura”, mărturisind că este preocupat de viață și moarte, lume și Dumnezeu (p. 387). Amintește, extatic, de propriul „ochi lăuntric”, se caracterizează drept o „natură hipersensibilă” și „hiperlucidă”, rătăcitoare între „Cuvânt și cuvinte” (p. 401).

Partea a treia a *Jurnalului*, intitulată *HAVEL HAVALIM* (ebr. – „Deșertăciunea deșertăciunilor”), debutează prin consemnarea evenimentelor din 1995, în care diaristul se simte înstrăinat de propriul *Jurnal* și este ancorat în realitatea cetății, în vârtoarea zilnică a supraviețuirii (p. 403). Sub aspect semiotic, predomină aici „apa”, cu particularizări asociate, precum râul, podul, simboluri care, împreună, pot

sugera trecerea de la o etapă a existenței la alta, de la negare la acceptare, pot proiecta o realitate convertită în vis. În visul nocturn, care îl urmărește adeseori, și în viețuirea diurnă (p. 405).

O constantă a *Jurnalului* o reprezintă mărturisirea revelației unei legături sacre cu Divinitatea. Lectura cotidiană a *Scripturii* vine ca un dat al firii. Astfel, Poetul își astâmpără setea de liniște, de calm, de singurătate, simte veghea Celui Veșnic (p. 413).

Eugen Dorcescu, foarte bun cunoscător de literatură, intuiește valoarea propriei opere și, testamentar, pune la punct detalii legate de posteritatea ei.

La vârsta deplinei maturități, își afirmă un ideal existențial, nu doar literar: „... doresc să fac loc liber în mine și în jurul meu, să mă umplu de trecut și de prezentul etern al Celui care este” (p. 418). Visul său este ilimitarea, eternitatea ființei în fața Ființei.

Eugen Dorcescu se simte sfâșiat, obosit de toată degringolada de după revoluție, are sentimentul acut al senectuții, al bolii soției, al părinților neputincioși din Stroiești, se află constant sub tirul propriilor incertitudini: „Și iată că mă aflu mereu sub tortură” (p. 427).

Jurnalul este și o radiografie a izbânzilor literar-artistice ale Poetului. Activitatea sa literară este marcată, în răstimpul când apar însemnările din partea a treia, de apariția *Ecclesiastului în versuri*, care a primit numeroase recenzii pozitive, admirat fiind, pentru profunzimea versului și „stilul înalt”, de scriitori precum Maria Pongrácz, Aurel Turcuș, Lucian Bureriu (p. 459), de iluștri teologi, precum Preotul Profesor dr. Nicolae Neaga; dar și de publicarea *Pildelor în versuri* (p. 470). Autorul încearcă să se apropie de Divinitate nu numai prin scris, se arată preocupat de iubirea aproapei: „Și iubește-l pe aproapele tău ca pe tine însuși” (p. 477). Se imaginează schivnic, își preschimbă, mental, locuința într-o „chilie”, unde își trăiește singurătatea spirituală (p. 490).

Cu o profundă tristețe, care se deduce din text, reclamă detașarea de ai săi, după ce constată o oarecare înstrăinare în raporturile familiale, pe care le consideră pur formale și ale căror însemne îi adâncesc sentimentul singurătății (p. 505). Îl bulversează trecerea timpului, îl citează

pe Mircea Eliade: „Zilele trec. Călătorim deodată în spațiu și în timp”, sugerând ideea că, pentru el, viața a constituit o dramă, a văzut-o ca pe o pedeapsă, dar a „gustat-o” din plin, în resemnare (p. 506).

În finalul apoteotic, având conștiința propriului eu, Poetul este calm, pătruns de lecțiile hristice, modelat într-o împăcare: „Cum vorbești tu, s-a mai vorbit; cum zugrăvești tu, s-a mai zugrăvit; cum scrii tu, s-a mai scris; cum trăiești tu, s-a mai trăit...” (p. 518).

Se devoalează, încă o dată, drept un om măcinat de incertitudini, dar luminat de trudnice certitudini duhovnicești, de o sensibilitate pură, un om care, bun în esența lui, ajunge, după cum se confesează, indezirabil. Prin afirmația: „Iubesc toți oamenii. Și mă țin departe de toți oamenii” se apropie de mărturisirea lui George Bacovia, care spunea că îi plăcea compania oamenilor, dar de la geamul ferestrei sale, considerând că prezența sa melancolică îi indispuce (p. 522).

Finalul *Jurnalului* ne îndeamnă, indirect, să perseverăm în cunoaștere. Să continuăm căutarea unor răspunsuri la multiplele întrebări existențiale pe care fiecare dintre noi și le pune (Cine ești? Încotro te îndrepti? etc.). Fericit este Eugen Dorcescu, fiindcă, după atâtea frământări, și-a așezat în ordine sentimentele, cu o liniște derivată din legătura sa concretă cu Dumnezeu, alături de care descoperă calea spre lumină.

Magistralul *Jurnal* dorcescian ne învață că frumusețea interioară este dată de o educație spirituală de durată, datorită căreia ajungi să conștientizezi că nu există singurătate pentru omul aflat în relație cu Dumnezeu: o relație întemeiată pe **IUBIRE**.

„*Timișoara*”, 24 septembrie 2021, p. 9; „*Timișoara*”, 1 octombrie 2021, p. 9.

COBORÂRILE ÎN ADÂNC ALE LUI EUGEN DORCESCU

„La un moment dat, am coborât eu însumi, atât cât mi-a fost dat să cobor, în propriul eu, am descins în sine, până la locul unde memoria individuală mi s-a părut a întâlni memoria colectivă. A fost un demers vital, nu convențional, o călătorie necesară, înscrisă în firea lucrurilor, nu o întreprindere deliberată, plănuită, dirijată exclusiv de voință. Atunci am scris ceea ce numiți basme, mai exact: atunci am pus pe hârtie, timp de câțiva ani buni, proză fantastică... Trebuie să spun, însă, că nu proza (fantastică sau nu) mă definește ca scriitor, ci poezia”. Mărturisirea, formulată în cadrul unui interviu acordat „Paralelei 45”, cu ceva mai bine de un deceniu în urmă, îi aparține scriitorului Eugen Dorcescu, nume de referință al vieții literare din această parte a țării, care se regăsește și pe copertile a două dintre cele mai recente apariții editoriale. Este vorba de volumele **Eugen Dorcescu, *Elegías Rumanas, Obra reunida***, Editorial Arscenis, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020 (traducere și îngrijire critică de Coriolano González Montañez, bibliografie și aparat critic de Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu) și, respectiv, **Eugen Dorcescu, *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)***, Editura Mirton, Timișoara, 2020 (ediție îngrijită de Mirela-Ioana Dorcescu).

„Elegia este specia predilectă a lui Eugen Dorcescu. Titlul propus de autor, *Elegías Rumanas*, a fost imediat remarcat de Andrés Sánchez Robayna și pus în relație cu *Elegiile romane* ale lui Goethe”, ne pune în gardă biograful cultural Mirela-Ioana Dorcescu, care precizează că volumul apărut la Zaragoza – o „carte făurită”, cu rafinament și distincție intrinseci, este, în fapt, o antologie de elegii transpuse în limba lui Cervantes de traductori cu proprietatea liricii și a comunicării

interlingvistice neolatine, precum Rosa Lentini și Coriolano González Montañez, dar și de însuși Eugen Dorcescu.

În ceea ce privește *Îngerul Adâncului*, acesta se relevă ca o metaforă profund conceptualizată și asumată a postexistenței, cheia de lectură fiind de căutat – deloc surprinzător la un poet care este totodată și un rafinat teoretician al literaturii religioase și al relației acesteia cu cea mistică – în textul biblic, de unde aflăm că *Îngerul Adâncului* (al cărui nume ebraic este Abaddon, iar cel elinic este Apollyon) este *Îngerul nimicitor*, *Exterminans*. Un motiv, de altfel, recurent în lirica dorcesciană, pe care autorul și-l asumă ca parte a interferenței sale cu substanța culturală eternă, teoretizându-l corespunzător: „La cel de-al treilea nivel (al structurii literaturii religioase – n.n.), se află, așadar, lectura social-istorică, cea mai dramatică dintre toate. Substanța ei poate fi definită foarte exact recurgându-se la numele pe care-l poartă *Îngerul Adâncului*, *Îngerul nimicitor*, Abaddon (*Apocalipsa 9, 11*). Ea descoperă tabloul lumii reale și al omului real, vehiculând, spre a-l zugrăvi, teme și motive precum: Dezastrul; Prăbușirea; Falimentul omului și al istoriei sale; Eroziunea spațiului; Moartea treptată a timpului; Ravagiile păcatului; Agonia conștiinței etc”.

„Paralela 45”, 7 aprilie 2020.

CARTEA PSALMILOR ÎN STIHUIREA LUI EUGEN DORCESCU

[...] Eugen Dorcescu este un poet reprezentativ pentru lirica românească. Opera sa este vastă și cuprinde aproape toate temele mari ale poeziei religioase, de la poezia rugăciune la versificări poetice ale *Psalmilor*, *Ecclesiastului*, *Pildelor* sau *Rugăciunii lui Manase* (cf. Eugen Dorcescu, *Biblice*, ediția I, 2003; ediția a II-a, revăzută și adăugită, 2021). Versificarea *Psalmilor* ocupă un loc însemnat în opera lui Eugen Dorcescu. Profund în gândire, folosind un limbaj poetic original, Eugen Dorcescu impresionează prin limpezimea și trăirea poetică, prin sintaxa afectivă a frazei și prin frumusețea, dacă nu chiar puritatea, gândurilor lirice exprimate. Discursul poetic urmărește doar tangențial dorința de versificare a psalmilor biblici. Meritul poetului este acela de a contribui substanțial la îmbogățirea sentimentelor psaltice exprimate și la readaptarea lor, pentru o înțelegere adecvată de către cititorul avizat de astăzi, cărui profunde semnificații îi pot scăpa la o posibilă lectură biblică.

Originalitatea ideilor poetice respectă însă problematica generală a psalmilor lui David. De exemplu, *Psalmul 8* (biblic) începe cu versetele „Doamne, Dumnezeu nostru, cât de minunat este numele Tău în tot pământul!/ Că măreția Ta s-a înălțat în tot pământul”. În *Psalmul 8* al lui Eugen Dorcescu sunt păstrate tema, și anume: preamărirea divinității, precum și cuvintele de laudă aduse lui Dumnezeu, ca Împărat universal, dar, în același timp, este inserată în text trăirea personală, fiind evidentă încercarea de a adapta discursul liric la cerințele poeticității moderne: „Numele Tău, o Doamne, cât e de minunat!/ Nu-L poate nici cuprinde, nici absorbi cuvântul./ Cu slava-Ți deopotrivă cutreieră pământul/ Și slava Ta deasupra de cer s-a ridicat”. Foarte frumoase sunt versetele dedicate relației divinitate – umanitate, în care

este evidențiată apropierea tainică dintre Dumnezeu și om, amprenta lirică personală simțindu-se permanent, atât prin exprimarea sentimentelor și trăirilor, cât și prin folosirea pronumelui personal la persoana I: „Îmi zic: Ce este omul, la el de Te-ai gândit?/ Cei el, să-l iei în seamă, să-l ai în cercetare?/ Aproape ca pe îngeri l-ai pus și prețuit/ Și-ai înecat în glorie făptura-i pieritoare./ L-ai înălțat în cinste, i-ai dat în stăpânire/ Tot lucrul mâinii Tale. Sub talpa lui ai pus/ Și oile și boii și pasărea de sus,/ Și fiarele și peștii zvâcnind ca o sclipire.../ Numele Tău! Ce tainic și ce mirific este/ Pe-ntinderea de humă și-n mărirele celeste!”

Aceeași temă a slăvirii divinității apare în *Psalmul 19*. Limbajul poetic curge solemn, implicând însă și o relație afectivă continuă cu divinul. De mare finețe și efect stilistic sunt inversiunile poetice (care constituie, de altfel, o trăsătură importantă a poeziei *Vechiului Testament*) și metaforele realizate prin propoziții eliptice de predicat: „Spun cerurile slava Domnului/ Și-ntinderea – lucrarea mâinii Lui./ Ziua o spune zilei. Și, la fel,/ Noaptea găiește nopții despre El./ [...] Primește-mi, Doamne, cu bunăvoință,/ Cuvânt, și simțământ, și conștiință/ Tu, Cel Etern și Unic Dumnezeu./ Tu, Stânca mea, Liberatorul meu!”

Psalmul 23, supranumit „Psalmul Bunului Păstor”, este un psalm mesianic, în care se prefigurează imaginea Mântuitorului Iisus Hristos. Precum și în ceilalți psalmi, Eugen Dorcescu ia identitatea psalmistului biblic, rostirea poetică personală sporind subiectivitatea și frumusețea limbajului: „Acum, că Domnul e păstorul meu,/ Oare de ce voi duce lipsă eu?/ Odihnă-mi dă, pășunile sunt verzi,/ Cu ape liniștite și livezi./ Îmi întremează sufletul. De rău/ M-absolvă, căci ador Numele Său”. Legătura strânsă dintre Dumnezeu și om, precum și grija divină față de existența umană efemeră sunt ideile centrale din acest *Psalm*, marcate în text prin folosirea monologului interior. Subiectivitatea eului liric trădează o trăire autentică, vie, de esență mistică, dar și o credință nestrămutată în puterea divină: „O, Doamne, chiar când calc a morții vale,/ N-am teamă, că-s sub paza mâinii Tale./ Pasul mi-l lași să treacă și să meargă,/ Strunindu-mi-l cu înțeleapta-Ți vargă./ Atunci toți vrăjmașii sunt de față./ O masă-mi pui Tu, dis-de-diminează./ Capul mi-l ungi cu mir din cel mai fin./ Paharu-mi se revarsă de prea plin”.

Aceeași temă o regăsim și în *Psalmul 40*, în care poetul conturează metafore ale ființei aflate sub pronia divină. Apocalipticul „Vino, Doamne!” are conotații diferite: „Am așteptat pe Domnul în răbdare/ Și Domnul a venit. S-a aplecat/ Spre mine, cel pierdut. Și-a ascultat/ Cuvântul meu de-adâncă disperare./ Din groapa nimicirii, din noroi/ M-a scos. Mi-a pus picioarele pe stâncă”. Poezia – rugăciune se află sub semnul grației și muzicii divine, al inspirației dumnezeiești, dovadă a profunde credințe a poetului, convingerea acestuia fiind mărturisită în metafora fericirii: „Acela doar în lume-i fericit/ Care se-ncrede-n Domnul. Și-ocolește/ Pe mincinoși, pe cel ce se trufește,/ Pe om-nfumurat, nesocotit./ O, Doamne, înmulțit-ai peste fire/ Minunile-Ți spre noi. Și gându-Ți bun./ Ca Ține nimeni nu-i. Cum să le spun?” Această metaforă este reluată în penultimul verset, dar în acesta apare în asociere cu metafora iubirii: „Dar cei care Te caută să fie/ În Ține fericiți. Cei ce iubesc/ Salvarea Ta./ Ei pururea grăiesc: «Mărit să fie Domnu-n veșnicie!»” În acest fel, poetul reliefează ajutorul divin ca simbol al legăturii neîntrerupte și a comuniunii dintre Dumnezeu și om, idee care apare și în finalul *Psalmului*: „Sărac sunt eu. Nefericit sunt eu./ Dar Domnul mi-a venit în ajutor./ Tu îmi ești sprijin. Tu-mi ești salvator./ Nu-ntârzia, o, Dumnezeul meu!”

Capodopera psalmilor rămâne, și la Eugen Dorcescu, *Psalmul 50* (sau *51*, după traducerea masoretică). Implorarea milei divine și dorința acută de purificare, de izbăvire de fărădelegi apar în comparații și metafore poetice limpezi: „Dumnezeule, ai milă de mine, după marea, după imensa bunătate a Ta,/ După bogăția îndurărilor Tale” (versetul 1), „Purifică-mă, curățește-mă cu isop și voi fi/ Ne-ntinat ca un zbor de zăpadă” (versetul 7), „Căderile nu-mi lua-n seamă, căci de lacrimi sunt orb,/ Fărădelegile șterge-mi, căci mă-nec de suspine” (versetul 9), „Nu mă îndepărta de la fața Ta niciodată./ Duhul Țău Sfânt nu-L lua de la mine. Fiindcă/ Mărturisesc: am greșit!” (versetul 11) etc.

Tot o capodoperă a genului este *Psalmul 136* (sau *137*). Fluența frazei poetice și ritmul muzical dau forță discursului. Sensibilitatea creatoare este purificată de trăirea dramatică a exilului (fie acesta exil exterior, fie exil interior). Sentimentul înstrăinării este resimțit dureros,

precum plânsul de pe malul Vavilonului: „Pe țărmuri, lângă Râu, la Vavilon,/ Ne-am așezat, gemând și murmurând./ Și-am început să plângem, rând pe rând,/ Când ne-am adus aminte de Sion./ Curgea alături fluviul, ca un șarpe,/ Unindu-se cu-ai lacrimilor stropi./ Și noi am prins în sălcii și în plopi/ Firavele și jalnicele harpe”. În final, psalmodierea capătă accente incantatorii, iar tensiunea lirică este situată aproape de paroxism (o regăsim în imprecizia din ultimul verset), culminând în nevoia de regăsire de sine sau de reîntoarcere... Acasă, în paradisul pierdut: „Cum am putea noi imnurile Tale/ Să le-nălțăm într-un pământ străin?/ Noi, plini de-ndurerare și venin,/ Sătui de umilințe și de jale?/ De-am să te uit cândva, Ierusalime,/ Uitat să fiu de însăși dreapta mea!/ Uscată ca un ciot, ca o surcea,/ Să cadă și să zacă lângă mine. [...]/ Durerea noastră-i sumbră și adâncă./ Ferice de acel care-ntr-o zi/ Pe pruncii tăi plăpânzi îi va izbi/ Și-i va zdrobi și-i va strivi de Stâncă...”

Psalmii lui Eugen Dorcescu reprezintă o capodoperă a literaturii române de la sfârșitul secolului al XX-lea, alcătuind un mănunchi de poezii – rugăciune, rostite în nume personal, dar potrivite sufletului modern (izat) de astăzi, scrise anume pentru noi, cei care ființăm în această societate de consum, desacralizată și tot mai... îndepărtată de Dumnezeu [...]

Portal Măiastra, nr. 1-2, 2021, p. 117-118.

EUGEN DORCESCU ȘI EXPERIENȚA EXTREMĂ A INSULARITĂȚII*

Voi începe cu începutul. M., la telefon: „Tocmai am văzut în bibliotecă o carte care cred că te va interesa. Ți-o voi aduce acasă”. Și, într-adevăr, după câteva ore, răsfoiam cartea aceea, un volum subțire, cu puțin peste o sută de pagini. Autorul său era pentru mine cineva complet necunoscut. Mi-a fost de ajuns, totuși, o privire rapidă, pentru a-mi da seama că paginile acelea îmi cereau o lectură atentă, cea mai atentă de care aș fi fost în stare.

În principiu, ce puteam aștepta de la o carte de poeme intitulată *Drumul spre Tenerife (El camino hacia Tenerife)* și scrisă de un poet român numit Eugen Dorcescu? Curiozitatea mea s-a preschimbat de îndată într-o atracție irezistibilă față de o scriitură deloc comună, care, în plus, se datora unui poet a cărui limbă abia învățasem a o descifra, cu un timp în urmă, alături de maestrul și prietenul meu Alexandru Ciorănescu, autor al unui *Dicționar etimologic român*, editat, pe vremuri, de Universitatea din La Laguna, într-o serie de volume.

Nu trecuse mult timp de când, după ce mă făcuse să văd grandoa-rea lui Eminescu, don Alejandro (niciodată nu am îndrăznit să-l numesc altfel) mă invitase să traduc cu el pe cel mai dificil, pe cel mai complex, poate, dintre poeții români, Ion Barbu, un proiect în realizarea căruia, din nefericire, nu am putut avansa. „Este, într-adevăr, un fel de Mallarmé român. Înțeleg mâhnirea pe care dumneata o resimți, fiindcă o tălmăcire a acestor versuri pare imposibilă, și probabil chiar este”,

* Eugen Dorcescu, *Drumul spre Tenerife*, Editura Eubeea, Timișoara, 2009; *El camino hacia Tenerife*, Ediciones Idea, Santa Cruz de Tenerife – Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias, España, 2010; *Elegías Rumanas*, Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), España, 2020 (p. 11 – 141).

mi-a zis. El îl cunoscuse personal pe Barbu, care era prieten cu fratele său Nicolae. Cred că, în epoca despre care vorbesc, don Alejandro publicase deja la New York, în cunoscuta serie *Twayne*, frumoasa lui monografie despre Barbu. Toate acestea năvăleau în cugetul meu când am început lectura cărții lui Dorcescu. Noul poet sosea precedat, așadar, de cele mai bune auspicii.

O mică frustrare, în schimb: *El camino hacia Tenerife* fusese editat fără versiunea românească, ignorându-se astfel norma nescrisă ce recomandă, când este vorba de o editare de poezie, să se includă textul de pornire. (Doar peste câțiva ani am putut cunoaște originalul românesc și m-am putut cufunda puțin în bogata sa muzicalitate). Cartea conținea doar traducerea în castiliană, realizată de Coriolano González Montañez, în colaborare cu autorul, și era lipsită de orice cuvânt-înainte sau text explicativ.

Ar fi fost necesar un asemenea text? Poate că nu, dar el ar fi fost de dorit în cazul unui poet care, în acea vreme, se traducea, practic, pentru prima oară în spaniolă. Două citate, unul din John Keats („*The world is too brutal for me*”) și altul din poetul și filosoful francez Jean Grenier prezidează volumul.

Cel de-al doilea citat – luat dintr-o carte față de care simt curiozitate de mult timp și pe care încă nu am izbutit s-o citesc, *Les Îles* – sună așa (traduc cvasi-literal): „... insulele mele fericite! Surprize ale dimineții, speranțe ale nopții, vă voi revedea vreodată? Numai voi mă eliberați de mine însumi și în voi mă pot recunoaște. Oglinzi fără mercur, ceruri fără lumină, iubiri fără obiect”.

Aceste cuvinte semnaleză trăsăturile caracteristice și direcția explorării întreprinse aici de Dorcescu. Știm că Grenier nu se referă în *Les Îles* la insule reale, fizice, adică la realități geografice, ci la clipe privilegiate, la insule de duh, dacă putem zice astfel. Și alți autori au vorbit despre atare momente. Wordsworth le-a numit *spots of time*. Alții le-au calificat drept „epifanii”, precum Joyce, sau „apariții”, ca portughezul Vergílio Ferreira.

Asemenea momente par să dăinuie izolate în timp, par să rămână suspendate în el. Zic bine: *izolate*; aceasta este semnificația, acesta este

fondul respectivei experiențe. Momentele obișnuiesc să se asocieze contemplației, uimirii subite în fața devenirii temporale și a inserției noastre în aceasta.

Deși diferă de la un autor la altul, de la o experiență la alta, „insulele”, sau „momentele izolate” în experiența temporalității, au în comun ceva situat între indicibil și plenitudine (și, uneori, între indicibil și vid sau nimic, în sensul mai puțin negativ ori dramatic al acestor cuvinte).

Eu însumi am avut prilejul să mă refer la aceste momente magice în diverse pasaje din *Cuaderno de las islas* („Caietul insulelor”), o colecție de reflecții libere asupra experienței insularității. Insula deține, desigur, un înțeles fizic și un înțeles metafizic.

Există un poem al lui Ungaretti, intitulat *Insula* (în cartea sa *Simțământul timpului*), asupra căruia poetul italian a declarat odată: „Peisajul este cel de la Tivoli. De ce *insula*? Fiindcă este locul unde mă izolez, unde sunt singur; este un loc separat de restul lumii, nu fiindcă ar fi așa în realitate, ci fiindcă, în starea mea sufletească, pot să mă separ de ea”. Dacă nu mă înșel, paginile lui Grenier aparțin aceleiași ordini sufletești, exact acestei dimensiuni spirituale.

Pe de altă parte, s-ar zice că mărturiile cele mai neliniștitoare, referitoare la asemenea „insule” – la aceste excepții sau paranteze ale temporalității –, se dau, de regulă, în teritorii *fizicament* insulare și nu este neobișnuit ca ele să fie percepute și trăite, de o manieră cu totul intensă, de către anume călători, ce se află, pentru un timp mai lung sau mai scurt, pe o insulă concretă.

Într-o astfel de împrejurare, experiența fizică și cea metafizică se produc instantaneu, simultan, și devin inseparabile, cvasi-indistincte. Aș spune că experiența lui Dorcescu aparține acestei clase, este o experiență în care se delimitează cu greu cele două dimensiuni ale unei insularități profund trăite.

Insulele Canare au fost, din vechime, obiect al unor mitologii și mitografii foarte variate. În secolul XVI, inginerul italian Leonardo Torriani le-a imaginat formând un enorm crab, situat sub zodia Cancerului. Cu puțini ani mai târziu, poetul francez Antoine de Saint-

Amant a văzut în ele „locul frumos” unde și-au fondat gloria Pomona și Bacchus; astăzi, romancierii englezi, francezi și de multe alte naționalități denunță transformarea Canarelor în *party-islands*, în destinație favorită a unui turism de masă, ce nimicește tot ce-i iese în cale.

Un vizitator actual are de unde să aleagă între toate aceste imagini. Potrivit experților, eticheta de „Insule fericite”, aplicată Canarelor, apare încă la Plinius, după ce fusese atașată altor insule de către istorici mai vechi.

Eticheta apare de asemenea în citatul deja menționat din Jean Grenier, citat ales de Dorcescu și la care poetul român face, în mod expres, aluzie în poemul său. Este momentul să spunem că, într-adevăr, *Drumul spre Tenerife*, în ciuda divizării sale în diferite paragrafe și secțiuni, este, în realitate, în viziunea mea, un singur poem unitar, care a trebuit să se „fragmenteze”, pentru o asediere mai profundă și mai precisă a centrului sau axei sale reflexive.

Totuși, alături de frumusețea și de sublimitatea acestei insule, cea a „amiezii nesfârșite/încate-n lumină”, apare, de asemenea, în poem, numit în chip expres, haoticul „multilingvism/varietate vertiginoasă de/culturi și de/chipuri”, adică realitatea insulară de astăzi, un multilingvism care, pe de altă parte, este reflectat și reprodus chiar în versuri, prin mijlocirea unor pasaje întregi în limbi foarte diferite.

Poetul se vede pe sine însuși ca un „bătrân și uscat/eremit”, un „scrib eremit”, al cărui drum spre insulă este, în fond, și înainte de orice, un drum înspre sine însuși, înspre interioritatea sa „insulară”, în sensul deja amintit de Ungaretti.

Ceea ce descoperă poetul, în această călătorie spre insulă, este particularul său „drum spre Damasc”, o „întoarcere la eden”, un „Ierusalim Ceresc”: revenirea la „marele tot”, care este „acest vis al/soarelui și al oceanului” întâlnit în insulă.

Fiindcă insula este, într-un anume sens – într-un sens mistic – , absolutul, un absolut situat la „orizont/dincolo de tot dincolo de/nimic/dincolo de toate/nimicul”, așa cum este posibil a-l găsi pe larg în tradiția mistică („Pentru a ajunge să fii totul,/să nu vrei a fi ceva în nimic”, după cunoscuta formulare a lui Ioan al Crucii). Prin urmare, o

antiteză, tot/nimic, care s-ar zice că a rămas, în aceste versuri, dizolvată sau suspendată, ca și cum vocea poetică ar recunoaște o realitate ce se află dincolo, sau dincoace, de orice opoziție, de orice antagonism. De aici, coerența cu care par întrețesute în poem citatele biblice (*Ecclesiastul*, *Psalmii*) sau referințele mitice și clasice (*Iliada*, între acestea).

Dacă „edenul” insular este o întoarcere la marele tot, de ce răsună, în aceste versuri, de mai multe ori, dualitatea trup/spirit? Poate fiindcă drumul întreprins de poet nu este altceva decât drumul eliberării, al „desprinderii”, cel la care se face aluzie, într-o manieră precisă, într-un moment determinat. Ce eliberare, ce desprindere? Nu poate fi altă eliberare decât cea de însăși această dualitate, ce apasă asupra ființei ca o lespede dură. Poetul întâlnește în insulă „tăcerea incendiată/a soarelui”. Drumul urmat este drumul spre tăcerea primordială, cea care arde „în acea tăcere”: „drumul spre Tenerife/era/mistică/tăcerea aceea”.

Rareori își va fi găsit experiența *insulei* o expresie mai «extremă» și mai captivantă decât cea a poemului acestuia și a profunde sale scrutări spirituale. Și nu fiindcă ar lipsi mărturiile asupra acestei experiențe. În rezumat, rareori vom putea întâlni, precum în „insularitatea/insondabilă” a *Drumului spre Tenerife*, o mărturie mai convingătoare că insula este în realitate un spațiu magic, dar, de asemenea, și înainte de orice, „marele drum”: un drum spre anularea oricărei dualități, un drum către spirit. Dorcescu a străbătut acest drum. Poemul său este, indubitabil, adevărat că, așa cum s-a zis cândva, nu poate să existe nimic mai numinos decât o insulă.

Tegueste (Tenerife), 15 de april de 2021.

*

Andrés Sánchez Robayna

Născut în Santa Brígida, Gran Canaria, Spania, la 17 decembrie 1952, Andrés Sánchez Robayna este unul dintre cei mai valoroși poeți, traducători și esești spanioli. A studiat Filologia la Universitatea din Barcelona, unde și-a obținut atât licența, cât și doctoratul. Doctor în literatură (din 1977), cu o strălucită carieră universitară, Andrés

Sánchez Robayna, profesor la Universitatea din La Laguna, Tenerife, a avut de-a lungul vremii numeroase colaborări internaționale, dintre care cea mai importantă rămâne activitatea de conferențiar și profesor în renumite centre universitare ale Europei și ale Americii (São Paulo, New York, Florența, Puerto Rico etc.). A întemeiat și condus revistele *Literradura* (Barcelona) și *Syntaxis* (Tenerife). Director al Filialei din Canare a Universității internaționale „Menéndez Pelayo”. Director de departament la Centro Atlántico de Arte Moderno (CAAM) (Las Palmas de Gran Canaria). Conduce el Taller de Traducción Literaria de la Universidad de La Laguna (Tenerife). **Opera poetică** (selectiv): *Día de aire (Tiempo de efigies)*. El Ancla en la Ribera, 1970 ; *Clima*. Edicions del Mall, 1978; *Tinta*. Edicions del Mall, 1981; *La roca*. Edicions del Mall, 1984; *Palmas sobre la losa fría*. Cátedra, 1989; *Fuego blanco*. Àmbit Serveis Editorials, 1992; *El libro, tras la duna*. Pre-Textos, 2002. Reedición: Sexto Piso, 2019, con prólogo de Yves Bonnefoy; *La sombra y la apariencia*. Tusquets, 2010 (*Umbra și aparenta/La sombra y la apariencia*, ediție bilingvă, română-spaniolă, Editura Mirton, Timișoara. Traducere și prezentare: Eugen Dorcescu); *Por el gran mar*. Galaxia Gutenberg, 2019 (*Marea cea mare/Por el gran mar*, ediție bilingvă, română-spaniolă, Editura Mirton, Timișoara, 2018. Traducere și prefață: Mirela-Ioana Dorcescu) etc. **Eseu** (selectiv): *El primer Alonso Quesada: la poesía de El lino de los sueños*. Plan Cultural, 1977; *Tres estudios sobre Góngora*. Edicions del Mall, 1983; *Poetas canarios de los Siglos de Oro*. Instituto de Estudios Canarios, 1992; *Cuaderno de las islas*. Lumen, 2011; *Variaciones sobre el vaso de agua*. Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores, 2015; *Nuevas cuestiones gongorinas (Góngora y el gongorismo)*. Biblioteca Nueva, 2018 etc.

„Timișoara”, 11 iunie 2021, p. 6.

(Traducere din limba spaniolă: Mirela-Ioana Dorcescu).

[ANDRÉS SÁNCHEZ ROBAYNA

EUGEN DORCESCU Y «EL CAMINO HACIA TENERIFE»

Empezaré por el principio. M., al teléfono: «Acabo de ver en la biblioteca un libro que te va a interesar, me parece. Te lo llevo a casa». Y, en efecto, a las pocas horas estaba yo hojeando ya el libro en cuestión, un delgado volumen de poco más de un centenar de páginas. Su autor era para mí alguien absolutamente desconocido. Me bastó un rápido vistazo, sin embargo, para caer en la cuenta de que aquellas páginas me pedían una atenta lectura, la más atenta de la que yo fuera capaz.

¿Qué cabía esperar, en principio, de un libro de poemas titulado *Drumul spre Tenerife (El camino hacia Tenerife)* y escrito por un poeta rumano llamado Eugen Dorcescu? Mi curiosidad se volvió enseguida una atracción irresistible por una escritura nada común que, además, se debía a un poeta cuya lengua apenas había yo aprendido a descifrar tiempo atrás con mi maestro y amigo Alejandro Gioranescu, autor de un *Diccionario etimológico rumano* editado hacía muchos años por la Universidad de La Laguna en varios volúmenes. No había transcurrido mucho tiempo desde que, después de hacerme ver la grandeza de Eminescu, don Alejandro (nunca me atreví a llamarlo de otro modo) me había invitado a traducir con él al más difícil, al más complejo acaso de los poetas rumanos, Ion Barbu, una tarea en la que, por desgracia, poco pudimos avanzar. «Es una especie de Mallarmé rumano, desde luego. Comprendo la desazón que usted siente, porque una traducción de estos versos parece imposible, y tal vez lo sea», me dijo. Él había conocido personalmente a Barbu, que era amigo de su hermano Nicolae. Ya en esa época de la que hablo, creo, don Alejandro había publicado en Nueva York, dentro de la conocida serie Twayne, su bella monografía sobre Barbu. Todo esto se agolpaba en mi cabeza al iniciar la lectura del libro de Dorcescu. El nuevo poeta venía precedido, así pues, por los mejores augurios.

Una pequeña frustración, en cambio: *El camino hacia Tenerife* había sido editado sin el texto rumano, rompiendo así la norma no escrita que recomienda, cuando se trata de una edición de poesía, incluir el texto de partida. (Sólo años más tarde pude conocer el original rumano y adentrarme un poco en su rica musicalidad). Lo que el libro contenía era únicamente la traducción castellana, realizada por Coriolano González Montañez en colaboración con el autor, y carecía de prólogo o texto explicativo alguno.

¿Lo necesitaba? Tal vez no, pero habría sido deseable en el caso de un poeta que por esa época se traducían prácticamente por vez primera al español. Dos citas, una de John Keats («*The world is too brutal for me*») y otra del poeta y filósofo francés Jean Grenier encabezan el libro. La segunda cita —tomada de un libro por el que siento curiosidad desde hace mucho tiempo y que todavía no he podido leer, *Les Îles*— dice así (traduzco casi literalmente): «¡... mis islas afortunadas! Sorpresas de la mañana, esperanzas de la noche, ¿os volveré a ver más veces? Únicamente vosotras me liberáis de mí mismo y en vosotras puedo reconocerme. Espejos sin azogue, cielos sin luz, amores sin objeto». Estas palabras señalan ya las marcas y el rumbo mismo de la exploración emprendida aquí por Dorcescu. Sabemos que Grenier no se refiere en *Les Îles* a islas reales, físicas, es decir, a realidades geográficas, sino a instantes privilegiados, a islotes del espíritu, si podemos decirlo así. Otros autores han hablado de esos momentos. Wordsworth los llamó «*spots of time*». Otros los han llamado «epifanías», como Joyce, o «apariciones», como el portugués Vergílio Ferreira. Esos momentos parecen permanecer aislados en el tiempo, quedar suspendidos en él. Digo bien: *aislados*; tal es el sentido, el fondo de esa experiencia. Suelen asociarse a la contemplación, al súbito extrañamiento ante el devenir temporal y nuestra inserción en este. Aunque varían de un autor a otro, de una experiencia a otra, esas «islas», o «momentos aislados» en la experiencia de la temporalidad, comparten algo que está entre lo indecible y la plenitud (y, a veces, entre lo indecible y el vacío o la nada, en el sentido menos negativo o dramático de estas palabras). Yo mismo tuve ocasión de referirme a esos momentos mágicos en distintos

pasajes de mi *Cuaderno de las islas*, una colección de reflexiones sueltas sobre la experiencia de la insularidad. La isla tiene, desde luego, un sentido físico y un sentido metafísico. Hay un poema de Ungaretti, titulado «La isla» (en su libro *Sentimiento del tiempo*), sobre el cual el poeta italiano declaró una vez: «El paisaje es el de Tivoli. ¿Por qué *la isla*? Porque es el punto donde me aílo, donde estoy solo; es un punto separado del resto del mundo, no porque lo esté en realidad, sino porque en mi estado de ánimo puedo separarme de él». Si no me equivoco, las páginas de Grenier pertenecen a este mismo orden anímico, a esta precisa dimensión del espíritu.

Ahora bien, se diría que los testimonios más inquietantes en relación con tales «islas» – esas excepciones o paréntesis de la temporalidad – suelen darse en territorios *físicamente* insulares, y no es extraño el que estos sean percibidos y vividos de manera especialmente intensa por viajeros que se encuentran por un tiempo largo o corto en una isla concreta. De pronto, la experiencia física y la metafísica se producen de modo simultáneo y se vuelven inseparables, casi indistinguibles. Yo diría que la experiencia de Dorcescu pertenece a esta clase, una experiencia que apenas puede deslindar las dos dimensiones de una insularidad hondamente vivida.

Las Islas Canarias han sido, desde antiguo, objeto de muy variadas mitologías y mitografías. En el siglo XVI, el ingenio italiano Leonardo Torriani las imaginó formando un enorme cangrejo situado bajo el signo de Cáncer. Pocos años más tarde, el poeta francés Antoine de Saint-Amant vio en ellas el «lugar hermoso» donde fundaron su gloria Pomona y Baco; hoy en día, novelistas ingleses, franceses y de otras muchas nacionalidades denuncian la conversión de Canarias en *party-islands*, en destino favorito de un turismo de masas que arrasa todo cuanto encuentra a su paso. Hay, pues, donde elegir entre todas estas imágenes para un visitante actual. Según los expertos, el rótulo de «Islas Afortunadas» aplicado a Canarias aparece ya en Plinio, después de haber sido referido a otras islas por historiadores más antiguos. Es el rótulo que aparece igualmente en la cita ya mencionada de Jean Grenier escogida por Dorcescu, y que viene expresamente aludido por este en

su poema. Hora es ya de decir que, en efecto, *El camino hacia Tenerife*, a pesar de su división en diferentes apartados y secciones, es en realidad, a mi ver, un solo poema unitario que ha debido «fragmentarse» para un asedio más hondo y preciso a su centro o eje de reflexión. Sin embargo, junto a la belleza y la sublimidad de la isla del «mediodía infinito / anegado en la luz» también aparece aludido de manera expresa en el poema el caótico «multilingüismo/variedad vertiginosa de/culturas y de/ caras» que es la realidad insular de hoy, un multilingüismo que, por otra parte, queda reflejado y reproducido en los versos a través de pasajes enteros en muy distintas lenguas.

El poeta se ve a sí mismo como un «viejo y seco/ermitaño», un «escriba ermitaño» cuyo camino hacia la isla es en realidad, ante todo, un camino hacia sí mismo, hacia su interioridad «insular», en el sentido ya aludido de Ungaretti. Lo que el poeta encuentra en ese viaje hacia la isla es su particular camino de Damasco, un «regreso al edén», una «Jerusalem Celeste»: la vuelta al «gran todo» que es «ese sueño del/sol y del océano» hallado en la isla. Porque la isla es, en cierto sentido —un sentido místico— el absoluto, un absoluto situado en «el horizonte /más allá de todo más allá de/nada /más allá del todo /la nada», como es posible encontrarlo largamente en la tradición de la mística («Para venir a serlo todo,/no quieras ser algo en nada», según la conocida formulación de Juan de la Cruz). Una antítesis, todo/nada, que se diría que ha quedado, en estos versos, disuelta o suspendida, como si la voz poética reconociera una realidad que está más allá, o más acá, de toda oposición, de todo antagonismo. De ahí la coherencia con la que aparecen entretrejidas en estos versos las citas bíblicas (el Eclesiastés, los Salmos) o las referencias míticas y clásicas (la *Iliada* entre ellas).

Si el «edén» insular es un regreso al gran todo, ¿por qué resuena, en estos versos, una y otra vez la dualidad cuerpo / espíritu? Tal vez porque el camino emprendido por el poeta no es otro que el camino de la liberación, del «desprendimiento», al que se alude de manera precisa en un momento determinado. ¿Qué liberación, que desprendimiento? No puede ser otra liberación que la de esa misma dualidad, que pesa sobre el ser como una dura losa. El poeta encuentra en la isla «el

silencio encendido/del sol». El camino seguido es el camino al silencio primordial, el que arde «en aquel/silencio» porque «el camino hacia Tenerife/era/místicamente/aquel/silencio».

Pocas veces habrá encontrado la experiencia de la *isla* una expresión más extrema y atrayente que la de este poema y su honda indagación espiritual. Y no es que falten precisamente los testimonios de esa experiencia. Pocas veces, en suma, podremos hallar como en la «insularidad / insondable» de *El camino hacia Tenerife* una prueba más fehaciente de que la isla es en realidad un espacio mágico, pero también, y ante todo, el «gran camino»: un camino hacia la destrucción de toda dualidad, un camino hacia el espíritu. Dorcescu ha recorrido ese camino. Este poema es la prueba, en definitiva, de que, como se ha dicho alguna vez, no puede haber nada más numinoso que una isla.

A. S. R.

Tegeste (Tenerife), 15 de abril de 2021.]

DRUMUL SPRE TENERIFE – O CĂLĂTORIE SPIRITUALĂ CU EUGEN DORCESCU

Eugen Dorcescu, eremit și scrib în timpul vieții sale, pe care o prinde și care, concomitent, îi alunecă printre degete, ne propune o **călătorie** interesantă, o călătorie spirituală, inițiatică, prin volumul de versuri *Drumul spre Tenerife*, Editura Eubeea, Timișoara, 2009.

Este o carte a misterelor, a tainelor, și vine dintr-o viziune **hristică**, o viziune a celui care știe și care dorește bucuria apropierii de Dumnezeu, ca șansă de a exista real și imaginar, în egală măsură, de a exista, pur și simple, în modul în care am fost creați, dincolo de limitele noastre impuse de carne (*sarx*) și de păcat.

Călătoria pe care ne-o propune este, și ea, **reală și imaginară** deopotrivă, limitele nu par a exista între cele două, doar cititorul neatent ar putea găsi limite, întrepătrunderea dintre cele două lumi este secretul volumului și cheia pentru cititor și pentru autor de a se elibera de zgura din ființă, de a accepta desăvârșirea la care am fost chemați ca oameni creați prin har.

Drumul este necesar, este autoimpus și liber, totodată, pentru că Dumnezeu ne-a lăsat **liberul arbitru**, dar tocmai prin aceasta am devenit dependenți de El. Autorul cunoaște bine spiritul biblic al devenirii, duhul special ce izvorăște din textul biblic, spiritul cristic ce marchează omul, istoria, universul. Operele anterioare ale lui Eugen Dorcescu, precum și versificarea unor cărți ale *Scripturii* au fost un exercițiu de cunoaștere și autocunoaștere, ele i-au permis să înțeleagă și să exprime **taina** vieții, o taină spirituală copleșitoare.

Epilogul volumului definește această lucrare spre desăvârșire a ființei umane: „*tenerife/ pumnul lui Dumnezeu/ strângând laolaltă/ ținând împreună / infernul și/ paradisul*”.

Poemele din volum au încărcătura spirituală specifică **textului biblic**, scribul etalează mijloacele prin care ne putem apropia de Dumnezeu și, din acest punct de vedere, nimic nu este gratuit, poezia adevărată este necesară sufletului. E o greșeală „*să afirmi și să crezi că poezia/ și arta sunt gratuite*”. Brusc, descoperim nevoia de a ne hrăni sufletul mai mult decât nevoia de hrană fizică, înaintând spre Tenerife ...

Eugen Dorcescu insistă pe ideea că fiecare are un drum al său: „*drumul spre emaus/ drumul spre damasc/ drumul spre tenerife/ vai mie/ bătrân și uscat/ eremit/ ce mic/ ce lumesc/ ce nevrednic/ ce unic/ ce neînsemnat/ ce trupesc/ ce departe/ ce zadarnic/ ce tragic/ ce singur/ sunt Doamne/ nenorocitul de mine/ fericitul de mine*”. Acest drum trebuie să-l străbată fiecare, este drumul propriu al individului, prin infinit și eternitate, sub **Ochiul** atent a lui Dumnezeu.

Cititorul va înțelege că povestirea, simplă în esență, atrage înțelesuri profunde, scrisul poemelor are ceva din stilul *Bibliei*, în care enunțuri aparent simple, obișnuite indică spre realități neobișnuite din zona nevăzutului, a spiritului pur, atins de **adevăr**, acel adevăr care ne face mai liberi și care ne purifică, ne sfințește la modul necesar pentru a nu ne abate nici la stânga, nici la dreapta de la drum: „*drumul este atât de/ cuprinzător de/ prezent încât copleșește/ conștiința/ iar noi vom afla ce este/ el cu adevărat/ abia atunci/ când nu va mai/ trebui să-l străbatem*”.

Pe acest drum fiecare este **singur**, umil și expus destinului, după un plan în care reperele duc spre viață sau spre moarte: „*vechea mea traistă de / drumetrie / plină cu frunze din pomul / vieții / plină cu viață / plină cu moarte/ plină cu ierburi/ amare*”. Este drumul de esență apostolică, ce vine din însărcinarea pe care Dumnezeu a dat-o omului, aceea de a duce mesajul și de a fi **martor**.

Chiar dacă poemele au repere reale, descriu o cină sau un anume loc, o plantă sau soarele, întâlnirea dintre bărbat și femeie sau întâlnirea cu natura, chiar dacă avionul care poartă călătorul spre cer este clar definit și treapta pe scara spre avion are însemnătate, chiar dacă versurile sunt în limba română, în limba engleză sau spaniolă, călătoria cea mai palpitantă este cea **spirituală**, irezistibilă, imponderabilă, iar la capătul ei omul este altul: „*încearcă să fii ceea ce vei deveni/ iată Eu Cel*

ce sunt Eu singurul/ care sunt/ îți ofer acum/ și pentru totdeauna șansa/ aceasta”.

Călătoria este personală și se petrece în singurătate, Eugen Dorcescu insistă pe această singurătate: „*spre insularitatea/ la isla/ din mine însumi*”. E călătoria care a început cu primul om și continuă cu fiecare dintre noi, călătoria pregătită de la creație, de care nu scăpăm: „*aidoma primului om aidoma/ omului primordial/ căutând în sens invers/ paradisul*”. În această călătorie viziunea este copleșitoare, nu aparține omului, ci este viziunea lui Dumnezeu pentru om: „*orizontul/ dincolo de tot dincolo de/ nimic/ dincolo de toate/ nimicul*”.

Taina acestei călătorii este una a **odihnei**, omul credincios poate intra în odihna Domnului, este **pacea** dintre om și Divinitate, pacea care aduce binecuvântare pentru om, un termen **teologic** (profund) și care scapă **omului modern**, răzvrătit și incapabil să ducă călătoria până la capăt, incapabil să înțeleagă legea drumului, a căii: „*drumul include/ în uriașa-i structură/ mulțimea tuturor/ drumurilor reale/ mulțimea tuturor drumurilor/ posibile/ ba chiar/ mulțimea fără număr a/ tuturor drumurilor/ imposibile/ de fapt acesta e/ drumul/ de la trup către/ suflet/ de la suflet spre/ duh / și de la duh/ către Duhul*”.

Poemele formează Poemul volumului, toate curg, e un **râu**, care curge prin autor, prin cititor, prin lume, e râul vieții, are o țintă precisă: Tenerife, dar presupune o geografie spirituală profundă, e călătoria spre **Ierusalimul Ceresc**, fără prea multe semne de ortografie, fără stil special, doar curgere, după modelul manuscriselor vechi. Deși Eugen Dorcescu nu o spune explicit, implicat se poate înțelege că **Iisus** este **Calea, Adevărul și Viața**, acesta este exercițiul, pentru că numai în felul acesta ne întoarcem, ajungem la Dumnezeu.

Dacă am căuta un termen de comparație pentru drumul spre Tenerife, un model preexistent, ne-am opri la Apostolul Pavel, care face un drum asemănător, descris în cartea **Faptele Apostolilor din Noul Testament**: în lanțuri, ca prizonier, urcă pe corabie, însoțit de sutașul roman și de comandantul corăbiei și, datorită furtunii de pe mare, ajunge, de fapt, cel care conduce corabia, cel care **vede** drumul prin furtună și salvarea la care am fost predestinați. E drumul aposto-

lului... e modelul de la care a plecat autorul volumului, un model înalt, un etalon pentru om.

Deși poetul nu este teolog, trebuie să reținem elementele profunde de teologie din Poemul - Râu, confirmându-se astfel afirmația Sfântului Augustin, care insistă pe contribuția creștinilor la susținerea valorilor evanghelice în lume, dincolo de structurile eclesiastice specifice, prin menirea fiecăruia de a fi purtător de adevăr, așa cum l-a primit.

Eugen Dorcescu a înțeles misterul, dar, modest, rămâne **eremitul, scribul...** care descrie călătoria spre cer... ca poet, ca om ce simte eternitatea drept un dar de la Dumnezeu, cu insula de frumusețe în ochiul său de artist...

Luni, 22 noiembrie 2021.

Ion Pachia-Tatomirescu

2021-03-14.

Laudatio-2021:

Eugen Dorcescu după al 79-lea ocol al Soarelui și la primii pași în cel de-al 80-lea, de Ion Pachia-Tatomirescu, a fost publicată și în revista online, *Așii Români* (Nürnberg/ Germania, ISSN 2191-7272, director-fondator: Ionela van Rees Zota; redactor de pagină: Nadia Marin), numărul de duminică, 14 martie, 2021 – cf.

<https://www.asiiromani.com/laudatio-2021-eugen-dorcescu-dupa-al-79-lea-ocol-al-soarelui-si-la-primii-pasi-in-cel-de-al-80-lea/>.

LAUDATIO-2021:
EUGEN DORCESCU DUPĂ AL 79-LEA OCOL
AL SOARELUI ȘI LA PRIMII PAȘI ÎN CEL
DE-AL 80-LEA

La 18 martie 2021, scriitorul galaxiedric, Eugen Dorcescu (pseudonimul lui Eugeniu Berca, născut în Zodia Peștilor, la 18 martie 1942, în Târgu-Jiu, regiunea Alutuania > Oltenia-Dacia, cu studii liceal-bacalaureate în anul 1961, la Liceul „Frații Buzești” din Craiova, cu cele universitare la Facultatea de Filologie de la Universitatea [de Vest] din Timișoara, obținându-și *Diploma de licență* în anul 1966, devenind, în 1975 – tot la respectiva universitate timișoreană –, doctor în filologie, în urma susținerii tezei *Structura lingvistică a metaforei în poezia română modernă*; în anul 1970, debutează cu poeme în revista bucureșteană „Luceafărul”; peste doi ani, are loc și debutul editorial, cu *Pax magna*, poeme – București, Editura Cartea Românească, 1972), face „primii săi pași” – printre echinocțial-primăvăraticele flori de nea

ale caișilor, secundate de-ale cireșilor –, în cel de-al LXXX-lea ocol al Soarelui.

Distinsul Receptor (siglă, *infra*: DR): Maestre,-i vremea măștișoară de-a-i ura din toată inima, de-aici, de la Piramida Extraplată de Tibissiara > Timișoara: *La cei mai mulți ani fericiți, sănătoși, luminoși, în rod minunoși...!*

Ion Pachia-Tatomirescu (siglă, *infra*: I. P.-T.): Așa să dea **Samoș** („Soare-Moș“)/**Dumnezeu** de-i **Sacrul Întreg Cosmic**, zalmoxian vorbind, **Întreg**, unde fiecare dintre noi ca sănătoasă, pur-vitează **parte-Dac** în nemurire se înrăzărește...!

DR: Maestre, în urmă cu vreo două decenii „trecute fix” și cu ceva „pe deasupra”, ați publicat în revista „Orient latin” (anul al VII-lea, nr. 1/19, martie/2000, pp. 18-20), studiul *Eugen Dorcescu – ultimul psalmist al mileniului al doilea*, pe care l-ați republicat în *Pagini de istorie literară valabă de mâine* (vol. I, Timișoara, Waldpress, 2014, pp. 221–231), cu toată fidelitatea-i splendid-structural-arhitectonică; azi, mai este „universal-valabilă” sintagma... *ultimul psalmist...*, în ceas aniversar-dorcescian de trecere de prag în octogenariat...?

I. P.-T.: Da, aserțiunea-titlu din anul 2000, ultimul an al mileniului al II-lea, rămâne valabilă și astăzi, dar cu adaosul privitor la „unghiul de fugă al anotimpurilor dintre 2001–2021”: *Eugen Dorcescu – ultimul psalmist al mileniului al doilea și primul mare psalmist din „deschiderea” mileniului al III-lea*. Și arhitecturarea studiului neclintită stă prin deceniile scurse, bineînțeles, în „sporirea corolei aidoma celei de la garoafa – *Dianthus callizorus* – cu șatirate petale-cărți”.

DR: De ce îi atribuiți scriitorului Eugen Dorcescu epitetul „galaxiedric” (*supra*) ?

I. P.-T.: Simplu, pentru că am vrut să înlătur din „limbajul critic” sintagma „osificată”: *scriitor total*, angajatoarea absurdei „disjunctivități” din sintagma „scriitor parțial”, or *scriitor* înseamnă „puternică personalitate de talent/geniu cu operă desăvârșită, indiscutabil, într-unul din genurile literare”; prin sintagma *scriitor galaxiedric/scriitor-galaxie* desemnez scriitorul cu operă indiscutabilă, de talie națională/universală, în „două-trei genuri literare”, adică în genurile *liric*,

epic și *dramatic*, aparținătoare prin excelență orizontului cunoașterii metaforice, atrăgându-ți atenția și de data asta că opera de critic/istoric, ori teoretician/stilistician ține (în ciuda tuturor confuziilor) de orizontul cunoașterii științifice; dar *scriitor galaxiedric* poate desemna și o puternică personalitate cu operă valoros-incontestabilă într-un gen literar (ori în două-trei) și într-un gen științific (în complementaritate, ori nu, ca, de pildă: anatomia, astrofizica, bionica, filosofia, lexicologia, matematica, urologia etc.). Or, Eugen Dorcescu are indiscutabilă operă valoroasă atât în perimetrul creației literare (poezie, proză), cât și în arealul cercetării științifice.

DR: Opera lui Eugen Dorcescu de *scriitor galaxiedric* înseamnă atât cărțile-i de aleasă poezie și „fantastică proză” etc., cât și opurile de le-a realizat în calitate de cercetător științific angajat al filialei timișorene a Academiei Române.

I. P.-T.: Dacă Distins Receptor de ești – „negalaxiedric încă”, dar ai „tot viitoru-n față” –, făcându-ți plăcere și neobosindu-te peste măsură, cuvine-se acum să oferi cititorilor o listă a opurilor dorcesciene „adusă la zi” pentru fiecare gen în parte, ilustrându-se și astfel „epitetul” de *galaxiedric*, în ceas aniversar...

DR: *Corola poeziei dorcesciene* are până în prezent o bogăție de douăzeci și șase de „volume-petale” (firește, trecând de corola cu petale-n numărul nunții, de la *Dianthus callizorus*, la cea „minunat-îmbrebenată” de la *Dianthus barbatus*, ori de la cea de „garoafă-mpetalat-îmbrebenată” cu egal-misterioase „doze armonice” de negru și alb), în ordine cronologică:

(1) *Pax magna* (București, Editura Cartea Românească, 1972), (2) *Desen în galben* (Timișoara, Editura Facla, 1978), (3) *Arhitectura visului* (Facla, 1982), (4) *Culegătorul de alge* (Facla, 1985), (5) *Epistole* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990), (6) *Psalmi în versuri* (Timișoara, Editura Excelsior, 1993; ediția a II-a, „revăzută și adăugită”, în 1997, la Editura Marineasa din Timișoara), (7) *Cronică* (Timișoara, Editura de Vest, 1993), (8) *Abaddon* (Timișoara, Editura Amarcord, 1995), (9) *Ecclesiastul* (Ed. Marineasa, 1997), (10) *Pildele* (Ed. Marineasa, 1998), (11) *Poezii despre și pentru Raluca* (versuri pentru copii, Ed. Excelsior,

1998), (12) *Exodul* (Timișoara, Editura Augusta, 2001), (13) *Omul de cenușă* („poezie, antologie de autor”, Ed. Augusta, 2002), (14) *Elegii – Poemele Bătrânului* (Timișoara, Editura Mirton, 2003), (15) *Biblice* (antologie de poeme, Ed. Marineasa, 2003), (16) *Moartea tatălui* (Ed. Marineasa, 2005), (17) *În Piața Centrală* (Ed. Marineasa, 2007), (18) *Drumul spre Tenerife* (Timișoara, Editura Eubeea, 2009), (19) *Elegiile de la Bad Hofgastein* (Ed. Mirton, 2010), (20) *Nirvana* (Ed. Mirton, 2014), (21) *NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie* (antologie, ediție *ne varietur*, Ed. Eurostampa, 2015), (22) *Elegiile de la Carani* (Ed. Mirton, 2017), (23) *Sub cerul Genezei* („antologie tematică”, Ed. Mirton, 2017), (24) *Agonia caniculei* (Ed. Mirton, 2019), (25) *Elegías Rumanas* (Obra reunida, Selección del autor, Editorial ARSCESIS, La Muela (Zaragoza), Spania, 2020), (26) *Biblice* (ediția a doua, revăzută și adăugită, Ed. Eurostampa, 2021).

Admirabil-dorcesciana **proză fantastică – basme și povestiri pentru copii** –, căreia i se adaugă, în anul 2020, și două volume de fulminantă **proză memorialistică** (de 1087 de pagini „format A-5”), se cuprinde în următoarele nouă plachete/volume: (1) *Dodoacă și Biciușcă* (Ed. Facla, 1986), (2) *Castelul de calcar* (București, Editura Ion Creangă, 1988), (3) *Căsuța fermecată* (Iași, Editura Junimea, 1989), (4) *Cărarea din insulă* (Ed. Excelsior, 1991), (5) *Piticul arămiu* (Editura de Vest, 1995), (6) *Basme și povestiri feerice* (antologie, Ed. Eubeea, 2005), (7) *L’histoire d’une névrose*, «unsprezece povestiri francofone» (Ed. Mirton, 2007), (8) *Îngerul Adâncului. Pagini de jurnal (1991-1998)*, «ediție îngrijită, selecție de texte, prefață și note, de Mirela-Ioana Dorcescu» (Ed. Mirton, 2020) și (9) *Adam. Pagini de jurnal (2000-2010)*, «ediție critică, de Mirela-Ioana Dorcescu» (Ed. Mirton, 2020).

Opera de eseist (critic, stilistician) a lui Eugen Dorcescu se înrăzărește sub următoarele titluri: (1) *Metafora poetică* (Editura Cartea Românească, 1975), (2) *Embleme ale realității* (Ed. Cartea Românească, 1978), (3) *Scrisori la un prieten* (Ed. Excelsior, 2000), (4) *Poetica non-imanenței* (București, Editura Palimpsest, 2009) etc.

I. P.-T.: Eugen Dorcescu aparține sublimiei categorii a lirosofilor, cu o rafinată, bogată activitate de creator și de cărturar, de multe decenii, în „priveștiștea ființei” Banatului Celest, „țară de râuri/munți”, adică provincie a Daciei Eterne, „țară/provincie de frunce”, avându-și – paradoxal – „capitala” chiar aici, la Piramida Extraplată de Tibissiera > Timișoara.

Nu trebuie să uităm nici activitatea de traducător din limbile franceză și spaniolă a lui Eugen Dorcescu:

André Le Gall, *Anxietate și angoasă* – traducere în colaborare cu Olimpia Berca, Timișoara, Editura Marineasa, 1995; **Michel Tardieu**, *Maniheismul* – tălmăcire în colaborare cu Olimpia Berca, Timișoara, Editura de Vest, 1995; **Pierre Loti**, *Doamna Crizantema*, roman, Timișoara, Editura Excelsior, 1998; **Coriolano González Montañez**, *Călătoria*, poeme, Timișoara, Editura Mirton, 2010; **Rosa Lentini**, *Tsunami și alte poeme*, Ed. Mirton, 2011; **Andrés Sánchez Robayna**, *Umbra și aparența/La sombra y la apariencia*, Ed. Mirton, 2012; **Fernando Sabido Sánchez**, *Poemas/Poeme*, Ed. Issuu-Litera, 2017; **Jaime Siles**, *Poemas/Poeme*, Ed. Issuu-Litera, 2017 ș. a./etc.,

dar nici premiile de i-au încununat exemplara-i operă prin zecile de anotimpuri:

Premiul pentru poezie/eseu al Asociației Scriitorilor din Timișoara/Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Timișoara, acordat: (1) în 1983, pentru volumul *Arbitectura visului*; (2) în 1994, pentru volumele *Psalmii în versuri* și *Cronică*; (3) în 2001, pentru volumul de eseuri *Scrisori la un prieten*; (4) în 2010, pentru volumul *Drumul spre Tenerife*; (5) în 23 noiembrie 2012, Premiul „Opera Omnia”; la 1 august 2014, lui Eugen Dorcescu i se conferă titlul de *Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara*; (6) în 12 decembrie 2016, primește Premiul Special al Juriului Filialei Timișoara – U. S. R., pentru *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*; în 29 iulie 2017, i se decernează, în cadrul Festivalului Internațional de Poezie „Drumuri de Spice” de la Uzdin-Serbia, *Marele Premiu „Sfântul Gheorghe”* etc.

DR: Maestre I. P.-T., dacă reeditați studiul Dvs. despre opera poetică de are 26 de „petale-volume” în corola înrăzărită până azi

(*supra*), chiar și sub titlul *Eugen Dorcescu – ultimul psalmist al mileniului al doilea și primul mare psalmist din mileniul al III-lea*, statornic-inconfundabilă rămâne „dorcesciana decadă a treptelor/câmpurilor creator-lirice și pentru viitoarele anotimpuri „ne-Covid-ate” ale mileniului prezent...?!?”

I. P.-T.: Mai mult ca sigur, când și-a pornit „clădirea altarului visat” (după cum zicea Tudor Arghezi, într-un superb poem anterior ivirii volumului *Noaptea*, din anul 1967), adică „dorcesciana zidire a Poeziei”, prin frumosu-i debut „bucureștean-luceferist din 1970”, la cei 28 de ani, având deja – de la absolvirea cursurilor universitare – „un cincinal în câmpia muncii cu ideile” (și mai multe „cincinale” într-ale versificației tănuite), Eugen Dorcescu – înfățișându-se drept un poet matur sub mustață de pandur (*supra*) –, destul de vectorizat în doctorala *Metaforă poetică* (1975), știa de la Paul Valéry, din celebra scrisoare către un Valah de Paris, Matila C. Ghyka – scrisoare ce a devenit prefață la *Le Nombre d’Or/Numărul de Aur*, din 1931 –, că *secțiunea de aur (proporția divină) înseamnă măsura generalizată*. Până a ajunge la acest răspuns, Paul Valéry făcuse, poate, câteva sute de kilometri în alesele priveliști din razele „turno-eiffelian-pariziene”, însoțit de manuscrisul lui Matila C. Ghika („manuscrisul Dvs. m-a însoțit în toate micile mele deplasări în jurul Parisului”), manuscris căruia – după cum mărturisește în scrisoarea-răspuns – i-a acordat „puțina înțelegere” ce i-a mai rămas „de pe urma unui an greu și plin de muncă”, încercând să-l asigure pe autor că va savura mai mult *Le Nombre d’Or*, când va avea posibilitatea de a medita „mai adânc asupra substanței lui consistente și valoroase”; și, către finalul epistolei, mai aflăm: „Citindu-vă, nu mă pot opri să nu mă gândesc puțin la literatură. Din nefericire, această artă cedează față de celelalte în ceea ce privește căutarea raporturilor intrinsece, observarea proporțiilor și a condițiilor formale... Nu există o *secțiune de aur*. Am visat mereu să construiesc vreo operă înarmată în chip tainic cu convențiile raționale și bazată pe respectarea strictă a relațiilor dintre spirit și limbă. Am dat totdeauna înapoi... [...] Echilibrul dintre știință, simțire și putere este rupt, acum, în arte. Instinctul nu oferă decât părți. Iar arta mare trebuie să corespundă omului

complet. Proporția divină înseamnă măsura generalizată. Un fel de misticism, un esoterism (care poate că a fost necesar) a păstrat pentru sine aceste adevăruri foarte delicate și greu de precizat” (Matila C. Ghyka, *Estetica și teoria artei*, Buc., Ed. Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 11). Indiscutabil, și Eugen Dorcescu – după cum se relevă „în decadă de aur”, pe „cea de-a zecea treaptă a poeziei sale” – s-a înverșunat sisific „în lucrările proporției divine”, ale *secțiunii de aur*. Universul său poetic – structurat-certificat în cele douăzeci și șase de volume – are incandescente coordonate rectangular-lirosifice; în aria orizontalității, cristalizările lirice se evidențiază pe abscisa marcată de *Eros* și de *Mare* – cum am subliniat și în anii 2000 și 2014 –, iar în planul verticalității, pe axa marcată de *Dumnezeu* și de *Abaddon*, apocalipticul înger al abisului, al aneantizării.

Și acum îți propun, Distinse Receptor, să-i urmărim cu atenție cele zece trepte „alpin-lirice”.

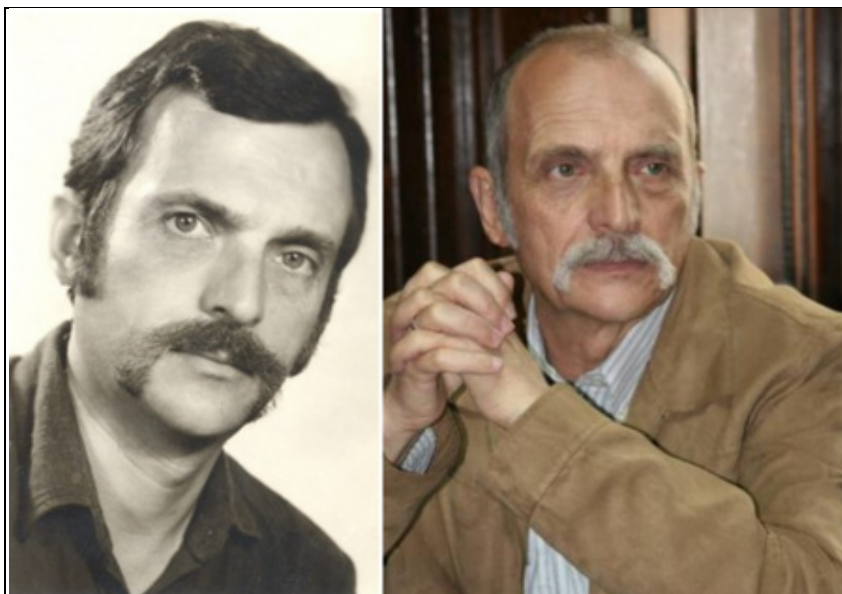
(I) **Treapta întâi, a păcii de pe suprafața „mării pregezeze”**. Volumul de debut, *Pax magna* (1972), a fost remarcat de critica literară pentru poemele „respectând prozodia clasică, unele având somptuozi-tatea sonoră și imagistică a parnasianismului” (Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, ediția a II-a, București, Editura Albatros, 1977, p. 195), ori pentru „semnul contemplării impersonale, recte neangajate, al scrutării somptuoase a împrejurimilor și împrejură-rilor, al acuității reci a percepției ce dă la iveală, asemeni gheții înflorind pe geam, geometrii cristaline” (Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană, I – promoția 70*, București, Editura Eminescu, 1995, p. 194), sau pentru „orientarea clasicistă [...] întreținută și de cultivarea simbolurilor mitologice (*Orfeu, Ulysse, Achile, Olimpiada, Hybris, Conducătorul de cvadrigă*)”, pentru „mereu tatonare și pătrundere (apropiere de) esențe” (Al. Ruja, *Parte din întreg*, Timi-șoara, Editura de Vest, 1994, 174); se mai vorbește despre „filieră bar-biană”, despre cultivarea unei poezii „a implicării reflexive cu accente hermetice”, dar niciunul dintre critici nu amintește că debutul poetului are loc în cumplitul an al totalitarismului, de după „tezele din iulie 1971”, când comunistă cenzură acerbă l-a obligat (ca pe majoritatea

colegilor într-o aleasă liră) să recurgă la un asemenea „rece” blindaj lirico-semantic-sincretic, absolut necesar pentru rostirea adevărului de către eroul liric, rostire invitând la o ușoară inițiere „în purpură”, pe zgură:

*De-atâta necunoaștere străin,
Încerci un glas de purpură și zgură
Iar plasa de vocale țese lin,
În jurul tău, o zariște obscură;*

*Când înainte nu-i decât un pas
Și înapoi nu-i cale niciodată,
O singură frântură a rămas
Din Veșnicia stâncii sfărâmată.*

Dar „marea pace” de pe suprafața „mării pregenezice” a poemelor lui Eugen Dorcescu, la o privire atentă, sub oglinzile „reci”, permitea – de la o anumită adâncime – întrezărirea rechinilor și chiar a „junglei marine”, a faunei dinspre abisuri.

(II) Treapta a doua, a razei caligrafiind cristale. Prin volumul *Desen în galben* (1978), Eugen Dorcescu înregistrează secunda treaptă, cea a razei caligrafiind veritabile cristale de suflet/spirit, vectorizate lirico-semantic-sincretic în rafinările „paradoxismului ființial”:

*Întoarce-te, frumoaso, în abis...!
Făcliile se sting. Imensa lună,
Deasupra mării, ochiul și-a deschis
(Celestul ei pahar de mătrăgună);*

*În plasa lumii toate se susțin:
E luna doar din zare până-n zare.
Făptura ta umbrită piere lin,
Ca o garoafă neagră-n depărtare.*

Paradoxista metaforă a „celestului pahar de mătrăgună” se tâlmăcește – pentru cunoscătorii *complexului mitologic-valahic al mătrăgunei* – în „cumplita moarte” (a Poeziei, a Spiritului, a Sufletului), atotcuprinzătoare la suprafața mării, „din zare până-n zare”, șanse de supraviețuire nefiind – potrivit îndemnului eroului liric către *Frumoasa-i* – decât „printr-o reîntoarcere-n abis”.

„Protagonistul” liric, știindu-se „frumos și pur, așa, ca la-nceput”, se arată profund tulburat, răvășit de realitățile totalitarismului de pe tărâmul pe care a fost pro-jetat de viață, un „țărm rotit din zare până-n zare/cu vânt amar”, cu „tulburi estuare”, unde-i sunt „zilele și casa de nisip”, încât e nevoit „a hamletiza” pseudo-narcisist:

*Nici nu mai știu: sunt chip, sunt arbetip ?
Când trupul meu se-ableacă peste unde,
Cel din adânc tresare și se-ascunde –
Și totuși, fără caznă, mă regăsesc oriunde;
Căci între împrejuru-mi și suflet nu-i nimic.
Nu pot și nu încerc să le despici:
Cerul de cer și soarele de soare,
Marea de mări, uitarea de uitare.*

(III) Treapta a treia, a „rumegușului de oțel” și a „hematiilor stelare”. La zece ani de la debut, volumul din 1982, *Arbitectura visului*, inaugurează cea de-a treia treaptă a liricii lui Eugen Dorcescu, adică *treapta „rumegușului de oțel” și a „hematiilor stelare”*, eroul său liric dovedindu-se un rafinat cunoscător al interstițiilor cosmice:

„[...] Inima unde-i/pe vaduri înroșite de vârtoarea/sângelui pur, prin sute de artere,/să țină-n globul pulsului măsura/și ritmul hematiilor stelare?/Genuni vibrau de fiecare parte,/căci țărmurile marelui ventricol/se depărtau cu cât creștea dorința/și spaima de-a găsi”; ... [și] „atins de maladie ca de-o spadă,/însângerez deșertul de zăpadă”; desigur, până ce o nouă strălucire i „se desface-n zâmbet, în privire,/[[și] carnalul soare umple labirintul”.

Ca „parte” din sacrul nostru „întreg” cosmic, este obsedat de permanenta *vidare*, dar după înjumătățirea *Androgenului* – de către un „Zeus-chirurg din pelasga > valaha Smirnă” – și a îndepărtării emisferelor:

*Sunt parte doar. Sunt golul emisferic
ce își așteaptă golul. O cascadă
de sânge cald e noaptea. Dulce pradă
sub uriașa stelelor rocadă...*

(IV) Treapta a patra, a orașului „submers” între alge. Volumul de poeme *Culegătorul de alge*, publicat de Eugen Dorcescu în anul 1985, reprezintă o nouă, indiscutabilă treaptă în evoluția liricii sale, *treapta orașului „submers” între alge*.

După o notă a distinsului critic, Laurențiu Ulici, *Culegătorul de alge* luminează această treaptă „dintr-o perspectivă sintetică la toate nivelele textului: reflexivă și afectivă (în atitudine), riguroasă și liberă prozodic, metaforică și descriptivă; poetul își arată acum, sub masca parnasiană, un chip tulburat, o sensibilitate hărțuită, o individualitate ce se iscodește neliniștit” (*op. cit.*, p.195).

Cu stihuri neoparnasiene, a căror prea căutată ceremonie sonoră duce – nu în puține rânduri – „la deturnări ale gândirii metaforic-

disipative”, Eugen Dorcescu își sporește aria poetică și prin placheta *Culegătorul de alge*.

În deschidere, după catrenul „April, pe durul Mart cu ochii verzi/Spre alt tărâm al negurii-l împinge./În urmă vin alaiuri de livezi,/Departa-n față-i chiciură și ninge” (*Prolog*), sugerând, poate, câteva chestiuni de „meteorologie a spiritului” ori, mai degrabă, amintind trecerea eminescienilor „codri de aramă”, autorul proiectează „în prim-stratul” textului două simboluri din unghiuri „complementare”: *masca de armindeni* și *caruselul*. Ni se atrage atenția, printr-un auto-răspuns la întrebarea-stih, „E jos, e sus frumosul carusel?”, că nu se ridică probleme de „geometrie lirică”, de planuri-secante etc., de vreme ce se poate vorbi de ubicuitatea „frumosului carusel” („Prietenii, caruselu-i pretutindeni...”).

Gordianul poetic constă însă în a fi „în stare să-l găsești/Pe-acela care ești. Pe-acela care/E dincolo de cruguri, de povești,/De curgere, rotire și uitare...”. Este de reținut ideea de *poezie-carusel frumos, joc „pur-dirijat”*, poezie pe care o vom urmări pe texte, până în *Mazara del Vallo* (ultimul poem din plachetă, inspirat de minunata reședință a poeziei siciliene și a lui Rolando Certa, directorul periodicului de cultură *Impegno 80*).

Și Eugen Dorcescu încearcă a găsi „frumosul carusel” în cele șaisprezece secvențe ale poemului *Culegătorul de alge* (sub cifra XVI neascunzându-se vreo „cabală”), cât și în celelalte; impresia de ansamblu descinde din „orașele tentaculare”, scoțând în relief o poezie a citadinului, bine articulată, sub o prea mare autocenzură „formală”.

Receptarea „de suprafață” a unei astfel de poezii ar lăsa prilej etichetărilor de tip: „banal”, „arid”, „fad” etc. – la care concură și comparații, analogii, cum:

Pe scară

e numai pasul razelor, e gerul

ce leagă strop de strop. Cum leagă fierul

verigă de verigă...;

ori:

*Ca o lacrimă-nceată,
clocotind într-un rece
gâtlej,
șopotul pompei.*

„Culegătorul-de-Alge” trăiește într-o cetate cu turnuri, într-un burg, înconjurat de marea existențială, punându-și problema *revenirii* când ființa-i „pătrunde-ncet în noapte, ca o pată”, „spre carnea mișcătoarelor petale,/spre apele umbroase și egale” și când tăcuta *floare de nufăr* (simbol străvechi, de la *Mababharata* încoace) „se rotește-n depărtare,/părând că se arată, că se ascunde...”.

E schițată o căutare hyperionică – dar și psalmic-argheziană – în vecinătatea florii de nufăr: „Ar trebui să-i știu înfățișarea”; „... Tremurătoarea floare/de nufăr mă visează” etc.

Labirintul este încercat de *căutător/culegător*, în vreme ce „e noapte-n cuget”, „grea lumină/în negrul [a se trece cu auzul „inevitabila ciocnire consonantică”, relevând oximoronizarea] râu, în sumbrele portaluri, ori când trezirea „din minerala toamnei amnezii” înregistrează transferul liricosemantic al „florii de nufăr”, din epopeea indiană, într-o „Cântare a Cântărilor”:

*Colinele sunt – iată – sânii tăi
Și eu, curbatul râu ce le străbate.*

„Complexul hyperionic” se arată mai tulburat – dar nu pentru multă vreme – „în dimineața slută ca o mască”, între „rulmenții cărnii” și alte „asamblări misterioase” (neologismele tehnice nu sunt fericit asimilate în broderia poematică), deoarece:

*Te pierzi în burg, pe schele gri de oase,
și alte schele-ți trec pe dinainte,
cu mișcătoare coarne de cuvinte,
cu ochii moi și buzele de iască.*

Atins de maladia „florii de flacăra a nufărului”, *Culegătorul-de-Alge*, pe „sumbrul șes/al timpului întors la început”, simte cum curge „ca o umbră” în mireasma ei (cf. *XII*), observând, totuși, transcrierea semnelor clare în vid de către inorog, „în veșnic rotitoare reverie”.

Este introdus și un elegant-dacic element licantropic: „Un lup pierdut, o dungă cenușie/punctează visul” (la distanță parnasiană, evident, de „zăpada” din *Miezul iernei* lui Alecsandri).

Glossa *Culegătorului-de-Alge* sună paradoxist, punând orice „întâmplare a sufletului” sub distinctul semn al autocunoașterii și al „decupării proprii fapturi în vid” (cf. *XVI*), al *fugii* „în do major” din oglinda thanatică:

*Dar până-atunci, ce turbure, ce greu
E sufletul! Încearcă să cuprindă
Ecoul unui chip (un himeneu
Pierdut într-o thanatică oglindă).*

Al doilea amplu poem din această plachetă, *Trubadurul din vis* (nouă secvențe de câte trei catrene turnate parcă-n bronz de „clopot mânăstiresc”), amplifică între limitele ontice întrebările despre „paradisiaca degradare” și despre zidirea între *față* și *revers*, între *ființă* și *neant*.

Poemele libere din ultima parte a plachetei pendulează între *polul plus* și *polul minus* spre a pune în evidență rosturile lumilor și ale purificării prin Poem, trăirile și trecerile, dintre *grotesc* și *sublim*, reținându-se: imaginea celui „lansat din palmele cosmice” cum firul de papură „smuls/cu fuioare de alge” (*Trezirea*), „goana lucidă,/proaspătă” (*Locul*), tabloul hidrelor „suflându-și rostru la rostru,/otrava băloasă,/înmulțindu-se,/deșelându-se-n spasme,/colcând, digerând”, dospite de Soare „pentru ospețele morții” (*Hidra*), alegoria ce „se plimbă,/sprijinită-n baston” (trecem cu detectorul sinestezic și peste spray-ligamentul de aici), plimbare ce ne reînvie imaginea împăratului *Ba* călătorind „cu un toiag din pădurile Thraciei” (după cum ne-ar certifica

din orizontul anului 1980 și filosoful Constantin Noica, dinspre *Povestiri despre om – după o carte a lui Hegel*).

(V) **Treapta a cincea, a revelării Cetății-Pădure.** Prin volumul *Epistole*, publicat de Eugen Dorcescu în 1990, este marcată a cincea treaptă a liricii sale, *sau treapta revelării Cetății-Pădure*; în 1994, criticul literar Al. Ruja, nota în acest sens: „Imaginile vizionare îl apropie însă pe autor [E. Dorcescu] de un demers ontologic, ilustrat în *Epistole* de complexul motiv al *cetății păduroase* (motiv enigmatic și seducător)” (*op. cit.*, p. 178); iar, după cum remarca puțin mai târziu, în 1996, și Olimpia Berca, în lirica lui E. Dorcescu *păduroasa cetate* este „un topos complex și fertil” – „sintagmă ce evocă relația natură-cultură – mit-istorie, individ-mulțime etc.” (Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni*, Timișoara, Editura Amarcord, 1996, p. 55).

La dorcescianul erou liric din 1990, *Cetatea-Pădure/ „păduroasa cetate”* – ce-i zace în fântâna sufletului, nu neapărat drept nervalian „tânăr soare negru” – s-a metamorfozat în Cetatea Modernă:

*Am fost, desigur, foarte fericit
În sumbra, păduroasa mea cetate,
Căci, iată, amintirea ei străbate,
Ca un izvor prin straturi de granit,
Imensele depuneri de uitare
Ce-mi zac în suflet. Însumi mă scufund
Spre-acel inel de negură, rotund,
Iluminat intens de-un negru soare...
Același soare tânăr își așterne
Pe chipul nostru umbrele și azi –
Vechi citadini, hieratici și nomazi,
Pe străzile cetăților moderne.*

DR: Maestre I. P.-T., această abordare dorcesciană – în lirica valahă cultă – parcă nu vine în complementaritatea „motivului”/ „simbolului” **cetății-pădure**, pe care îl aflăm nu mai devreme decât cu

un deceniu, în anul 1981, în poemul Dvs. paradoxist – ce ilustrează **noul autohtonism** –, *Epistola iluminării-n Cetatea-Pădure*, din volumul Dvs. *Lilium breve*:

(„Pe-nstelare scriu ție,-n această îmbobocită câmpie/de *rosa canina*, ce-alunecă-n oglindă, peste vina/pământului înmugurit, între rădăcini și tulpini, spre zenit./Îți vorbeam în trecutele dăți despre păduri-cetăți/de temut, în stânga Fluviului, sub steagul diluviului – steag/cu cap de lup, luminos, cu fulger cât șarpele-n trup./În astfel de Pădure-Cetate e-a noastră Unitate – și-aud/peste noapte,-n subsol, glasuri de luptă, ori șoapte –/și-al cailor tropot rășfrânt în adânc, sub izvoare,/cu foc de-argint-viu în picioare, la turnul verde-al cetății/pădure, în hățiș veninos de răsare: *cum die, Dacia tenuis venit,/sed tenebras saltuum expavit!* Ecoul s-a dus pe oglinda/pădurii în sus, de-mpurpuratul apus...” – Ion Pachie-Tatomirescu, *Lilium Breve*, București, Editura Eminescu, 1981, p. 78)...?!?

I. P.-T.: În mod obiectiv, avându-se în vedere „tema” și „motivul”, polivalența lirico-semantic-sincretică nutrită de constelația **simbolului pădurii/codrului** în folclorul literar-valah și în dacoromâneasca literatură cultă, îndeosebi, la romantici (Eminescu) și la expresioniști (Blaga), cei doi poeți ai noii estetici, **estetica paradoxismului** – adică autorul volumului de poeme, *Lilium Breve* (publicat în anul 1981), și autorul volumului de versuri, *Epistole* (publicat cu un deceniu mai târziu, în 1990) –, prin *cetatea-pădure/păduroasa cetate*, „pro-jetează”/„propulsează” și mai în profunzime **noul autohtonism** ca notabilă direcție în istoria liricii noastre din a doua jumătate a secolului al XX-lea, ceea ce solicită imperios un studiu special.

(VI) **Treapta a șasea, a Psalmistului**. Prin *Psalmii în versuri*, din 1993 (cu ediția a doua „revăzută și adăugită” în 1997), lui Eugen Dorcescu i se oficiază fericita ipostază „regal-davidiană” de **ultim psalmist al mileniului al doilea** și – cum s-a mai spus (*supra*) – de **întâi-mare psalmist din „deschiderea” mileniului al III-lea**. Prin Eugen Dorcescu, parnasian-paradoxista rafinărie a textelor psaltirice, a inepuizabil-biblicelor filoane poetice, a ritmurilor/cadențelor sacre etc.

se angajează „clasicizarea” dinspre „miezul parnasianismului” și până în „mărginimea tradiționalismului”, cu cea mai fidelă modernitate de a turna în bronzul de clopot al limbii valahe constelatele principii/dimensiuni ale Ortodoxismului. În acest „sens estetic-giratoriu”, criticul Al. Ruja mai notează: „Poezie metafizică, generatoare de virtuți morale și sensuri de atitudine sacră, *Psalmii* pun probleme de transpunere exactă a semnificației în versuri. Și totuși, semantica generală a versificării lui Eugen Dorcescu respectă textul sacru. În general, ritmul este endecasilabic, iar rima variată, nu de puține ori cu pregnante rarități („orișicui”/„nu-i”, „nu mi-i”/„de mi”, „nații”/„lăudați-i”, „lui”/„nu-i” „se-ngână”/„țărână”, „dați-i”/„spații”, „Domnul/niciun om nu-l”)” (op. cit., p. 173).

Desigur, numai „lecturile paralel-filologic-stilistice” – nefiind în obiectivul lucrării de față – pot semnala adevăratele „meandre”, ori „zigzaguri” estetico-literare spre măiestria „de apogeu” a stihuito-rilor/traducătorilor dacoromâni, de la mitropolitul Moldovei, Dimitrie Bărilă/Dosoftei (1624-1693), realizatorul *Psaltirii marelui proroc David/Psaltirea în versuri*, din anul 1673, până la Eugen Dorcescu, poetul din orizontul anului 1993.

O adevărată „lectură” de psalmi, „în paralel”, poate aduce nebănuite satisfacții estetico-literare:

(1673) *Psaltirea marelui proroc David*, de Dosoftei – *Psalomul lui David VIII*:

„Văz că-i făcut cerul de mânule Tale,/Cu toată podoaba, și-i pornit cu cale./Ai tocmit luna să crească, să scază,/Să-și ia de la soare lucoare și rază.//Stele luminate, ce lucesc pre noapte/De dau cuviință, Tu le-ai urzit toate./Ce poate fi omul, de-l aduci aminte,/De cerci pentru dânsul folos înainte?/L-ai pusul mai mare, toate să-l asculte,/Câte sunt pre lume, cuvânt să nu-i mute./Și i-ai supus toate supt a lui picioare;/Oile și boii, și tot de subt soare,/Dobitoc sălbatec, de câmp și de luncă,/Jigăanii sireape, ce strică și-apucă,/Păsările toate, ce sunt zburătoare,/De vânt și de apă ce-s înotătoare...”;

(1688) *Biblia de București* – *La săvârșit, pentru teascuri, psalm al lui David VIII*:

„Doamne, Domnul nostru, foarte e minunat numele Tău într-un tot pământul! Căci s-au rădicat mare cuviința Ta mai sus de ceriuri. Den rostul pruncilor și sugătorilor ai întărit laudă pentru vrăjmașii Tăi, ca să surpe pre vrăjmași și izbânditori. Căci voi vedea ceriurile, lucrurile deagetelor tale, luna și stealele carele Tu ai întemeiat. Ce iaste omul, căci pomenești pre el? Sau fiul omului, căci socotești pre el? Înmicșoratu-l-ai pre dânsul puțin oarece decât îngerii, cu mărire și cinste l-ai cununat pre el și l-ai pus pre dânsul preste faptele mâinilor Tale, toate le-ai supus supt picioarele lui. Oile și vacile toate; și încă și dobitoacele câmpului, pasările ceriului și peștii mării, cealea ce merg pre cărările mărilor. Doamne, Domnul nostru, foarte iaste minunat numele Tău în tot pământul. Slavă” (*Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, sau *Biblia de la București*, „retipărită după 300 de ani în facsimil...”, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1997, p. 384); (1991/1997) *Psalmii în versuri*, 8, de Eugen Dorcescu:

*Numele Tău, o Doamne, cât e de minunat!
Nu-L poate nici cuprinde, nici absorbi cuvântul.
Cu slava-Ți deopotrivă cutreieră pământul
Și slava Ta deasupra de cer s-a ridicat.
Nepribănite glasuri Te laudă în cor
Și fac pe cei potrivnici și-nversunați să tacă.
Astupi astfel și gura și inima opacă
A insului cu suflet viclean, răzbunător.
Când bolta o contemplant, eterica-Ți lucrare,
Nocturnul cer cu aștri de foc împodobit,
Îmi zic: Ce este omul, la el de Te-ai gândit?
Ce-i el, să-l iei în seamă, să-l ai în cercetare?
Aproape ca pe îngeri l-ai pus și prețuit
Și-ai înecat în glorie făptura-i pieritoare.
L-ai înălțat în cinste, i-ai dat în stăpânire
Tot lucrul mâinii Tale. Sub talpa lui ai pus
Și oile și boii și pasărea de sus,*

Și fiarele și peștii zvâcnind ca o sclipire...

Numele Tău! Ce tainic și ce mirific este

Pe-ntinderea de humă și-n mările celeste! (Eugen Dorcescu, *Psalzii în versuri*, 1997, p. 12 sq.).

(VII) Treapta a șaptea, a grupului „confuz” din „arca lui Noe”. Volumul de versuri *Cronică*, de Eugen Dorcescu, publicat în anul 1993, constituindu-se în treapta a șaptea, a grupului „confuz” din „arca lui Noe”, este într-adevăr o carte „de ziua a șaptea”, dintr-un „cod de *Geneză*” de univers liric. Al. Ruja află că poetul Eugen Dorcescu surprinde (în *Cronică*) „o problematică existențială vastă”:

„... firul care unește șirul întrebărilor pare să stea sub semnul lui *vanitas vanitatum* [< din ebraica sintagmă: „Haveil Havulim”– v. *infra*], al „sintezei dintre individual, social și metafizic...” (*op. cit.*, p. 179).

Și în prezentarea din iunie 1993, de pe fața a patra a copertei volumului *Cronică*, eminentul stilistician G.I. Tohăneanu ne îndreptățește:

„Modern printr-o sensibilitate lucid strunită, prin puterea de iscodire înnoitoare a lumii, prin prospețimea și vigoarea asociativă a imaginilor inedite, Eugen Dorcescu [...] rămâne, din fericire, un clasic prin expresie, prin cultură, prin opțiunile sale prozodice, prin bucuria versului *cu sunet scump, de zare aleasă*. Îl așez, fără să preget, în preajma lui Ion Pillat și a lui Al. Philippide. *Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea* – iată un vers eminescian care definește, exact și strâns, arta poetică a lui Eugen Dorcescu”.

Cunoscător profund al „spiritului veacului al XX-lea”, „din închiderea mileniului secund”, Eugen Dorcescu – la un gând „bilanțier” – ridică problema „bogăției”/„sărăciei” celor din arca ultimelor generații:

Se schimbă veacul. Teascul vremii stoarce

Materia ce suntem. Într-un veac

*Vom ști de-a fost bogat, de-a fost sărac
Confuzul grup al bieteii noastre arce.*

Din nefericire, poetul constată cu multă luciditate – ca majoritatea ce sprijină deja cu inima, cu umărul, marginea mileniului al III-lea –, că „realul coșmaresc”, „răul universal” proliferază, că „Ne-am măsurat afectele cu parul:/când Cain și când Abel, rând pe rând. // [...] /și n-avem loc în univers niciunde”(IV), deoarece:

*Există un păcat originar
Sub pietrele sărmanei noastre case.
Clădim pe carne, sânge și pe oase
Și – tocmai de aceea – în zadar.*

*Așa cum zboară frunzele pe râu,
Purtate de furtuni către izvoare,
Privirile se-ntorc spre cel ce moare
Curbat, în propriul sânge, pân' la brâu.*

*Legea morală, lumile de astre
Nimic nu mai înseamnă pentru noi.
Păcatul ne târăște înapoi,
Către pretoriul pedepsirii noastre (VII).*

(VIII) **Treapta a opta, cea apocaliptică.** Desigur, treapta iminenței thanaticului atotcuprinzător, în reverberări/irizări apocaliptice, stă sub semnul, sub pecetea îngerului încenușării universale, Abaddon, nume de „înger al adâncului”, ce dă și titlul admirabilului volum publicat în 1995. Privind *Abaddon*, criticul literar Olimpia Berca remarcă faptul că poetul Eugen Dorcescu „surprinde, cu terifiantă acuitate” marea noapte a extincției: adică „ravagiile apocalipsei în plină desfășurare; eul își află liniștea și seninătatea, abia în final (textul XXX), contemplând slava divină” (*op. cit.*, p. 55 sq.).

Liricul erou dorcescian din cele treizeci de „unități poematice” trage un semnal de alarmă privitor la „un duh eroic și tragic [ce-]a-nviat dintr-o dată/cetatea ce părea definitiv/degradată”; în făptuirea divină s-a strecurat „tiptil” apocaliptica fiară:

*... cu privirile blânde, cu duioase suspine,
încearcă să surpe, să toarne venin,
să dezbine.*

*Stârnește invidii, competiții, dispute,
pe cei de nimic împotriva celor buni
îi asmute.*

*Se retrage apoi. Și din jilțul infernului
contemplă dezolanta risipă,
contemplă dezastrul uman, ce se lățește,
ca o pecingine... (I).*

Orașul/„cetatea” (Timișoarei) cu „oamenii-câini” (VII), cu „lucra-rea lui Abaddon” până și în vechiul, abandonatul sediu (al Editurii Facla, din strada Pestalozzi, nr. 14), din „parcul solitar” (unde: „acuma zidu-i scrum și rumeguș,/e-al șerpilor și-al viespilor culcuș,/ferestrele sunt negre, parcă sorb/în hăul lor abisul unui orb;/pe-alee crește iarbă, cresc scaieți,/pe trepte dănțuiesc strigoii beți... [...] e-mpărăția marelui urât/ce crește ca o plagă zi de zi,/ce roade tot, profund, din temelii” – XII), cuprinde o lume infernală/pestilențială:

Dezamăgirea,

ca o cețoasă nălucă, străbate orașul.

*Se privește-n vitrine, strânge prin piețe,
fluierând liniștit, pungi și hârtii cu fărășul.*

Dezamăgirea (narcisiacă, tautologică, dezamăgită)

stă și contemplă bețivii în blugi

ce icnesc lângă stâlpi și vomită.

Jos – alaiuri de câini vagabonzi, printre gropi și gunoaie.

*Sus – alături de ciori, dizolvându-se în pâclă și ploaie.
În săli părăsite se vorbește intens despre
bani și cultură.
Și-n timp ce vorbesc,
vorbitorilor le țâșnesc muște verzi și miasme
din gură.
Tramvaiele taie noaptea-n firave felii verticale.
Macazul îi leagănă pe copiii ce dorm,
ca niște libârți, prin canale (IV).*

(IX) Treapta a noua, a înfățișării *Ecclesiastului* „cu fagure de miere”. De pe ruta „Timișoara – München, 1997”, Eugen Dorcescu ajunge direct pe-a noua treaptă a poeziei, treapta pe care se înfățișează și *Ecclesiastul* „cu fagure de miere”. Munca sisifică – la care s-a angajat Eugen Dorcescu pe *treapta a șasea, a Psalmistului*, din 1993/1997 – continuă, șantierul liric extinzându-se de data aceasta în spațiul sacru al *Ecclesiastului*, între *Psalmi* și *Cântarea Cântărilor*.

Ilustrăm măiestria cu care poetul continuă să toarne în „fagurii de miere” ai prozodiei moderne capitolul al XII-lea – versetele 8-11, din *Ecclesiast*, punând față în față textele: *Biblia (Ecclesiastul, XII, 8 – București, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, 1968, p. 672):* „8. Deșertăciunea deșertăciunilor, a zis Ecclesiastul, toate sunt deșertăciuni! 9. Și pe lângă că Ecclesiastul a fost un înțelept, el a mai învățat pe popor cunoștința și a cercetat și a privit cu luare aminte și a cules multe pilde. 10. Ecclesiastul s-a străduit să găsească sfaturi folositoare și îndrumări adevărate și să le scrie întocmai. 11. Cuvintele celor înțelepți sunt ca boldurile de îmboldit dobitoacele...”; și în transpunerea/„tâlmăcirea” timișoreană cu superbia stihuirii, din 1997, a lui Eugen Dorcescu:

*XII: [...] 8. Prin vremuri înțelepte sau nebune,
Din veac în veac, Ecclesiastul spune:
Deșertăciune-i tot. Deșertăciune.
Nu știm ce-am fost, ce suntem, ce-o să fim.
Nimicnicie. Havel havalim.*

9. *Ecclesiastul nu doar pentru sine
A fost un înțelept. El a-nvățat
Norodul. A cules, a cercetat
Și pilde a-ntocmit pentru mulțime.*
10. *Cuvintele-i sunt fagure de miere,
Savoare și-adevăr întocmai scris.
Acela care-n cuget și le-a-nscris
A dobândit știință și putere.*
11. *Căci vorbele-nțelepților sunt bolduri,
Sunt cuie, care-adună mai cu spor,
Într-un întreg sentențe și imbolduri
Venite de la unicul Păstor.*

(X) Treapta a zecea, a numărului de aur din „Pilde”. Stindardul poeziei biblic-dorcesciene de pe treapta a zecea, treapta numărului de aur sacru, cea a „fidelității” în „secțiunea de aur” etc., a vălurit superb, în 1998, și cu *Pildele în versuri*.

Într-o interesant-convingătoare prezentare, din 1998, de pe fața a patra a copertei volumului *Pildele în versuri*, Adriana Iliescu atrăgea atenția asupra „valoros-uriaeși lucrări versificator-biblic-dorcesciene” de sub pecetea civilizației/culturii valahe, „modern-de-tradiționale”: „După lectura volumelor *Psalmii în versuri* și *Ecclesiastul în versuri*, de Eugen Dorcescu, în chip firesc îți pui întrebarea cum a ajuns un poet contemporan român la realizarea unor asemenea scrieri fundamentale pentru o literatură a lumii civilizate; ideea de a transpune texte sacre în versuri dovedește vocație artistică și nu mai puțin creștină, încredere în resursele tale ca poet, dar și credința că harul Domnului, mila și dragostea Lui vor fi asupra ta când ai pornit să faci o asemenea uriașă lucrare; «talantul» lui Eugen Dorcescu, «darul» său, a fost acela de a fi Poet...; este unul dintre poeții români care au dat orașului cea mai teribilă mască a descompunerii, o adevărată metaforă a contopirii coșmarului și infernului, o gheenă – loc al morții spirituale definitive, din care Cineva (poetul? lectorul? cine?) încearcă să se salveze; Eugen Dorcescu este un mare poet religios și un autentic scriitor tradiționalist...”

DR: Maestre, prin „punerea în paralel”, ori – și mai exact spus, grație verbului scos la lumina tiparului de Dvs., în martie 2000, chiar în fraza de „închidere” a studiului închinat „... ultimul psalmist al mileniului al doilea” – „împaraleluind” textele, cel din *Biblie/Pildele lui Solomon* (cap. 10, alineatul al 2-lea) – „Nu sunt de niciun folos comorile dobândite prin fărădelege; numai dreptatea scapă de la moarte” (p. 645) – și cel corespondent, din volumul lui Eugen Dorcescu, *Pildele în versuri* (1998): „Comorile nedrepte sunt deșarte:/Din rodul lor nimic nu vei culege,/Sunt obținute prin fărădelege,/Dreptatea doar salvează de la moarte” – se constată o impresionantă artă a brevilocvenței, a exactității atotcuprinzătoare, a solemnității limbii valah-versificate, ivite – potrivit excelenței Dvs. comparații de mai sus – ca din bronz de clopote ce bat în inimile înaltelor turnuri de la catedralele întregului Neam Pelasg > Valah-Creștin.^(**)

* Ilustrația de mai sus a rezultat din „colajul” a două fotografii ale lui Eugen Dorcescu: (1) „tânărul poet”, în anul 1981 – „cu mustața pe oală”, pregătindu-se temeinic să devină, în acel cincinal, cel mai bun „Culegător de alge” – și (2) „galaxiedricul scriitor” din anotimpurile „planetar-Covid-ate”, aruncându-și ancora irisului stâng „în octogenariat”.

** Distinsul Receptor poate cerceta variante publicate anterior, prin diferite anotimpuri, din 1985 încoace – ca recenzii, cronici, „profil literar”/„studiu” – de aflatu-și-au loc în prezenta „Laudatio-2021: Eugen Dorcescu după al 79-lea ocol al Soarelui și la primii pași în cel de-al 80-lea”, în următoarea ordine cronologică:

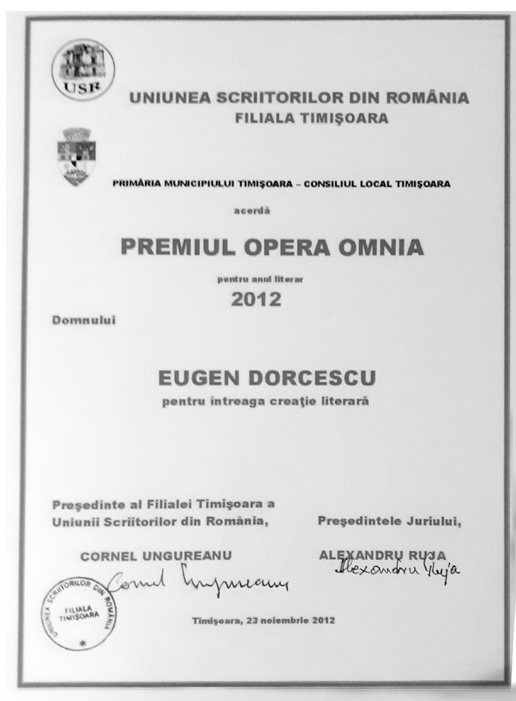
- I. Ion Pachia-Tatomirescu, *Visul și „algele citadine”*, recenzie – la volumul de poeme *Culegătorul de alge* (Timișoara, Ed. Facla, 1985) – publicată în revista „Transilvania” (Sibiu, redactor-șef: Mircea Tomuș), nr. 9, septembrie, 1985, p. 37 sq.;
- II. Ion Pachia-Tatomirescu, *Eugen Dorcescu – ultimul psalmist al mileniului al doilea*, în revista „Orient latin” (Timișoara; ISSN 1453-1488; director: Nina Ceranu; redactor-șef: Ilie Chelariu), anul al VII-lea, nr. 1 (19), martie/2000, pp. 18-20;
- III. Ion Pachia-Tatomirescu, *Pagini de istorie literară valabă de mâine*, vol. I, Timișoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-091-1 / ISBN 978-606-614-114-7), 2014, pp. 221-231.

IV.

ANEXE

Decernarea Premiului „Opera Omnia” al Uniunii Scriitorilor din România,
Filiala Timișoara. 23 noiembrie 2012.

Eugen Dorcescu, primind însemnele titlului de Cetățean de Onoare, de la Prof. univ. dr. inginer Nicolae Robu, Primar al Timișoarei. 1 august 2014.

SOCIETATEA LITERAR - ARTISTICĂ

TIBISCUS

UZDIN

Conferă

Cu ocazia celei de a XXIV-a ediții a
FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE POEZIE
„DRUMURI DE SPICE” de la Uzdin

MARELE PREMIU PENTRU POEZIE SFÂNTUL GHEORGHE

DOMNULUI EUGEN DORCESCU

Pentru valoroasa operă literară și în semn de mulțumire
și profundă recunoștință pentru prodigioasa activitate
culturală și pentru contribuții majore la promovarea
literaturii române cât și pentru puterea de a menține
nestins focul sacru din sanctuarul limbii române.

Președinte:
Vasile Barbu

Uzdin
26 - 30 Iulie 2017

Uzdin, Serbia, 29 iulie 2017. Eugen Dorcescu, deținătorul Marelui Premiu pentru poezie „Sfântul Gheorghe”, și Vasile Barbu, Președinte al Societății Literar-Artistice „Tibiscus”.

ESTIVALUL-CONCURS INTERNAȚIONAL

LUMINĂ LINĂ

DIPLOMĂ

Se acordă **MARELE PREMIU «AUREL TURCUȘ»**
domnului **EUGEN DORCESCU**
pentru întreaga sa operă literară de factură religioasă

**IN MEMORIAM
«AUREL TURCUȘ»**
Secretar general
TIBERIU CIOBANU

DE CREAȚIE LITERAR-ARTISTICĂ ȘI EDUCATIV-ȘTIINȚIFICĂ RELIGIOASĂ
EDIȚIA A XII A, 14 SEPTEMBRIE 2015, TIMIȘOARA, ROMÂNIA

Responsabili de proiect: OTILIA BREBAN și TIBERIU CIOBANU Proiect cofinanțat de Consiliul Județean Timiș

MITROPOLIA BANATULUI

Arhiepiscopia Ortodoxă
Română a Timișoarei

Parohia Ortodoxă Română
Timișoara Iosefin

DIPLOMĂ DE EXCELENȚĂ

Se acordă domnului Eugen Dorcescu, în semn de aleasă recunoștință și deosebită grațitudine, pentru dragostea și jertfelnicia arătate față de biserica „Nașterea Maicii Domnului” a parohiei Timișoara Iosefin și față de activitățile filantropice și culturale derulate de această unitate bisericească în folosul semenilor și al comunității timișorene.

Cu arhierescă binecuvântare,

Tîșe
Arhiepiscop și Mitropolit

Preot paroh
Popescu
Ionel Popescu

Timișoara, la anul Domnului 2016, luna mai, ziua 22, cu prilejul dezvelirii și binecuvântării bustului muzicologului **SABIN DRĂGOI**.

MITROPOLIA BANATULUI
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A TIMIȘOAREI

300021 TIMIȘOARA Bld. C.D.L. nr.7, Tel: 0256/490287 Fax: 0256/491176

Timișoara, la 06 mai 2021

Acțiunile: Presidial
Nr. 809-A/2021

Stimate Domnule Eugen Dorcescu,

În aceste zile de praznic luminat, Vă întâmpin, după rânduială, cu bimilenara noastră mărturisire de credință: „Hristos a Înviat”.

Totodată, îngăduiți-mi să Vă mulțumesc pentru minunatul volum „Biblice”, îngrijit de către distinsa soție a Domniei Voastre, Mirela-Ioana Dorcescu.

Preocuparea Dumneavoastră pentru stihuirea Psalmilor, a Eclesiastului, a Pildelor și a Rugăciunii regelui Manase, dar și pentru spiritualitatea creștin-ortodoxă, în integralitatea sa, Vă onorează, iar pe noi ne bucură, ne îmbogățește sufletul și ne oferă prilejul de a Vă așeza în ceata scriitorilor și a poezilor creștini, iubitori de Dumnezeu și de Cartea Sfântă, Biblia.

Felicitări, iubite maestre și Dumnezeu să Vă sporească harul și darul.

Cu binecuvântare și creștinească îmbrățișare,

† Ioan
al Banatului

PATRIARHIA ROMÂNĂ

CABINETUL PATRIARHULUI

Str. Patriarhiei Nr. 2, 040161-București 4

Tel. +40 21 406 7161 Fax +40 21 406 7162

E-mail: cabinet.patriarhal@patriarhia.ro

Nr. 296/09 iulie 2021

Domniei Sale,
Domnului EUGEN DORCESCU,
Loc. Timișoara, Jud. Timiș

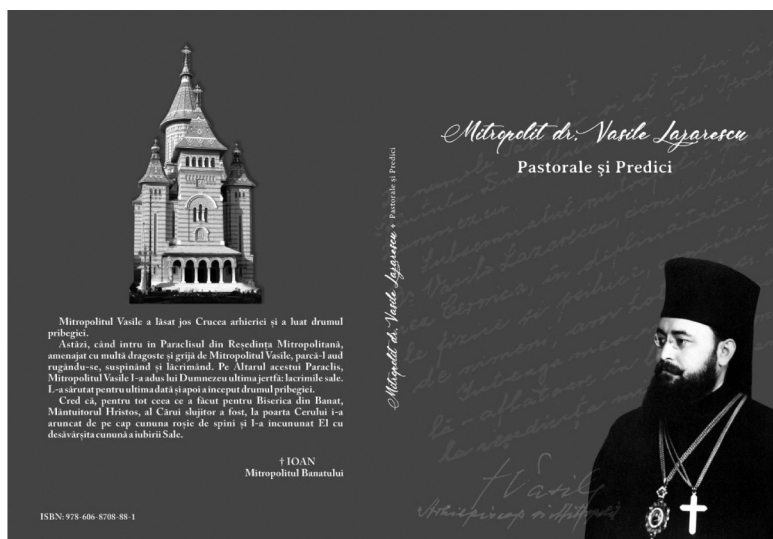
Stimate Domnule Eugen Dorcescu,

Confirmăm primirea la *Cabinetul Patriarhal* a volumului *Biblice*, Ed. *Eurostampa*, Timișoara, 2021, al cărui autor sunteți și pe care ați avut amabilitatea de a-l oferi Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate și bucurie, pace și mult ajutor în viață și în activitatea pe care o desfășurați!

Din încredințarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel,

Arhim. Paisie Teodorescu
Vicar administrativ patriarhal

Coperta cărții *Pastorale și predici* a Mitropolitului dr. Vasile Lazarescu.
 Ediție critică de Conf. univ. dr. Mirela-Ioana Dorcescu și Dr. Eugen Dorcescu.
Cuvânt-înainte: ÎPS Ioan, Mitropolit al Banatului.
 Studiu introductiv: Dr. Ionel Popescu, vicar eparhial. Editura Partoș, Timișoara,
 2018.

17 septembrie 2017. Dezvelirea bustului lui Anastase Demian, realizat de sculptorul Aurel Gheorghe Ardeleanu. Eugen Dorcescu a prezentat autorul și opera sa. În plan îndepărtat, stânga: Mirela-Ioana Dorcescu.

21 februarie 2019. Eugen Dorcescu și soția sa, Mirela-Ioana Dorcescu, în Catedrala Mitropolitană din Timișoara, la comemorarea a 50 de ani de la trecerea în eternitate a Mitropolitului dr. Vasile Lazarescu. Fotografie de Anișoara-Violeta Cîra.

Eugen Dorcescu

*Mulțumesc, Timișoara!**

*Domnule Prof. univ. dr. ing. Nicolae Robu, Primar al Timișoarei,
Domnilor viceprimari,
Stimați membri ai Consiliului,
Distinse doamne,
Domnilor,*

Ceea ce mi se întâmplă astăzi, ceea ce recepționez eu, azi, 1 august 2014, odată cu prestigiosul statut, cu prestigioasa investiție – „Cetățean de Onoare” – e încă un mesaj de dragoste din partea orașului acestuia frumos și înțelept, pe care l-am îndrăgît, spontan și definitiv, din prima clipă a întâlnirii noastre. Un mesaj de dragoste și de încuviințare pentru multele mele decenii de slujire pe tărâmul literelor, al culturii și al spiritualității.

Aici, în Timișoara, mi-am desăvârșit învățătura și personalitatea, aici mi-am clădit o profesie și am exercitat-o, aici am întemeiat o casă și o familie, aici se află, alături de familia noastră nucleară, familia noastră extinsă, Filiala Uniunii Scriitorilor, aici viețuim, cetățeni onești, onorabili, loiali și iubitori, în cuprinzătoarea familie a comunității urbane. Aici, în Timișoara, s-a desfășurat, se desfășoară și se va desfășura, cât va îngădui Yah Elohim, viața mea, între studiu, creație și credință.

Dar, tot aici, mi-am împlinit, nu doar profesia și existența empirică, ci și vocația, existența artistică. Aici mi-am construit o carieră literară, aici am devenit scriitor profesionist. Aici, în Timișoara, mi-am elaborat și întregit opera, atât cât este ea și așa cum este ea. Din prima clipă am știut că duhul orașului, atmosfera lui se potrivesc, se armonizează perfect cu firea mea, cu temperamentul meu și că le sunt prielnice. S-a dovedit, în timp, că am simțit și am înțeles corect. Aici, în Timișoara, am fost și sunt fericit. Titlul meu de glorie, cum am declarat, deseori, în viu grai sau în scris, în

* Cuvânt de grațitudine, rostit de Eugen Dorcescu la Festivitatea decernării titlului de Cetățean de Onoare al Municipiului Timișoara.

țară ori în străinătate, acesta este: *Eu, scriitorul român Eugen Dorcescu, sunt scriitor timișorean.*

Reiau și întăresc, deci, spusele de la începutul acestui succint discurs de grațitudine: Ce mi se întâmplă astăzi este un mesaj de dragoste și de încuviințare din partea Cetății. Un mesaj transmis mie prin mijlocirea celor care m-au propus pentru o asemenea distincție și a celor care au aprobat propunerea.

Ca atare, în acest moment unic și solemn, le mulțumesc tuturor: domnului primar Nicolae Robu; Consiliului local; domnului Cornel Ungureanu, președintele Filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, care a rostit acea generoasă laudatio. Altora încă, numeroși, prezenți aici sau nu.

Îi mulțumesc, public, și din toată căldura inimii, soției mele, Olimpia Berca, ea însăși om al condeiului, în preajma căreia am pus în lucrare, de-a lungul vremii, nestingherit, darul meu de har.

În fine, aruncând o privire în urmă cu peste o jumătate de veac, spre adolescentul ce tocmai intra, atunci, pe porțile Cetății, adaug, în numele lui, rezumând, sintetizând tot ce am rostit mai înainte și tot ce aș mai putea rosti și ar mai fi de rostit:

Mulțumesc, Timișoara!

1 august 2014.

În luminis pustie, ^{cu vechi} ~~în~~ ~~stajari~~
~~de vechi stajari~~. Cu urba
vârî la ~~no~~ umeri.
Grea și deasa.

Luna pe cer: dramatică miresă,
~~Cria furea, esnetic, ughetat.~~
~~Stridat calm presărandu-și~~
criei furea.

Defante - u urma, frou
apocaliptic,
~~De bătălii, de~~ (iata) ai,
~~de~~ de bătălii. Si tu, care a
venit.

~~De lama dinde~~ →

Acolo am murit. Sau n-am
murit?
Acolo chiar, în
luminisul criptic.

E Dorcescu

3. IV. 2017

Ai pus balsam pe rani.

~~Si nu ai oprit~~

~~si ai stavilit~~

~~Candul mortii te drea spre~~
~~Ratul de sang infinit.~~

Ai stavilit

durata ce curgea spre
infinit.

Approapele

Înivesc ~~în~~ ~~chiar~~ factura lumii,
(Fulg) iar și iar.

Chir în alis, hieratic renufar.

Se-măre fără ~~de~~ zare și hotar.

Scântee între cremere și-annar,

Zbor vid, alegatură în zadar.

(Voi, fatic)

O, voi, nefericiti preafericiti!

Ce vă-ntrebat și caritate mereu.

O, dacă-ati 'ati, dacă-ati pitea
să 'steti

Ce via și se amoret e Dumnezeu.

E Dorcescu

8-9 iulie 2021.

→ Vă chem pe calmea
sufletului meu.

←
→
Simțiri care-afloresc și-voi disjar,

Ermitaj Ermitul (Atlantic ^{publ. ceresc}
de vară lat.)

Era un ermitaj. Era un schit,
Lângă ocean și munte. Alb, în soare.

~~Era un ermitaj~~ (și) - un eremit,
Pe crucea-naltă a țării răstignit,
Străpans de lăci și cuie de zenit,
Între oguri de crăci și-afor de mare.

Subiect al
unei săce aramuzate)

Eram și eu? Etern ~~binelor~~ nebipuit,
(înviat, etern)

Și eu eram. Eu, scribul proasmerit,
Transfigurat de trudnice araze.

~~Eram pe aceeași cruce răstignit~~
~~Pe aceeași crucea - a țării răstignit.~~
~~Spicusem de -ale morții metereze,~~
~~Eram nespus de viu și fericit~~
~~Spicusem de -ale morții metereze~~ (pironit)

Și-acum, pe -aceeași cruce răstignit,
Eram nespus de viu și fericit.

Heruvim ~~Spicusem~~, alături, scriile și eremit,
Zburam ~~în~~ înălțimi ~~extolice~~ ameze.

În nesfârșita ~~înălțimi~~ ~~extolice~~ ameze.
Pluteam, din infinit în infinit,
Ucam,
Și iar, din infinit în infinit,

18.08.2011 Pânduți în sorbul vesniciei Geneze.
S. Dorcescu

Eugen Dorcescu, *Elegiile de la Carani 7, Aproapele și Ermitaj*,
Manuscrite olografe.

8 | Poetii contemporani

10 Iulie 2020

EUGEN DORCESCU, CEL MAI MARE POET ROMÂN ÎN VIAȚĂ

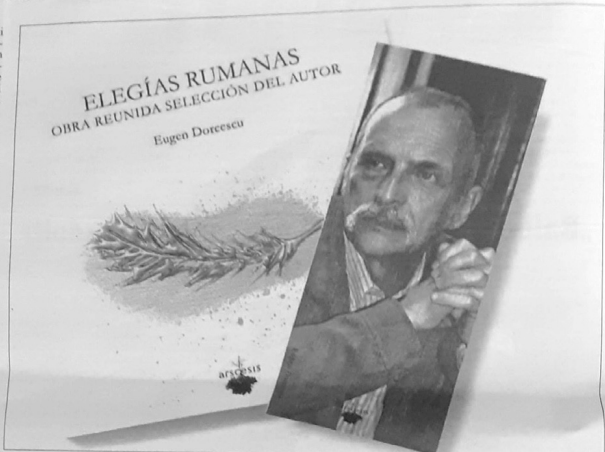
Poetul român Eugen Dorcescu celebrează cei cincizeci de ani ai săi dedicați scrisului. S-a născut în 1942, este doctor în litere, prozator, eseist, traducător din franceză și din spaniolă. A publicat mai mult de treizeci de cărți, este membru al Uniunii Scriitorilor din țară și al Cehetean de Onoare al orașului Timișoara. Pentru o parte a criticii naționale și pentru critica internațională este cel mai important poet în viață din România.

Melancolia, conașterea trecutului, în chipurile mamei și soției, în vârstă copilăriei, în configurația unui paradis pierdut, generează tonul predominant elegiac al poeziei sale. Avem de-a face cu o operă fără podoboabe, cu o poezie simplă în aparență, despozițată de adajouri adjectivale. Fondul scriiturii se orientează întotdeauna spre salvarea emoțiilor spirituale.

Știm că se apropie editarea unui volum, ce va aduna comentariile consacrate cărților sale recente (2017-2020), prilej de a ne orienta, din nou, spre punerea în valoare a antologiei ELEGIAS RUMANAS, apărută la Editura Arcesis, din Zaragoza, Spania, chiar în acest an 2020.

Se cuvine, concomitent, să-i fim recunoscători poetului și existențial din Tenerife, Coriolano González Montañez, pentru difuzarea creației lui Dorcescu în spaniolă. Încă din primul moment, a știut să vadă că poezia acestui prieten român se centrează pe contemplarea inevitabilului și, de asemenea, pe revolta față de ceea ce numim fatalitate. Cum spune într-unul dintre marile sale poeme:

Absența e-o prezență negativă,
E-un gol, o așteptare, o latență.
E moarte și viață, deopotrivă –
Chiar Dormul, pentru simțuri, e-o absență.
De neatinză, și nevăzută,
Asociind realități contrare,
Absența naște jale și frustrare
Și-am gând de neputință absolută.
Ne-existând, nu poate să se-secundă.
Ne-existând, nu-și neagă evidența.
Egale-i sunt teroarea și clemența...
Absența e-o prezență mult mai cruntă,
Mai greu de îndurat decât prezența.
(Absența)

Literatura lui Eugen Dorcescu nu rămâne niciodată la suprafață, ci se convertește într-un tablou crud, fără ornamente, al vieții și al morții. Serierile sale sondează întotdeauna răniile ultime ale existenței, codul valorilor umanistice, rolul regenerativ al suferinței, călătoria autenticului și a transcendenței. Putem aprecia, în publicațiile sale, profunzimea acestui intelectual integral, o onoare pentru literele din țara sa.

Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias, España, 30 Iunie 2020.
Luis León Barreto

PE WASSERFALLGASSE

Într-o plimbare târzie
pe Wasserfallgasse,
am întâlnit-o pe mama,
învăltă-n
noapți mătase.
Era sus, la cascadă,
i-am vorbit, dar
n-a vrut să-mi
răspundă,
nu părea să mă
vadă.
Deși eu știu prea
bine
că venise acolo
doar pentru
mine.
Am rămas îndelung
față-n față,
despărțiți de-a
cascadă
ogindă de
gheață.
Eu, oprit ca un
stâlpic, pe
Wasserfallgasse.
Ea-o veștă-n a
morții mătase.

(Din Eugen Dorcescu, NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie, ediție ne-varietur, îngrijită de Mirela-Ioana Borchin, Editura Mirton, Timișoara, 2015, p. 418 - 419).

Din lirica poetului Eugen Dorcescu

APOCALIPSĂ DE PERIFERIE

Străzi desfundate. Căini. Sarlatanie.
Cătuțe maribunde, târguri triste.
Înși mulțându-și chipul sub batiște:
Fiește gri, în ziua cenșie.
Famelice fâpturi, Burduhănoase
Infra-fâpturi, ochi interlopi, ce-aspiră
Să urce scara vremii, cam, pe-o spirală.
Se cațără libărele gretose,
Tablouri-n ul. Nu-i nicio tragedie
În suferință, cât ar fi de dură.
Nici comedie nu-i în impostură.
Ci totu-i jalnic. Jalnica stihie
A unei lumi intrate-n fundătură:
Apocalipsă de periferie.

(Din Eugen Dorcescu, NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie, ediție ne-varietur, îngrijită de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 201)

ULTIMA HORĂ

În ziua care vine, care pleacă,
În noaptea de cșmar, insomniacă,
Un glas șoptește: „Totul e o joacă”.
Ce straniu glas! E înăsuși și se pare
Hazliu și, totuși, plin de-nflorare.
Animă dealul, valea și câmpia,
Și strigă peste urbe veselia:
„Venii, să ne jucăm de-a sărăcia!”
Vrei sau nu vrei, te prinzi în ampla horă.
Văreții ei și ritmul te devoră,
O gheară îi înlănaie mijlocul
Și-ți intră în rărunchi. Ast e jocul...
E-un dans care-și contemplantă degradarea,
Răzând intens, cu muntele, cu marea:
„Venii, să ne jucăm de-a-nstrăinarea!”
„Venii, să ne jucăm de-a izolarea!”
„Venii, să ne jucăm de-a disperarea!”

(Din Eugen Dorcescu, NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie, ediție ne-varietur, îngrijită de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 190)

DENIGRATORUL

Vorbea. Ca într-un gang. Ca într-un cșmar.
Vorbea mîeros, perfid. Cu ștaif. Cu jînd.
Cu accent de rectoși, injurînd
Un spirit uriaș și tutelar.

Am încetat de mult să mă mai mir.
Și totuși, contemplantă acest tablou,
Simțeam cum mă cuterează din nou
Revolta, ca un fluviu în delir.

Există, deci, și-asmenea rebut.
Mi-am zis uimit. Asemenea has-fond! (1)
Există-acest obraz noseoband (2),
Cu clară aparență de șezut...

În fine, noaptea s-a lăsat în jur.
Ștergînd pe de fundal și chip, și glas.
Și tristul ipochimen s-a retras
În existența sa de oxizi.

(1) zona cea mai de jos, josnicie, mizerie (fr.).
(2) gretos, dezgustător (fr.).

(Din Eugen Dorcescu, NIRVANA. Cea mai frumoasă poezie, ediție ne-varietur, îngrijită de Mirela-Ioana Borchin, Editura Eurostampa, Timișoara, 2015, p. 133)

EUGEN DORCESCU, EL MAYOR POETA RUMANO VIVO

Luis León Barreto

El poeta rumano Eugen Dorcescu (seudónimo de Eugeniu Berca, y Dorcescu es el apellido de su madre) celebra sus 50 años dedicados a la escritura. Nacido en 1942, es doctor en letras, prosista, ensayista y traductor de francés y de español. Ha publicado más de treinta libros y es miembro de la Unión de los Escritores de su país y Ciudadano de Honor de la ciudad de Timisoara. Para parte de la crítica nacional e para la crítica internacional, se trata del poeta vivo más importante de Rumanía.

La melancolía, el homenaje al pasado en las figuras de su madre y de su esposa, en la edad de la infancia, en la configuración de un paraíso perdido, configuran el tono elegíaco predominante en su poesía. Se trata de una obra casi desnuda, una poesía aparentemente sencilla, desprovista de adjetivaciones. El fondo de su escritura va siempre al rescate de las emociones espirituales.

Está próxima la edición de un volumen que recogerá comentarios dedicados a sus libros recientes (2017-2020), y hemos de incidir de nuevo en la valoración de sus *Elegías Rumanas*, una antología aparecida en la Editorial Arscesis, este mismo año 2020. Justo es también agradecer al poeta y ensayista tinerfeño Coriolano González Montañez la difusión de la obra de Dorcescu en español. Ya en su momento supo ver que la obra de este amigo rumano se centra en la contemplación de lo inevitable, y también en la rebeldía que se resiste a eso que llamamos fatalidad. Como dice en uno de sus grandes poemas:

„La ausencia es una presencia negativa,
Es un hueco, una espera, una latencia.

Indistintamente, es muerte y vida –
Incluso el Señor, para los sentidos, es una
ausencia.
Estando intacta, y oculta,
Asociando realidades opuestas,
De la ausencia nacen frustración y abatimiento
Y un pensamiento de imposibilidad absoluta.
No-existiendo, no puede esconderse.
No-existiendo, no niega su evidencia.
Iguales le son el terror y la clemencia...

*La ausencia es una presencia mucho más cruenta,
Más difícil de soportar que la presencia”.*

(**La ausencia.** Traducción del rumano: Coriolano González Montañez)

La literatura de este autor nunca se queda en la superficie sino que se convierte en un retrato descarnado de la vida y de la muerte. Siempre indaga en las razones últimas de la existencia, el código de valores humanísticos, el papel regenerador del dolor, la búsqueda de lo auténtico y lo trascendente. En sus publicaciones podemos apreciar la hondura de este intelectual integral, un honor para las letras de su país.

*Las Palmas de Gran Canaria, Islas Canarias,
ESPAÑA, 30 iunie 2020.]*

EUGEN DORCESCU

Donații

**de
manuscrise**

**SEMĂNĂTORUL – Editura online
Octombrie 2011**

MITROPOLIA BANATULUI
ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A TIMIȘOAREI

300021 TIMIȘOARA Bdl. C.D.Loga nr.7, Tel: 0256/490287 Fax: 0256/491176

Serviciul Cultural
Nr.1107-C/2010

Timișoara, la 3 iunie 2010

Domnule
Eugen Dorcescu
TIMIȘOARA

Confirmăm cu mulțumiri primirea manuscriselor donate bibliotecii noastre eparhiale și facem cunoscut că au fost inventariate la cotele Ms 246 – 248 așa cum reiese din procesul verbal anexat.

Cu deosebită considerație,

+ *Nicolae*
Arhiepiscop și Mitropolit

Consilier
Zaharia
Preot Zaharia Pereș

Anexă: procesul verbal.

Cotele: Ms 246 – 268 (vezi lista manuscriselor)

PROCES VERBAL Nr. *107* 2010.

de înregistrare a manuscriselor donate de EUGEN DORCESCU,
în calitate de autor, Mitropoliei Banatului

Nr.	Titlu	Anul	Mențiuni publicare	Nr. de file	Nr. inventar atribuit
1	Psalmii în versuri	1993, 1997	Ediția I: Ed, Excelsior, 1993; Ediția II, rev. și augmentată: Ed. Marineasa, 1997	166 file	As-246
2	Ecclesiastul în versuri (V1) Ecclesiastul în versuri (V2)	i 997	Ed. Marineasa, 1997	59 file 39 fi ie	Ms- 247(1) Ms- 247(2)
3	Pildele în versuri	1998	Ed. Marineasa, 1998	248 file 124 file	Ms- 248(1) Ms- 248(2)
4	Desen în galben	1978	Ed. Facla, 1978	51 file	Ms-249
5	Pax magna	1972	Ed. Cartea Româneasca, 1972	49 file	Ms-250
6	Arhitectura visului	1982	Ed. Facla, 1982	61 file	Ms-251
7	Culegătorul de alge	1985	Ed, Facla, 1985	52 file	Ms-252
8	Epistole	1990	Ed. Dacia, 1990	41 file	Ms-253
9	Cronici	1993	Ed. de Vest, Timișoara, 1993	51 file	Ms-254
10	Omul de cenușă	2002	Inedite în volumul <i>Gas/ de cenpă</i> , Ed. Augusta, 2002	10 file	Ms-255
11	Omul din oglindă	2009		9 file	Ms-256
12	Abaddon	1995	Ed. Amarc rd, 1995	32 file	Ms-257
13	Exodul	2001	Ed. Augusta, 2001	108 file	Ms-258.

14	Elegii	2003	Ed. Mirton, 2003	64 file	Ms-259
15	Moartea tatălui	2005	Ed. Marineasa, 2005	51 file	Ms-260
16	În Piața Centrală	2008	Ed. Marineasa, 2007	122 file	Ms-261
17	Drumul spre Tenerife	2009	Ed. Eubeea, 2008	113 file	Ms-262
18	Dodoaca și Biciușca	2005 Editura Eubeea	Ed. Facla, 1986	63 file	Ms-263
19	Castelul de calcar		Ed. Ion Creangă, 1988	105 file	Ms-264
20	Căsuța fermecată		Ed. Junimea, 1989	142 file	Ms-265
21	Cântarea din insulă		Ed. Excelsior, 1991	153 file	Ms-266
22	Piticul arămiu		Ed. de Vest, Timisoara, 1995	8 I file	Ms-267
23	Traducere: Pierre Loti; Doamana Crizantema	1998	Ed, Excelsior , 1998	66 file	Ms-268

S-au înregistrat în **Registrul Inventar (Manuscrite-Ms)**, un număr de **23** unități de evidență, la cotele **Ms-246 - 268**

Consilier cultural,

Zaharia Dorcescu

Bibliotecari,

Tamara Petrov

Sofia Itineanț

PROCES VERBAL Nr.1/2011

**de înregistrare a manuscriselor donate de EUGEN DORCESCU,
în calitate de autor, Mitropoliei Banatului**

NO.	Titlu	Anul	Mențiuni publicare	Nr. de file	Nr. inventar atribuit
1.	Elegiile de la Bad Hofgastein	Sept. – noiembrie 2010	Editat la Editura Mirton, Timișoara, 2011	16 file 11 file 31 file	Ms-269(1) Ms-269(2) Ms-269(3)

S-a înregistrat în **Registrul inventar (Manuscris – Ms)** un număr de **1 (una)** unități de evidență, la cota **Ms-269**.

Consilier cultural,

**Bibliotecari,
Tamara Petrov
Zaharia Pereș**

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE (Mirela-Ioana Dorcescu)	5
--	---

I. EUGEN DORCESCU LA MATURITATE

I.1. EUGEN DORCESCU: BIOBIBLIOGRAFIE	17
--	----

I.2. PORTETE

Silvia-Gabriela Almăjan, <i>Textul poetic dorcescian – Un trézor Inestimable</i> ...	33
Marian-Cătălin Ciobanu, <i>Poetul Eugen Dorcescu</i>	38
Anișoara-Violeta Cîra, <i>Maestrul Eugen Dorcescu</i>	44
Maria Costa-Bălan, <i>Eugen Dorcescu – în ochi de copil</i>	54
Cristina-Liliana Diaconița, <i>Un om de lumină: Eugen Dorcescu</i>	56
Prof. Univ. Dr. Mircea Lăzărescu, <i>Închinăciune poetului Eugen Dorcescu la 80 de ani</i>	62
Mariana Pășlea, <i>Eugen Dorcescu, omul și poetul</i>	68
Ana-Maria Radu, <i>Eugen Dorcescu – Figură proeminentă în amintirile studentiei mele</i>	74

I.3. INTERVIURI

Întâlnirea studenților masteranzi cu poetul Eugen Dorcescu	83
Dialog cu Eugen Dorcescu pe tema avatarilor lupi (anul I MLR, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie)	91
Entrevista con el poeta Eugen Dorcescu	98

II. DESPRE BIBLICE

Silvia-Gabriela Almăjan, <i>Poezie și scriptură</i>	105
Mariana Anghel, <i>Marginalii la Pildele în versuri ale poetului Eugen Dorcescu</i>	110
<i>Istorie biblică și stihuire dorcesciană: Rugăciunea Regelui Manase</i>	116

Livius Petru Bercea, <i>O integrală a poeziei mistice a lui Eugen Dorcescu</i>	122
Elisabeta Bogăţan, <i>Eugen Dorcescu – Biblice</i>	127
Preot Dr. Ioan Bude, <i>Mărturisiri și mărturii, cu și despre stihuitorul Biblicelor – Maestrul Eugen Dorcescu</i>	138
Zenovie Cârlușea, <i>Relația cu Dumnezeu a unui poet de „linie înaltă”</i>	143
Iulian Chivu, <i>Mistică și revelație în Biblicele lui Eugen Dorcescu</i>	157
Marian-Cătălin Ciobanu, <i>O carte de căpătâi: Biblicele lui Eugen Dorcescu</i> ...	162
Anișoara-Violeta Cîra, <i>Biblicele lui Eugen Dorcescu: Psalmii de implorare și de pocăință</i>	174
Mirela-Ioana Dorcescu, <i>Psalmul 1 în stihuirea interpretativă și artistică a lui Eugen Dorcescu. Abordare contrastivă</i>	184
<i>Poetizarea unui text sapiențial celebru: Ecclesiastul în stihuirea lui Eugen Dorcescu</i>	204
Stejărel Ionescu, „ <i>Cartea paradisului lăuntric</i> ”	215
Ticu Leontescu, <i>Eugen Dorcescu și harul stihuirii textelor sacre</i>	219
Dragoș Micaciu, <i>Eugen Dorcescu și Biblicele sale</i>	228
Mariana Pășlea, <i>Biblicele lui Eugen Dorcescu</i>	235
Preot Dr. Ionel Popescu, <i>Eugen Dorcescu – „Un meșteșugar al stihului învățat să zboare”</i>	242
Florin-Corneliu Popovici, <i>Eugen Dorcescu și dorul de Dumnezeu</i>	246
Ana-Maria Radu, <i>Nectarul Biblicelor lui Eugen Dorcescu</i>	252
Constantin Stancu, „ <i>Mărturia Stihuitorului</i> ”	258
Gheorghe A. Stroia, <i>Biblicele lui Eugen Dorcescu sau un univers într-o lacrimă de lumină</i>	266

III. MISCELLANEA

Livius Petru Bercea, <i>Despre moralitatea unei arte poetice</i>	275
<i>Repere ale unei posibile (po)etici biblice</i>	283
Claude Le Bigot, <i>Lirismul lui Eugen Dorcescu în Drumul spre Tenerife</i>	289

Zenovie Cârlușea, <i>Un bilanț jubiliar</i>	324
Iulian Chivu, <i>Receptarea operei lui Eugen Dorcescu</i>	329
Anișoara-Violeta Cîra, <i>Opera lui Eugen Dorcescu în viziunea a trei generații de comentatori</i>	333
Monica M. Condan, <i>Trilogia optimistă: Elegiile de la Carani, Primăvara elegiei, Celesta</i>	340
Cristina-Liliana Diaconița, <i>Un periplu hermeneutic prin Îngerul Adâncului</i>	353
Laurențiu Nistorescu, <i>Coborârile în adânc ale lui Eugen Dorcescu</i>	366
Maria Daniela Pănăzan, <i>Cartea Psalmilor în stihuirea lui Eugen Dorcescu</i> ..	368
Andrés Sánchez Robayna, <i>Eugen Dorcescu și experiența extremă a insularității</i>	372
Constantin Stancu, <i>Drumul spre Tenerife – o călătorie spirituală cu Eugen Dorcescu</i>	383
Ion Pachia-Tatomirescu, <i>Laudatio – 2021: Eugen Dorcescu după al 79-lea ocol al soarelui și la primii pași în cel de-al 80-lea</i>	387
IV. ANEXE	411

Tiparul executat la

MIRTON

EDITURĂ · TIPOGRAFIE · LEGĂTORIE

Tradiție și credibilitate din 1990

IMPRIMERIA MIRTON

RO-Timișoara, str. Samuil Micu nr. 7

Tel.: 0256-225684, 272926; Fax: 0256-208924;

e-mail: mirton.timisoara@yahoo.com

ERMITAJ

Era un ermitaj. Atlantic schit.
Între ocean și munte. Alb. În soare.
Un ermitaj ceresc. Și-un eremit
Pe troița luminii răstignit,
Străpuns de lănci și cuie de zenit,
Între azur de cer și-azur de mare.
Eram și eu? Eu, scribul preasmerit,
Transfigurat de trudnice asceze.
Etern învins, etern nebiruit.
Trecusem de-ale morții metereze
Și-acum, pe-aceeași cruce pironit,
Străluminat de sacre anamneze,
Eram nespus de viu, de fericit.
O, sfinte ierurgii și epicleze!
Heruvi de vid, topiți în vid și-n mit,
Zburam, alături, scrib și eremit,
Sub aura extaticei amieze.
Urcam din infinit în infinit
Și iar din infinit în infinit,
Mânați de-un dor cumplit, neistovit,
Pierduți în sorbul veșnicei Geneze.

EUGENDORCESCU

18 august 2021

ISBN 978-973-52-1994-9

9 789735 219949